

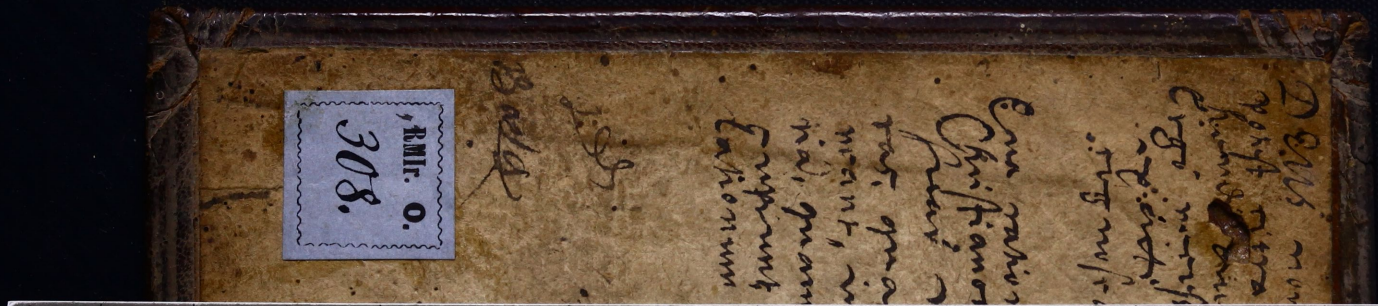
RMF. O.
308.

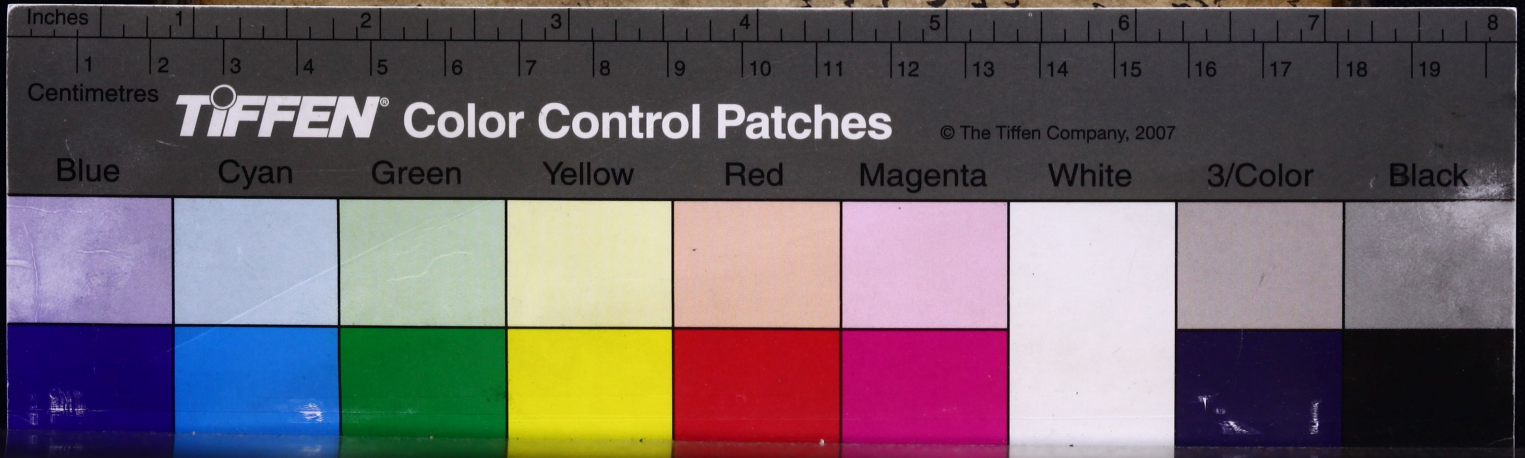
Inches
Centimetres
TIFFEN Color Control Patches
© The Tiffen Company, 2007
Blue
Cyan
Green
Yellow
Red
Magenta
White
3/Color
Black

CATHOLICVS REFORMATVS AZ AZ, EGYNEHANY VETELKŐDES ÁLA VETTE-

tet hitnek agazatinak magyará-
zattya, mely meg mutattya, az igaz Kerez-
tyen Annyaßentegyháznak menijben eg-
gyezni kőllyőn, az Romai Anyaßentegy-
házzal, menijben tűle kűlőmbőzni, és
menijben soha véle nem
eggyezni.

Adattatot ez melle rővid intes, az Romai vallason
lévekhőz, melyben meg mutattatik az ő vallasok
ellenkőzőnek lenni, az igaz kőzőnsęges kerez-
tyeni vallassal, és az hitnek fon-
damentomaval.

Mely irattatot eloßor Angliai nyelven Guilielmus Perkinsus Anglus által. Az után fordittatot Hispaniai nyelvre, Guilielmus Massanustul. Harmadßor déákul, egy fő, bölcs, tudos embertül. Mostan immár Magyarra fordittatot.

Ketskemeti C. Ianos
Vngvari Prædikátor által.

NYOMTATTA 1620.

Ex libris Grigory Ekart de Proroczko 1649 anno
R 45. Udvarhelyi Mihály.

Deus non patitur, nec vult, nec potest citra medium aliquod apprehendi aut inveniri.
Ergo necesse est ut prebe et exacte Christum Mediatorem cognoscas. Urbanus Rhagius in Dialogis.

Qua ratione gloriantur se esse Christianos, qui juxta vivendi suarum modulum, neque scripturas, qualiter ad Christum pertineant, investigare, neque ad gloriam, quam cum Christo habere cupiunt, per passiones tribulationum desiderant attingere.
Beda Anglo-saxo.

176
Basa
RMIr. O.
308.
499

CATHOLICVS REFORMATVS AZ AZ, EGYNEHANY VETELKŐDES ÁLA VETTE-

tet hitnek agazatinak magyará-
zattya, mely meg mutattya, az igaz Kereztyen Annyaßentegyháznak menijben eggyezni kőllyőn, az Romai Anyaßentegyházzal, menijben tűle kűlőmbőzni, és menijben soha véle nem eggyezni.

Adattatot ez melle rővid intes, az Romai vallason lévekhőz, melyben meg mutattatik az ő vallasok ellenkőzőnek lenni, az igaz kőzőnsęges kereztyeni vallassal, es az hitnek fondamentomaval.

Mely irattatot eloßor Angliai nyelven Guilielmus Perkinsus Anglus által. Az után fordittatot Hispaniai nyelvre, Guilielmus Massanustul. Harmadßor déákul, egy fő, bölcs, tudos embertül. Mostan immár Magyarra fordittatot.

Ketskemeti C. Ianos
Vngvari Prædikátor által.

NYOMTATTA 1620.

Ex libris Grigory Ekar de Trorovcko 1649 anno
R 45. Vdvarkelyi Mihály.

TABLAIA AZ VETELKEdés alá vettetet czikkeleknek, mellyek az könyvben magyaráztatnak.

I. Az ſzabad akaratról.
II. Az eredendo bünről.
III. Az idveſſegnek bizonyos voltarol.
IV Az megh igazulaſrol.
V Az Erdemekről.
VI Az bunökért valo elég tételekről.
VII Az Emberi találmanyokrol.
VIII. Az Fogadáſrol.
IX. Az képe'rol.
X. Az Chriſtus teſtenek es vérének az Vr vacsorajában valo iélen létéről.
XI. Az Miſében valo áldozatrol.
XII. Az Boytról.
XIII. Az Tökélleteſſegnek állapattyarol.
XIV. Az Szenteknek ſegitſegul valo hivaſokrol.
XV. Az Szenteknek eſedezéſekről.
XVI. Az el fedezteret vagy titkos hitről.
XVII. Az purgatoriomrol.
XVIII. Az Elſoſegről.
XIX. Az ſzentſegeknek foganatos voltarol, vagy ereiéről.
XX. Az megh igazito Hitről.
XXI. Az Pœnitentiarol.
XXII. Az Romai Anyaſzentegyhaznak vétkeiről.

2006

AZ TEKINTETES ES NAGYSAGOS ISTENfelő Vrnak, IKTARI BETHLEN ISTVANNAK, Az felſęges Bethlen Gabornak, Magyar es Erdély orſagoknak Fejedelmének Tanácsanak, es udvari fő Kapitannyanak: Hunyad es Maramaros varmegyeknek Iſpannyanak, es Huſt várának örökös uranak: mint kegyelmes jo akaro Patronuſſanak.

Az Atya Iſtentől, ſ. Fiaért, ſ. Lelkének általa, kegyelmet es békeſeget kivan.

AZ mi üdvözitő VRunk IEſus Chriſtuſnak, az Evangeliomban valo, amaz panaſolkodaſa, holott azt mondgya: Filij hujus ſeculi, prudentiores ſunt & diligentiores in generationibus ſuis filijs lucis. Ez vi-

M. ACADEMIA KÖNYVTÁRA

lagnak, ugymond, fiai okoſsabbak es ſorgalmatosbak az ő nemzetſegekben az vilagoſsagnak fiainál, noha minden időben igaznak lenni talaltatot, Nagyſagos Vram, de legh inkab, ez utolſo időben. Mert, hogy ne ſollyak azokrol, kik nagy ſorgalmatoſsaggal es faratſaggal igiekeznek őrökſęgeket ſerzeni, gazdagſagokat gyűyteni, birodalmokat, hatalmakat őregbiteni, hanem forditam ſomat az Romaiakra, az Chriſtuſnak igaz Anyaſſentegyházanak ellenſegire, mikor igyekezet, val'yon inkab, es nagyob ſorgalmatoſsaggal, mikor volt azon, hogy az ő birodalmat killyeb terjeſſe, mint az moſtani ŭdőben? holott ſemmi munkájat, faratſagat, ŭgyekezetit, pénzét, nem ſanta es nem ſannya az Romai Papa, hanem mindenkeppen azon volt, es vagyon, mind tűzel fegyverrel, fizetéſſel, fenyitékkel, hizelkedéſſel, hogy azokat,

kik

kik az Istennek lelkétől megh vilagositatván tőlle egyßer el állottanak, ismét hozzaja haycsá. Ezt penig, mind az ő Coryphæussanak Fejedelmének az pokolbéli ördőgnek inditasabol cselekette es cselekeßi, ki az mint mondgya Isidorus Doctor: Quanto propinquius videt diem judicii, tanto magisævit, ut qui se videt esse damnatum socios sibi multiplicet, cum quibus ignem gehennæ subeat. Mennél közelb lattya az itiletnek napjat, annál inkab dühöskődik, mivel lattya magát el karhozotnak lenni, tarsokat akar maganak ßerezni, kikkel az gehennanak tűzét ßenvedgye. Sennek inditásabol cselekeßik, az pápának követi es ßolgaijs, az Iesuitak kivaltkepen, hog minden napon, uyob uyob dolgokat talalnak, kikkel azö ßándékokat végben viheßék, némellyek az Magistratusokat, Fejedelmeket, Vrakat, ha-

mis es álnok tanacsokkal kŏßŏrŭlik es indittyak fel, nemellyek ßantalan ſok iraſokat téßnek, mellyekkel hogy már, az ŏ értelmeket igazitſak, az mienket roncsak: Es noha az ŏ fundamentomok ollyak, hogy magokbann is, ſenkinek bãtaſanelkŭlis, le omolnak, mind azonáltal, mindnyaian annak, tamaztaſaban, es meg erŏſsitéſęben munkalkodnak. Ezek ellen, mi mely reſtek legyŭnk, nyilvan vagyon. Igen keveſen vadnak az egyhazi ßolgakbann-is, annàl inkab más rendekben, kik az Iſtennek Anyaß.-egyhâzahoz valo buzgoſagbol, azt oltalmaznak, azert faradoznának, azert véreket ontanak, azert kŏlcsegeket ne ßannák, azert hadakoznanak: Innen vagyon hogy ſokan tŏllŏk el álván, hozzaiok haiolnak, avagy, mert az ellenkezŏknek tudomanyokat nem tudgyak, az mienket nem értik, avagy nem itilnek

igen

igen nagy vetélkedést es kŭlŏmbseget, ŏ kŏzŏttŏk es mi kŏzŏttŭnk lennie, s- ez az oka, hogy sokan azt gondollyak, sŏt ugyan mondgyak-is, hogy nem karhozatŏs s- nem veßedelmes, akar mellyik tudomant vallyak, akar mellyik Ecclesiaban legyenek.

Hogy azert mind ezeknek eleit venne, egy jambor bŏlcs, tudos GVILIELMVS PERKINSVS nevŭ Doctor Anglus ez elŏtt egy-néhany eztendŏkkel irt Angliai nyelven egy kŏnyvet, kit nevezet CATHOLICVS REFORMATVSNAK, melyben az mi, es az Romaiak kŏzŏtt lévŏ kivaltkepen valo vetélkedesekrŏl, oly nyilvan es vilagoson ir, hogy nem csak az mi igaz értelmŭnket mi légyen, es az Romaiakénak hamissagat, mutattya meg, hanem az mi igaz értelmŭnket megis erŏssiti, oltalmazza, azokét rontya, mellyet noha felette i-

gen rövideden, de bölcsen es njilvan cselekezik. Ezt az könyvet nem sok idövel annakiraſa utan, egy fö tudos Nemes ember. Anglus kinek neve GVILIELMVS MASSANVS, Hiſpaniai nyelvre forditotta, hogy igy ezeket értvén, az Hispaniak-is az Chriſtushoz téritetnének. Ez elöt egy néhany eztendökkel, ugy mint Anno Chriſti 1601 Egy tudos bölcs Iſten fęlö embertöl, kinek neve el'titkolva uagyon, iſmét fordittatot Deak nyelvre.

Mivel hogy penigh ez, noha kicsin, de oly könyv melly mélto, hogy nem csak ez hàrom nyelven de minden nyelveken, ſokkal inkab penig. ezen az magyar nyelven, holot igen barbara lingva, es az kik közöt, effęle draga, ſęp könyveknek nyelvünkre valo forditaſa ſükſeges es haſznos volna, legyen, es mindeneknek, kikiraſt olvaſni tudnak, kezek-

ben forogjon, hogy az miez az Romajak közöt valo kölömbségeket, meg ércsék, azok az ő értelmeket, mi az mienket mivel erősicsük, azokét hatra hadni, az mienket vàlaßtani azoknak meg felelni, az mienket oltalmazni tudgyak. Ennekokaért, en, az en Istenemtöl ream bizattatot kicsin gyra szerént, ez könyvet, több hozzam hasonlo ßolga tarsaimnak intésekből, magyarra forditottam, nem annyira, magamnak ebben hirt nevet keresvén, mint az közönseges haßnot, mellyet noha tudom sokan masra magyaraznak, de azokkal keveset gondolok: Az mely munkában nem néztem ugy az igiknek, es bötüknek mi voltara, mint az értelemre, es az mint en, az en vékony erömßerént hozzaja fértem, mely ha kinek maskeppen tetzenek, ugy értem es magyarazni szabadsagos.

Ezt penigh az kis munkat, hogy Nagyſagodnak offerallyam es az Nagyſagod neve alat bocsaſſam ki ſzem eleiben, indittottam ez okokbol.

Elöſzör, hogy ezzel Nagyſagodnak ugy mint, Iſtenfélö, kegyes, kereſztyen urnak, benevolentiaiát hozzam kapcsollyam, mert noha en Nagyſagodat ez elöt nem lattam, engemet-is méltatlan ſolgaiat Nagyſagod nem iſmert: mind azon àltal Nagyſagodnak, kegies kereſztyén voltat ertettem, azt mondgya penig ſzent Hieronymus Doctor, ubi una virtus adeſt, aliæ quoq; virtutes adſunt. Valaholot eggyik joſagos cselekedet jelen vagyon, ott az többiis jelen vagyon, mert ugy vadnak azok egyben kapcsoltatvan, hogy az mint ugyan azon Doctor mondgya, ubi una deeſt, & aliæ deſunt, ahol egyik nincsen, az többi ſincsen ot. Az PIETAS penig oly virtus

oly,

oly iosag, azt mondgya szent Pal, felõle, hogy ad omnia utilis, mindenre haßnos Meg az Pogan bõlcs Cicerois azt mondotta, Pietas est omnium virtutum fundamentum, az kegyesseg minden iosagos cselekedeteknek fundamentoma. Mely kettõre terjed ki, Istenre es emberekre. Nagysagodban mind két fęle ki terjed. Istenre ennyiben, mert Nagysagod, az Istennek szent igijének szeretõje, es mikor õ szent felsege erõt s- egesseget enged hozzaja halgatoja, s- megtartoja-is, az õ Anyaßentegyhazanak io daikaia abban lévõ lelki Paßtoroknak bõcsüllõie, Az Iesus Christustol szereztetet szent Sacramentomoknak tißti szerent administraltatoia, es azokkal valo elõie, ez az Isten tißtességere tartozo pietas inditotta Nagysagodat arra-is, hogy saiát magzattyat, az Nagysagos Iktari Bethlen Istvant, még in ætate puerili mayd inkab

ide-

idegen orßagban lévő Academiakban, fő tudos, bölcs Doctoroknak halgatàßara, az ßent iraßnak méllyeb es igazabban valo èrtéßéiért, io erkölcsöknek es tudomanyaban valo öregbüléßnek okáért, hogy Nagyßagodnak halála után lenne az Iſten Anyaßentegyházának eppitöie, daykaia, ſok Vri es Nemes rendenvaloknak tűköre, nagy kölcsegnek általa, nem ßanta küldeni: Emberekre ennyiben, mert az Iſten parancsolattya ßerent, mindenekhez ßeretettel vagyon Nagyßagod, az ßükölködöket taplallya, özveget, árvat, nyomorultat ßegit oltalmaz, hozzá haßonlokkal, ßöt utolßob renden valokkal-is nagy ßeretetben él, tavul léven Nagyßagodtol az kevelyßęg, melyben menyi vétek légyen, amaz Hugo nevű bölcs Doctor által megh irt kevélyßegnek ßekerében bé vagyon alkolmaßon fogialva, ki igy ßol: Quatuor sũt

equi, qui trahunt ſuperbiæ currum, amor dominandi, amor propriæ laudis, contemtus aliorum, inobedientia: quatuor ſunt rotæ quibus voluitur jactantia mentis, arrogantia, verboſitas, levitas: Auriga currus eſt. Spiritus ſuperbiæ. Inſidentes ſunt mundani. Infrenes ſunt equi, Volubiles ſunt rotæ. Auriga perverſus. Inſidentes inexplebiles. Négy lovak vonnyak az kevelyſęgnek ſekerét: Vralkodasban való telhetetlenſeg, maga dicsiretinek kivanſaga, máſnak meg utalaſa, engedetlenſęg: Négy kerekei vadnak, mellyeken forog. Az elmének maga hanyaſa, kerkedſeg, csacsogas álhatatlanſag: Ennek kocsiſſa az kevelyſęgnek lelke: Az benne ülők, ez vilagiak: Szabolanélkül valok, vadak az lovai, repülők az kerekei mulok tekelletlen az kocsiſſa, az benne ülők telhetetlenek. Mind ezektől Nagyſagod üres. Egy

ſum-

ſummaban minden ioſagos cselekedetek tündöklenek Nagyſagodban.

Maſodſor, hogy ő Felſegenek-is az mi kegyelmes Vrunknak, Magyar es Erdely orſagoknak Fejedelmének, az Felſeges Bethlen Gabornak, méltatlan Caplanya lévén ő Felſegének, ez Nagyſagodnak dedicalt kicsin könyvecske által gratiaját conciliallyam magamhoz, mert az mint az Poeta mondgya. Principibus placuiſſe viris non ultima laus eſt,

Vtolſor, hogy egybeketis Nagyſagodnak példajaval az kegyeſsegnek, Iſteni felelemnek, Iſten tiſteſſegere valo dolgoknak (az mely közze ſamlaltatik effele io es haſznos könyveknekis ki nyomtattataſa) buzgoſagaban, indittattaſſanak fel. Melynek ha Nagyſagod előt kedves voltat, (kiert könyörgök-is Nagyſagodnak) latom tőb effele munkaval Nagyſagodnak akarok kedveskednem.

Tárcsa megh az Vr Iſten Nagyſagodat, ſo egeſſeges békeſeges allapatban ſok eztendeig, minden hozzá tartozokkal egyetemben, az ő nevenek dicsiretire Anyaſzentegyhazanak eppületire. AMEN.

Költ Vngvarat ß. Ivan hav: 1. napián. Anno. Domini. 1620. Ezten:

Nagyſagodnak alazatos Caplannya.

Kecskemeti János. Vnghvári Prædikator.

RHYTHMI VNGARICI IN TRANS-
lationem Catholi Reformati, Guiliel: Perkin-
ſi factam, per R. Dn, Ioan. Kecskemeti.

AZ dicsiret viteſſęg, es à ßép Deákſag.
Hol bővön talaltatik ott boldog az orßag.
Mely kettőért régen reád Magyar orßah,
Szállot ßep Nemeſſeg, hir, nev, fenyes joßag.
Tenger ßűgetében Anglia orßagban.
IACOB Kiraly regnal moſt az Kiralyſagban,
Kinél Deak ſ. vitéz eggyűt áll gradicsban,
Mivel magadnakis főb réßed van abban.
Fő Scholaid közöt Catabrigiumbol,
Folynak ßep iraſok mint vizek forrasbol,
Mely kedves könyveknek vigh olvaſaſabol,
Elmének ékeſűlhet, mint kert viragokbol.
Itt irta könyveit Vittakerus Wilhelm,
Ezis az fő Doctor az Perkinſus Wilhelm,
Kit Spaniol nyelvre vit Maſſanus Wilhelm,
S, Deakol nyomtatta Antonius Wilhelm.
De hogy ezt Magyarok olvaſnok Magyarbol,
KECSKEMÉTI Vram forditad Deakbol,
Mellyért, ha ki mulſ is ez gyarlo vilagbol,
Neved, hired marad ez olvaſaſunkbol.

Georgius Korotz Szepſinus, Paſtor
Eccleſiæ Thokaienſis.

AD INTERPRETEM LIBRI VOTIVM.

DVM primus accensos patriæ pro Viribus ignes,
Spiritus è Cœli gurgite fundat aquas.

Petrus. H. Zombori, Pastor Eccle: Vimensis, & Senior Diœcæseos Vngiensis.

ALIVD.

EST aliquid numen coram propalare popellis,
Est magnum umbricolas fundere lege Dei.
Nativus, majus, monumentis, velle docere, est
Absentes, longe hæc, namq; manere solent.
Sic tu Iane tonas præsens, absentibus ingens
Thesaurum ut spargis divitis ingenij.
Exiguo hoc, magnum látitat sub corpore, pondus,
Accipe tu gratâ lector amice manu.

Michael P. Balai R. p. t. Scholæ Orthodoxæ Vngvar: collegæ suo honorado aceinetat.

ALIVD.

VT Patris possim vestigia imitarier in his,
Chari, post tumulum, da mihi πνεῦμα θεός.

Petrus P. Kecskemetinus filius.

ALIVD.

TV Pater ut sancti, tractas mysteria verbi
Strennuè & exequeris munia jussa tibi.
Talibus in rebus, sim (sit Deus optimus autor)
Exemplum alterius, post tua busta, precor.

Ioannes P. Kecskemetinus filius.

CATHOLICVS REFORMATVS.

Az az,

EGY NEHANY VETELKŐDES ALA VETTETET KERESZTTENI TUdomannak, fő fő réßeinek avagy czikkoleinek, magyarázattya, melyben megmutattatik, menyiben kellyen eggyeßni, az Iſtennek igaz Anyaßentegyházának az Romai Anyaßentegyházzal, menyiben tűle kűlőmbőzni, és menyiben ſoha véle nem eggyeßni.

Apocal. 18. verſ. 4.

Es hallek mas ſzozatot az eghből, monduan: Menjetek ki ebből en nepem, hogy ne közöſſullyetek annak bűneiben, es hogy ne vegyetek annak czapáſibol.

AZ Tizenhetedik Caputban, az ßent Ianos bőſęgeſſen meg irta, az Babylonbeli paráznának állapatyát, az mint ő látásban láta vala. Pſal. 16 penig azon

Summa ia az Apoſtol irásának

A Caput-

Caputban, jövendőt mond az ő romlásárol: Vgyan ezen Caputnak, három első verseiben világosban megh magyarázza ezt: Mellyet végezetre vers. 5 & seqq: sok erősségőkkel állat. Ebben penig az 4 vers. inti az Istennek népét, hogy el távoztássa azt az Istennek itiletit, mely arra az paráznára követkőzik.

Réße az igeknek

Két réßei vadnak penigh ez versőtskének, tudni illik, paránczolat, és paranczolatnak oka. Az paranczolat illyen. *Mennyetek ki ebből en népem*, az Babyllonbol tudni illik, oka, az reiá követkőzendő dologból vétetik, *hogy ne legyetek reßesek annak büneiben.*

Az mi néz az parancsolatra, annak igaz értelmét mutatom megh előßőr, annák vtánna haßnát és az tanuságot.

Három az Babylon. 1. Assyriai.

Az Historicusoknál, három Babyllonról vagyon emlekezet, az első, amaz Assyriai, mely az Euphrates folyo vizen epittetet vala, az holot az nyelvőknek változása lőt: mely Babyllon az ßent Irasban feddettetik felette igen, az balvaniozásért, és tőb sok ißonyu külőmb külőmb féle vetkőkért.

2 Egyptombeli 1 Pet. 5. v. 13.

Az második Babyllon Ægyptusban az Nilus folyo viz mellet epittetet, mely mostan neveztetik Cairusnak. Erről emlekezik ßent Peter az mint nemellyek itilik, iollehet hi hetőb az mint kőzőnsęgessen béis vétettetőt, hogy az mely Babyllonról ß. Peter ßól, amaz Assyriai Babyllon lőt légyen. Har-

Harmadik Babyllon, titkos értelem ſerint való, mellyet példázot az az Aſſyriai Babyllon, és ez az utólſo az Roma. 3. Titkos értelem ſerint való.

Erről az Babyllonról ſól az ſent János az elő hozattatot locusban: *és igy az parázna Babyllon*, nem egyéb hanem az külső birodalom, mely által Romában lakozo népek, és az kik tűle függenek, birattatnak: Mely meg tetzik az ighiknek környül álo dólghaiból. Mert ennek az magyarázatnak főrzőie az ſent Lélek, ki verſic: cap. 17. igy ſól. *Az Aſſonyállat*, (az az, az Babylloniaia parázna) *amaz nagy város mely paranczól az Királlyoknak ez földön.* Mikor penig ſent János ezt az menyei látáſról való Könyvet irta, nem vólt ez egéz földön több város kinek ez földi Királyokon hatalma és uraſága lőt vólna, Roman kivül, hólot ackor az Romai Imperatorok laknak uala, és az honnan az több tartományokis birattatnak uala. Touabbá verſ: 7. azt mondgya, hogy az az parázna, *ül az fene vadon melynek hét feie és tiz ſarva vagyon.* Mely hét feiek nem egyebek, hanem az hét hegyek (mellycken vl, az az Aſſonyállat) és az hét Királyok, Annakokáért az Babylloniai paráznán értettetik az város, mely hét hegyeken epittetet. Nilvan vagyon penig, nem czak az tudós embereknél, és azoknál kik az Iſtennek Anyaſentegyházában vadRoma, az az Babyllon, kiről ſ. Ianos ſól, Apoc. 18

1. oka.

2. oka.

Hét hegyek.

nak, hanem még az Pogányoknális, hogy czak egyedűl Roma az, ki az ő környűl mé-

Roma-ban va-lo het hegyek.

néſivel, hét külömb külömb néven való he-gyeket eppületivel eggyűt foglal be, tudni il-lik. Cæliuſt, Auentinuſt, Exquilinuſt, Tar-pejuſt, auagy Capitolinuſt, Vimináliſt, Pa-latinuſt, és Quirináliſt.

Papiſtác fogáſa.

Az Papiſtáknak illyen fogáſok vagyon, azt mondgyák hogy, ugy vagyon hogy az réghi Roma hét hegyen vólt: de moſt czak

1. Felelet

az Martius nevő ſik mezőn vagyon. *En penig czak azt felelem*, hogy bátor ugy lé-gyen, hogy az epületőkre, és lakáſra nézve, ninczen moſtan az Roma azokon az hét he-gyeken, mind azon által az törvény ſólgal-tatáſra való hatalma, auagy birodalma, és az Iſteni tiszteletőknek gyakorláſa azokon az hegyeken láttatik lenni. Mert még moſt-is azon hegyeken Templomok és Claſtromok vadnak, mellyekben az Pápának kivalkép-

2. Felelet.

pen való birodalma vagyon: Iólehet noha az az Kurva az ő helyet valamenńire megh változtattya, ez moſtani vdőben; mind azon által, az mikor előſőr fől tamadot vala, és az hamiſſágot titkon kezde vala ſólgáltatni,

Más ma gyaraza tya 2. lo cuſnak

azokon az hét hegyeken hatalma vala.

Némellyek penig iſonyodván ettől, a-zon igyekeznek hogy más magyarázáttyát adgyak ez igiknek: és azt mondgyák, hogy

it ez

it ez helyen *az paráznán*, értettétik ez egéz vi-
lágon lévő hitetleneknek gyűlekezeti, akar
hon legyenek kiknek feiek az ördög.

De, ez magyarázat nîlvánsággal ellen-
közik az igivel: Mert cap. 18. vers. 2. 3. az
az parázna ellenökben vettetik, az földi Ki-
rályoknak, az kikkel paráználkodot. Et cap.
17. vers. ult: nîlván meg vagyon mondattat-
ván, *hogy annak az városnak hét hegyeken fondal-
tatuán, birodalma vagyon ez földi Királyokon*.
mint ez elöt-is jelentem, Es igy szűksęgh, hát
hogy értettessék azon, valamely egyben gyűlt
népen, kiválképpen való birodalom és ural- Harmadik fogas.
kodás. Annakokáért ő magok-is az Pápi-
sták, miuel hogy látyak azt, az ő magyará-
zattyokat semmire kellennek lenni, azt mond-
gyák hogy az Roma kettő, eggyik az pogân-
ságban levő, másik az kereztyénsęgben mel-
nek feie az Pápa. Az az, parazna penig mely
ről S. János szól az Pogánságban lévö Roma
vólt, mely sok kegyétlen Istentelenektöl, és
Pogányoktul, ugy mint Nérotul, Domitiá-
nustul, és töb effelektöl sok ideig birattatot:
semmiképpen azért S. János az Babyllonbe-
li paráznán nem érti azt, melynek feie most
az Pápa.

Látod io Olvaso, mely hiában való, és Felelet.
hamis, ez az ő kűlömböztetések. Bizonyá-
ra, ha ezt az mostani Romát megh tekinted,

uralkodáſára, birodalmára, és az ſenteken lévő kegyetlenſégére nézve, ſemmit nem külömböz attul az Pogánſágban lévő Romától, hanem czak ebben, hogy az Imperatornak vduára változtatot az Pápának ſekiuė, mint ezt minden vdőben lévő Hiſtoriák bizonittyák. De légyen ugy bátor, engedgyük meg nékiek ezt az külömbőztetéſt: De mind azon által az Babyllóniai paráznán értettetik nem az Pogánſágban lévő Roma, hanem az Pápiſták kőzőt auagy az Kereztyénſégben lévő Roma. Mert ennek az Caputnak verſi: 3. nilván mondgya az ſent Lélek. *Hogy ez földnek minden nemzetſéget megh reſſégitette az ő buſult paráznaſágának borával.* Az után azt mondgya, *hogy paraználkodot ez földnek Kiralyval.*

Melyből megh érthetni, hogy ő azon igyekőzet, hogy ez eghéz földnek minden nemzetſégit, hiteſſe az ő lelki bálványozáſára, és mind ez földi Királyokat az ő valláſára és Cæremonyáira vonhaſſa. Mellyet az Pogányſágban lévő Roma felől nem mondhatni; ugy mint az mely kinek kinek ſabadá hatta, az ő Iſteneknek auagy inkáb bálványoknak tizteletit, és ſenkit nem kenſeritet (czak az pogánt) az ő Iſteneknek tiſzteletire. Annak felette cap. 17. v. 16 az vagyon irva, *hogy az tiz ſarvak, mellyek az tiz Kiralyok, gyülöltek*

az

az paraznat, es azt mezitelenul és egyedül hattak. Mellyet hasonlatosképpen nem az Pogánságban, hanem az Pápistasághban lévő Rómárul kel érteni. Mert noha ez előt egynéhány ydőkkel többire ez egéz földnek Királlyai annak az paráznának birodalma alá atták vala magokat, miud azon által, ez mi ydőnkben sok Királyok, (ugymint az Angliai, Dániai, Sueciai, Norvegiai, Scotiai) és többire az Német Országi Fejedelmek, és sok Nagyságosok ennek paráznaságától el távoztanak. Az mellyek megh mutattyák, mely hiában való az Pápistáknak külömbőztetések.

Mas fogas.

Meghis illyen fogások vagyon; az Babyllon, melyről ből szent János itt ez helyen, *Megrészögedet az szenteknek és az Martyromoknak vérekkel.* Cap. 17. v. 6. Az penig nem Rómában, hanem Ieruſalemben ontatott ki, *az holot tudni illik az Christus megh feßittetet, és az kinek utzain feküznek amaz ket Prophetak, kik az Antichristustúl megh ólettettenek,* mint irva vagyon Apocal: 11. v. 9. De hogy ezt, az Iocust, nem Ieruſalemről, hanem Romárul kel érteni, meg mutattya bőſegeſſen az szent Hieronymus Doctoris. Mert az Christus Rómában mondattatik megh feszíttetetnek lenni: ezértis, mert, az Christusnak meg fezítéſére minden hatalom és mél-

Felelet.

Epist: ad Marcell:

toſág Romától, auagy az Romai Imperátortul adattatot vala: ezértis, mert az ő tagyaiban naponként ott fezittetet megh, és megh moſtis fezittetik: noha maga ſőmélyeben Jeruſalemben fezittetet meg.

Es igy, ſemmi ellene nem álván, ki tetzik hogy az paráznán itt, értettetik az Roma városának birodalma; nem az Pogáni Imperátoroknak ideiében valoé, hanem az Pápának, ki annak feie, birodalmaban lévő Romáé. Mely mi magyarázatonk nem czak az ſent Irásban fondaltatot, de meg az Anyaſentegyháznak magyarázattyaual is, megh erősittetik. Mert igy ſól ſ. Bernard Doctor. *Chriſtusnak ſőlgai, és ſőlgalnak az Antichriſtusnak.* Serm. 33 in cant: & Epiſt: 225. Iſmét. *Az menyei latasról irt könyben való vad, kinek adattatot ſaia az karomlasra, és az ſentectel hadakozik, az Peternek prædikallo ſekit el foglallya, mint ſinten az prædara kezittetet Orozlani.* Ezeket iria ſ. Bernard,

Fogas. De tálam illyen fogáſt tehetnének, s'azt mondhatnak, hogy az ſent Bernard ezeket az utólſo igiket ſólotta czak egyről, az ki erővel és nílván való hatalómmal vőtte magának az Pápaſágot, ugy vagyon. De miért való az hatalommal vetettetőt? ő maga Sz. Bernard ezen helyen meg magyarâza: mert az eggyik, tudni illik INnocentius válaztatot vala, az Német Orſághi, Galliai, Angliai, Sco-

Felelet.

Scotiai, Hispaniai, Ierusalembeli Királyokkul, és ez meg mondatot nemzetségeknek népeinek eggyezéséből javáltatot és confirmáltatot valais: az másik penig AGapetus semmiképpen nem. Es igy az Szent Bernald értelme szerént nem czak az az Pápa kiről ott szól; hanem az többiekis minnyáian annak az vadnak nevezeti álat, melyről szól az menyei látásról irt könyben jelentetik, ugymint kik egyedül az Cardinaloknak gyülekőzetőktől, (kik gyakorta magok kőzőtis meg hasonlânak) nem járulvan hozzáiok az Királyoknak és nemzetségeknek méltoságok és értelmek válaztattanak, és még mostis válaztatnak. Ezzel az Szent Bernard Sententiaiával eggyez az. 11. Nicen: Gyülekőzetnek végezése, c. in homine dist. 23. az mely anno 1059. ezt végézte, *hogy az Papa válaztassék az Püspökőknek, Cardinaloknak akarattyából az több Papoknak és Romai kőssegnek, és vegezetre az Imperatornak eggyezeséis hozza járulvan: és hogy ha, valaki más egyeb modon Papaságat venne maganak* (mint ez mostani Pápok) *ki atkoztassék es ollyan legyen mint az Antichristus.* Az Abbas Ioachimis régen meg mondotta azt, hogy immár sok ideie el mult, hogy az Antichristus Romában születetet, és jővendőben az Apostoli székben még inkab fel emeltetnek. Fr. Petrachias: igy ir. honet C. 8.

Fons dolorum, ſchola errorum,

az az.

Banatnak kut feje, tevelygéſnek ſcholaia, es eretnekſegnek Temploma.

Régen Roma vala, de moſtan Babyllon, &c.

Mind ezeknél penig elsőb Iræneus, ki lib. 5. c. ult: azt iria, hogy az Antichriſtus Latinus, az az Romanus lészen.

Miképé kel Babyllonból ki menőnk

Ezt penig az Iſtennek Babyllonból való, ki menetel felől lévő parancsolattyát, nem annira az teſti el váláſról, auagy annak pólgárival eggyűt való nem lakáſról kel értení; mint az lelkiről, tudni illik az hitről és vallaſról. Mert az ſent Léleknek igyekőzeti az, hogy paranczóllya, hogy minden ember magát el válazza az Romai Anyaſzentegyháztul, az mi néz az vallaſra, az hitre, és az Iſteni tiszteletre.

Őrzes.

Igy azért nilvân való, hogy az ſent Iánoſnak mondáſa, az Iſtennek paranczolattyát foglallya bé, ki azt paranczóllya, hogy az ő Anyaſzentegyháza ki menyen Babyllonból. (az az Romából) Innén immár azt hozom ki, hogy, *Valaki üdvözülni akar ſükſegh hogy, az magat el valazza, es ſzakazza az hittől, es vallaſtól, mellyet az Romai Anyaſzentegyhaz moſtan vall.*

Né part őtők azok kik az Ro-

Mikor azért az Papiſtágh párt vételével vagy ſzakadáſſal vadóllyák azokat, kik ő tűlők

lők el állának, nem igazán czelekezik. Mert az kik ő tűlők el állának, nem part vtők, (mert Istentől paranczólattyok vagyon aſſelől) hanem inkáb, azok az párt vtók, kik erre az el ſakadáſra okot adnak. Mellyet az Romai Anyaſſentegyház czelekeſik, ki, kezeiben tartya amaz paráznaſágnak pohárat, mely tellyes utálatoſſággal, az penig az Romaiaknak eretnek tudományok.

mai Anniaſſent egyháztul el ſakadnak.

Touabba, az mi néz erre, hogy mi nékünk az Romai Anyaſſentegyháztul el kel ſakadnunk, melyről bővebben ſólok ez után: nem azért hogy javallani akarnám (holot az ighik nílván paranczólyák) hanem, hogy modgyát, és okát meg mutaſſam, mellyet követnünk kel ebben az el ſakadásban. Kettőt cselekeſem azért: előſőr megmutatő, *menyben kellyen mi nekünc ö velek eggyeznönc az vallaſnác dólghaban, annac utanna hólot, es menyiben külombezzónc ö tülők megh jelentem.* Hogy ez ket dólgot haſznosban végben vihеſſem, egynéhány vételkődes alá vettetőt hitnek ágazatit véſem elő: kiket io rendel, az mint légh jobban lehet meg magyarázok; és mindenikben meg mutatom, mind az két félnek, miben légyen eggyező, es miben külömbőző értelme. Ezt penigh azért czelekeſem kiválképpen, mert ſokakat látok ebben munkálkodni; hogy az emberekkel el hiteſſek,

Sumaia à kővet kőzendőknek

Examen pacificu an. 1590 denuo impreſſum.

ſek, hogy ez két valláſt könnyen egyben bé-
kelthetni, ugy mint az kik nem külömbőz-
nek az valláſnak állattyában, és fondamen-
tomában, hanem czak az Cæremoniákban,
és némely könyű dólgokban. Kezdem pe-
nig el, az ſabad akaratról való czikkelíről,
noha az nem nagyob, főb, auagy elsőb
mindeniknél, az kik felől vetelkő-
des vagyon keſőttönk.

ELSŐ

ELSŐ VETELKŐDES AZ SZABAD AKARATROL.

Caput I.

Melyben az ellenkeze feleknek eggyezesek foglaltatik.

Az ſzabad akaratnak magyarázattya

AZ ſzabad akaraton, mind mi, s'mind az ellenkeze felek, értyűk az embernek elméiének, és akarattyának tehetſęgét, vagy erejét, mely által az ember megh válaztya az jot az gonoztul; és az melynek itiletiből némellyet kedvel és válazt, némellyet penigh meg vét.

1. Végezes. Az emberben negy kűlőmbőző állapátok vadnak, tudni illik, teremptéſnek, meg romláſnak, meg uyjuláſnak, és dűczőſſęghnek állapattya. Az első állapatban megh engedgyűk, hogy az embernek akarattyának terméſzet ſzerént való ſzabadſaga vólt,

1. Vegézes az emberben válo negy állapatrol.

volt, mellyel akar hatta, auagy nem akar hatta, mind az ior, s'mind az gonoz. Az harmadik állapatban hiſsik azon ſzabadſágat, de kegyelemből: az utólſoban ſzabadſágat, diczőſſeggel. Minden vételkődes penigh vagyon az máſodik állapatról. Iólleher arról is nem mindenikben kűlőmbőzőnk, mint ez következőzendő végezeſekből ki tetzik.

Az ſzabad akaratnak materiai

2. Végezes. Az ſzabad akaratnak Materiaia, (az materia az, az miből valami leſſen) és ezkőze, mely kőrnyűl kiválképpen az ſzabad akarat forog, nem egyéb, hanem az emberi czelekedetek: azok penigh három félék; terméſzet ſzerént valok, Emberiek, és Lélkiek. Az terméſzet ſzerént valok azok, mellyek kőzőnſzégéſek az emberekkel és oktalan állatockal, mint enni, innya, alunni, hallani, ſzaglani, koſtólni, helyből mozdulni, Mellyeben az Pápiſtáckal mind eggyezzőnk, hogy az embernek ezekben, és ezekhez haſonla dólgokban légyen ſzabad akarattya az eſet utánnis, ugy hogy azokat, maga néminemű terméſzet ſzerént való tehetſzégivel és ereiével végben viheſſe.

Az czelekedetek harom felek.

3. Emberiek.

3. Az emberi czelekedetők azok, mellyek minden embereekel jockal és gonozokkal kőzőnſzégeſek. Illyetének ſzóllani, okoskodni, az meſterſzégeket, mind ſzabad tudományokban, s'mind kézi munkában valókat

kat gyakorlani; iſmét, mind pólgári, s'mind egy házi kűlső czelekedetek, az minémúek, Templomhoz menni, ſóllani és hirdetni az Iſten igéjet, ki nyutani kezét az ſentſéghnek vételére; iſmét ſűleinket adni, (kűlsőképpen) annak az ki minket tanitani akar. Az hova vihetni az kűlső joſágos czelekődeteknekis, ugy mint, Igaſſághnak, Mértékletefſéghnek, Adakozáſnak gyakorlâſat. Itt penig viſontagſággal eggyet értűnk az Romai Annyaſentegyházzal, és azt mondgyűk, auagy az naponként való példákból megtanitatván is, hogy az embernek akarattyának légyen az terméſetből neminémű ſabadſága, mellyel az czelekődetőket, kiket emberieknek nevezűnk, végben viheſſe, auagy ne viheſſe. Es ez az mit ſent Pál mond, Rom. 2. v. 14. *Az poganyok, kiknec tőrvényec nintſen, az mellyek az törvenye megh cſelekeßic termeßet altal*, az az, terméſet ſerént való hatalommal. Es ugyan azon ſent Pál mondgya, Phil. 3. v. 6. maga felől, hogy az ő meg tértéſe előt, az mi néz az tőrvénnek igazſágára, fegyhetetlen vólt. Sőt az terméſet ſerént való embernek, azért az ő kűlső engedelmeſſégéért, jutalmas fizetéſeis vagyon, de idő ſerént való dólgokban. Matth. 6. verſ. 5. Ezech. 29 v. 19. it mind azon által kettőt kel iól megh gondólni.

Az emberi czelekedetekben, vagyon az embernek ſabad akarattya

Eggyi-

1. Ez az ſabadſag nem tellyes.

Eggyiket hogy effęle czelekedeteknek végben viteliben az embernek akarattya feletté igen erőtelen és gyenge, és hogy az elmeis felette vak: és hogy ezokáért azoknak végben viteleben az ember gyakorta tévőllyeg. Mert ezekben az czelekedetekben, az embernek akarattyát mondom czak meg ſebőſittetetnek és ugy mint hóltnak lenni: Máſik, az mit meg kel gondólni ez, hogy az embernek akarattya, az Iſtennek akarattya alá vagyon vetetven, és ez okáért ſűkſęgh hogy attul igazgattaſſék és birattaſſék amaz Ieremias mondáſa ſerént. Cap. 10. verſ. 23. Tudom IEHOVA hogy az ember nem Vra az ő utyiának ſem nem az járo emberé igazgatni az ő járáſát.

2. Az embernek akaratia az Iſtennek akaratia ala vagyon vettetven.

4. Háró az lelki czelekedeteket felek.

4. Harmadik nemé az ezelekedeteknek, tiztan czak lelki, és kiválképpen czak az ſű és lélki iſméretre tartozik. De ezek az czelekedetekis, két félék: mert tartoznak auagy ez ſőtetſęgnek, auagy az Iſtennek orſágára. Az mellyek az ſőtetſęgnek orſághára tartoznak, kivalképpen mondattatnak bűnőknek s'azokis. Ezek felőlis eggyezzőnk az Papiſtákkal, és tanittyuk, hogy az bűnőkben auagy az gonoz czelekedetekben az embernek légyen ſabad akarattya. *De ne talam mondhatna it valaki,* hogy az emberek ſűkſęgképpen vétköznek, hólot az ki vétközik, egye-

Az gonozra valo ſabadſaga az akaratnak. Ellenvetesre valo felelet, miképen az

gyebet nem czelekedhetik, hanem hogy vét- bűnök
kezzék: az szabad akarat penigh és az szük- mind
séges meg nem álhatnak. *Kinek-en azt felelem,* szükség-
hogy igaz az, hogy az kénszerítésnek szüksé- keppen
ghe, az szabad akarattal eggyűt megh nem ál- s. mind
hatnak, mind azon által nem ellenzi, hogy szabad
ugyan azon dológ, szabadságosson, és egy- akarat-
zer s'mind, szükségképenis ne lehessen, mind bol le-
azon által az szükséghnek más allapattyára gyenek.
nézve. Hogy penig legyenek oly dólgok,
mellyek mind szükséghképpen s'mind szaba-
dosson lésnek, peldával meg mutatom. Ve-
tessek valaki az tömlőtzben, kinek szükség-
képpen ot kellyen lenni, és ki az hova akar-
na ki nem mehet, mind azon által ugyan
azon mosoghat, és szabadosson setálhat az
tömlőtzben. Szinten igy vagyon dólga az
emberi akaratnak, mely noha az bűnnek kö-
telétől szorongattatván, egyebet nem czele-
kedhetik, hanem hogy czak vétkőzzék, és
igy szükségképpen vétkőzik: mind azon ál-
tal ugyan azon száját és szabad akarattyából
vétkőzik.

V. Második neme az io cselekedetőknek, 5. Azio
az Istenre, és az Istennek Országára tartozik, lelki cse
kik közzül valok, az bűnnek igazán való meg lekede-
térése, az hit, az bűnősnek Istenhőz való tek.
vizza fordulása, az uy engedelmességh, &c.
Mellyek felől hasonlatosképpen az Romai

Anyaszentegyházzal neműnémüképpen egyezőnk. Mert azt mondgyuk hogy az bűnősnek első meg térésében, az embernek szabad akarattya az kegyelemmel, neminémű bizonyos mod szerént eggyűt jár, ugy mint eggyűt munkálkodo társ. Az meg téreshőz penig három dológ kévántatik, az ighe, az szent Lélek, és az embernek akarattya. Mert az embernek akarattya nem czak minden modon szenvedő; hanem vagyon ő néki-is valami munkáia, még az Léleknek első meg téréſebenis. Mert mikor valaki meg tér, noha az Istentől lészen, de nem-kenszerítvén akarattya ellen az embert, hanem az ő akarattiát ugy hagyván, hogy még ő maga az emberis akarja meg téréſét. Mikor azért immár az ember megh tér, ő-is Isten kegyelméből akarja meg téréſét. Erre nézet szent Agoston mikor igy szól: *Az ki tegedet teremptet magad nelkul, nem igazit tegedet megh magad nélkül.* Ismét: *Hogy akariuk magunk nelkul czelekeszi: mikor penig akariuk, és ugy akariuk hogy meghis czelekedgyuk, mi velonk egyut munkalkodik. Mind azon által ő nála nélkül, ha ő nem czelekeszi, hogy akariuk, vagy eggyut nem munkalkodik, mikor akariuk, az kegyesſegnek io czelekedeſere semmi eronk nintzen.* Ezeket iria szent Agoston. Nem-is illik bizonyára kételkedni, hogy az Isten, azon

Az embernek akaratta nem minden modon szenvedő.

Serm: 15 de verbis. Apoſt. Degrat: & libro arbitr: Cap. 13

Az akaratnak az megh téresbe

zon szőmpillantásban, melyben az ő kegyelmét bé önti, hogy egyszer, s'mind az emberek akarattyátis nem haytana arra, hogy azt az kegyelmet, ahítatosſan kévánnya és kérie. Példa: Mikor az Iſten valakiben hűtet szőröz, azon szőmpillantásban annak akarattyátis fől inditya, és fől geriezti abban az hűtnek valóſagosképpen való kévánſágát; annak felette, ennek az ajándéknak akarat szerént való el vételére, el kéziti őtet. Mert az akaratot, nem akaroból, akarová téſi: mert nem véſi az Iſtennek kegyelmét, az ki tellyes akarattyaval mindeneſtől el fordult. Mert az kenszőritesből való akarat, nem akarat: Annakokáért megh kel gondólnunk, hogy még az meg téréſnek, első szőmpillantáſában is az S. Léleknek kegyelmének munkalkodáſa, és az akarat eggyűt vadnak az emberben, illyen kűlőmbſéggel mind azon által, hogy az S. Léléknek munkalkodaſa, az mi néz az rőndre és okra, elsőb, és az akaratot fől indittya es gőrjezti: az akarat penigh az kegyelemtől fől inditatvan, és az cselekődetre fől gőrieztetvén, annak utánna magátis fől indittya, és munkalkodik. Ennijben egyezőnk az Romai Anyaszentegyházzal az szabad akaratról való tudományban, nemis engedhetőnk ezen kivül semmiben nékie.

mint vagyon dolga.

CAPVT. II.

Melyben, minémű dólgokban állyon az vetelkődes, foglaltatik.

Papiſtak vetelkődeſek es ertelmek.

AZ mely felől, legh főképpen, mi kőzőttőnk, és az Papiſták kőzőt való vetelkődés vagyon, nem egyéb, hanem az embernek, az Iſtennek orſzághára tartozo lélki dólgokban való, ſzabad akarattyának oka. Mert az Papiſták azt mondgyák, hogy az embernek akarattya ő maga által, és terméſzet ſzerént való, néminémű maga hatalmaból, eggyűt jár, és eggyűt munkalkodik az Iſten kegyelmével, az bűnős embernek első meg téréſében, ugy hogy, az az akarat czak ſęgittetik az ſzent Lélektűl. De mi azt mondgyuk, hogy ugy vagyon, hogy eggyűt munkalkodik az kegyelemmel az embernek akarattya az meg térésben; de nem ő magátul, hanem az kegyelemtől indítatván. Egy keveſſe nîlvabban mondgyuk megh. ők azt mondgyák, hogy az embernek akarattyának terméſzet ſzerént való hatalma vagyon, az Iſten kegyelmével eggyűt való munkalkodáſra az lelki dólgokban. Mi penig azt tagadgyuk, s'azt mondgyuk, hogy eggyűt mun-

Az mi ertelműnk.

munkalkodik, de czak kegyelemből: hólot annak előtte magától nem vólt czelekődő, hanem czak ſenvedő; és hogy az menyiben az kegyelemtől indittatik jót akarion; mely-től ſükſęgh, hogy elsőben föl indittaſſék, és gyámolittaſſék, minek előtte magát fel indí-taná ő magha, vagy valami iót akarhatna. Es hogy męgis ez az külömbſęg jobban meg értetheſſék, illyen haſonlatoſſággal világoſí-tom meg ez dólgot. Az Romai Anyaſent-egyház az bűnos embert, az megh térés előt, haſonlittya az fogoly hoz: azonképpen mi-is: de illyen külömbſęggel, mellyet jól megh kel ſedzeni. Mert ők azt mondgyák, hogy noha az az fógoly, kezei, lábai kötőzve lé-vén, hever: annak fölötte beteg és erőtelen, de nem hólt azért mindeneſtől fogva megh; hanem él męg, és leh. Touabba mondgyák aztis, hogy noha az fogolynak ninczen ereie az ſabaduláſra, mind azon által vagyon an-nak hatalma s'ereie hogy magát megh moza-dithaſſa: ugy annira hogy ha az tömlőtz tar-to el jővénd, és az kőteleket el óldazván, és kezét fogván, ſęgitendi őtet az föl keléſre, ackor mind akarhattya, s'mind föl egyeneſ-ſitheti magát, járhát, és az tömlőtzből ki is jőher. Haſonloképpen vagyon (azt mond-gyak) dólga az embernek az meg térés előt: Meg ſoromgattatot ugy vagyon az ő bűnei-

Illendő haſonla-toſſag.

nek kötéleivel, kezei labai meg fogattatvan; de nem hólt azért mindeneſtől fogvan meg: hanem beteg, miképpen amaz Iericho és Ieruſalem közöt megh ſebeſittetőt ember. Es annakokáért, az jót ackoron ſem akaria, ſem kévánnya: de ha az ſzent Lélek el jöven, az ő kötéleit el óldángia, és az kegyelemnek kezét néki nyuitángia, föl igazithattya, ugy mond, magát, üdvöſſégétis ő maga kereshetti, és akar minémű jótis akarhat. Mi penigh nem tagadgyuk az terméſzet ſzerént való embert igazán haſonlittatni az fogolyhoz: de oly fogolyhoz, ki nem czak beteg, és erejétől meg foztatot, hanem az ki egézlen meggis hólt; az ki mondom, ſem meg nem mozdithattya magát, ha az tömlötz tarto le venné róla az lántzokatis; ſem nem halhatna, ha ugyan fölében trombitálnánakis: ugy annira, hogy ha ez akaria, hogy az fogoly magát megh mozdithaſſa, és az tömlötzből kű jüión, ſükſég hogy nem czak keze nyutáſával ſegitſe meg, hanem mind életét s'mind lelket meg adgya nékie. De mi minnyáian terméſzet ſzerént, nem czak meg köröztetvén vagyunk az bűn miat, hanem tellyeſſéggel mégis hóltunk, ſinten mint az földben megh rothadot teſt, melynek ſem ereie, ſem hatalma és tehetſége ninczen maga megh mozditáſára, és az tömlötzből való ki ſabadulára.

An-

Annakokáért ſem akarhat ſem czelekedhe-
ik az ember ſemmit az mi valóban io vólna,
hanem ha Iſten elől véſzi őtet, és uy életet ád
néki, az az, az ő kegyelmének lélkével megh
élevenitendi és fől költi őtet. Mikor penigh
az ember Iſtentől illyenképpen meg élevenit-
tetik, ackoron kezdi az ő akarattyá-is kévá-
ni és akarni azokat, az mellyek jok; abban
tudni illik az időnek poncjában, melyben az
Iſten az ő kegyelmét az ő lelki által belé őnti.
Ez az mi, és az Romáiak kőzőt való igaz kű-
lőmbſęg, az mi nézi az ſzabad akaratról va-
ló Articuluſt.

CAPVT III.

Melyben az mi értelmönknek bizonſagi, foglaltatik.

Bizonſa gok.

MOSTan immár az mi értelmőnket, mely ez hogy az ember az ő maga terméſzetiből, czak ingyen ſem akarhattya maga megh téréſet, az mikor akaria-is, az, mindeneſtől tiztán czak Iſten kegyelmének ajándéka légyen, egynéhány bizonyſágockal állaſuk és erőſitſük meg. Elſő bizonyſág penig vétetik az megh romlot embernek termézetiből, és meg romláſanak modgyából. Mely romlás kettőben

1. Az romlaſnak kereſzei vadnak az

igazságnak elvezteſe, és az gonozra való haylándoſág.

ál: tudni illik, az terméſet ſerént való igazságnak fogyatkozáſában, mellyet az ember az teremptéres által nyert vala: annak utána, az gonozra való ketſęgben és haylandoſágbán, nem valami oly dologra penig melyvalóban io vólna. Ezis nîl vánſággal megtetzik az Moyſes elsô könyvében való mondáſából, hólot igy ſól. *Az embernek minden haylandoſága czak gonozra való gyermekſégétől fogva.* Mint ha azt mondaná az Iſten: Az elmének, akaratnak, és az emberben való indulatoknak állapattya, mind azockal valamellyeket gondól, elméłkódik, és rendel az ô ſivében tellyeſſęggel mind gonozok. S. Pális igy ſól. *Az teſtnek értelme ellenſéghe Iſtennek.* Mely ighik fólótte hathatok: Mert az gôrôg ighe φρόνημα mellyel ſent Pal él, mellyet az magyarázo doctorok értelemnek forditanak, azt jedzi, hogy męg az ſép, és meg tiſztitatot elménekis gondolati, tiztaſágos kévánſági, indulati, és végezétre jelôs igyekôzetiis, mellyek lehetnek az terméſet ſerént való emberben, mind azok mondom, mellyekben valami ſentſęg láttatnék lenni, nem csak ellenkôznek az Iſtennel, dé ſôt ugyan ellenſęgiis Iſtennek. Honnan azt hozom ki, hogy az terméſet ſerént való embernek męg ſiveis, az az elméie és akarattya, mellyekbôl azok az gondólatok, és kévánſágok ſármaz-

Gen. 6. v. 5.

Rom. 8 v. 7

nak

nak nem kűlömben ellenſęgi Iſtennek. Mert az minémő az czelekedet, ollyan az tehetſęg auagy erőis, melytől ſarmazik az az czelekedet, az minémő az gyűmőlcz ollyan az fa, minéműek az ágak, ollyan az gyűkereis. Ezekből az két bizonſágokból ki terzik immár az, hogy az ember nem czak meg fostatot, az terméſet ſerént való, és eredendő igazſágtul, de ſőt meg, maga terméſetiből is keſz az gonozra. Mely kétſęgh haytya őtet nem czak imez auagy amaz bűnre, hanem egyſer, s'mind minden bűnőkre, męg az ſ. Lélek ellen való bűnreis. Innen azért illyen erőſſęget hozok ki.

Ketſegē az embernek minden bűnőkre.

Ha minden ember, természeti ſerént ſükölkődik az eredet ſerént való igazſagh nélkül, és kéſz minden gonozra kövétkezik hogy minczen ſabad akarattya, mellyel akarhatná azt, az mi valóban io vólna.

Az első bizonyſaghból való erőſęgh.

De minden ember természeti ſerént ſükölkődik az eredet ſerént való igazſág nélkül, és kéz minden gonozra.

Annakokáért minden ember természeti ſerént ſükölködic az ſabad akarat nélkül, hogy az jot akarhatná.

II. Bizonſág. Az ſ. Pál Apoſtol igy ſol: *Az lelkös ember meg nem foghattya azokat, mellyek az Iſten lelkőie, mert bolondſágh ő néki: megh ſem értheti, mert Lélek ſerént iteltetnek megh*

1. Cor. 2 v. 14. Mert az lelkes ember

nem fog hattya meg az lelkeket

Mely igekben az Szent Pál tanit. 1. Hogy az lélkös ember nem értheti, auagy el sem érhetí azokat, mellyek az Euangeliomban meg nílatkoztattanak. 2. Hogy noha az természet szerént való ember hal, és elmeiében vészi azokat, de az mit hal, nem engedhet azoknak, sem az okosságnak természet szerént való itiletivel nem javalhattya: sőt inkáb azokat bolondsághnak tarttya. 3. Hogy senki az Istení dólgockal, sem nem eggyezhet, sem el nem hiheti azokat, hanem ha az Istennek lelke által megh világosittatik. Ebből azért ezt hozom ki. Ha az ember maga termezeti által, auagy az ő elméienek természet szerént való tehetsége és ereie által, nem értheti, auagy nem foghattya meg az Istení dólgokat, sem ha értheti-is, az önnön természetiből el nem hiheti azokat: következik, hogy ninczen magától semmi hatalma és ereie, mellyel azokat akarhatna. Az első igaz. Hát az után valóis. Oka, mert szükségh hogy akar mely dólgotis eléb fogyon meg az okosságh és javallyon, hogy nem mint az akarat azt válaztana, auagy akarná. Hogy ha azért az okosság az lelki dólgokat meg nem foghattya sem javalhattya; sockal inkáb az akarát azokat sem válazthattya sem akarhattya.

3. Mert meghol tunk az bűnökben.

3. Bizonság. Az Szent Lélek azt mondgya. Epheſ. 2. verſ. 1. Coloſ. 2 v. 13.

Hogy

Hogy minden emberek természet szerént meg hóltak az bűnökben. De nem ugy mint az Romaiak mondgyák, hogy erötelenökké, betegökké, auagy föl hóltakká löttenek. Innen azt hozom ki, hogy az ember bűkölködik az természet szerént való erő és tehetség nélkül, nem hogy semmi akarat nem vólna benne, de szabadoson, s'magától való akarattya az jora ninczen. Mert miképpen az hólt ember fekvén az sirban, czak legh kisebik uyiát sem mozdithattya meg (mert élete, érzékenysége, és hatalma maga meg mozditására ninczen) szinten igy azis, ki az bűnökben meg holt, az ionak még czak légh kisebiket sem akarhattya. Mert ha akarhatná és czeleködhetnék valami iot, nem hólt vólna megh az bűnökben. Vizontagsággal, miképpen az megh hólt ember fel nem támadhat, hanem czak az Istennek hatalmával. Igy az ki az bűnben megh hóltis, magát fel nem tamaszthattya, hanem ha fel tamaztatik, az Istennek kegyelme által tamaztatik fel, minden maga ereie és tehtsége nélkül.

4. Bizonságh. Valami léssen az bűnös embernek meg térésében és üdvözitésében, mind azt az Szent Irás Istennek tulaydonittya, és semmit nem az embernek szabad akarattyának, mint Ioann. 3. vers. 3. *Hogy ha valaki uyiounan nem születtetik viztől és leiek-*

4. Mert az mi megteresönk, egézlen Istennek mükaia.

lelektól, nem mehet be az Iſtennek Orſzaghaban. Ephe. 2. verſ. 10. Eo alkotmány vagyunk, teremtetven az Chriſtus Ieſusban az io czelekedetekre. Et cap. 4. verſ. 24. Az uy ember az Iſtennek haſonlatoſſága ſzerént teremptetet. Mert hólot az mi uylonnan való ſzűleteſőnk, nem kiſſeb auagy nem aláb való munka légyen az mi első teremptetéſőnknél, méltan mindeneſtől fogua Iſtennek tulaydonittatik, mint ſzinten az első teremptés. Es noha az ſzent Pál az Philippi városbeli kereztyenéket inti. cap. 2. v. 12. 13. Hogy felelemmel és réſzketéſſel munkalkodgyának az őnnőn v̊dvőſſęgekben; mind azon által ezzel nem tulaydonit nékik valami hatalmat, mely által ő magoktul iot czelekedhetnének: Azért mondgya az után való versben. *Iſten az ki czelekezi ti bennetek, hogy akariátok és czelekedgyetek:* mely mondáſal az ſzabad akaratot mindeneſtől fogva el rontya az lelki dólgokban: Mind azon által nem tagadgya, ſőt állattya, hogy munkalkodik az embernek akarattya az io czelekedetekben, de nem ő magátul, hanem az kegyelemtől inditatvan. Mert mikor az Iſten hatalmat ád az ionak akarattyára és czelekedeſere, ackor az emberis azt az iot mind akaria, s'mind megh czelekeſzi. Annakokáért, noha az embernek meg tereſeben, az akaratnak ſemmi terméſzet ſzerént való munkalkodaſa,

Ellenvetesse valo felel.

dasa, mely az ßent Léleknek munkalkodásá-ual egyben kapczóltatot vólna, ninczen; mind azon által vagyon valami terméßet fő-lót való munkalkodása és czelekedeti, kegye-lemből. Mert az kegyelem az embert ugy fel indittya hogy mikor immár meg tér, aka-ria ő is maga megh térését. Ez az mit ßent Pál mond. 1. Corinth. 15. vers. 10. Mun-kalkodtam az hűtben. Es hogy valaki ugy ne elmélkődnek, mint ha ßent Pál valami terméßet ßerént való hatalomból czelekődte vólna az mit czelekedet, azért véti utánna, mint azon által nem én (mint ha mondaná én czelekedtem azt, nem valami én bennem levő tehetsęg által) hanem az Istennek kegyel-me mely én bennem vagyon, mely engemet hatalmassa és alkólmatossa tőt, annak az io-nak czelekedesére.

V. Bizonság, Az rêghi auagy első Anya-ßentegyháznak itileti ßent Agoston igy ßól: *Bizonyára czak az Szent Lélektül gőrieztetic fel azoknac akarattyoc* (az Istennek ßentinek) *hogy azért czelekedhessenec, mert ugy akariac, azért akariác ugy, mert az Isten czelekezi ö bennec hogy akariác.* Ismét másut igy ßol: *Az Istennek ßeretetire valo ßabad akaratot az elsó bünnec nehéz és sulyos voltával el veztettük.* Ismét másut: *Igaz, hogy mikor az ember teremptetet az ßabad aka-*

5. Aug: de corrup. & gra. cap 12.

Epistol. 107. ad vitalem Serm. 2. de verb: Apost.

akaratnac nagyeretet vette, de az bunben eſvén azt el veztette. Fulgentiuſis azt mondgya: Az Iſten az ö kegyelmet ingyen ajándekozza az méltatlannac, melyből az meg igazittatot hitetlen, az io akaratnac ajándékáual, és io czelekedetnec tehetſégével, meg világoſitaſſéc, hogy elöl vetetetvén az irgalmaſſággal, az jot el kezdeni akaria, és követvén az irgalmaſſág az iot mellyet akar meg czelekedhesſe.

lib. 1. ad Monimum.

Az után egy keveſſe igy ſol: Vgyan azon az kegyelemnec munkaia, mely az embernec io érdeme, elis kezd az igazſágra, elis végez, avagy be tellyeſit az ducsoſégre. Elözör el kezdvén emberben az io akaratot, hogy ugyan azon akarat, Iſten ajándékából mind io legyen, ſ-mind penig Iſten ſegitſegébul az gonoz kévánſágot meg gyözhesſe, és Iſtentul el végeztetvén, az után az akarat oly legyen, hogy az gonoz kévánſag benne ne lehesſon.

De lib. Arbixe.

Sz. Bernárdis: Micsodád vagyon az mit nem vöttel. Teremptetel, gogitattal, idvözittetel. Mellyek ezek közzül lehetſeges az ſzabad akarattol?

Concilium Arauſicarium. cap. 6.

Ha valaki mondaná, hogy Iſten kegyelme nélkül, mivelünc hivöknec, akaroknac, kévánoknac, igyekezöknec, munkalkodoknac, vigyázoknac, tanuloknac, kereknec, kereſeknec, ſzörgeteknec, Iſtennec irgalmaſſága adattatnec: és hogy hidygünc, akariuc, auagy mi ezeket az mint illic meg czelekedhesſüc, az Sz. Leleknec mi belénc való ötlése és lehelleſe által

tal

tal mi bennunc lenni nem vallana, auagy az alázatosságnac es emberi engedelmességnec alája vetne, az kegyelemnec segitseget, es hogy engedelmesec alázatossac legyünc, Isten kegyelmenec ajándekának nem mondaná lenni, ellene allana az Apostólnac, ki azt mondgya. Micsoda vagyon az mit nem vöttel? Es Isten kegyelméből vagyoc, az mi vagyoc. Több bizonságitis az régieknek hozhatnunk elő, ez mi értelmünknek erősitésére: de ezek elégek légyenek. Lássuk immár az ellenkeze feleknekis az ő vélekődésok felől való bizonságokat.

CAPVT IV.

Az Papistáknak fő fő ellenvetesőki

1. ELlenvetes. Elősőr az Papisták az ő tudományoknak erősitésére, ezt vetik s'azt mondgyák. Az ember, az ő maga természet szerént való ereiéből meg cselekedheti azt, az mi io. Mert ugymond, senki azt nem czelekedheti, az mit nem akar, auagy nem gondól hogy kellyen czelekedni: mert mindenestül fogva szükséges, hogy azt, elősőr akaria, és az után czelekedgye meg. Ezt hozzak azért ki belőle, Az emberek

rek az ő magok erejekből jól czelekedhetnek. Példának okáért, adhatnak alamisnat, igazat mondhatnak, igazságot gondólhatnak, és több efféle jóságos czelekedetekben foglalhattyák magokat.

En penig erre ezt felelem, ugy vagyon, hogy az lelkös ember, néminemű jo czelekedeteket véghben vihet, az mi néz az külső czelekedetre: de az mi néz az jóságnak modgyára, mellyek azt kellene czelekedni, nem viheti végben. Ezek penig fölötte igen külömböznek. Mert az ember az természet fölött való kegyelem nélkül, adhat alamisnát, igasságban foglalhattya magát, igazat szólhat, és több effféleket végben vihet, mely czelekedetek, ha ő magokban gondóltattatnak, és az menyiben Istentül parancsóltatnak, jók: de mind azon által, azokat jól nem czelekedheti. Mert gondólni, akarni, auagy czelekedni, az jo dólgokat természet szerént való czelekedetek, de azokat jól és törvény szerént való moddal meg gondólni, és végben vinni, ugy hogy kedvesek légyenek Istennek. Isten kegyelmének munkáia. Ennekokáért meg az jo czelekedetis az menyben az lelkös embertül lésen, bűn, mert szükölködik jo eredet nélkül, mely az tizta szű, jo lélki é ſméret, és igaz hűt, mind penigh kivalképpen való és jo végnélkül, mely az Istennek dücziősége.

2. Ellen

II. Ellen vetes. Az Iſten paranczóllya minden embereknek hogy hidgyenek és meg térienek. Annakokáért vagyon ő bennek valami terméßet ßerént való ßabad akarat, melynek ereiéből, hozza járulván az Iſten lelkének ſegitſęge hihetnek és meg térhetnek. Felelet. Ez ellen vetésből ſemmi nem kővetkőzik. Mert az Iſten affęle paranczolattal nem azt akaria jelenteni, mit tehetnek az emberek, hanem inkab mit kellyen czelekedniek, és mit nem czelekődhetnek ő magoktul. Illyenképpen kel vala azért az ellen vetéſt formálnyok. Ha az Iſten paranczóllya az embereknek, hogy hidgyenek és meg térienek, kővetkőzik hogy éréiők légyen az hitelre és megh téréſre, vagy terméße ßerént, vagy kegyelemből. Es igy őrőneſt eggyet értünk velők. Mert mikor Iſten az Evangeliomban paranczóllya az embereknek hogy pœnitentiát tarczanak és hidgyenek, ugyan azon ßőmpillantasban az ő kegyelme által alkalmatoſſokkáis téßi, nem czak arra hogy megh térni és hinni akariának, de arrais, hogy hidgyenek és megh térienek. 2. Ellen vetes. Felelet.

III. Ellen vetes. Ha az embernek ninczen ßabad akarattya, kinek ereiéből czelekedhetne, hogy auagy vétkezzék, auagy ne vétkezzék, nem kel ſenkit megh bűntetni, 3. Ellen vetes.

s'nemis bűntethetni az ő vétkéért, mert e
Felelet. tavoztathatatlan szükségből vétkezik. Fe
lelet. Tagadom az mit ki hoznak, ez ellen
vetésből. Mert noha az ember magától sem
mit nem tehet egyebet, hanem czak hogy
vetkőzzék: mind azon által annak minden
bűne magában vagyon, annakokáért méltó
büntetésre. Szinten ugy vagyon azért ez,
mint, valamely ados az adosságnak kötelez
tetésétől nem szabadult megh, noha minden
javait el tekozólván meg nem fizethetet, hó
lot maga vétkével tötte, másnak pénzét
föl szödvén adossá magát.

MASODIK
VETELKÖDES
AZ EREDET SZERENT
VALO BŰNRŐL.

MAsodsor szólok az eredet szerént való bűn
ről, mely mi bennünk az kereztség után meg
marad, miképpen tudni illik, és menyben
maradgyon megh az kereztségnek fel vétel
után

után, Mélto dólog penig ezt iől megh erteni, mert ettől az Papistáknak sok vetelkődesi függenek.

CAPVT I.

Az ellenkőző feleknek eggyezesők.

AZ Papisták azt mondgyák hogy az kereztsęg után az terméßet ßerént való romlás el vetettetet, ugyan azont mondgyuk mijs, de azt kel itt meg látni, menijben vetettetet el. Mert az eredet ßerént való bűn álat három dólghok értettetnek; az bűnnek bűntetése, mely az elsö és második halál, annak utánna az bűn, mely kőtelezi az teremptet állatot Istennek bűntetése ála. Harmadik az vétek, auagy az Istennek meg bántása, mely alá foglalom az mi vétkeinketis, mellyet czelekettűnk el esvén Adamban, az miképpen az ßűnek meg romlásátis, mely az gonozra való haylandosság. Az mi az elsőre néz, eggyezőnk vélek, hogy az eredet ßerént való bűnnek bűntetése el vérettet az uyjonnan ßűletettekben az kereztsęgh után. Mert semmi kárhoztatások ninczen (azt mondgya az Apostól) azoknak kik az IEsus Christusban vad-

Az eredet ßerént valo bűn alatharő dologh foglaltatik.

1. Az bűnnek bűntetése mely meg bocsattatot. Rom: 8 vers. 1.

s'nemis bűntethetni az ő vétkéért, mert el
Feleles. távoztathatatlan szükségből vétkezik. Fe-
lelet. Tagadom az mit ki hoznak, ez ellen
vetésből. Mert noha az ember magától sem-
mit nem tehet egyebet, hanem czak hogy
vetkőzzék: mind azon által annak minden
bűne magában vagyon, annakokáért méltó
bűntetésre. Szinten ugy vagyon azért ez,
mint, valamely ados az adosságnak kötelez-
tetéséről nem szabadult megh, noha minden
javait el tekozólván meg nem fizethetet, hó-
lot maga vétkével tötte, másnak pénzét
föl szödvén adossá magát.

MASODIK
VETELKÖDES
AZ EREDET SZERENT
VALO BŰNRŐL.

Masodsor sólok az eredet szerént való bűn-
ről, mely mi bennünk az kereztség után meg-
marad, miképpen tudni illik, és menyben
maradgyon megh az kereztségnek fel vétel-
után

után, Mélto dólog penig ezt iöl megh erteni, mert ettöl az Papistáknak sok vetelködesi függenek.

CAPVT I.

Az ellenközö feleknek eggyezesök.

AZ Papisták azt mondgyák hogy az kereztsęg után az terméßet ßerént való romlás el vetettetet, ugyan azont mondgyuk mijs, de azt kel itt meg látni, menijben vetettetet el, Mert az eredet ßerént való bűn álat három dólghok értettetnek; az bűnnek bűntetése, mely az elsö és második halál, annak utánna az bűn, mely kötelezi az teremptet állatot Istennek bűntetése ála. Harmadik az vétek, auagy az Istennek meg bántása, mely alá foglalom az mi vétkeinketis, mellyet czelekettűnk el esvén Adamban, az miképpen az ßűnek meg romlásátis, mely az gonozra való haylandosság. Az mi az elsöre néz, eggyezönk vélek, hogy az eredet ßerént való bűnnek bűntetése el vérettet az uyjonnan ßűletettekben az kereztsęgh után. Mert semmi kárhoztatások ninczen (azt mondgya az Apostól) azoknak kik az IEsus Christusban vad-

Az eredet ßerént valo bűn alatharö dologh foglaltatik.

1. Az bűnnek bűntetese mely meg bocsattatot. Rom: 8 vers. 1.

2. Az vetők mel meg boczatatot

vadnak. Az mi az másikra néz, hasonlatosképpen eggyeßőnk abbanis, és azt mondgyuk, hogy az vétők megh boczáttatot az uyjonnan ßűletteknek. Mert ha semmi kárhoztatások ninczen: ninczenis semmi oly, mely őket az bűntétésre kőtelezhetne. Hólot mind azon által, ez kel męg tanulni, hogy az bűntűl megh óldoztatot az uyjonnan ßűlettetet ßőmely, de nem annak az ßőmelynek bűne. De erről idéb, hátráb bűvebbedőn. Az harmadikrólis azt mondgyuk, hogy az első megh bántásnak vétke, mellyel Adam Istent meg bántotta vala, minékűnk meg boczáttatot. Az ßűnek és elmének meg romlásárul penigh két dólgot allatunk. 1. Hogy az uyjonnan ßűletekben anniban el vétetőt, hogy ő bennek tőbbe ne vralkodgyek. 2. Hogy, az az romlás annibánis el vetettetet és tőrűltetet, az menijben annak az uyjonnan ßűlettetet embernek kiben vagyon; vétke és bűne nemineműképpen. Mert noha az emberben meg marad mind halálig az az romlás, és ő magaban bűn: de mind azon által nem tulaydonittatik annak az ßőmelynek, és igy ßinten ollyan mint ha nem vólna, hólot meg boczattatot.

Okoskodas.

3. Az első meg bantasnak uétke meg boczattatot.

Az romlas nem vetetet el, de nē vralkodik sem ne tulaydonittatik ugy mint vetkől.

CA-

CAPVT, II.

Az mi Romajaktul való kü-lömbözésünk.

EGGYeßünk az Romajackal az mint immár megh mondottuk, abban hogy az eredendő bűn az uyjonnan ßülettekben el vetetik: mi modon legyen penig az, abban vagyon az külömbsęg. Az Papisták azt mondgyák, hogy az eredet ßerént való bűn az kereztsęg után ugy el vetettetet, hogy immár többé az bűn, bűn ne legyen, hanem czak az termezetnek némünemű fogyatkozása és eretelensęge: mellyel az embernek elméié alkolmatos léßen az bűnnek bé fogadasára: nem külömben mint az taplo, mely magában nem tűz, de alkolmatos fölötte igen és haylando az tűznek bé vételére. Nemis egyebért tagadgyák az Papisták az bennőnk lakozo romlást bűnnek lenni, hanem hogy ezt elől vetvén némely mély és nagy tévelygeseket megh óltalmazhassák: tudni illik ezt, hogy az ember az életben az Istennek törvényét bé töltheti, és az io czelekedetéket mellyek minden modon tizták az bűntül megh czelekedhetik, és hogy az ember azok által az czelekedetek által meg igazulhat

Az külömseg vagyon az eredédő bűnnek, el vetelenekmodgyarol.

Az Papistak azt módgac hogy az eredédő bűn az meg kereztelte tekben többe né bűn: mellyet mi bűnnek ualluk leñi

Az miértelmink zulhat az Istennek ßéki előt. Mi penighlen sockal külömben tanitonk. Mert noha mijs állattyuk azt, hogy az bűn az uyjonnan ßűlettetekben külömb külömb dólgokra nézve el vétettessék, mind azon által meg marad, nem czak ugymint fogyatkozás és erőtelenseg, hanem ugy mint bűnis, az mely kivalképpen és valóban bűnnek mondatik; mint ez követkőzendő bizonságok meg bizonittyák.

CAPVT III.

Az mi értelmünknek bizonsághi.

1. Bizonság. Ro: 7. v. 17 Mert az cselekedendő bűnre kenßerit Az Papistak fogásá,

1. BIZonság. Nîlvansâggal mondgya az ßent Pál. Nem ên czelekezem tőbbe azt, de az én bennem lako bűn. De az az eredendő bűn.

Megh felelnek az Papisták s'azt mondgyák, hogy ot az bűn nem kivalképpen való jedzésben vetetik, hanem hogy annak az eredendő bűnnek maradéki mondattatnak bűnnek; mivel hogy azok az bűntűl véßnek eredetet, és alkolmatosságot adnak az bűnnek czelekedetire. De az ighik megh mutattyak hogy az bűn kivalképpen való jedzesben vétetik: mert az követkőzendő igekben

minda

mindgyárt azt mondgya ſent Pál, Hogy az az benne lakozo bűn, kenſeriti ötet annak az bűnnek, mellyet utálna, czelekődéſére. Et 24. verſ. foháskoduan fől kialt: Oh én nyavalyás ember: Kiczoda ſabadit engemet ez halando teſtből meg? Mellyekből ezt hozom ki.

Az mi egyzer kivalképpen valo bünnek mondatot: és az mely az emberben lakozván mindenkor bünre kenſeriti, iſmét, az mi ötet bünt[illegible]lá véti, Végezetre, az mi az embert nyavalyaſſ[illegible]z lelki dolgokban tudni illik) téſſi, az valoſagosképpen bün és bünnek neveztetik.

De mind ezöket az eredendö bűn czelekeſſi.

Annakokáért az eredendö bün valoſagosképpen bűnnek meltan neveztetik, s-bünis.

II. Bizonſág. Az megh kerezteltetet és uyjonnan ſűlettetet kicsini gyermekek megh halnak teſti halallal, minek előtte az meg válaztaſnak ideiere jutnának, annakokáért hát az eredendő bűn kivalképpen való bűn, mert az halal az bűnnek ſoldgya, à mint az ſent Pál mondgya, Rom. 6. verſ. 23. Et cap. 5. verſ. 12. azt mondgya: *Az bün által jüt be az halal ez világhra.* Az kiczini gyermekőkben peniglen kik meg halnak, minek előtte az okoſſághnak, tudaſára jutnának, ninczen az czelekedendő bűn.

2. Bizonſag, mert annak iutalma az teſti halal,

3. Bizonság, Mert kívan az lélek ellen.

III. Bizonság. Az mi kéván az lélek ellen, és kévánvan kisírt, s'kisírtvén ingórli és vonsa az elmét az bűnre, az maga termezeti szerént, és magában bűn.

De az kévánság, mely az uyssonnan születekben meg maradot, kéván az lélek ellen Galat. 5. vers. 17. és kisírt, az meg mondattatot mod szerént, mint szent Iakab bizonittya, Cap. 1. vers. 14. 15. *Az Isten senkit nem kisírt: hanem minden kisírtetik, mikor az magha tulaydon kévánságatul el vonattatik, és megh etetettetik. Annakutánna az kévánság, mikor fogad, szűli az bűnt.* Annakokáért az kévánságh kivalaképpen való bűn. Mert az minémű az gyümöles, ollyan az faiais. §. Agostonis igy szól: *Az testnek kévánsága, mely ellen az 10 lélek kéván, bűnis, mert benne vagyon az engedetlenségh, az el menek uralkodása ellen, büntetéseis az bűnnek, mert az engedetlennek érdemének fizetése, okais az bűnnek, az el szakadásnak eggyezésével, avagy az születésnek el ragadásával.*

Contra Iul. lib. 5. cap. 3

4. Bizonság. Az szent Atyáknak bizóságok Aug: epist. 29

IIII. Bizonság. Az réghi Anyaszentegyháznak bizonsági és eggyezése. szent Agostonis igy szól: *Az szeretet nemellyekben nagyob, nemellyekben kisseb, nemellyekben semmi sintsen. Tökelletessen es tellyessen penig, mely semmi öregbülest nem venne, migh az ember itt el, senkiben ninczen. miglen penigh öregbülhet, bizonyára az, az meni-*

mennivel kisseb annal a mint kellenne vetekbol vagyon. Mely vétekbol ninczen igaz ez fôldön, az ki jot czelekednek és nem vetköznek. Mely vetekböl egy ember sem igazulhat meg Istennek elötte. Mely vetekért ha azt mondgyuk hogy bünönk ninczen, magunkat meg czallyuk, és igazsagh ninczen bennünk. Az melire valo képest, ha ugyan jol elö megyünk az io dologbanis, ßukséges azt mondanunk. Boczásd megh minêkünk az mi bűneinket; *Holot immar az kereztsegben, minden beßedink, czelekedetink, gondolatink, megh boczattattanak.* Noha penig igaz az, hogy sok helyeken Sz. Agoston az ö irasiban tagadgya, az kereztsęg után bennönk megh maradot kêvánságot bűnnek lenni. De ott az ßent Agoston czak azt akaria jelenteni, hogy az kévánság, az uyjonnan ßülettekben nem bűn, nem anniban az menniben az bűn magában gondóltatik, hanem az menniben az emberben vagyon, mert igy magyarazzu masut ö maga. *Ninczen bune, ninczen az bunnek kárhoztato ereie alat. Item alibe, Bizonyára az bünnek az ö törvénye (melyrül Rom. 7. ßol) mely ez halando testnek tagaiban vagyon, mind megh boczáttatot az lelki uyjonnan való ßületesben, s-mind megh maradot az halando testben. Megh boczáttatot, mert az ßentseghben mely által az hivek uyjonnan ßülettetnek, el törültetet kárhoztato ereie: meg marad peniglen,*

1. Reg. 8 v. 46
Psa 143 uers. 1
Ioh. 2 v. 8

Ad valer. lib. 1. cap 6. Et lib. 2. Contra Iul.

Tractat: 4 in Ioh.

miglen, mert az ő kevánſágit czelekezi, mellyek ellen hadakoznak az hivek. És iſmet maſutis igy ſol. Ne vralkodgyek azért az bün ti bennetek: Ne mondgya hogy ne legyen: hanem, hogy ne vralkodgyek. Miglen élz, ſükség hogy az te tagaidban bün legyen. czak hogy orſágláſát ved el, hogy ne legyen az, az mit o paranczol.

CAPVT. IIII.

Az Papiſtaknak bizonſágok és ellenvetelek,

1. Ellenvetes.

AZ Papiſtaknak kivalképpen való bizonſágok és ellenvetelek mellyekkel az ő értelmeket akariák erősiteni ezek.

Az eredendő bün, az kereztſéghben meg boczatatik Ergo.

I. Ellenvetes. Az kereztſégben tekelletesképpen való bűne boczanattyat véſi az ember. Ha azért az bűn megh boczattatot, egézlen vetettetet el: és igy az eredendő bűn is az kereztſég után nem léſen bűn.

Felelet, Az bűn ketképé veretik el az kereztſéghben tuydoni

Felelet. Az bűn ketképpen vétetik el. Előſőr ugy hogy ne tulaydonittaſſek az, az ſőmelinek, maſodſor ki gyomlalvan azt, ugy hogy, tellyeſſéggel ne légyen. És ezért adgya Iſten ez két ajándekokat embernek az kereztſéghben, tudni illik az bűn boczánattyat és azoknak meg öldökleſet. Az megboczá-

czatas, mindeneſtűl fogva el véſi az bűnt, anniban hogy nem tulaydonittatik, de nem anniban hogy tellyeſſęggel ne légyen? Az megh őldőkles penigh tovab megyen, és el válaztya, s'meg ſabadittya mind az téſtnek, s'mind az léleknek hatalmát az tőb kévánſagoktul auagy romlaſtul męg valóſágara nézveis. De holot ez az megh őldőkles ſoha tekelleteſſen be nem tellyeſedik az emberben mîg él; ettűl léßen hogy az az eredet ßerént való romlásis az emberben mint halalig meg marad, noha nem tulaydonittatik.

taskepé, es valoſágara veße.

2. Ellenvetes.

II. Ellenvetes. Minden bűn akarat ßerént való. De az eredendő bűn az eſet után ſenkiben ninczen akarat ßerént, Annakokáért nem bűn.

Az eredendő bűnakarat ellen valo.

Feleiet. Az ellenveteſnek első réße, kűlső és pólgári ßekhőz tartozo regula, és kell érteni azok felől az czelekedetek felől, mellyek az emberek kőzőt léßnek: nem tartozik penig az lelki éſmeretnek dólgára, melyben az Iſten iteli az embereket, és probállya az ßiveket: kiknek męg legh kiſſebbik el haylásais az Iſten tőrvényetűl bűn.

Feleiet. Nem az bűnnek valoſágabol uagyon, hogy minden bűn akaratbol legę

Annak utánna azt felelem, hogy az eredendő bűn, akarat ßerént vólt az mi első bűneinkben, mert ő vétkezőt, és ebben az nyomoruſágban hozot minket akarattya ßerént: noha mi bennűnk immár másképpen vagyon.

Feleiet. Azeredę debűnakaratbol valo

gyon, azis penig bizonyos és ígaz okokért. Az Adamban elől járt az czelekedendő bűn, és az után lőt az eredet szerént való romlás, és az után következnek az czelekedendő bűnök.

3. Ellenvetes. Az meg kereztel tetekbé, el vetetik az eredende bűnnek formáia Felelet.

III. Ellenvetes. Valami állatnak formája el vétetik, megh szűnik, és nem lészen, az az állatis, kinek formáia. De az uyonnan születtetekben az kereztségh után az eredendő bűnnek formáia (ugymint az vetők auagy az bűntetésre való kötelezes) mindenestűl el vétetetőt. Annakokáért az eredendő bűn meg szűnt bűnnek lenni. Felelet.

Az vétők auagy az bűntetésre való kötelezés nem formáia az eredet szerént való meg romlásnak, hanem (az mint szólnak az scholakban) oly történet, az mely szükséges képpen követi az eredet szerént való romlást. Igaz és kivalképpen való formáia penigh az eredendő bűnnek, nem egyeb, hanem az fogyatkozás, vagy az elmében, akaratban, indulatokban, és mind testnek mind léleknek hatalminak épségének el vétele, auagy azoktúl való megh foztása; annak, mondom, az épséghnek mellyet mi túlünk az törvény kéván.

Fogás a felelet ellen.

Megh is illyen fogások vagyon. Ahól meg szűnik az vétők, és az bűntetés is, el vétetik, ott semmi fogyatkozás ninczen. De az

az kereztſégh után el vétetteteť, mind az vétek, mind penig az bűntetés. Annakokáért, ám bátor megh maradgyon az eredet ſerént való romlás; de nem ugy azért mint vétők, mely minket Iſten előt méltokká tehetne: hanem czak ugy mint valami erőtelenſégh.

De az vétek és az bűn tetes el vetettenek

De megh felelek, s'azt mondom, hogy az vétők elis vétetet, s'nemis. El vétetteteť anniban, az menniben ímez vagy amaz uyjonnan ſűlettetet emberben vagyon, ki ſemmi bűnért, ſem eredet ſerént, ſem czelekedet ſerént valóiért, Iſten előt meltonak kárhozatra nem itiltetik: nem vétetteteť penig annyban, az menniben, ugy mint bűn, magában ítéltetik auagy gondóltatik.

Felelet. Az vetők elis veteteť, s-nemis

Némellyek igy felelnek: Az vétek két fele. Czelekedet ſerént, és hatalom ſerént való. Az czelekedet ſerént való az, mellyel az ember azon czelekedetben méltónak itéltetik Iſten előt, ez el vétetteteť az uyjonnan ſűlettetet emberben. Az hatalom ſerént való vétek nem egyeb, hanem, az bűnre való haylandoſſág, mely az embert méltova Iſten előt téſi. (czelekedet ſerént tudni illik) ha vétkezik, ecképpen el nem vétetteteť. Es ennekokáért mindenkor megh marad az bűn. Ide tartozik amaz ſent Agoſton mondáſa:

2. felelet Az vető ket fele.

Mi penig azt (az kévánſágot) gonoznak mondgyuk, és megh maradandonak az megh kerezteltettekben, lib. 6 cõ tra Iulian.

noha

noha annak kárhoztato ereie (nem az mennyben ő maga az kévánság volna melto: hanem az mennibeu az embert eredet ſerént méltová téſſi vala) megh boczáttatot és el vétettetet légyen.

4. Ellenvetes. De igy czak el borotváltatik az bűn.

IIII. Ellenvetes. Végezetre, hogy minket mindenők előt gyűlölſęghben hozzának az Papiſták, azt mondgyák, hogy mi azt tanittyuk, hogy az eredendő bűn czak ugy mint meg nyiretik és megh borotváltatik az kereztſęghben, mint az hay ſokot: kiknek gyűkerei mivel hogy az teſtben maradnak, iſmét uyjonnan ki jűnek mint az előt ha el metéltetnekis.

Felelét. Az eredet ſerent valo nem borotváltatik az vyonnan Bűnletekbé.

Azt felelem, hogy, nem jól értik, sőt hamiſsat állatnak az mi értelmünk felől. Mert mikor valamely jővéſnek, auagy fának ágai el vágdaltatnak, auagy valamely főnek haiai, el borotváltatnak, éppen megh marad azoknak gyűkere, és ennekokáért uyjonnan virágzik és uyjonnan ki nő. De nem igy vagyon dólga az bűnnek meg őldőkleſének az kereztſęgh után. Sem nem mondgyuk, hogy ugy borotváltatnék meg az bűn, sőt inkáb azt állattyuk, hogy az bűnős embernek megh téréſének első jelen létében, (hogy igy bőllyak) az bűn halálos ſebőt vęſen, ki vágattatván az gyűkere, ugy hogy többé remenſęge ne legyen uyjonnan való ki nevekedéſre és ezemtézéſre.

HAR-

HARMADIK.

VETELKEDES AZ HIVEKNEK IDVŐSSEGEKNEK BIZONYOS volta felől.

CAPVT I.

Miben égyeßünk mind két felől.

I. VEgezes. Mi tanittyuk és vallyuk, hogy az ember mîg it ez vilagon él, bizonyos lehet az ő v̊dvőſſége felől: ugan ezént tanittya az Romai Anyaßentégyhazis. 1 Kőzőnſeges vegezes.

II. Végezes. Hißük és tanittyuk hogy az embernek tellyes bizodalmát, helyheztetni kől lőlkének v̊dvőſſége felől, az Iſtennek irgalmaſſágaban, az Ieſus Chriſtusban. Ebbenis égyet ért velünk az Romai Anyaßentégyhaz: Es igy ſemmi kűlőmbſégh mi kőztünk, és ő kőzőtték, az mi erre neß, nintsen. 2. Vegezes.

III.

3 Vegezes. III. Végezes. Azt tanittyuk annak felŏtte, hogy azzal az mi v̊dvŏſſégŭnknek, bizonyos voltáual égyben kŏttetet légyen valami ſ̊v̊vŭnkbe valo ketelkedes; ugyannŋra hogy ſénki azért az emberek kŏzŭl nem lehet oly bátorſágos v̊dvŏſſégében, hogy valaha valami kétſégh ne v̊tkŏzzek beleje, kiválképpen, az kéſértetéknek idein. Ebbenis velŭnk égyet értenek az Papiſtak.

4 Vegezes. IIII. Végezes. Tovabbis mennek ebben az Papiſták, és azt mondgyak, hogy az ember bizonyos lehet neminemŭ kŏzŏnſéges hŭt altal, az embereknek ŭdvŏſſégek felŏl, kŏzŏnſégesképpen, avagy az egéz Anyaſ̊: Egyhaznak ŭdvŏſſege felŏl: Melyben ŏ velek ŏrŏmeſt egyezŭnk mŋs.

5 Vegezes. V. Végezes. Allattyak továbba, hogy valamelly ember hít altal bizonyós és batorſágos lehet maga v̊dvŏſſége felŏl rend kivŭl valo jelenésbŏl, mint Abraham és tŏb ſ̊entek. Eztis meg engedgyŭk nekiék.

VI Vegezes. Bellar. Tom 3. pagina 1129 VI. Vegezes. Méghis tanittyak, hogy bizonyoſoknak kel lennŭnk az mi v̊dvŏſſégŭnk felŏl, kiváltképpen valo hitbŏl, Iſtenre nezve, ki azt mégh igerte: Noha magunkra, és az mi rendeletlenſégŭnkre nezve bizonyoſſak nem lehetnenk.

Csavási János birta est 13 Kor

CA.

CAPVT II.

Mi kŏzŏttŏk és ŏ kŏzŏttŏk valo kűlőmbőzés.

KIválképpen valo vételkedés vagyon az v̂dvőſſęghnek bizonyos vóltának módgyában

I. Kűlőmbőzés. Mi azt állattyuk, hogy az ember mégh it ez világonis az ő maga lőlki iſmeretiben, bizonyos lehet v̂dvőſſęge felől, rőnd ſerént, és kiválképpen valo hitből. Az Papiſták penig azt mondgyak, hogy az ember bizonyos v̂dvőſſéghében de czak reménſęgbűl. Mind két felől bizonyos vóltat állattyák, mi az hitnek; ők az reménſégnek. 1. Kűlőmbőzés.

II. Kűlőmbőzés. Mi tanittyuk és állattyuk, hogy az az bizonyoſſagh, mely az igaz hit által vagyon meg nem czálhat: ők penig azt, hogy az ő reménſégeknek bizonyos vólta czak javalhato. 2. Kűlőmbőzés.

III. Kűlőmbőzés. Noha mind két felől, mind mi, s'mind ők tanittyuk, hogy az mi v̂dvőſſégűnk felől valo reménſęgűnket és bizodalmunkat az Iſtennek irgalmaſſágában mely vagyon az Chriſtusban helyheztettiűk: 3. Kűlőmb.

mindazonáltal vagyon mi közöttünk valami külömbségh. Mert az mi bizodalmunk ſzármazik, az bizonyos, és rend ſzerént való és igaz hitből: az ő remenségek penig (mint ő magok tanitanak) nem egyéb, hanem csak neminemű velekedésből és gyanoságbol valo bizonyoſſag.

Es ez mind á két félnek értelme: laſſuk immar mind két réſz felől valo bizonſágokat.

CAPVT III.

Az Papiſtaknak ellenvetéſek.

1 Ellenvetes. Az kivalkképpe valo hit ninczen az iſtenige teből.

1 Ellenvetés. Ahol Iſtennek ſemmi ighie ninczen, ott ſemmi hitt ninczen: mert az hit és az ighe eggyűt jarnak, ahol eggijk avagy vagyon avagy ninczen, ugy az máſikis.

De az Iſtennek ſemmi ighie avagy paranczolattya ninczen, mely azt mondana: Te Corneli avagy te Peter, hidgy és üdvözülſz. Annakokaért ninczen ſemmi oly kivalyképpen valo hitt, mellyel az ember hihetneé, kivalyképpen maga idvöſſégét.

Felelet.

Felelet. Nem igaz az elſő, hanem ha igy bizonijttatik meg. Az holot Iſtennek, ſemmi igireti, avagy penighlen az ő kivalyképpen

valo

lo igiretihöz egyenlö valami más ninczen
: semmi hitt ninczen. De semmi ollyan is
e, vagy paranczoláttya egy kivalyképpen
alo személyhöz imehöz vagy amahoz Isten-
ek ninczen. Igaz azis, mert senkit az Vr Is
en személyében az emberek közzül meg nem
ollit, mondvan: *Hidgy te és idvezülz.* De va-
yon valami mas, mely egyenlö ahoz az igi-
ethöz vagy paranczoláthoz, mikor tudni
lik ahoz az közönséges igirethöz ád paran-
zolatot annak személy szerént, mindentül,
magához valo kapczolasárol, és mikor az ö
szent igijnek solgaltatásat rendeli, mely az ö
nevével eggyenként minden halgatokra sze-
mély szerént azt az igiretit sabia. Mely szin-
tén annijt tessen, mint ha az mi idvözitönk ö
maga személy szerént eggyenként minden em
bereket meg sollitana. Hogy világosban az
dolgot megh mondgyam: Az mi üdvösse-
gönk felöl valo igiretik sohult az szent irás-
ban imehöz vagy amahoz nem sorrittatnak:
hanem határozás nelkül hozattatik elö illyen
modon: *Valaki hijsen üdvözül.* Annakutánna
elö áll az Egyházi solga, ki az Istennek, sót ö
magának az Christusnak képét viseli, sól ve-
szi az Istennek közönséges igiretit, és az em-
berekre eggyenként személyekben sabias
Mely bizonyára semmi nem egyéb, hanem

mintha ŏ maga az Chriſtus mondana, Corneli, te Peter, hidgy és ŭduŏzŭlz.

Fogas De ſokă meg csalatkoznak ezt hiuen.

Fogaſt illyenképpen teſznek. Ez az Eva geliomnak igireti leſzen az hitnek, és meg réſnek, conditioia, oka alat. De ſokan emberek kŏzzŭl meg czallyak magokat, m kor azt vélik, hogy hiznek, és megh térne mindazonáltal azt igazan nem czelekeſzi Annakokáért ſokan mikor az igiretnek ig ict magokra ſzabiak meg czallyak magoka tudni illik ha hiſznek és meg térnek.

Felelet. Nem az hitt, de a hitnek hiaban valo el hittel czallya meg.

Felelet. Noha ez iginek magokhoz va kapcsolaſának modgya, az hypocritakat, E retnekeket! Pœnitentia tartatlanokat, mi denkor megh czallya (mert ezek nem hitt kapczollyak, és ſzabiak ezt magokra, hane az teſtnek neminemŭ maga hitlégéből) min azonáltal igaz és megh czalhatatlan minde valaſztottakban, kiknel az kegyelemnek é kŏnyŏrgéſnek lelke vagyon. Mert mikor I ſten az ŏ igije által, mely az mi ŭdvŏſſégŏnk nek okáért adattatot, mondgya: *Kereſſetek a én ortzámot mindgyáraſt* meg felel az Iſten fiai nak ſzivek és ezt mondgya: Oh Iehova meg kereſem az te or zádot. Pſal. 27 verſ. 8. Vi ſzontag az hol azt mondgya: Te léſzez énne kem népem. Az hivek igy felelnek: Az Ie hova az én Iſtenem. Zach. 13 verſ. 9. Ez penig bizonyos igaſſága Iſtennek, hogy az

Az hivŏ bizonyoſſan tudgya hogy hiuen.

ki hi

nißen, tudgya magat hinni, és az ki igazan
g tér, tudgya magat megh térni, ki véuén
nen czak egyedül az meg teréſnek elſő kez-
it, és az kêſérteteknek ideiét. Mert külőm-
n miczoda vigaztalaſt és győnyőrűſégét
nne az ember az kegyelemből.

II Ellenvetés.. Sohult az hitnek czikkelei-
n nem paranczoltatik, hogy ßemély ßerint
gyenkent hidgyük üdvőſſégünket: annak
aért ſenki nem kőteles annak hitelére.

Felelet. Ebből az ő magok erőſſégéből
lvanſaggal megtetzik, hogy mégh ő ma-
kis, kik az Romai Annyaßentegyháznak
gy mint oſlopi volnának, az kereztyeni hit-
k őßue ßődöt czikkelit (az Apoſtoli Cre-
ot) nem ertik. Mert az az Apoſtoli Credo-
ak mindenik czikkele az kivalyképen valo
itet magaban bé foglallya. Igy az Apoſtali
redonak elſő czikkeleben, mikor azt mon-
om: Hißek Iſtenben, hármat mondok: 1
ogy hißem én azt, hogy legyen válamely
ten 2 mondom, hogy az az Iſten, én Iſtenem
gyen. 3 hogy minden reménſegemet, és bi-
odalmamat idveſſégem felől ebben az Iſten-
en helyheztetem. Mely három dolghokat,
mind az tőb Iſten felől valo czikkelekis, bé
oglallyak. Igy mikor mondana ßent Tha-
mas Ioan. 20 verſ, 20: En Iſtenem. Felel ne-
ki az Chriſtus: Thamas, hittél, Honnan meg

2 Ellen-
vetes.
az kival
keppen
valo hit
nem az
hitnek
agazatia
Felelet.
az kival
képpen
valo hit
minden
czikkeli
ben az A
poſtali
Credo-
nak meg
meg ki-
vátatik.

Hinni Istenben né legyen

tetzik, hogy hinni Istenben nem egyéb, na nem el hinni hogy az Isten mi Istenünk legyen. Igy az ßent Davidnalis Psal. 78. vs. 2 hinni Istenben, és reménséghőnket ő benn vetni, mindegy: Nem hißnek vala, ugy mond, Istenben, sem nem vetik vala reménségeket az ő seghitségében. Annak fölött az bűn boczanattya és őrők élet felől vale hitnek agazatijs azont foglallyak bé: mert azokban vallyuk magunkat hinni, hogy legyen neminemű kivalképpen valo bizonyo volta az mi ůdvességőnknek. Mert hinni bűnőnk boczanattyat, és az őrők életet, sem mi nem egyéb, hanem el hinni azt, hogy legyen valami bűn boczanattyá és őrők élet és hogy az, én ream ßemély ßerént tartozzék. Az mint az Davidis mondotta: El veßtem volna ha nem hittem volna, hogy meg látom az Iehovanák io vostat az élőknek földen. Psal. 27. vers. 13.

Fogas Az bűn boczanattyat czak kőzőnségesképpen kell hinni:

De azt felelik erre: Ezekben, ugy mond, az hitnek czikkeleiben, vallyuk és hißßük, az bűn boczanattyat és őrők életet adattatotnak, és igirtetetnek lenni az egéß Annyaßentegyháznak kőzőnségesképpen.

Enis azt felelem: Igaz hogy sokan ugy magyarázzak, de ighen vétkesen és balgatagul. Mert ha ez az mi hitünk kőzőnséges czak, mint ők tanittyak, bizonyára az őrdőg-

nekis

neki: azon ighaz hiti volna mely minekünk. Mert azis hiſi és tudgya, hogy legyen Iſten, és hogy az az Iſten adgya az ő Anyaſzentegyházának az bűn boczanattyat, és az örök életet. Hogy azért, az mi hitünk fellyeb valo legyen az ördögöknek hitöknel, (ſükſégesis penig) illik hogy hidgyük az bűn boczanattyat, és az örök életet mi reank tartozni ſömély ſörêntís. Mert ha az megh mondatot hitnek agazatit magunkra czak ugy ſabandgyuk. Kiczinbeu, avagy bizonyára ſemmiben nem külömbözünk az ördöghtől, az mi hitünkről vallaſt téuén.

3 Ellenvetes. Könyörgünk az iſtenek bűnünk boczánatyaért Ergo. Felelet/ Az mindennapi könyörges ſol, kivalyképpen az ielen valonők

III Ellenvetés. Az Chriſtus azt parancsolya hogy naponként könyörögiünk az mi bűnünk boczanattyáért. Matth. 6. verſ. 12. Mely ugyan nem volna ſükſéges, hogy ha it ez vilagon bizonyoſſok és batorſágoſok lehetnénk az mi bűnünk boczanattya felől.

Felelet. Az mindennapi könyörgéſnek ötödik kéréſét értenikel nem az regi el mult bűnökről, hanem az ielen valokrol, és az mellyeket minden napon czelekedünk. Mert miképpen hogy minden nap az mi idönk ő regbedik, ezenképpen naponként az bűnök is mi bennünk öregbednek: és ezeknek megh boczataſáért ſükſég hogy Iſten elöt le borulyunk és könyörögiünk.

Annakutánna azt is felelem: Hogy nem

azért kérünk bűnönk bocsanattyat, hogy nem volnank azoknak meg boczatása felöl bizonyosok: hanem, mivel hogy az az bizonyosság és bátorság igen gyenge és erötelen, hogy naponként abban, az Christusnak vÿ kegyelmével meg aiándekoztatvan, nevekedgyünk és erösödgyünk, az miképpen az kicsin gyermekekis lassan lassan az ö állapattyokhoz valamit aduan, meg öregödnek, miglen tökéletes férfiakká léßnek. Hasonlatossága legyen ez; Akar mely hivö embernekis ßive olÿan mint amaz hossu és soros nyaku edeni, mellyet ha valaki az tengherben merit bé, nem mindgyárast telik bé vizzel, sőt mint hogy az menése, mellyen az viz bé megyen, igen soros, czak czeppenként megyen be az nedvesség. Az Istenis mutattya nekünk az ö irgalmassághának tengerét az Christusban: mellyet mi czak ighen kiczin edénkeckel meritönk és vésönk, és igy az hitben-is naprol napra lassan lassan öregbedönk. Ez az oka, hogy noha az emberek bizonyossok az ö idvösségökben, mind azon által annak bizonyos voltanak nevekedéseiért könyörgünk.

CAPVT

CAPVT IV.

Az mi értelmünknek bizonsághi.

1. BIzonsag. Az hitnek tulaidonsagabol vétetik. Az igaz hit nem egyéb hanem az bűn boczanattyanak és az őrők életnek meg nyerése felől valo bizonyos meg czalhatatlan és kivalyképpen valo bizodalom. Ennekokáért az ember ezzel az hittel fel ruhaztatuan és meg ekesitetuén bizonyos és batorságos lehet ßemély ßerént magának bűne boczanattya és őrők élete felől. Hogy ennek valami ereie legyen, ßükség megh bizonitanunk. 1 Hogy az hűt meg czalhatatlan bizonyossagh, és az Istennek irgalmassága felől, ahol az ßemélyhöz kiben vagyon, neminemő batoritas legyen. 2 Hogy az hit ollyan kivalyképpen valo batoritás legyen az Istennek irgalmassága felől.

1 Az hitnek termeßetiből.

Az mi néz az elsőre, hogy az hűt bizonyos batoritas legyen, meg bizonittya Christus ő maga, mikor igy ßol Peternek. Matth: 14 vers. 31. Oh te kiczin hitű, miért kételkedel?

Hogy az hit bizonyos batoritas legyen meg bi-

zonitatik. Előßőr. kedel? Holot ellenben vettetnek, hinni és kételkedni. Melyből megh érthetni, hogy bizonyosnak lenni és batorságosnak azok felől, mellyeket hinni kel, tulaidona az hitnek. Masodßor Igy Rom: 4. vers. 20. ßent Pal Abraham felől igy ßol: *Az Isten igireti ellen nem tusakodot hitetlenséghel, de az hittel megh erossitetuen, adot diczôsseget az Istennek, bizonyossa levén hogy az mit igert megis czelekedheti.* Melyből ismet ezt ezt hozom ki: Előßőr. Hogy az kételkedés gyűmölcze az hitetlenségnek: és mivel hogy az meg czalhatatlan bizonyossagh, ellenközzek az kételkedéssel, ßükséges hogy az kevesse az hitet, és attol ßarmazzék, holot az ellenkező dolgoknak ellenkőző okaijs legyenek. Annakutánna ismet azt hozom ki (mellyet iol meg kel jedzeni) hogy az Abrahamnak hitinek ereie, annak az batorságnak tellyes voltat nyerte. Mert azt mondgya az ige, hogy meg erőssittetet az hitben, az igiret felől batorságos léuén.

1. SSőrzes Az kételkedes gyűmölcze az hitetlenségnek.

2. SSőrzes Az Abrahamnak hitibizonyos:

3 SSőrzes

Harmadßor meg bizonitatik az hitnek bizonyos volta az Sidokhoz irt levélből, cap. 11 vers. 1. Ahol az igaz hit mondattatik, az reménlendő dolgoknak fondamentomának avagy allattyának, és erős bizonságának lenni azoknak mellyek nem láttatnak.

De az hit, nem lehetne erős bizonsága és állattya azoknak az dolgoknak, ha azockal az hi-

az hiendő dolgockal, azon bizonyoſſágha nem volna terméſet ſerént: Es igy immar az mit odéb eſéb bizonitani akarunk vala, nijl van valová tőttük. Az maſikot, hogy az hit kivalképpen valo bizonyoſſagh legyen, igy bizonittyúk megh. Az meg igazito hitnek tulaidonſágha ez, hogy magához fogia és hozza kapczollya az Iſtennek igiretit, és vele eggyűt az igirtetet dolghokatis, az az, Chriſtuſt az ő ſavaival. Mert mindeneknek az kik őtet fogattak hatálmot adot, hogy Iſten fiai legyenek: azoknak, tudni illik, kik az ő nevében hiſnek, azt mondgya Szent Ianos. Holot, hinni az Chriſtusban, és fogadni az Chriſtuſt, mind egy. Az Chriſtust tovabba venni, ſemmi nem egyéb, hanem őtet meg fogni, és magahoz kapczolni, minden io tetemenivel, mint az Evangeliomban magat aianlya. Mert cap. 6 Ioan. ő maga az Chriſtus tanit: 1 magat lenni nem czak közönſégesképpen kabaditonak: hanem életnek kenyerének és vizének. 2 Hogy az kikőtet halgattyak, hogy azok az ő teſtének évői és vérének ivoi legyenek. 3 Sokképpen megh bizonittya hogy enni az ő teſtét, es innya az ő vérét, annijt teſzen mint hinni ő benne, ſükſéges hogy valami eggyeſſég és haſonlatoſſág legyen az étel es hitel közőt. Miképpen azért, ſenki nem ehetik, hanem ha elsőben

Hogy ez hitkiual képpen valo bizonyoſſag legyébizonitatik.

Ioh. 6.

Az étel éz hitel közőt

veßi

valo eggyelleg

veßi: igy lenki nem hihet az Christusban, hanem ha égyßer s'mind veßi és megh fogia ötet lelki mod ßerént. Mert miképpen az testnek ßaia vagyon, keze, hasa, mellyel megh fogia, be vißi, és az be vőt ételt meg emézti, az tőb testnek taplalasára: ßinten hasonlo-képpen az léleknekis hiti vagyon, mely ő neki keze, és gyomra helyet valo, mellyel Christust és minden ő erdemét táplálására magahoz fogia, veßi, és ßabia. Szent Pal nijlvan tanit erről, mikor igy ßoll: Hit altal veßik az leleknek igéretit.

Hogy ha azért az Christusnak meg fogasának és magahoz valo kapczolásanak tehetsége és ereie, az hitnek munkáia: semmiképen nem hat az reménsége, sem az ßereteté avagy az Istennek egyéb asandekia. Mert ßükségh előßőr minekünk hittel Christust megh fognunk, és hozzank kapczolnunk, minekelőtte reménségőnket, és bizodalmunkat ő benne vetnük. Ez penigh az ő mi hozzank valo kapczolása, nem lehet az akaratnak valami indulattya által, hanem az elmének neminemő terméßet felől valo tehetséghe által, mely meg ismeri, bizonittya, és alhatatossan hißi, hogy az bűn boczanattya, és őrők élet, az Christusnak érdemeiért, mi reank ßemély ßerént tartozzék, mely immar eleggé meg bizonittatot. Eggycz ezekkel, mellyeket ßent

Ago-

Agoston ir, in Ioan. Mit kéßitöd ugymond ßaiadat és haladat: hidgy és öttel. Masutis igy ßoll: Miképpen boczássam az eghben kezémet, hogy ot az ki ül meg fogiam? Hitödet boczasd, és meg fogtad. Es ismet. Miképpen mondgya azért: Ne illes engemet, mert nem mentem még fel Atyamhöz: mely igek ugy tetzik hogy ezt akariak jelenteni, mint ha Maria aekor illethette volna ötet meg mikor az eghben fel ment volna. Ha penigh ez földön lévén, nem illette, az egbén vlvén kiczoda illethetne? De az az illetés az hitöt iedzi. Illeti az Christust, ki ö benne hißen. töb irástis lasd ot. Szent Bernhardis igy ir: Ahol ö vagyon, te most oda nem mehetz, el mégy penigh ez uian: No mind azon által kövessed, keressed, mindenek iehetségessek az hivönek &c. Hidgy és meg találtad, mert hinni nem egyéb, hanem annij, mint megh találni. Chrysostomusis: Hidgyünk és megh lattyuk az Iesust mi ßömünk elöt ielen valonak lenni. Szent Ambrus: Hittel illettetik az Christus: hittel láttatik megis. Tertullianusis: Annakokaért eletünkre kévánnunk kel, hallással meg enni, kel értelemmel megh keresni, és hittel meg eméßteni kel.

Tract. 15 in Ioan. & serm. 6. de diversis. Tom. 10

Hom. 76 in Cant.

Hom. 10 in Marc. 10 in Luc. cap. 8 de resurr. carnis.

II Bizonsag. Mellyel meg bizonittatik az kivalképpen valo hit: Valamiröl nekünk az ßent lélek bizonságot teßen, azt bizonyos hittel

Bizon. Mert az ß: lelek-

nek bizonságh tételé megh czalhatatlan.

hittel kel vennünk és hinnünk. De az szent lélek bizonságot teszen nekünk, semély szerint az mi fiusághra valo fogadtatásunkrol, bünönk boczanattyárol, és lelkönknek üdvösségérol.

Annakokáert el hihettyük, elis kel hinnünk azokat, bizonyos és igaz hittel. Az elsö oly igaz hogy senki nem tagadhattya. Az masik meg bizonittatik Rom. 8 vers. 15. 16. az hol igy ßol szent Pal: Nem vöttétek az szolgalatnak lelkét, ismet az félelemre hanem az fiui fogadásnak lelkét, mely által kialtyuk. Abba, az az Atyank. Es utánna veti. Ez lélek penigh egyetemben bizonságot teszen, az mi lelkünknek, hogy Istennek fiai vagyunk. Holot az szent Pal az mi fiuságra valo fogadtatásunknak két erös bizonsághit veti, az Istennek lelkét és az mi lelkünket, az az, az megh szenteltetet lelki ismeretet, és az szent Lelket. Ezt az útést hogy el kerüllyék az Papistak, igy felelnek: Vgy vagyon, ugymond, hogy az szent lélek tanubizonságot tégyen az mi lelkönknek, az mi fiui fogadtatásunkrol, mikor az ö hozzank valo io akarattyának és szerelmének érzékenséget mi bennönk megh erösiti: de az az érzékenség igen felette erötelen, gyakorta megis czal.

Az mi lelkönk az ß. Pal Apostol nal miczoda.

Az Papistak fogása.

Felelet.

Mi penig akar mit mondgyanak ök, azt mondgyuk, hogy az az szent lélecknek bizonsága

ſága ſockal külömböz nagyobis. Hogy nem mint czak valami erötelen és gyümölcztelen érzékenſége volna az Iſtennek kegyelmének: nem czak mondgyuk penig, hanem meghis bizonittyuk. Mert ſzent Pal 2 Cor. 1 verſ. 22. azt mondgya hogy ez az léleknek bizonlága mondatik, az ſzent léleknek, az mi ſzivönkben valo jelenek avagy zalogának. Miért hogy penig zalog, elégſéges minden mi vdvöſſégünk felöl valo kételkedéſnek el vételére: Az miképpen az frigy köteſekbenis ſzokot lenni, mely ceh az levelen valo jegy avagy peczet, minden ketſéget el veſzen. Ez ezért mondgya ſzent Bernard, az léleknek bizonſág tételit felette ighen bizonyos és erös bizonſágnak.

III Bizonſag. Valamit Iſtennek paranczolattya ſzerént, kérnönk kel, azt elis kel hinnönk. De mindenikönknek az ö bünének boczanattyaért és örök életeiért könyörgenönk kel, mellyet itélem ſenki nem tagad. Annakokaért elis kel azt hinnönk. De mivel hogy az elſöben ne talam ketſég lehetne, igy bizonitom meg. Minden könyörgésben kettönek kel lenni tudni illik: 1 annak az dolognak mellyet kérönk kévánaſa. 2 az kiualképpen valo igaz hit, mellyel hiſzük megh adandonak az mit kérönk. Erre tanit minket az Chriſtusis mikor azt mondgya: Valamellyeket

3 Bizon. Mert az bünnek boczanatiaert könyörgönk.

Hogy mindeneket valamelyeket könyörgönk Iſtenek elis kel

Mate. 11 vers. 2c. 1 Ioh. 5. vers. 14

lyeket könyörögvén kerendőtök, hidgyetek hogy el veszitök, és meg léssén tinektek. Az ß: Ianosis, ki ezt az kivalképpen való hűtőt, nevezi, bizodalomnak, mellyet Istennél tartonk, hogy az mit kerendönk az ő akaratya szerént meg adgya minekünk. Innen vagyon hogy minden könyörgésben két fundamentom vagyon, eggyik az paranczolat, mely ostorol és sörkönget minket az könyörgésre: másik az igiret, mely bizonyossa tessen minket az meg halgatas felől.

Mellyekből következik azoknak, mellyeket Istentől kerönk magunkhoz való kapaczolássa.

4 Bizonsag. Mert Istennek paranczolyahogy azt el hidgyük

IV Bizonsag. Valamit Isten az Evangeliomban paranczol, azt be kel tellyesitenünk. De paranczolattya az Evangeliomban hogy hidgyük bűnünk bocsanatyát és örök életünket. Annakokaért el kel azt hinnünk, hogy bizonyossak lehessünk felőle. Az fel vőt dolognak nyilvan való volta megh tetzik az Evangeliomnak és az törvénnek külömbözéséből. Mert az törvénbeli paranczolatok, noha megmutattyak, mit kellyen czelekednönk, de erőt végben vitelére nem adnak: de az Evangeliombeli tudomany és paranczolatoknak sokkal külömben vagyon dolgok, mert nemczak megh mutattyak, mit kellyen czelekednönk, de őt annak megh czelekedésére

ſére erötis adnak. Es erre valo képeſt, lélek- Ioh. 6. verſ. 63
nek és életnekis mondatnak. Az Evangeli-
omnak penig paranczolattya az, hogy hid-
gyük bűnünk boczanattyat. Mert az Chri-
ſtusnak tanitaſának állattya és valoſágha ez
valat *Terietek megh es hidgyétek az Evangeliom-
nak.* Hinni penigh az Evangeliomnak nem
czak az, hogy hidgyük közönſégeſſen az
Chriſtuſt ſzabaditonak lenni, és hogy az E-
vangeliomban valo igiretek ighazak:
(*mert ezt mégh az ördögökis rezketéſſel hiſzik.*) Iacob. 2. verſ. 10.
hanem hogy ſzemély ſzeréntis el kel hinnem,
hogy Chriſtus az én vdvözitőm, és hogy az
vdvöſſégnek igireti az Chriſtusban én ream-
is ſzemély ſzerént tartozik. Ezért mondgya
ſzent Ianoſis: Ez az ő paranczoláttya, hogy 1 Ioan. 3. verſ. 23
hidgyünk az Ieſus Chriſtuſnak nevében,
hogy igy, hinni az Chriſtusban annijt te-
gyen, mint reménſéghőnket ő benne vetni.
Mellyet ſenki nem czelekedhetik, hanem csak Az bizo dalmat, ſzükſeg képpen követi az bizonyoſſag
az ki előſzor bizonyos léſzen az ő hozza valo
kedve és ſzerelme felől. Mint hogy peniglen
paranczolua vagyon, hogy az Chriſtusban
veſſük bizodalmunkat, egyſzer s'mind azis
parancsolva vagyon, hogy el hidgyük ő ve-
le valo meg békélléſünket, mely ál, az mi bű-
neinknek boczanattyában, és az mi őrök é-
letre valo be fogadtataſunkban.

V Bizonſag. Vétetik abbol, hogy az Ro- 5 bizon.

Az ellen közönek az ő értelmekből vetetek,

maiak azt mondgyak, hogy az ember bizonyos lehet üdvösségében. Reménséggel, honnan következik hogy meg czalhatatlanképen bizonyos és batorságos leheſſen ábban. Mert az reménségnek tulaidona, hog az ember semmiképpen meg ne ſégyenicze. Rom. 5 verſ. 5. Annak felette, az igaz reménségh mindenkor követi az hitöt, és mindenkor az hitnek bizonyos vóltat elől veti, és czak egy emberis igazan nem remélhetné idvösségét, ha immar neminemőképpen bizonyos nem volna felőle.

Az Papiſtaknak ſogaſi. Azidvöſſegnek bizonio volta né oly mint á hitnek agazatinak.

Ezek ellen az bizonſágok ellen illyen fogaſt tesznek az Papiſtaknak Doctorai.

Elſőben azt mondgyak, hogy semmiképpen megh nem bizonithatni, hogy az ember ollyan bizonyos leheſſen idvösſége felől, hit által, az mely bizonyos az hitnek agazati felől, mellyek az Apoſtoli Credoban be foglaltatnak.

1 Felelet

Felelet. 1 Bizoniczak meg azt, hogy ollyan bükſéges legyen eggiknek bizonyos volta, mint az máſiknak. Mert paránczolatunk vagyon nekünk Iſtentől, hogy miképpen az hitnek több czikkeleit, ugy az mi bűneinknek boczanattyatis hidgyük, mint ez előt meg bizonituk.

2 Felelet

2 Felelet. Az mi erősségönk bizonnitnyak, hogy az igaz hitnek tulaidonſága, állattya, és terméſeti, az, hogy az embereket bizo-

bizonyossa tegye üdvességek felöl. Mert noha nem minden emberek hißik közönséges-képpen ollyan bizonyossan és megh czalhatatlanul üdvösségeket, az mint hißik az hitnek agazatit: mindazonáltal vadnak némellyek, kik az igiretnek igeiét, hittel aß ßent lélek által magokhoz kapczol van, ugyan azon hit által, ollyan bizonyossak üdvösségek felöl (melyhöz mint egy meg mozdulhatatlan fondamentomhoz ugy tamazkodnak) mely bizonyossak az Isten ighie felöl, igy az Prophetak, Apostolok, és minden üdöbeli Martyromi az Istennek: Ez hittel minden ketségh nelkül kéßek voltanak az ö életeknek le tételére, az Iesus Christusnak nevéiért, kiben bizonyosok valának, hogy el veßik amaz öröcke valo bodogságot. Nemis illik kételkedni, hogy ez mi idönkbenis nem volnanak kik az Istennek irgalmassagának. és magokhoz valo kegyelmének érzékenségéböl, és az ßent léleknek belsöképpen valo bizonsag tételéböl, az ö idvességeknek ugyan azon bizonyos voltat nem nyerhetnék.

II. Fogas. Am bator ugy legyen, hogy az ember bizonyos lehessen az ö allapattyában ez világon, de mindazonáltal, senki nem lehet bizonyos hogy ha mind halâligh megh maradhaté abban.

2 Fogas. De nem lehetük bizonio sak azmi alhatatossagunkrol Felelet.

Felelet. Tagadgyuk hogy senki nem le-

lehetne bizonyos alhatatosságra és megh maradásra felől. Mert az mindennapi könyörgésnek hatodik kérésében kérjük: Ne vigy minket az kisirtetben, az az, kérjük az Istent, hogy ne engedgye, hogy minket az ördögh mindenestül meg győzzön és el eyczen. Tovabba ennek az kérésnek megh nyerése felől bizonyos igiretünk vagyon 1 Cor. 10 v 13. Hű az Isten, ki nem engedi, hogy fellyeb kisirtessetek, hanem czak az mint el viselhetitek: de czelekedik az kisirtettel eggyütt ki menekedestis, hogy el viselhessétek. Annakokaért noha az Isten neha meg engedi, hogy az ő szolgaira rohannyon, megh szorongalsa, és meg sebesicze: de soha nem engedi azért tellyességgel meg győzettetni.

Sőt bizonyossak lehetünk meghis bizonitatik.

II Felelet. Az ki egyszer az Christusnak tagiává lőtt, az soha tellyességgel, az ő testétől el nem szakadhat, hogy ha peniglen valaki az bűn által czak kevés ideighis az Christusnak testétől el szakadna, szükséghes volna annak, pœnitentiat tartuan vyonnan megh kereztelkedni. Mert az kereztség az mi Christusban valo be oltattatasunknak szentséghe. Szűkéges volna azért, hogy valahanszor vétkeznönk, annyszor meghis kereztelkednénk: mely nagy balgatagsag volna penig ez minden iol lattya és tudgya. Ide tartozik az mit szent Ianos mond: Azok mikőzzülünk mentenek

II Felelet

1 Joh. 2. vers. 19.

lenek ki, de nem voltanak mi közzülünk valok: mert ha közzülönk valok voltanak volna, megh marattanak volna velönk eggyüt. Mely igekben azt erösíti, az mit mondunk, hogy tudni illik, senki az ki egyszer Christus tagiáva lött, és az Christusban vagyon, ö tüle többé mindenestül fogua, ki nem vagattatik és el nem szakadhat.

Noha penig az mi Christussal valo közösségünk néha igen erötelen és megh kisségbedik: mindazonáltal az mi Christussal valo eggyességünk, és eggyességünknek kötele soha tellyességgel el nem szakadot, s'nemis szakad.

III Fogas. Harmadszor azt mondgyak, hogy el kel hinnönk személy szerént valo üdvösségünket Istenre nézve, ki azt meg igirte: de mindazonaltal kételkednünkis kel mi magunkra nézve. Mert az bün boczanattya felöl valo igirétek adattattanak Conditio alat, ha hisz, avagy megh térsz. Mi penigh, ugy mond, holot bizonyosok nem lehetünk, vagyoné igaz hitünk és pœnitentiank, (mert lehet mi bennünk valami titkos bün) bizonyosak nem lehetünk idvességünk felöl: mert meglehet, hogy ninczen mi bennünk az az mit magunkban lenni el hitetünk magunkal.

3 Fogas. Mert kételkednönk kel idvösségünk felöl.

Felelet. Az mint oda felis meg mondam: az ki igazan megh tér, és igazan hiszen, az,

Felelet Az ki kiszen tudgya az

Iſten kegyelmeből tudgya magat hinni, és megh tértnek lenni. Mert ha kűlőmben volna, miért mondotta volna Sz. Pal. *Megh proballyatok magatokat ha vagyoné hitetők.* Maſuttis *Mi pénighlen nem ez világnak lelkét vöttük de amaz lelkét mely az Iſtentől vagyon, hogy mégh tudgyuk az mellyek minekönk ajándekoztattanak Iſtentöl.* Az Iſten penig aiandekozta minekőnk, nem czak az őrők eletet, hanem az meg igazulaſt és megh ſzenteleſtis, &c. Az mi penigh az titkos bűnőkre nêz, azok ſemmiſe, nem téhetik az mi megh teréſőnket. Mert valaki igazan pœnitentiat tart, az ő nijlvan valo bűneiről; ugyan azon pœnitentiat tart titkos bűneirőlis, és mind kéttőnek boczanattyát véſzi. Nemis kévanya az Iſten nijlvan és ſzemély ſzerént valo pœnitentiākat, eggyenként minden titkos bűneinkről; de elegſéges pœnitentia gyanant be fogadgya, czak kőzőnſégesképpen minden bűneinkről tarczunk pœnitentiat. Ezert mondgya Szent David. *Kiczoda értheti és tudhattya meg hazô vétkeit? Az en titkos bünmeitöl, tiſzticz megh engemet Vram.* Ahol penigh azt modgyak, hogy ſzűkſégős, hogy az mi hitőnk és pœnitentiank elégſégőſſek legyének. Erre azt felelem, hogy az hitnek, és az pœnitentianak elegſége, nem á annak mondgyaban, és tőkelleteſſégeben, hanem tiſztaſágban és igaſſagban; mely igaſſagh

6. Cor: 13. v. 1.

1. Cor: 3. v. 12.

Az titkos bűnők nē teſzik az mi idveſſegőnket ketſegeſſe.

Pſal. 19. v. 13.

Más fogas.

Az hitnek és az pœnitenti-

ſſagh, azoktul az kettőtűl, akar hogy legyenek, könnyen megh valaſztatik.

VI. Bizonſag. Az regi Anyaſzentegyhaznak eggyezéſe. Sz. Agoſton igy ſzoll: Gonoz ſzolgabol ſo fiuva tetettél, Annakokáert né tulaidonicz az teczelekédetednek, hanem az Chriſtus kegyelmének, mert kegyelemből vattok megh tartatván, azt mondgya az Apoſtol. Nincz azért itt helye az kevelyſégnek, hanem az hitnek, hirdetni azert az mit vőttel, nem kevélyſégh de ahitatoſſagh, Iſmét. Sénki ne kerdőzze az embert, térjen minden az ő ſivebén. Ha ot talalandgya az Attyafiui ſeretetet batorſágos lehet, mert által ment az halalbol életre. Hilaruſis. Annakokáert az menyeknek orſága, mellyet az mi Vrunk, magaban helyhőztetőtnek mondot lőnni, azt akarja, hogy az akaratnak vallami bizontalan ketſégnélkől reménlteſſék: mert külömben ſemmi igazulas nem lehet hitből, ha az hit kétſégős lefőn, Szent Bernárd. Kiczoda peniglen az igaz? ki az Iſtennek ſzerelmének, mellyellőtet ſereti, viſſza adgya az ſeretetet? Mely nem lezen, hanem czak az ſéleknek megh jeleneſéből, hit által, mely az Iſtennek őrőkke valo végezeſe az ő jővendő idvőſſége felől. Mely megh jelenés bizonyára nem egyéb, hanem az lelki kegyelemnek be őtléſe mely által, mikor az

nak eleg ſeg: mi csoda? 6. Bizonſag.

De ver. domini ſerm. 28

Tract. 5. in Epiſt. Ioan.

In cap. 6 Matt. cont. 5.

Epiſt. 107.

testnek czeleködeti megh feßittetnek, az ember, az Istennek orßagára kézittetik, mellyet az tést és az vér nem birnak: egyßörs mind vévén az egy lélekben, mind azt honnan hidgye magát ßeretetnek lenni; s-mind honnan ismet öis ßeressen, hogy ingyen né ßerettessék. Többet ugyan ott olvashacz effélet.

Az Papistaknak mas erösségök;

Hogy ezt el végezzük, Ninczen elegséges okok az Papistáknak, miert külömbözzenek mi tülönk ez czikköliben, mert ökis vallyák és tánittyák, hogy hißik az ö v̊dvösségeket bizonyosnak lenni, és meg czalhatatlannak Istenre nézve, ki azt meg igirte, az ketelkedésnek okát penigh mondgyak lenni az ö méltatlanságokat, és rendöletlenségököt sazt mondgyak hogy meg tartoztattya öket, hogy megh czalhatatlanul bizonyossag ne legyenek: és az mellyeket czeleköznek azokat csak vâlami hihetöképpen valo remenséggel hidgyek. De ezt az akadalt könyen el vetheti, az ki az dolgot jol eßeben véßi. Mert 1. mi magunkra nézve, és az mi rendeletlenségönkre nézve, soha semmiképpen ez vilagon bizonyossak nem lehetnenk; söt inkáb mindenkor, és mind haláliglan ketölködnünk kellene az mi v̊dvösségönk felöl. Mert soha meltán, és elegségösképpen nem lehetönk el rendölre ez életben: hánem kénßerittetönk az Sz. Iákobbal ßüntelen mondani: *Oh Iehova egye-*

Mi reánk nezve mindenkor kéßörüttetönk ketölködni.

va egyenetlen vagyok minden te irgalmaſſagiahoz. Es az Dâviddalis. *Ne ſály Vram itéletben az te ſolgáddal, mert egyélöis te elötted megh nem igazulhat.* Vegézetre az ſzadoſſal: *Vram nem vagyok me'to hogy az en hazamban jöi.* 2. Feleſet. Mikor az Iſten az üdvöſſégh felöl igeretöt tészen, nem nézi az embernek erdömet. (mert válaſtot minket az örök életre, megh mikor ingyen ſem volnánk; megh valtot minket az haláltul, megh mikor ellenſéghi volnank) de téteſitöt minket üdvöſſégönk felöl valo igiretiben, és azokon neminemöképpen ugy mint hatalmot adot, czak hogy iſmerjük magunkat bünöſöknek. Matth: 9. czak hogy az bünnek ſulyos voltátul megh nyomottatván ſükölködgyönk. Matt. 11. czak hogy az Iſten kegyelmének megh nyereſét chezzük és ſomjuhozzuk. Iohan. 7. v. 37. Mellyeket mivel hogy bizonyoſſan és meg czalhatatlanul magunkban érzünk és megh tapaſztalhatunk, akar mely kiczin legyen az mi meltoſagunk, mind azonáltal nem kéltánſorganunk az mi üdvöſſégünknek bizonyos voltaban. Mert az Iſten az ö hatalmat nyilvan valovatéſi az mi erötelenſégönkben. 2 Cor. 12. és az megh töredezet nad ſálat el nem rontya, ſem az fuſtölghö czopót megh nem oltya. Eſa. 42. v. 3.

Gén. 32. v. 10: Pſal. 143 v. 2. Matt. 8. v. 8.

Az mi bizonyoſſagunk nem fondaltatot az mi erdömenkben.

3. Feleſet. Valaki az Iſtent ſereti, énnek

Az ki az Istent ßereti, az, az Christusban vagyon, azert nem ketőlkődhetek.

irgalmassagáert, es az Christusban való ůdvösséghe felől, igaz és elő reménséghe vagyon, az, az Christusban vagyon, és ő vêle kőßősült. Az ki penigh az Christusban vagyon, az, minden ő bůneinek érdemet, és fogyatkozasit az Christusban vetőtte, és azok el fődőztettenek s' megh engettettenek az Christus halála által, és erre nézue, az menyben az Christusban vagyunk, magunkbannis bizonyosok vagyunk v̊dvösségőnkben, és igy nem illik hat ketőlkődnůnk az felől: noha az menyben magunkat, mi magunkra nézve gondollyuk Christus kivől, meltán kétőlkődhetnenk.

NEGYEDIK VETELKŐDES.

AZ BŰNŐS EMBERNEK Isten előt valo meghigazulásarul.

CAPVT J.

Mind az igaz kereßtyen, s-mind az Romai Anyaßentégyhaznak értelme.

Hogy

Fől tőtt czell.

HOgy mindenek előt niylván valo légyen, miben, és meddigh kőllyőn hélt adnunk, és eggyéznőnk az Papistákal az megh igazulásnak tudomanyaban; eßőr meg jelentem mind az két félnek ertelmet, annakutanna alája vetem, az mi kűlőmbőzésőnknek főfő réßeit; az mellyekben sora nem kől velek éggyeznőnk, sőt mind haláliglan magunkat ellenők ßűkség vetnőnk.

1. Az mi ertelmőnk.

Az mi tudomanyunkat és értelmőnket atert, az bűnős embernek Isten előt valo meg igazulása felől, imez negy kővetkőzendő régulákban foglalom be.

1. Regula. Miczoda az meg igazulas.

I. Regula. Az meg igazuláſt mondom, Isten czelekődetinek avagy munkajának lenni, mellyel megh oldozza az bűnős embert az ő bűneitől, es őtet be fogadgya az őrők életben az Christusnak igassagáert es erdőmejert.

2. Regula két reße az megh igazulasnak.

II Regula. Az mi megh igazulásunk kettőben áll. 1. az bűnnek boczanattyaban, az Christus halalának erdemejert. 2. Az Christus igasságanak tulaydonitásaban: mely az Istennek más czelekődeti avagy munkaja, mellyel kedvelli, és az Christusban hivőnek tulaydonittya azt az ő igasságat, mely az Christusban vagyon, nem kűlőmben mint ha annak ő maganak az ki hißőn igassága volna; Továbba mikor Christus igasságat emle-

Az Chriſtuſnak igaſsága ket fele. Czelekődő és Szenvedő.

emletőnk, kettőt kőlértenünk: eggyiket azt, mellyet ſenyvedvén és megh halvan viſelt, maſikat az ő ſabad akarattya ſerént valo engedelmeſſéget, mellyel az tőrvent be tőltőtte.

Mellyek mindenkor eggyűve kőttettenek: mert ſenvedvén engedelmes volt, és engedelmes lévén ſenvedet. Az Chriſtuſnak vére hullaſát penigh melynek az mi üdvőſſégőnk tulaydonittatik, nem czak anniban kőll érteni az menyben ſenvedő volt, de, annijbannis, az menyben czelekődő volt, mellyel az ő nagy ſerelmet megh mutatta, mind az Atya Iſtenhez, mind mi hozzank, mert igy tőltőtte be az tőrvént mi erettőnk. Ezeket ha ne mellyek jol meg gondolták volna, semmiképpen, az mi igazulaſunkat egéſſen nem ítéltek volna, az bűnnek meg boczataſaban helyheztetetnek lenni, az mint ítéltek.

§ Regula. Leſén az Chriſtus erdőme áltat.

III Regula. Az meg igazulás az Iſtennek merő kegyelmenek és irgalmaſságának munkaja, mely czak az Chriſtuſnak érdőmevel ſereztetet.

4. Regula. Czak az hitt áltat leſén es mi modon.

IV Regula. Az ember megh igazittatik hitt áltat czak: mert az hit czak egyedűl olyezkőz, az hiveknek ſivekben az Sz. lelektűl ſereztetet és terempteter, mellyel az ember hozza nyul és megh fogya, s'hozza kapczolalya az Chriſtuſnak igaſságat. Ezt ſem az renſegh, ſem az ſeretet, ſem más egyeb Iſten

kegyel-

egyelmének ajandeka, mi bennünk nem czelekődheti; egyedül czak az hit czelekőzi.

Az Romai Anya Sz. egy háznak tovab-a, értelme ez megh igazulas felől ez. 1. Azt nittyak hogy az megh igazuláſt elől véſzi eminemő kéſzület, mely réz ſerént az Szent elekről, réz ſerént penig az embernek ſzabad karattyarol vitettetik végben: melyel az mber, azt mondgyak, magat el rendőly, és lkalmatoſsa tézi az kővetkőzendő meg iga-zuláſnak él vételére.

Az Romaiak ertelme. 1 Kéſzület az meg igazuláſra.

II. Ebben az kézületben gondollyak, az meg igazulaſnak fundamentomát, és az mel-yek attul ſzármaznak. Az hitőt mondgyak undamentomnak lenni, mellyet, nem gyébnek mondanak, hanem neminemő kőzenſégős tudomannak és iſmeretnek, mel-yel hiſzſük, hogy az Iſtennek tudomanya gaz. Ebből az hitből ſzármazot dolgokat mezeket ſzámlallyak: az mi bűneinknek iſméretit, az pokolnak rőttegéſet, az űdvőſ-ſegnek remenſegét, az Iſtennek félelmet, az pœnitentiat, és tőb ehőz haſonlo dolgokat. Mellyeket mikor az ember meg nyér, tellyeſ-ſéggel és élégſegős képpen mondgyak az megh igazuláſnak el vételére rendőltetetnek azt az embert lenni.

2. Az kéſzületnek reſzei.

Az meg igazuláſnak fundamentoma az hitt, ſmi czoda az?

III. Mikor, ez az kéſzület megh lèzen, mindgyart kőveti ezt az megh igazulás, mely az

3. Az meg igazulas, ez az miczoda?

az Iſtennek czelekődeti és munkája, mellye az embert igazza téſzi. Ez penigh kettő: elſő és maſodik. Az elſő az, mikor az ember bűnősből és gonozbol jova léſzen, melynek végben vitelére kettő kévantatik. 1. Az bűnnek megh boczanattya, mely ugymint nemőly reſze az elſő megh igazuláſnak. 2. Az belſő igaſságnak be ötléſe, mellyel megh tiſztitatik, és ſzentőltetik az ſzű. Es ez az igaſságnak állapattya kivalképpen áll az remenſegben és ſzeretetben.

Kettő Elſő:

Kettő annak reſze.

4. Maſodik igazulas.

IV. Az elſő meg igazuláſt kőveti, az maſodik: mely az, mikor az ember az joból és gonozbol, jobbá és igazabba léſzen; mely léſzen, az mint ők mondgyak az kegyelemnek cselekédeti által. Mert az ki, ugymond, igaz az elſő megh igazuláſsal, jol cselekődhetik mely czelekődetőknek érdemével job és igaz léſzén. Mindazonáltal meg engedik, hogy az elſő megh igazulas légyen czak Iſten kegyelmeből az Chriſtuſnak erdemejért.

CAPVT II.

Az ellenkező félelnek eggyezeſek és kűlőmbőzeſek.

IMmár láſſuk az mi tudomanyunknak és az tudomanyoknak kűlőmbőzeſét, ez meg igazuláſrol való czikkőliben. Elſő

Elsö és fö külömbözés vagyon az megh igazulásnak materiajárol, avagy okárol: mely könyen megh teczik mind az Papisták-nak, s'mind az miéinknek imez kérdesre valo felelettiből: Miczoda czeleközi aßt hogy az ember Istennek elötte igaz segyen, és az örök életre kedves? Mert mi az felellyük, hogy semmi nem egyéb, hanem az Christusnak igassága, mely réz ßerént az ö ßenyvedesében réz ßerént peniglen az ö czeleködet ßerént valo engedelmeßegeben, és az törvennyek bé tölteseben áll. Immar lassuk aztis, mely közel jarullyanak az mi értelmünkhöz az Papistak, és miben tavozzanak el attul.

1. Eggyezés. Megh engedik az Papistak azt, hogy az megh igazulasban, megh engedtessenek az bünök, az Christus erdeméjert; és hogy senki nem igazulhat megh büneinek boczanattya nélkül: ez penig fölötte igén jol vagyon.

2. Megh engédik aztis, hogy az az igasságh, mellyel meg igazittatik az ember Isten elöt, ßármazik czak az Christustul. Ezis ismet nem igen gonoz.

III. Az kik közzülök tudosbak és bölczebbek, megh engedik aztis hogy az Christusnak elég tétele és halalának érdeme, tulaidonittatot legyen, minden hivö bünösnek, ö érette valo elégh tételre az Istennek elötte ennyiben nem külömbözünk tülök, Ki-

Elsö és fö külömbözés vagyon az meg igazulasnak okarol.

Az mi értélmönk ez felöl.

1. Hogy az bünök Christusert obczatatnak megh.

2. Az mi igassagunk czak az Christustul vagyon

Az Christusnak eleg tetele minekönk tulaydonettatik

Külömbözes.

Kivalképpen valo külömbözésünk penig ebben vagyon. Mert mi azt tanittyuk, hogy az Chriſtuſnak, halálban valo elégh tétele, és az törvénhöz valo engedelmeſſége tulaidonittatot minekünk, és lőt mi igaſſágunk, és az által vagyunk igazak Iſten előt: noha, az az Chriſtusban, ugy mint, ſubiectumban áll. Az Papiſtak penigh, erre igy felelnek, és azt mondgyak, az mi minket igazakká tészen Iſten előt, és oka annak, az miért az örök életben bé fogadtatunk, nem egyéb, hanem mind az bűnnek boczanattya, s'mind penig az belső igaſſágnak állapattya, avagy az szeretet az ő gyümölczeivel. Bizonyára penigh mi ezt örömeſt meg engedgyük nekiek, hogy az az igaſſághnak állapattya (mellyet megh szenteléſnek ſoktunk nevezni) Iſtennek fő áldandeka, ugy annyira hogy annak Iſtennel juztalmais vagyon le tétettetuén, és hogy az mi meg igazuláſunknak neminemű modon oka is legyen, az emberek előt, ugy mint az mely nyilvan valová tészi az mi Iſtennel valo meghbékéléſünket, és meghigazulaſunkat. De mindazonáltal tagadgyuk, hogy az, az belső igaſſághnak állapattya volna, mely az bűnös embereket Iſten előt igazakká tészi, mégh czak részt szerintis. Es ez, az meg igazulásnak tudomanyában valo első külömbözéſünk ő tűlök. Mellyet jol meg kel jedzeni. Mert ha

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

semmi

ſemmi mas egyéb nem volnais, az miben kűlőmbőznénk, eléghſéges volna czak ezegy czikkelis, mely el hitethetné velűnk, hogy az Romai Anyaſzentegyházzal ſoha nem eggezűnk. Mert az Romai Anyaſzentegyhaz ezzel az egy vallásſal az egéſz kereſztyeni tudománnak fondamentomat akaria fel bontani. Laſſuk immar azért az mi bizonſaginkat, mellyel az mi értelműnket ſzoktuk oltalmazni: annakutánna az mi ellenkezőinknek ellenvetélekre mit felellyűnk laſſuk aztis.

CAPVT III.

Az mi értelműnknek bizonſági.

1 BIzonſag. Valami, minekűnk Iſten előt valo igaſſágunk, ugyan azonnak kel eleget tenni mi érettűnk az Iſten tőrvényének igaſſaganakis, mely azt mondgya: Ezt czelekedgyed és élz. De ſemmi egyéb oly ninczen mely mi érettűnk az Iſten tőrvényének igaſſagának eleget tehetne, az Chriſtuſnak igaſſaganal és engedelmeſſégénel. Né talan valaki, érthetné itt az kűlſő igáſſághot? De én arra azt mondom, hogy ſemmiképpen nem haſznal.

1. Bizonſag. Az mi igaſſagunknak az tőrvenyenek egeſzen valo ſe tellyűtteſenek kel lenni.

Matt. 5. v. 20. Mert igy ſzoll az Chriſtus: *Ha az ti igaſſagtok fellyeb valo nem leſſen az iras tudoknak és Phariſeuſoknak igaſſagánál, nem mehettek bé az Iſtennek Orſzágában.* Mit mondgyunk annakokaért? Azt mondgyuké hogy az czelekedetek igazitanak meg minket? de az lehetetlen: mert az embereknek minden czelekedetek fogyatkozâsban vadnak és czonkak, de az tôrvénnek igaſſagához haſonlitatnak. Azt mondgyuk hat hogy az mi elégh tételönk czelekedi azt, mely által meg vŷttattunk az Iſtennek haſonlatoſſagára igáſſágban és ſzentſégben? De ez is nem tôkélletes, ſem eleget nem tehet az Iſten igaſſagának, mellyet az tôrvény mi tûlönk kivan: az mint még régen Eſaias, mind maga felôl, s'mind az nép felôl mondotta:

Eſa: 24. v. 6. Minden mi igaſſagink ollyatenek, mint az havas aſſonyallatnak poſztoia. Bizonyára ha kinek jo és tiſzta lelki iſmereti vagyon Iſten elôt, kivalképpen valo réſze az, az belſô igaſſágnak. De megis nagy bizvaſt mondgya az ſzent Pal maga felôl. Semmiben lelkem iſmereti, nem vadol, mindazonáltal ebbôl megh nem igazultam. 1 Cor. 4. vſ. 4. Annakokaért ſemmi egyéb ninczen, mely minket megmenthetne tôkélletteſſé tehetne, és az örök életre kedveſſé, az Chriſtuſnak igaſſagánál, mely minekünk tulaidonittatot. Mellyet jobban megh érthetönk, ha gondolkodunk arról

ról hogy mégh valaha Isten ítélő széki eleiben kel allanunk, hogy ott megh ítéltessünk az ő igasságának keménsége szerént. Mert akkoron elő kel hoznunk ha lészen valamely oly, mely megh felellyen az ő igasságának: hogy igy ne legyünk kedvesek czak az ő irgalmasságából, hanem az mi igasságunkból is. Mert az Isten nem czak jo, hanem annak felette igaz ítélő birois.

II. Bizonsag. Azt, az ki nem tudot bűnt, mi érettünk bűnné tötte, hogy mi lennénk Istennek igasságа ő benne. Innen illyen erősséget hozok ki. Az miképpen az Christus bűnné lőt érettünk, azonképpen leszünk mijs Istennek igasságа ő benne. De az Christus bűnné avagy bűnössé lőt az mi bűneinknek tulaidonitása által, holot ő szentséges legyen. Annakokáért, az bűnösis igazzá lészen Isten előt, az mennyben néki tulaidonittatik az Christusnak igasságа. Ha ki penig illyen fogast tenne, s'azt mondana, hogy az ember igazzá lészen be öntetőt igasság által: Ennek énis azt mondom, hogy az Christusis bűnné lőt mi érettünk az bűnnek belé ölése által, mellyet allatni karomlas. Meg sem kel vetni az Hieronymus magyarázattyat, ki ezt az locust igy magyarazza. Az Christus az mi bűneinkért aldoztatuan, az bűnnek nevét vötte magára, hogy mi Istennek igasságі lennénk

2. Bizonsag. 2 Cor. 2. vers. 21. Az miképpen Christus bűnössé lőt, ugy mijs igazakka.

Felelet az fogasra.

In 2 cor. cap. 5. ver. 21.

F 2 ő ben-

ő benne. Nem az mienk, sem nem mi bennünk való.

Ha azért ez az Istennek igasságha, nem mienk, sem nem mi bennünk való, bizonyára nem lehet mi belénk ragadot, avagy bennünk lakozo igasság, annakokaért sükségképpen tulaidonittatot igasságnak kel tehat lenni. Igy magyarazza Chrysostomus Doctoris: Nem mondotta, ugy mond, igazak, Istennek penig igasága. Mert Istené ez, holot nem az mi czelekedetinkből hanem kegyelemből lészen az megh igazulas. Innen vagyon, hogy minden bün el enyészik. Azonkőzben nem engedi azokat fel fualkodni holot minden czak Isten által megyen végben &c. Anselmusis: Az Christust, igaznak mondgya, nem mienknek, hanem Istenének, nem mi bennünk, hanem ő magában valonak, az miképpen hogy bünneis lőt, nem magaé hanem mienk, nem ő magában, hanem mi bennünk.

3. Bizonsag. III. Bizonsag Rom. 5 ver. 19. Miképpen egy embernek engedetlensegeiért, bünősőkké lőttenek sokan, azonképpen egynek engedelmességeiért igazakká lőttünk sokan. Itt egyben veti és hasonlittya az Apostal az első és masodik Adamot, honnan illyen erősséget hozok ki. Az miképpen az első Adamnak engedetlensége által, az emberek bünősőkké

sökké lőttenek, úgyan azonképpen az második Adamnak engedelmessége által igazakká lőttenek. De az elsőnek engedetlenségéből bűnősökké lőttünk nem czak testi és természet szerént való fogantatásképpen, hanem tulaidonitásképpenis. Mert Adamnak első vétke volt az meg tiltot fának gyümölczének étele, mely czelekedet nem volt személy szerint való bantas, sőt inkab tulaidonittatot mind az Adamnak egész maradékának, kiben minnyájan vétkeztenek. Honnan az Paterek, ezt az Adamnak bűnét nevezik kéz irásnak, az Adamnak kezével iromak, mely minket úgy mint adosságra kötelez Istennek. Innen azért ezt hozom ki, hogy az Christusnak engedelmessége hasonlatosképpen sőt igasága minden hivőnek, nem be ötlés által, hanem tulaidonitas által.

IV. Bizonsag. Az elég tétel mely lőt annak az igasságnak, mellyet az törvény kévan vala mi tűlünk fogyatkozasáért, bé vetettetet az Istentől sinten mint ha ő maga volna az az igassag: De az Christusnak engedelmességéuel lőt az az elégh tétel, annak az igasságnak, és engedelmességhnek fogyatkozasáért, mellyet az törvény kévan vala, mint ő maga gok az Papistak tanitanak. Annakokért az az elégh tétel, minekünk igasságunk. Ha ezt az Papistak jol meggondoltak volna, semmi

4. Bizonsag. Az elég tétel vetetik az igasságra.

oka nem volna, miért kellene mi tőlünk kü-
lőmbőzni. Mert ha, az mint mondgyak, az
Chriſtuſnak engedelmeſsége az ő elegſéges
tételek: miczoda hát az oka, hogy nem eg-
gyeznek velünk, állatvan haſonlatosképpen
ő magok igaſságanakis lenni,

§. Bizon ſagh

V. Bizonſágh. Az reghi Anyaſzentegy-
haznak eggyezeſe. Nijlvan mondgya Szent
Bernard: Mit czelekedhetik vala magatul,
hogy az egyſzőr el veſztet igaſsagot megh
nyerhetne, az ember, ki az bűnnek ſzolgaja,
az őrdőknek rabya? Annakokáert tulaydo-
nittaték néki máſnak igaſsága, holot maga-
nak nem vala. Et poſt. Bizonyara ember
vala az ados, ember az ki meghis fizetet:
minyajan megh holtanak tehat, hogy, tudni
illik, egynek elégh tetele, mindeneknek tu-
laidonitatnek, miképpen hogy mindenek-
nek bűnetis egyedől ő hordoſzta. Et ibidem.
Miert nem lehet maſunnan az igaſságh, ho-
lot maſunnan vagyon az kárhozatis? Et ali-
bi. Elegſégős ennékőm minden igaſságomra
czak az legyen kegyelmes ennekem az kinek
vetkeztem. Valamit ő ennekem nem tulay-
donitand, ſzinten annij mint ha nemis volt
volna. Nem vetkőzni, Iſtennek igaſsága,
Iſtennek engedelmeſséghe. Et alibi. Nem
de az en igaſságimat enekleme? Vram egye-
dül czak az te igaſsági drol emlekőzem. Mert

Epiſt: 190.

Serm. 23 ſuper Cant:

Serm: in Cantic.

az

az, az en igaſságomis. Bizonyara te lőttel ennekem igaſságom az Iſtentől. Nem de félni kelle, hogy az az egy igaſságh, mind kettőnknek elegſégős ne legyen. Nem oly rővid az kőntős, mely az Propheta mondaſa ſerént, be nem fődőzhetne kettőt. Sz. Agoſtonis. Az mi vetkeinkért ő kőnyőrőgh és az mi vetkeinkét magaéva téſi, hogy az ő igaſſágat mi igaſsagunka tőnne. In Pſal. 21.

CAPVT IIII.

Az Papiſtaknak ellenveteſek.

AZ Papiſtaknak ellenveteſek mellyekkel állatni akariak hogy az bennűnk lakozo, avagy belénk ragadot igaſságh materiaja vagy oka, az mi Iſten előt valo megh igazulaſonknak, kivalképpen valok ezek. a Ellenvetes. Illetlen dologh másnak igaſſága által igazza lenni.

1. Ellenvetes. Illetlen dolog másnak igaſſága által megh igazulni valakinek, nem kűlőmben, mint másnak bőlczeſége és tudomanya által valakinek bőlcze avagy tudoſsa lenni.

Felelet. Igaz az, hogy ſenki, másnak főmelyeben valo igaſságaval meg nem igazulhat: mert az czak egy főmelyre néz, mint ſintén az tudomany; mert holot egeſlen egyben legyen, nem lehet máſe, mint ſinten

egy teſtnek élete avagy egeſsége nem lehet mas teſte. De ſokkal külömben vagyon dolga az Chriſtus igaſságának, mely ennijben övé, mint hogy ő benne vagyon de mindazonáltal nem czak övé, hanem egéſsér, s'mind mienkis az kegyelemnek frigyere nézve. Mert az Chriſtus az menyben közben jaro, minden hivekuek oly bizonyal adattatot, mint ha valakinek örökſégh, vagy ſanto föld adattatnek máſtul; és az Chriſtuſsal egyéſsér, s'mind mindenek valamelyek tartoſnak az mi-üdvöſségönkre nekünk adattatattanak, és igy mindenek mienke léſsenek, Iſtennek ingyen valo ajandekozaſábol. Ezek közöt valo az Chriſtuſnak igaſságais. Annakokaért, meg igazittattunk Iſten elöt az által ugy mint ſajatunka löt dologh által, és igy örökösi vagyunk az örök eletnek.

Az Chriſtuſnak igaſsága mikeppen lehet mind mienk ſ-mind övé.

II Ellenvetes, Ha az Chriſtus igaſságha, megh igazittya az bünöſt, hat következik, hogy akar mely megh igazitottis ſintén ollyan igaz legyen mint ő maga az, Chriſtus, mely igen illetlen dologh.

3. Ellenvetes. De következnek, hogy mi ſinten ollyan igazak volnank mint az Chriſtus.

Felelet. Nem igaz az mondas: Mert az Chriſtuſnak igaſsága nem ugy kapczoltatik mi hozzank az mint az Chriſtusban vagyon; nem oly mertékkel, nem ollyan modon Mert az ő Törvennek betöltéſében valo engedelmeſségh; felyül haladgya az elsö Adamé

Adamnak igaſsagat, ſőt az Angjaloknak igaſ ſágatis. Mert ezeknek engedelmeſségek, czak ugymint terempter allatoknak engedelmeſ ſége mert ők terempter állatok. Az Chriſtuſ nak penigh engedelmeſséghe ugymint Iſten nek engedelmeſséghe, és igaſságha, igÿs ne veſtetik az ſent Páltul Rom. 1. v. 17. 18. 2. Cor. 5. v. 21. Nem czak azert neveſtetik pe nigh igy hogy azt az Iſten kedvéſen vőtte, hanem ezertis, hogy oly ſőmélyben vagyon mely egyſőr s'mind Iſtenis. Mikor azert Chriſtus az Tőrvénnek enged vala, akkor enged vala az Iſten és mikor ő ſenyved vala, akkor Iſten ſenyved vala; nem hogy az Iſten ſég avagy ſenyvedőt, avagy éngedőt volna, hanem hogy az ſemely, ki eggÿk termeſetire néſve Iſtenis, engedelmes volt és ſenyvedőt. Innen vagyon azert, hogy az ő igaſsága árrol jutalmas, erdőmős es foganatos. Innen vagyon ezis hogy ez az Chriſtuſnak engő delmeſséghe elegſégős, nem czak egy ember nek ſőmelyeben valo meg igazuláſara (mint az Adamnak igaſsága az eſet előt hogy czak maganak haſnál vala) hanem eggyenként minden hivőknek meg igazulaſarais; ſőt ha egynehany ezer viſágh volnais, mind annak meg igazitaſarais elég lehetne. Hogy azert az dologra teriőnk, ez az igaſságh, mely (az mint monduk) végnelkűl valo, ennek az er-

Az Chriſtuſnak igaſsága ketképen Iſtene.

Mint ſinten az czillagok kőzűl, akar mellikis annÿt veſſen az napnak vi-

lagaban maga. hoz, az menij elegsegős, de annij mertekkel mint az napban vagyon.

dőmnek és meltosághnak, bűsegével mertek nelkűl vagyon az Christúsban, mi reank tartozik eggyenként bizonyos mérték ßerént, mert mi annijt veßűnk hittel magunkhoz benne, az menij elegségős akar mellijkűnknekis meg igazitasára.

De illyen fogások lehetne. Ha az Christusnak igassága, hat kővetkőzik, hogy minden hivő. Szabaditó legyen, az mely illetlen dologh.

Felelet. Az Christusnak tőkelletet igassága, né minden, ő veghetetlen voltaval kapczoltathatik mi hozzank.

De enis azt felelem, mint ez előt egy kevessé vilagosban. Az Christusnak igassága tulaidonittatik imez vagy amaz ßemelynek, nem annijban az menijben az egeß emberi nemzetnek valtsagának arra volna, hanem az menijben czak egy embernek valtsaganak árra. Peldanak okáert; az Christusnakigassága tulaidonittatik Szent Péternek nem az menijben mindeneknek váltsaganak ára; Annakokaért az Christusnak igasságat, regy bűnősis annij bűséggel nem veheti magahoz, mint az Christusban vagyon; hanem czak annijban, az menijben az Istennek tőrvenyenek egy bűnős emberért valo elégh tetelre, és annak ßőmélyenek Isten, ez lőt valo megh igazulasára és kedvessé valo letelére eléghsegős.

3. Ellenvetes.

III Ellenvetés. Ha mi valoban meg igazultunk az Christusnak igassagával, hat kővetkezik,

vetkezik, hogy Christusis valoban bűnőssé lőt az mi bűneinkel. De az Christus semmiképpen bűnőssé nem lőt az mi bűneinkel.

Felelet. Mondhattyuk mi igazanis, helyén maradvan az Christusnak főlséges és szentséges volta, hogy az Christus bűnné lőt. Nem hogy az Christusnak szentséges személyében az bűnnek valami bé ötlése lőt volna, hanem hogy az mi bűneink ő rea vettettenek legyen. Igy szól azért szent Palis: Az ki bűnt nem tudot bűnné lőt mi értünk. Esaias: Szamláltatot az bűnősők közzé. Az Christus azért ugy lőt bűnné, hogy mindazonáltal ő magában maculanelkül legyen, sőt minden embereknél és Angyaloknal szentebbé. Ide tartozik Chrysost: amaz mondása: Az ki bűnt nem tudot, ugy mint bűnőst karhoztatni engede (az Isten) ugy mint atkozottat meg halni. Es az utan: Mert az igazat tévé bűnőssé (az Isten) hogy az bűnősöket igazakka tenne. 2. Cor. v. 24. Esa. 53. v. 12. Super 2. Cor. ho. mil. 11. 4. Ellenvetés.

IV Ellenvetés. Ha az ember meg igazíttatik az Christusnak igasságának tulaidonitasával, tehat ugy az Isten az bűnőst, az hitetlent, igaznak itélne és mondana. De az Isten egy bűnőstis igaznak nem mond, mert az bűn utálatos az Iehovanak előtte. Kővetkőznek, hogy az Isten igaznak mondana azt, az ki nem igaz.

Felelet. Mikor az Isten valami bűnőst meg igazít az Christusnak igasságáért, azon személ-

pilla-

pillantásban megh ſünik, az az vérek mely őtet bűnőſſé teſi vala. Annak felette valakinek Iſten az ő igaſſágát tulaidonitya azon orában azokat meghis ſenteli, ſent lelkével halálos ebben eitven az bűnt.

V Ellenvetés. Az mit Adamban el nem veſztettünk, azt az Chriſtusban meg nem találhattyuk, az tulaidonittatot igaſſághot Adam ſoha el nem veſztette. Annakokaért ſoha meg ſem találtathatik.

Felelet. Felelet. Nem igaz. Mert az meg igazito hit tulaidonittatik nékünk, holot Adam azt ſoha el nem veſztette. Annak felette Adámban ſoha az az kegyelem nem volt, hogy az elſőt mindenkor kővetne az maſodik: Annakokáért mikor magának hagyattatot volna, el eſék és Iſtentől el ſakada.

Mindazonáltal minden hívőknek, ez az az irgalmaſſag, adattatot hogy az meg téres után mindenkor vy kegyelemmel meg aiandekoztáſſanak, és erősiteſſenek mind végig meg maradgyanak. Ahol penig azt mondgyak hogy Adamnak tulaidonittatot igaſſága nem volt: Arra azt felelem, hogy volt valoſágara és allattyára nézve, noha nem volt modgya, s'ereie rea hogy azt magára vonnya avagy ſabia.

VI Ellenvetés. Az meg igazulas örökké valo. De az Chriſtuſnak igaſſáganak tulaidonig

donitáſa nem őrőcké valo, mert ez élettél eggyűt meg ſűnik: Annakokáért az az tulaydonitas, nem oly, mely megh igazithatna az bűnőſt.

Feleiet. Az Chriſtus igaſſaganak tulaidonitáſa őrőcké valo: mert az, az ki az Chriſtus igaſſága által igaznak tulaidoniuatot itt ez vilagon, igaznak iſmertetet és tulaidonittatot az jővendő őrők életre nezveis. Es az bűn boczanattya mely itt ez vilagon léſzen, megh marad mind őrőcké: Es noha az mi megh ſzenteltetéſőnk az jővendő őrők életben léſzen tőkélletes: mindazonáltal az nem elég: mert mêg az más életbenis az nem egyéb, hanem az tulaidonittatot igaſſaghnak gyűmőlcze: mely ha nem volt volna, az megh ſzenteltetés ſem lőt volna. Az jo és emberſéges fiu, ha az ő Attyatul job ruhat veſzenis, el nem veti az ő elébbi ruháiat.

Mit mondgyunk tehat? Nem de az mi belső igaſſagunk ha halálunk oráian tőkélletes léſzen bennűnk az mi megh igazuláſunknak okának és erkőlczének mondgyuké? Tavul legyen az. Nem azt akaria az Iſten. Mert ſűkſég, hogy minek előtte az halal ſzorongatna minket, annak előtte legyen mi bennűnk az az igaſſagh, mely által az bűnőtők igazakka léſznek.

CAPVT

CAPVT V.

Maſodik fő és kivalyképpen valo kűlőmbőzéſűnk az Papiſtaktul az megh igazulas felől valo tudományban, mind az két félnek erőſſégével és bizonſágival.

Mind kel felel mondatik az ember, hitből meg igazulni. Harom dolog. ban áll az kű. lőmbőzes.

MInd két felől, mind az Romaiak, s'mind mi eggyezőnk ebben, hogy allattyuk, és mondgyuk az embert meg igazulni Iſten előt HITBŐL. De ez az eggyezés czak beſéddel vagyon, értelem ſerént penig mind az égh az földtől oly tavul vagyunk. Az mi kőzőttűnk valo kűlőmbőzéſt penigh ez harom dologra viheteni.

1. Kűlőmbőzés arrol vagyon, mit kel az hiten érteni.

I. Az holot az Papiſtak azt mondgyak hogy hitből idvőzűl az ember, ott az hiten nem egyebet értenek ők, hanem azt az kőzönſeges kereſtyen hitet, mellyel hiſi az ember az hitnek agazatinak tzikkeleit igaznak lenni. Mi penig azt az hitet, mely megh igazit, mondgyuk kivalképpen valonak lenni, ugy annyira hogy az által, az Chriſtus igaſſágának, és ő általa meg ſerezteti őrők életnek igiretit magunkhoz kapczollyuk. Noha penigh

nig ezt az mi tudomanyunkat és értelmünket oddeb fellyeb bővön meg bizonittottuk, minazonáltal itt méghis egy nehany bizonságokat hozok elő.

I Bizonságh. Az mely hit által élönk, ugyan azon hit által megis igazulunk. De az kivalyképpen valo hitt által élönk, mellyel magunkhoz kapczollyuk az Chriſtuſt: Annakokáért, azon kivalyképpen valo hit által igázulunk megis.

Hogy az kivalképpen valo hit által élönk meg bizonittya az Szent Pal Gal: 2 verſ: 20. mondvan: Elők penigh, (lélek szerént tudni illik) az Iſten fianak hiti által: Kivalyképpen valo hitt által tudni illik mint ő maga az utan mondgya: Az ki, ugy mond, szeretet engemet, és ő magát én érettem atta: személy szerént és kivalképpen. Es igy Szent Pal peldaſok mind azoknak kik idvőzülni akarnak. 1 Tim. 1 verſ. 16 Phil. 3 ver. 15.

II Bizonſag. Valamit Iſtentől kérünk kel az mi könyörgéſünkben, el-is kel hinnünk hogy meg engetterik minekünk az miképpen keriük. De az mi könyörgéſünkben kernünk kel az mi bűneinknek boczanattyat, és az Chriſtuſnak igaſſagának érettünk valo érdemét: Annakokáért elis kel személy szerént azt hinnünk. Az első igaz, mert az Iſten igéjéből vétetteted, mely paranczollya, hogy min-

den

den kérésben kivalyképpen valo hitőnk legyen, mely által bizonyosok lehessűnk hogy az mit kérűnk, meghis adattatik. De kériűk bűnűnk boczanattyat, s'azt mondgyuk: Boczasd meg nekűnk az mi bűneinket, és utánna vettyűk Amen, mint ha azt mondanuk, hogy az mit kérűnk minden ketséghnelkűl megh adattatik. August. serm. de Tempor. 182.

Matt. 6.

De iol meg kel it iedzeni, hogy az Romai Anyaßentegyhaz, az hit által valo meg igazulásnak tudomanyában, fő és kivalképpen valo tißtit veßi el az hitnek. Mert az megh igazito hitben kettő kévantatik. 1 Minden idvőßégre ßolgalo eßkőzőknek megh nijlatkoztatot tudománya, (mely az Isten igijéből vétetik.) 2 Azoknak az eßkőzőknek magunkhoz valo kapczolasa; Az elsőt vallyak az Romajakis, de az másikat az mi leg inkab kellene tagadgyak.

Kettő kévantatik az meg igazito hitben.

III Bizonságh. Az Anyaßentegyhaznak itileti: Mert igy ßol Sz. Agoston. Kérdlek, ugymond, most hißßé oh bűnős az Istennek? Azt mondod hißek: Mit hiß? Hißedé hogy ingyen ő általa bűneid meg boczattathatnak? meg nyerted az mit hittél. Sz. Bernhardis Ha hißed hogy az te bűneid el nem őrűltethetnek egyebtől, ha nem czak az kinek vétköztel, és az kiben bűn nem eshetik, jol cselekődőt:

De ver: Domini serm. 7.

lekeded: de ezтis el hidgyed, hogy teneked czak ő általa engettetnek meg bűneid. Ezt az bizonſághot teſi mi bennünk az ſent Lélek mondvan: Megh boczattatnak teneked az te bűneid. Mert igy ítéli az ſent Pal az embert hit által ingyen meg igazitatni. Az ſent Cyprianus Martyruſis: Ez penig léſen ſerelmes Atyamfiai, mert ninczen az hitt, mert ſenki nem hiſi, hogy meg ne lennének azok, melyeket Iſten igir, az ki igaz, kinek beſede az hivőknek őrőckė valo és erős. Ha teneked valamély fő és diczíretes ember valamit igirne el hinnéd, nemis ketelkedel igiretinek bétöltéſe félől. Moſtan az Iſten ſoll veled, s'te méghis hihetetlen vagyé? Az Iſten teneked ez világbol valo ki muláſod utan őrőcke valo halhatatlanſágot igir, s'te kételkedelé? Ez utan Iſtent nem iſmerni: ez az Chriſtuſt, az hivőknek meſterét hitetlenſéghnek vétkével megbantani: Es az vtan: Ha az Chriſtusban hiſűnk, az ő beſédének és igiretinek hidgyűnk, és ſoha őrőckė megh nem halunk az Chriſtushoz, kivel mind őrőckė előnk és vralkodunk, nagy őrőmmel és batorſággal mennyőnk. Serm. de mortalitate.

II. Az mi, és az Papiſtak kőzőt valo küllőmbőzéſőnk az meg igazuláſnak tudomanyában vagyon, az hitnek ereiéről és czeleſkedetiről. Az Papiſtak azt mondgyak hogy hittel 2. Kűllőmbőzés vagyon az hitnek ereiétől

Az Papiſtak ertelme.

hittel avagy hit által igazulunk megh: mert az hit kéziti el az bűnős embert az megh igazulaſra illyen modon. Hogy az hit által meg vilagoſitatnak az emberek az tőruennek és az Evangeliomnak iſmeretire, mely iſmeret ſőrſi az emberben az pokolnak rőttőgéſét, és az őrök eletnek igiretinek gondolkodaſát, ſőt az Iſtennek ſeretetit és felelmetis. Végezetre az őrök eletnek remênſégetis. Vgy hogy mi helyen az embernek ſive el kezittetik, ugyan akkor beis őnti az Iſten az ſeretetnek és egyeb joſagos czelekődeteknek allapattyát, mellyek által az bűnős Iſten előt meg igazittatik.

Az mi ertelmünk.

Mi ez ellenben masképpen tanitonk. Mert mi azt mondgyuk hogy az hitt nem egyeb, hanem, Iſtentül az embereknek ſivőkben ugyan azon meg téresben, terempteret, terméſet főlőt valo ezkőz, mellyel az ember az Chriſtuſnak igaſſágat maga meg igazulaſára meg fogia és magához kapczollya.

Az Papiſtaknak ez reſben valo két tevelygeſek

Ez tudománnak, ebben valo réſében penigh tevélygéſek vagyon az Papiſtaknak. Elſő hogy azt mondgyak, hogy az meg igazito hitet elől veſi, mind rend ſerént, s'mind idővel az megh igazulas: holot az Iſtennek igije arra tanit, hogy akar mely emberis azon ſempillantásban melyben hiſen, eſi és iſſa az Chriſtus teſtét és véret és az halálbol által megyen az eletre.

Máſik

Máſik tevélygéſek ez, mert ők azt mondgyak, hogy az hitt mely ő nekik ſemmi nem egyéb, hanem az elménck neminemő megh vilagoſitáſa, indittya és gyamolittya fel az elmet, és az fel indittatvan szerez az ember ſivében ſok lelki indulatokat, mely által el rendely az embert az kővetkőzendő meg igazuláſra. Ez penig ſinten annyi mint ha mondanam, hogy az holtaknak teſteket czak ſegitczed, ők is el készithetik magokat az jővendő fel tamadáſra. De holot minyajan termezet ſerént az bűnőkben legyőnk, ſükſegh, hogy mi, nem czak elménkben és ſivénkben vilagoſittaſſuk megh, hanem hogy akaratunkbannis megh uiullyunk. Minek előtte kévanhatúnk avagy akarhatnuk az mi üdvőſſegűnket. Mi penigh az mint mondam, ſokkal külömben tanitunk, igy tudni illik, hogy az hitt minket megh igazit, az menyben ezkőz, mellyel megh fogyuk és magunkhoz kapczollyuk az Chriſtuſt, minden ő engedelmeſſégevel, mellyel igazza tetettetűnk, Mellyel igy bizonitok meg. Az kegyelemnek frigyében kettőt kel megh gondolni, tudni illik, az friginek állattyat, és Conditiojat, az az allapattyat. Allattya az friginek nem egyeb, hanem hogy az Iſtennek. Anyaſſent gyhazanak és nepenek adattatot és igirtetet gaſſagh és őrők elet az Chriſtus által. Allapattya

pattya penig ez, hogy mi ezeket az jokat, az mi réßünkrôl vegyük hit által: mely ßintén ugy Iſten kegyelmetûl vagyon, mint ßintén az hitnek valoſága. Hogy azért üdvôſſegünket nyerheſſök az Chriſtus által, ßükſéges hogy az Chriſtus magát valoſagosképpen velünk közöllye, az frigire való képeſt. Hogy penigh velünk közölheſſe magát, bizonyos ezközöket rendelt, mellyek által az leheſſen, az ighinek hirdeteſét tudnjllik, és az Sacramentomoknak, ßolgaltatáſat. Az ighinek hirdetéſe hatalmaſſág az üdvôſſégre minden hiveknek. Az ßentſegék rendeltettenek ez véghre, hogy az ki azokkal jol él az Chriſtusban és minden jo tetemenyben réßeſülyün. Mellyet megh mutat az Vr vaczoraja, melyben az kényernek és bornak adaſa, és azzal valo eles kivalképpen valo jele és ßaßlogha, hogy az Iſten azzal élönek adgya az Chriſtuſnak teſtet és veret minden erdemevel egyetemben. Mely adaſa haßontalan volna, ha mi nem vénnünk. Annakokáert ßükſegös hogy az hitt, ugymint valami ezkôz avagy kéz vegye aßt, az mit Iſten nyuit, hogy igy megh eresſitteſſünk, és ebbôl az ô mi hozzank valo jo voltabol ßivünkben megh vigaztaltaſſonk.

§. Külömbezes az hitnek tißti felôl.

III. Külömbözés ô köztök és mi közöttünk vagyon az hitnek tißti felôl; Mert ik az

tanit-

anittyak hogy az ember meg igazul hit által
le nem czak hit által, hanem az hit kűvől e-
yeb joſagos, cselekődetek, ugy mint: Remén-
ség, ſeretet, Iſteni felelém, &c. általis. Ezt az ő
yelekődeſeket ezekkel az okokal állattyak.

1. Luc. 7. v. 47. Sok bűnei boczattatta-
nak meg neki, mert igen ſeretet: Innen azt
nozzák ki, hogy az Aſſonyállat, melyrel ot
vagyon az ſo. megh igazult, és bűne bocza-
tattyat nyerte az ſeretetert az ſeretet által.

1. Az Aſſonyallat meg igazittatot mert igen ſeretet.

Felelet. It ez helyen az ſeretetet nem ugy
tel erteni, mint ha oka volt volna az ő vd-
vőſſegenek, mint ha az inditotta volna Iſtent
rra hogy ez Aſſonyalatnák megh boczaſſa
bűneit, hanem czak ugymint jegye, hogy az
bizonſágot tegyen, és meg jelencze, hogy I-
ſtentől megh boczattattanak az ő bűnei. Ha
onlo ſolláſnak modgya vagyon Szent Ia-
noſnal, hollot igy ſoll. Altal mentűnk az ha-
álból eletre, mert ſeretyűk Atyankfiait. Ittis
az ſeretet nem oka az mi eletre valo által me-
netelűnknek, hanem jegye.

Felelet.

1. Ioh. 3. v. 14.

2. Gal 5. v. 6. Sem az kőrnyűl metelkődes
nē haſznál ſemmit, ſem az kőrnyűl meteletlen-
ség, hanē az hit, mely az ſeretet által munkal-
kodik. Annakokáért ugy mond, az hitt, mely
az ſeretettel egyben kőttetőt, az igazitmegh.

2. Az cselekődő hit igazit.

Felelet. Az igaz hitnek tulaidona az, hogy
az minemű dolog, eleiben adatik meg fogya

és magahoz kapczollya. Az ſeretetnek, penig, mely az hitőt mint egy el válhatatlan uti társ kőveti, mas az ő tulaidonſaga. Mert az ſemmit megh nem fogh, ſem magahoz nem kapczol egezlen, mind az ket tablan levő adoſſághnak, mind Iſtennek, s'mind embernek, az mivel ados meg fizeteſében. Mellyet mivel hogy, az hittő magatul vegben nem vihet, azert mondgya az Szent Pál hogy azt az ſeretet által czelekőſi. Peldábol nijlvabban meg tetzik: Az kéznek tulaidona az, hogy magat ki nyuycza, az eleiben adot dolgot meg illeſſe, és meg fogya: de ninczen azert, az az erő benne, hogy magatul feyſe nelkűl egy darab fát, az más rezétül el vaghaſſon, hanem ha feyzét vagy főrezt veſén fel meg czelekődheti. Haſonlo az hitnek tulaidonſága. Neminemőképpen az embertűl lattatik ki menni az Chriſtuſtis elmével hozza veſi, vele eggyeſűl: de az tőrvennekſem az elſő, ſem az maſodik táblanak, magatul eleghet nem tehet, mint ſinten az kéz, keſnelkűl nem mezhet. Mindazonáltal az ſeretettel egyben kapczoltatvan az mivel, mind Iſtennek, s'mind embernek tartozik megh adhattya. Ez igaz ertelme, ez lokuſnak, mely nem ſoll, az hitt által valo megh igazulaſrol; hanem czak annak czelekedetiről, és mindeneknek adoſſáginak meg fizeteſről mellyet az

hitt

hitt az szeretetnek ſegitſegebŏl czelekŏzik.

III. Az hit, ſoha ninczen egyedŭl, azert nemis igazit egyedŭl megh. 3. Az hit ſoha egyedŭl ninczen

Felelet. Nem kŏvetkŏzik. Mert, enis hafonlŏképpen ſolhátnek: Az ſŏm ſoha ninczen egyedŭl, mert az tŏb tagokkal eggyŭt vagyon: azert nem látt egyedŭl. De ezigen illeden dologh volna. Mert noha az ſŏm az tŏb tagokkal eggyeſŭlven, ninczen egyedŭl, mindazonáltal ŏ tiſztí az latas. Igy az hitis, noha ninczen az szeretet, reménſegh, és tŏb joſágas czelekŏdetek, s'Iſten ajandeki nelkŭl: mindazonáltal, kŭlŏmb azoktul, és egyedŭl czak ŏvé az megigazitáſnak munkája.

IV Ha az hit egyedŭl igazit megh, kŏvetkŏzik hogy mi, czak egyedŭl az hitt áltat vdvŏzŭlŭnk. De mi nem czak egyedŭl az hit áltat vdvŏzŭlŭnk. Annakokáért nemis igazit czak egyedŭl az hitt.

Felelet. Nem igaz. Mert az menŋben az hitŏt értyŭk ugymint ezkŏzt, mellyel az Chriſtuſt az mi megh igazulaſunkra megh fogyuk és hozzank kapczolŧyuk, arra nézve czak egyedŭl az hit áltat vdvŏzŭlŭnk.

V. Reménſeggel tartatunk megh, Hat nem czak hittel. 5. Rom. 3. v. 24

Felelet. Mikor az Szent Pál minket, reménſeggel mond megh tartatotnak lenni, nem ŧt akarja jelenteni, mint ha az reménſegh

volna az mi v̊dvőſſegűnknek oka, hanem czak aßt, hogy megh itt ez vilagon vagyunk, remenlyűk az jővendő őrők életnek el vételet, mellyet mikor el veßűnk az reménſeghis megh ßűnik, mert az reménſegh, az jővendő dolgoknak varaſa, mely mikor jelen leßén reménſégh nelkűl ſem ßűkőlkődűnk, mert tőbbet nem Varonk. Ez jű ki ebből az ßent Pál mondaſabol.

Az mi ertelműnk, czak egyedűl hittel igazittatunk megh, ſmiczoda az.

Az mi ertelműnk penigh ebben, mely az ő értelmekkel ellenkőzik ez: Minden bűnős, az ki megh igazittatik, czak egyedűl, hittel igazittatik megh: Melynek értelme ez: Semmi ninczen az embernek, ſem termezetiben, ſem czelekődetiben, oly, akar aßt magatul, s' az ő erejetől, akar az Iſten kegyelmebűl czelekődgye, mely az mi Iſten előt valo meg igazulaſunknak oka lehetne, az hit kivűl, ezen kűvűl, akar minemő aiandeki legyenek Iſtennek az emberben. (Reménſegh, ßeretet, Iſteni félelem) mind czak az hitnek gyűmőlczei, és meg mutato jelei. Semmi mondom ninczen az emberben, mely az ő v̊dvőſſégeben czelekődhetnek valamit, ugy mint Ok, czak egyedűl az hitt. De ezis nem kivalképpen valo oka, az v̊dvőſſégnek: hanem czak ezkőze mellyél Chriſtuſt, és az ő igaſſágat, az mi igazulaſonkra megh fogyuk és magunkhoz kapczollyuk. Mellyet egynehany bizonſagokkal meg erőſitőnk.

I. Bi-

I. Bizonſágh. Az mikeppen Moyſes fel emete az kigyot az puſztaban, azonképpen kel az embernek, fianakis fel magaztaltatni: hogy minden valaki hiſen ő benne el ne veſſen, hanem örök elete legyen. Mely beſédekben aſt akarja ielenteni hogy mikor az Izraelitak közzül valaki amaz mérges kigyoktul meg mardoſtatnak vala, ſemmi orvoſſág által megh nem gyogittathatnak vala; hanem czak arra az kigyora valo nézes által, melliyet Moyſes Iſten paranczolattyabol fel emelt vala. Haſonlatosképpen, mikor mi immar, az mi bűneinknek miatta megh ſebeſitettünk, ſemmi nem haznal az mi mégh gyogyulaſunkra, hanem czak az mi hitönknek és elménknek Chriſtuſra és az ő igaſſagara valo fel függeztetéſe. 1. Ioan. 3. v. 14 & 15. Num. 21 v. 6.

II. Bizonſag. Azok az ſ: Irásban valo ſollaſnak formai, mellyek ki rekeztik az tőrvént és az czelekedeteket ezt bizonittyak. Mert ingyen igazittatunk meg, nem az tőrvénből, nem az tőrvény által, az tőrvénynelkül, az czelekedeteknelkül, nem az czelekedetekből, nem az czelekedetek ſeránt, nem mi magunk által, nem az tőrvénnek czelekedeti által, hanem hitt által. Rom. 3. 4. 5. 6. 7. Gal: 2. ver. 16. 17. Gal. 3. Ephez. 2. Es ez gyakorta valo mondas. Hiſek. Luc. 8. verſ. 5. Mely ſolláſnak formái ki rekeztik az megh 2. Mert az tőrveny es az czelekedetek ki rekeztetnek.

igazuláſnak dolgából az tőrvént és az czeremkedeteket és czak az hitnek tulaidonittyak.

§. Mert czak az hit fogya egyedül meg az Chriſtuſt.

III Bizonſagh. Mert ſemmi ninczen az emberben, mellyel az bűnős ember Chriſtuſt és az ő igaſſágat meg foghatna, és magahoz kapczolhatna, az hit kivül. Mert az ſzeretetnek, reménſégnek, Iſteni félelemnek, megtéresnek ſockal mas egyéb haſznai vadnak az emberben. és czak eggyikis ezek közzül nem haſznal az Chriſtuſnak, és az ő érdemének megh fogaſára és hozza kapczolaſára. Annakokáért ſemmi ninczen az emberben, mely az meg igazuláſnak oká lehetne az hit kivül.

4. In ca. 4. ad Rom.

IV Bizonſag. Az régi Anyaſzentegyházznak az ő itéleti. Szent Ambrus igy ſol: Nyla vanſággal boldogok azok, kiknek minden munkáioknelkül meg boczáttatnak, hamiſſági és el fődöztetnek bűnei, ſemmi pœnitentiának czelekedeti nem kévántatvan tűlök, ha

In cap. 3 ad Rom.

nem czak hogy hidgyenek: Iſmét egy kévéſſé az előtt igy ſol: Meg igazittatnak ingyen, mert ſemmit nem munkalkodvan, ſem vissa nem fizetvén, czak hitt által igazittattanak meg Iſten ajandekából. Maſutis igy ſol: Igy

In 1. Co. cap. 1.

rendeltetettet Iſtentűl, hogy az ki hiszen az Chriſtusban, üdvezűllyön czelekedet nélkül, egyedül hitt által ingyen vévén bűne boczanattyat. Szent Agoſtonis azt mondgya: Az

Serm. 60. de verbis Apoſt.

lélöknek minden ſebeinek orvoſſága, és min-

den

den bűnöknek egy engeztelő aldozáttya, hinni az Christusban. Hesychius: Az kegyelem penig irgalmasságbol czak egyedűl hittel fogattatik megh, nem czelekedetből. Szent Bernhard: Annakokaért valaki ő bűneiért szorongattatvan, ehezi és szomjuhozza az igasságot, hidgyen te benned, ki megh igazitod az hitetlent: és egyedűl hit által meg igazitatvan, békesége lészen az Istennél. Chrysostomus igy szol: Az Galatabeliek azt mongyak vala, az ki egyedől az hithez tamazkodik: Atkozot az: az szent Pal, ez ellen bizonittya, aldotnak lenni, azt, az ki hithez tamazkodik. Mellyel eggyez az s. Balas Doctoris mikor igy szol: Ez az Istenben valo tőkélletes diczekedés, mikor igasságábanis valaki fel nem fualkodik: hanem megh ismeri, hogy szűkölkődik az tőkélletes igassagnelkűl: és megh tudgya hogy egyedűl czak az Christusban valo hit által igazittatik megh. Origenesis: Itéllyűk, ugy mond, az embert meg igazittatni hitt által az törvénnek czelekedeti nelkűl. Es azt mondgya hogy elégséges egyedűl az hitnek megh igazitása: ugy annyra hogy czak az hivő igazittatik meg, ha semmi czelekedet tűle nem szarmazotsis. Megh kel azért minékűnk kik az Apostol irását akarjuk erőssiteni, és igaznak bizonitani latnunk, hol találunk oly peldat, ki czelekedetnelkűl

Serm: 21 in Cant:

Lib: 4. in Levit. cap: 12.

In 3. cap. ad Galat.

Orat. de humilitate,

Super 3. cap. ad Rom.

egyedűl

egyedûl hit által igazittatot volna meg. Elégſégesnek itéllyük penigh amaz tolvaynak peldáiat, ki az Chriſtuſſal fel feſzittetvén az keLuc. 23. rezt fárol fel kiálta mondvan: Vram Ieſus emlekezzél meg rolam mikor az te országodban menéndez. Nem emlekezik az Evangeliſta ſemmi czelekedetirôl ennek, hanem csak egyedûl ezért az ô hitéért, monda neki Ieſus: Bizony mondom téneked, ma velem léſſez paradiczomban. Az utan iſmet igy ſol: Hit által igazitot meg ez az tolvay, az tôrvénnek czelekedetinelkûl: mert ez fôlôt nem kérdezé az Chriſtus mit czelekedet ez elôt, ſem nem vârta mit czelekednék, mikor hit volna: hanem czak az vallas tétel által igazittatot meg, és lôt az Chriſtuſnak uti tarſa az paradicsomaban.

CAPVT VI.

Harmadik fô és kivalképpen valo kûlömbôzéſünk az Papiſtaktul az megh igazuláſnak tudomanyâban, mind az mi bizonſâginkal, és az ô ellenvetéſeckel egyetemben.

HArmadſor kûlömbôzünk az Papiſtaktul az megh igazuláſnak tudomanyâban az jo czelekedeteknek mi volta felôlis

lőlis, menńben tudni illik kévántassanak az jo czelekedetek, az meg igazulásban.

Az Romai Anyaszentegyháznak értelme ez: Kettőnek mondgyak az megh igazulast. Első és masodiknak, mint az előtis jelentettük. Az első az, mikor valaki gonozbol jova léßen, melytől az cselekedeteket tellyesseggel ki rekeztik, holot az egéßlen kegyelemből legyen: az masodikat mondgyak, lenni mikor valaki igazbol igazabbá léßen: Es ezt mondgyák hogy származik az kegyelem altal való czelekedetekből. Mert miképpen, ugy mond, az ember noha születtetik, de az éledtel által veßen nevekedést: Igy az bűnősis, noha megigazittatik első meg igazulással, mind azonáltal magat az utan igazabbá teheti. Anakokaért, kéttőt tanitanak. 1. Hogy az jo czelekedetek érdemlő okai az masodik meg igazulásnak, és azt az igasságot actualisnak az az, czelekedőnek nevezik. 2. Hogy az jo czelekedetek az második igasságnak öregbetesének eßköze legyen, kit Habitualisnak neveznek. Lássuk immár menńben kellyen vezek eggyeznünk ez tudománnak réßében.

Az Romaiak sententiaia.

Kettő az megh igazulis

Első és masodik.

Az mi velek valo eggyezésünk, ez három dologban foglaltatik bé.

Menyből eggyezünk velek.

1. Az jo czelekedetek nek jutalmok vagyon.

I. Végezes. Az jo czelekedetek, mellyek az meg igazittatot embertől léßnek, kedvesek ßtennél, és ennek okaért jutalmok vagyon.

§. Az io czelekedetek az üdvőſſégre mikeppen ſükſégeſſek.

II. Végezés. Az jo czelekedetek kétképen ſükſégeſſek az üdvőſſégre. 1 Nem ugy; hogy azok okai volnának, vagy ſegitenek az embert az üdvőſſéghre, hanem követik az hitet, és ugy mint az hitnek el válhatatlan utánna járo, vagy követő uti társai, mely ſükſéges az üdvőſſégre. 2. Vgy mint egy utnak meg mutato, s'jegyei, avagy ütt, mely minket igazgat az örök életre.

§. Az czelekedetek meg igazitanak, de emberek előtt. Külőmbőzés.

III. Végezes. Tanittyuk és hiſſük, hogy az igaz emberek, neminemű bizonyos modſerént, meg igazittatnak az czelekedetekből, de az embereknél. Ezért mondgya S. Iakab cap. 2. ver. 21. Az Abraham, ugy mond, az mi Atyank megh igazittatot az czelekedetekből. Es ennijben eggyezünk mi ő velek.

Az külőmbőzés penig ez: ők azt mondgyak, hogy az mi megh igazuláſunknak, az czelekedetek ugymint okai. De mi azt mondgyuk hogy ugy mint mutato jegyei avagy gyümőlczei, s'ezis értelme az S. Iakab mondaſának, ki cap. 2 verſ. 21. Az Abrahamot az czelekedetekből mondgya megh igazitotnak lenni. Mely annijt teſzen mint ha mondana: Az Abraham megh bizonyoſodot emberek előt igaznak lenni az ő czelekedeti, avagy Iſtenhez valo engedelmeſſéghe által. Ez után mind két félnek erőſſéghéből és bizonſagából meg mutáttyuk az mi értelmünket igaznak lenni.

Az

Az mi értelmünknek bizonſághi.

Bizonyos okokbol veßük azért hitből megh igazitatni az embert, aztörvénnek czelekedeti nelkül. 1. Rom. 3. v. 28.

Felelnek némellyek azt mondgyak. Hogy az Apoſtol it az Ceremoniai törvényeket rekezti ki: Némellyek, az erkölczöknek törvénijt. Iſmét némellyek, azokat az czelekedeteket mellyek az hitet elöl veßik. De ám bator ök, magok oltalmára akar mit mondgyanak, de nijlván valo dologh, hogy az ß: Pal minden czelekedeteket ki rekezt. Azért mondgya ver. 24. Meg igazittattunk ingyen az ö kegyelme által, az Iſtennek tudni illik aandekabol: holot nijlvanſággal meg jelenti, hogy ſemmit az ember nem czelekedhetik magatul ollyat, mellyért Iſten ötet az örök életben bé fogadna. Et ver. 27 azt mondgya, hogy az meg igazulas minden diczekedéſt ki rekeztet. Mely igickel ki rekeztetnek az meg igazulásbol minden mi czelekedetink, kivaléppen penigh azok, mellyeken diczekedhetünk, az az, az jo czelekedetek. Mert ha az bünös ember, holot egyßer igazzá lőt az Chriſtuſnak erdeme által, az ö ſaiát czeleke- Az ellen közöknek feleletek.

deti

deti által inkab megh igazulhatna, magában volna igy diczekedéſenek oka. De hogy az mi ellenkezőink ne kételkedgyenek az ſ. Pal mondaſában, olvaſſak, kérem őket, és gondollyak jol meg mit mond ő maga ſzent Pal Ephes. 2 verſ: 8 & 9. Kegyelemből vattok meg tartatuan hitnek általa: és ez nem ti tűleték vagyon, Iſten ajandeka, nem az czelekedetekből, hogy ſenki ne dicsekedheſſék.

Ittis ki rekezt minden czelekedeteket, akar mineműek legyenek azok: ſőt az kegyelemnek czelekedetitis, mint az utan mondgya: Mert ugy mond, ő álkolmanij vagyunk, teremptetvên az Chriſtus Ieſusban az jo czelekedetekre, mellyeket eleve kéſzitet az Iſten hogy azokban jariunk. Mondgyak meg hat, az Papiſtak miczodak azok, az czelekedetek, mellyeket kéſzitet eleve az Iſten, hogy azokban jarjanak, és az miért ezek, vyionnan ſzűlettettenek, bizony nem egyebek, hanem csak az kegyelemnek czelekedeti. De ha megh akáriak igazan mondani, azokat-is ihol ki rekezti, ſ. Pal az űdvőſſégnek és meg igazuláſnak dolgabol.

2. Bizonſag. •II. Bizonſágh. Gal. 5. v. 3. Ha kőrnyűl metélkeztek, kőteleſek vattok az igaz tőrvennek meg tartáſára. Megh v̊reſſeltettettek az Chriſtuſtul, valakik az tőrveny által megh igazultok, &c. It az Szent Pál diſputál azok ellen;

llen, kik téß ßerént az Chriſtus által, réß ßé-
ént penigh, az tőrvennek czelekődeti által
karnak meg tartatni. Innen ezt hozom ki.
Ha ki az tőrvennek czelekődeti által akar
megh igazittatni, kőteles' az az egeß tőrven-
nek az ő keménſege ßerént valo be tőlteſére.
Mert ezen az Fundamentomon ál az egéß di-
putatio. De ſenki az tőrvent az ő kőmenſége
ßerént be nem tőltheti. Mert meg az ß. és tißta
embereknek czelekődetők, és eletekis bűnők-
kel megh moczkoltattanak és nem tőkelle-
tőſek. Ezért mondgyuk minden nap. Boczaſd
meg nekűnk az mi vétke inket. Annakutánna
azmi Iſteni iſmeretűnkis nem tőkelletes, igy
hat az hit, pœnitentia, és az mi meg ßentől-
tetesűnkis, mely az Iſteni iſmeretbűl ßármaz-
nak nem tőkelleteſſek. Annak felőtte; az
nyonnán ßűlettetet ember réß ßerént az téſt-
ben vagyon, réß ßerént penigh az lelékben:
Annakokáért, az ő czelekődetijs réß ßerént az
teſtbűl, reß ßerént az lélekbűl vadnak. Es igy
az ki kőteleztetet az Iſtennek tőrvenyenek tő-
kélletes képpen valo engedelmeſſégere, az ő
keménſéghe ßerént, kőteleztetet maga ſaiat
kárhozattyavais.

3. Bizonſág. Az valaztas, czak merő kegyelembűl valo.

III. Bizonſágh. Az ůdvőſſégre valo va-
laztas kegyelembűl vagyon, czekekődet nel-
kűl. Annakokaért, az bűnőſnek meg igazi-
taſais kegyelembűl vagyon, czelekődetnelkűl.

Mert ez erös és bizonyos Regula. Az mi valami dologhnak oka, ugyan azon dologhnak okanak iſmet oka lehet az. De az, az kegyelem, oka az valaſtaſnak czeleködetnelkül, és az valaſtas oka az megh igazulaſnak. Annakokáért az kegyelem oka az megh igazuláſnak czeleködetnelkül.

6. Bizonſág. Czak az megh igazultaknak czeleködetek kedves Istennél

IV. Bizonſágh. Szükſegés hogy az ember egéſſen megh igazitatot legyen, minekelötte valami jo és Iſten élöt valo kedves dolgot czeleködnek, mert illik hogy eléb legyen kedves Iſtennél az ſemely, hogy nem az czeleködet. De az bünös embernek ſömelye, nem lehet kedves Iſtennél minek elötte tökélleteſſen megh nem igazitatnek: Annakokáért minekelötte megh nem igazitatnek az bünös, czak egyſer jot ſem czeleködhetik, igh az jo czeleködetek, nem lehetnek érdemlö okai az megh igazuláſnak, ugy mint, az kik utánna jarnak az megh igazuláſnak, mind rend, s' mind idö ſerént. Hogy egy ſóval megh mondgyam. Az hol az Romaiak ket külömbözö igazuláſnak modgyat taniſanak lenni, mi azt, az megh ſenteléſnek gradiczainak mondgyuk. Vgy, mindazonáltal hogy az megh igazulás czak egy legyen, mely al, az bünnek meg boczataſában, és Iſten elöt örök eletre valo be fogadtataſinkban, és kedveſſegünkben az Chriſtus által. Ennek az megh

igazu-

igazuláſnak ſemmi graduſi ninczenek, hanem kezdetitül fogva tökelletés.

Az Papiſtaknak ellenvetéſi.

1. Ellenvetés. Pſal. 7. v. 9. azt mondgya az David: Itily meg engémet Vram, az en igaſſagom ſerént. Honnan ezt hozzák ki. Ha David, az ő igaſſága ſerént itiltetét megh hat követkőzik hogy az által megh igazulhatot. De azt kévannya ő, hogy az ő igaſſága ſerént itiltetſſék megh. Annákokáért megis igazulhatot az által.

Felelet. Ket neme vagyon az igaſſághnak: az eggijk ſemelyre nezendő, máſik czelekődetre avagy igire. Az ſemelyre nezendő igaſſágh az, mellyel az ember igaz és kédves Iſten előt az őrök életre. Az czelekődetnek penigh avagy iginek igaſſaga az, mikor valakinek igye. Iſtentül igaznak és jonak itiltetik. Ebben az locusban azért David ſoll az ő czelékődetinek, vagy artatlanſáganak igyenek igaſsága felől: hogy tudnijllik, hamiſſan vadoltatnák Saul Király előt, hogy az ő orſágat kévanna. Haſonlokeppen ſol Phinéis felőlis. Pſal. 106. v. 31. hogy az Zimrinek és Cosbinak megh ölettetéſe neki igaſsá-

Ket felé az igaſſágh. Szemely beli és Igibeli.

gara tulaydonittattot. Bizonyara nem azért, hogy az az czelekődet elegſéges fizetéſe lőt volna az tőrvennek; holot az tőrvennek keménſéghe azzal az egy czelekődettel be nem tellyeſitetheted: hanem azért, hogy az Iſten azt az czelekődetőt kedvéſen vőtte, ugy mint az ő igaſſáganak és buzgoſáganak mely ő benne vala az Iſten diczeſegeiert jegyeül.

4. Ellenvetés, II. Ellenvetés. Az Sz. Iras gyakorta boldoghnak mondgya azt, az ki iot czelekedik, mint. Pſal. 109. v. 1. Boldogh az ki tőkelletés az ő utaiban, az ki az Iehovának tőrvenyeben jár.

Felelet. Igaz, hogy boldogh az, az ki minden ereiével abban foglallya magat, de mindazonáltal nem azért hogy czak czupáſt az Iſten tőrvenyehez tartya magat: hanem inkab azért, (hogy az Chriſtusban vagyon és hiſen, melyre nézve azokat czelekőzi) az mely dologhnak jegye, az, az ő Iſten tőrvényehez valo engedelmeſſéghe.

5. Ellenvetés. Az, bűytők es kőnyőrgeſek, meg engeßtetik az Iſtent. III. Ellenvetés. Mikor valaki bűneit megh vallya, és magat megh alázza, kőnyőrgéſnek, és bűytőléſnek álrala, akkor az Iſten haragya le czendezittetik és le ßal. Annakokáért, az bűytőleſek és kőnyőrgéſek az mi Iſten előt valo megh igazuláſonknak okai.

Fele-

Felelet. Bizonyara, az kik magokat igazan megh alázzak Iſten elöt könyörgéſek és bűytöléſeg által, megh engeſtelik az Iſtennek haragyat: dé nem ezek által kivalképpen, hanem ezek által meg mutattatot és ki nijlatkoſtatot hit által, melý által meg fogyak azt, az mi megh engeſteli az Iſten haragyát, tudnijllik az Chriſtus erdemét: kiben az Attya megh engeſteltetöt, és az kinek tékintetire nézve mi hozzank kegyelmes és megh engeſteltetet.

IV. Ellenvetés. Sokan diczirtetnek az ſent Iras ban az ö tökélleteſségörül, Noe, Abraham, Zacharias, és Erſebet Aſſony, ſöt az Chriſtuſis paranczollya hogy tökelleteſeg legyünk. Ahol penigh az czeleködetöknek tökelletöſſege lehet, ott lehet az czeleködeték által valo megh igazulaſis. 4. Ellevetés. Sokan vadnak tökelleteſſek.

Felelet. Az tökelleteſſégh ket fele: eggijk réſ ſerént, máſik gradücz ſerént valo: Az réſ ſerént valo tökelleteſſegh az, mikor az uijonnan ſülettettek mindeneſtül fogva azon vannak, hogy nem czak imez avagy amaz ioſágos czéleködetökben gyakorollyak magokat: hanem az Iſtennek törvenyenek minden rezeiben, és ugy ſolgálnak ö neki. Igy mondatik Ioſias Iſtenhez terni az Moyſeſnek egeſ törvenye ſerént. Az gradus ſerént Ket fele tökelleteſſegh. Reſ ſerént és gradus ſerént valo.

rént valo tökelletességh az, mikor az ember ugy őrizi és tartya megh az Istennek törvenyet, az mint az ő keménységhe tartya. Ahol azért az Szent Irásban paranczollya Isten hogy tökelletesség legyünk, az réß Szerént valo tökelletességet kel érteni, nem az grádus Szerént valo tökelletességet, mellyet senki ez életben nem követhet. Mindazonáltal, nagy sorgalmatossággal kel igyeköznünk, hogy czak kiczin bennis attul el ne távozzunk.

Ellenvetés. V. Ellenvetés 2. Cor. 4. v. 17. igy szol az Szent Pál. Egy Szempillantásigh valo nyomoruság örök ké valo diczeseget Szerez. Annakokáért, ha ez nyomoruság oka az mi üdvösségünknek, sokkal inkáb az jo czeleködetek.

Felelet. Az nyomoruságok üdvösséget Szereznek, nem ugy, mint Szerző okok, hanem ugy mind az üdvösségre vezérlő ezközök, sőt ez üdvösségről valo tudománban, az io czeleködetek felől mindenkor igy kel érteni, hogy azok legyenek mint egy ut, avagy jegyek, de nem Szerző okai az üdvösségnek, avagy Szent Bernhar. lib. de grat. 5. lib. arbit. Szent Agoston igy szol: Az io czeleködetek utai az országhnák, nem oka az uralkodásnak.

VI.

VI. Ellenvetés. Az mely ſerént meg itíltetünk, ugyan azon ſerént igazittatunk, megis. De az jo czelekődetek ſerént itíltetünk meg. Annakokáért azok által igazíttatunk megis. 6. Ellenvetés.

Felelet. Nem igaz az első. Mert az itílet, Iſtennek munkaja, mellyel az ki igaz, igaznak bizonittatik. De az meg igazitás Iſtennek más czelekődete, külömbőző az elsőtől, mellyel igazzá teſzi, azt az ki nem igaz, az az, az hitetlent. Ennekokáért ſükſéges hogy az utolsó itílet, az czelekődetek ſerént legyen, mert azok ugy mint bizonyos regulák mellyek ſerént az emberek meg kerdőztetteſſenek: s' megis mutattyak kiket igazít Iſten itt ez világon meg.

VII. Ellenvetés. Az hűtetlenek, az ő gonoz czelekődetekért kárhoztatnak el. Annakokáért az igazakis az ő jo czelekődetekért igazittatnak megh. 7. Ellenvetés.

Felelet, Semmiképpen nem következik. Mert felette nagy külömbſegh vagyon az io és gonoz czelekődetek közőt. Az gonoz czelekődet valoban gonoz; ennekokáért, karhozatot érdemel. De ſenkinek, io czelekődeti tőkelleteſſen nem iok, annakokáért ſenkit meg nem igazithat.

8 Ellenvetés. VIII. Ellenvetés. Hinni az Christusban czelekedet az által penigh megh igazittatunk. Ha annak-okaért egy valamely czelekedet meg igazit: miért nem igazittanának meg az törvénnek minden czelekedeti?

Felelet. Az hitet ketképpen kel meg gondolni, avagy ugy mint jossagos czelekedet, vagy munka, avagy ugy mint eskőzt vagy kezet, mely az Christus érdemét meg fogia. Az hit meg igazit, nem annijban az menijben munka avagy czelekedet: hanem az menijben eskőz, mellyel megh fogiuk, és hozzank kapczollyuk azt az mi megh igazit. Ez azért az sollásnak formaia, meg igazittatunk hittel, hasonlatossag serént valo. Mert az hit magában senkit igazzá nem tésen, mint sinten az hitnek czelekedetijs, melynek tulaydona az, hogy az Christust megh fogia, hanem az mi az hitnek eleiben vettetik, ugy mint az Christusnak engedelmessége, mely hittel fogattatik meg, az igazit meg. Ezek az Papistaknak kivalyképpen valo ellenvetések, ez megh igazulásnak tudomanyában, mellyek Igen erőtelenek az mint ki tetzik. Hogy azért ez tudomantis el végezzük. Mi azt tanittyuk és mondgyuk, hogy az jo czelekedetek, az meg igazulásban sükségesek, és hogy az ál-

tal

tal meghis igazulunk, ugy mint jegyek által, de nem ugy mint okok által. Mert az mi meg igazulaſunknak eredeti, és végben vitele által és fügh, czak az Chriſtusban. Erre nézve mondotta az Szent Ianos mikor igy ſollot: Ha ki (az megh igazittatot tudni illik) vetkezik, ſoſolonk vagyon az Atyanal, az igaz Ieſus Chriſtus, ki az mi bűneinkért engeztelő aldozat. Az czelekedeteket azért, az meg igazuláſnak okanak tenni vagy mondani nem egyéb, hanem akar mely emberneki magat magának ſabadicziánák tenni. 1. Ioh. 2.

EötödIK VETELKödÉS.

AZ ERDEMEKRöL.

CAPVT I.

Melyben mind az két feleknek értelmek, eggyezések és külömbözések, foglaltatik.

AZ érdemnek nevezetin értyük, mind azt az dolghot és czelekedetet, valamely minekünk az Istennek szerelmét és az örök életet, szerzi: azt is penig, az czelekedetnek meltoságára, és nagyságára nézve. Avagy az érdem, semmi nem egyéb, hanem oly

oly joságos czelekedet mely kötelezi az Istent ahoz az czelekedethez egyenlö jutalomnak meg adasára.

Az ellenkezö feleknek eggyezések.

EZ tudomanban az Papistakkal kettöben eggyezünk 1. abban hogy az érdemek oly szükségessek, hogy azok-nelkül, senki nem üdvözülhet. 2. abban, hogy az Christus Iesus, az mi közben jaronk és meg váltonk legyen, minden érdemnek eredeti, gyükere, és kut feie. Eggyezes.

Az ellenkezö feleknek külömbözések ebben áll. Külömbözes.

AZ Romai Anyaszentegyhaz, az érdemet, helyhezteti az emberekben, kettönek mondgyak penigh az érdemet, eggyiket személynek érdemének, az másikot czelekedetnek érdemének nevezik. Személynek érdemének mondgyak lenni, az személynek méltosághat, mellyért mélto valaki az örök eletre: ez az érdem, azt mondgyak, hogy az liczin gyermekekbenis, kik mindgyarast az Az Papisták érdemekettes.

kerezt-

kereztség után meg halnak, noha jo czelekedetek ninczenis, megh vagyon, melyre való képeſt, az menyorſágot el vesik. Az czelekedetnek érdemet, nem egyébnek mondgyak lenni, hanem valamely oly czelekedetnek méltoſágának, melyre nézve, az ki azt czelekedi örök életet érdemel. Aztis mondgyak, hogy az jo czelekedetek kétképpen érdemlik az örök életet: egyképpen ezért mert Iſten igirte hogy azért megh fizet és jutálmat ád: másképpen ezért, mert Chriſtus ezt nyerte minekünk, hogy az mi czelekedetünknekis érdeme avagy jutálma legyen. Ez az Papiſtaknak, ez felől való tudományoknak veleje, melytől mi ezekben külömbözünk.

Az jo czelekedetek kétképpen érdemlik.

1. Külömbözés.

I. Mi, nem iſmerünk ſem tudunk ſemmi ſemélyben való érdemet, ſőt minden emberneks ſemélyének érdemét, Iſten előt ſemminek udgyuk az üdvőſſégre.

2. Külömbözés.

II. Ellene mondunk minden czelekedeteknek érdeménekis. Eggyetlen egy érdemnek penig, mellyel Iſtennek kedvében leſhetünk, és örök életet reménlhetünk, s'nyerhetünkis, czak az Chriſtus Ieſuſt mondgyuk lenni, ki kutfeje minden mi érdemünknek, és czak ezzel elegedet megh az Atya Iſtenis. Az Iſtennek jo akarattya, és kedve végheteſſen méltoſága: ſenki azért az teremptet állatok

közül

közzül ollyat nem czelekedhetik, mellyel érdemlené ezt az Istennek jo akarattyat, hanem czak ő maga az Christus czelekedet. Az ki az ő személyének méltoságáért (ugy mint ki nem czak czupa ember, hanem Isten ember, avagy ember Isten) egyedül czelekedet ollyat, mely megh felelt minden modon az Istennek kedvének, és jo akarattyának, annakokáért elégségesek azok az ő czelekedeti, ugyan azon Istennek jo kedvének nekünk valo megh nyeréséreis. Es noha az az érdem, egyedül czak az Christus személyében találtatik megh, mindazonáltal ugyan azon érdem mienkéis lőtt tulaydonitasképpen. Mert miképpen az ő igassága miénké lőtt: azonképpen az érdem is (mely az ő igassagától fűg) mienké lőtt. De az Christusnak igassága miénk lőtt tulaidonitas által, mint ideb fellyeb megh mutattuk. Annakokáért, érdemeis miénk lőtt tulaydonitas által. Innen immar ezis ki jő: hogy miképpen az Christusnak igassagamiénké lőtt valoságosképpen tulaydonitas által, az mi meg igazittatasunkra, azonképpen, mjs annak az tulaydonittatot igasságnak érdeme által érdemlünk örök életet. Egy szóval mondo van ez az mi tudományunk. Az Papistak oltalmazzak az ő czelekedeteknek érdemet: de mi ellene mondunk, minden mi czelekedetinknek

tinknek érdemének, és csak egyedül az Christusnak érdemében helyheztetyük reménségünket és bizodalmunkat. Hogy az mi tudományunk igaz, és az ő vek hamis, elősőr meg mutatom azt: annakutánna az ő értelmeknek bizonyitására elő hozot ellenvetésekre felelek megh.

CAPVT II.

Az mi értelmönknek erősitesére valo bizonságok.

1. Bizonsagh az érdemnek tulaydonsagibol vetettetet, mellyek negyenvadnak.

1 AZ első bizonság vétettetik az érdemnek tulaydonságibol, avagy azok az okokbol, mellyek minden érdemes czelekedetben megh kévantatnak. Azok penigh négyen vadnak. 1. Szükségh hogy valaki az ő czelekedetinek érdemet akarja venni, azt magatul czelekedgye, és magáért. Mert ha másért czelekedi, nem tartozik, az érdem arra, az ki czelekette. 2. Szükségh hogy azt az ember szabad akarattya szerént czelekedgye, nem adosságh szerént: mert mikor ollyat czelekeszünk, mellyel adossok vagyunk nincsen semmi érdeme. 3. Affele

czele-

czelekedetnek kell lenni, annak hasznára, az kinek czelekesi, és igy azis köteles lésen annak meg fizetésére. 4. Szükség hogy az jutalom egyenlő legyen az czelekedettel. Mert ha az jutalom nagyob lésen, nem érdem szerént, hanem jo akaratbol valo lésen. Melyekből ez jő ki, tudni illik, hogy az Chriſtusban valo emberi terméset, az menyben magában az Iſtenség kivül gondoltatik semmit nem érdemelhet, noha az minden embereknel és Angyaloknal fellyeb valo lőttis. Mert semmit magatul nem czelekesik, hanem az vele közöltetet Iſtenséghnek ajandekából, és ereiéből: noha mértéknelkül. 2. Ezis következik innét: hogy az Chriſtusnak emberſége, mint hogy teremptet állat, mind azokat mellyeket czelekedet köteles volt. 3. Az Chriſtus az menyben ember, semmit Iſtennek nem adhatot vissza, hanem czak az mit Iſtentül vőtt: annakokaért az Chriſtusnak emberſége magátul semmit nem érdemelhet, ha nem csak az menyben semely szerint az Iſtenséggel eggyesült. Hogy ha azért ugy vagyon az dologh, mint hogy igyis vagyon, sockal inkab semmit nem érdemelhet czak czupa ember, avagy Angyal akar mely nagy legyenis. Annakokaért nagy esztelenség ittelni, és ranitani, hogy az emberek czelekedhetnek ollyat mellyért örők életet vehessenek. 2 Bi-

4

Szörzes 1. Az Chriſtusnak emberi természetinek érdemiről.

2. Szörzes.

3 Szörzes:

2. Bizonſagh. Az mi irgalmaſſagbol adatik az nem érdemből vagyon.

II. Bizonſag. Exod. 20. ver. 6. Irgalmaſſágot czelekeſzem ezer izighlen azokban az kik engemet ſeretnek és az én paranczolatimot megtartyak. Innen azt hozom ki. Az mely jutalom irgalmaſſagbol adatik, az nem érdemből, ſem érden ért vagyon. De azoknak, kik az Iſten törvényét megtartyak, az jutalom, irgalmaſſagbol vagyon. Annak okáért, az az jutalom nem érdemért, ſem érdemből vagyon. Mert mit érdemelhetünk, holot minden jo életünknek jutalma es fizetéſe czak czupan Iſten irgalmaſſagából vagyon. Mely megtetzik Adamban, ki ha ugyan megh maradot volnais az épſéghben mind ez napighlan, de mindazonáltal nem nyerhetet volna nagyob kedvet magának és jo akaratot Iſtentül, czak ugyan abban az boldogállapatban maradot volna megh, melyben teremptetet vala.

3. Bizonſagh.

III. Bizonſag. Az ſent Iras nyilvanſágghal karhoztattya az czelekedeteknek érdemet. Rom. 6. ver. 23. Az bünnek ſoldogya az halal; Iſten ajandeka penigh az örök élet az mi Vrunk Jeſus Chriſtusban. Itt kévántatik vala hogy az ſent Pal azt mondana: az jo czelekedeteknek ſoldgya az örök élet; ha érdemmel kellene azt keresni. De nem ſollot ugy, hanem az örök életet, Iſten ingyen

ingyen valo ajandékának mondotta lenni. Hasonlo chez az mit mond. Tit. 3. vers 5. Meg tartot minket nē az igasságnak czelekedetiből, mellyeket mi czelekedtünk: hanem az ő irgalmassagából. Ephes: 2. ver. 7. 8. 9. & 10. Kegyelemből vattok meg tartatvan hit által; és az nem ti tületek, Isten ajandeka, nem az czelekedetekből &c. az mellyeket eleve kéßitet az Isten hogy azokban jarjunk. Annakfelette, ha valaha valamely czelekedetek örök életet érdemlettenek volna, bizonyára, az Martyromoknak az ő ßenvedések érdemlettek volna azt. De azok felöl azt mondgya ßent Pal Rom. 8 vers. 18. hogy ez életben valo nyomoruságok nem egyenlők az jövendő diczőßéghez. Ha azért ezek örök életet nem erdemlenek, honnan adatot volna nát ez az meltoságh és hatalom egyebeknek czelekedeteknek. Erről mondgya ßent Ambrus: Az igaz, bátor czigazásban legyenis, mindenkor igaz, mert igazzá teßi az Istent, és nem az ő bűneinek érdeme ßerént mondgya magat ßenyvedni, az az, kisseb bűntetést ßenved hogy nem mint érdemlené. In Psal. 72. v. 2.

IV. Bizonsag. Az ki akar valamit érdemleni, ßükségh hogy az, az egéß törvént be tölcze. De senki az egéß törvént bé nem töltheti, Mert ha mondangyuk hogy bűnünk 4 Biz. Senki az egeßtörvent bé ne töltheti.

1. Ioh. 1. v. 8. Iacob. 2. v. 8.

ninczen, magunkat megh czallyuk, és igaſſágh ninczen bennünk. Iſmét: Az ki vétközik eggÿk paranczolat ellen, az melto mind az egez törvénre. Miképpén érdemelhet hat az valamit, az ki melto mind az egez törvénre.

3. Bizonſágh. Matt. 6.

V. Bizonſágh. Az Chriſtus így tanitot minket könyörögni. Az mi mindennapi kényerünket ad megh minekünk ma. Melyben azt vallyuk, hogy minden falat kenyér czak czupán Iſten ajandeka, nem erdemböl valo, menÿvel inkab hat az örök élet Iſten ajandeka. Nagy erdeghi eztelenſégh te hat mondani és tanitani, hogy az ember örök eletét érdemelhet az ö czeleködetivel, holot czak egy falat kényeret ſem érdemel.

6. Bizonſágh. Lib. de lib. arbitr.

VI. Bizonſágh. Az reghi Anyaſſentegyháznak értelme. Szent Bernhard azt mondgya: Ha nÿlvan kel ſollani az mellyeket mi érdemnek mondunk, nem orſágh láſnak oka, hanem az orſághnak uttya. Szent Agoſtonis. Egezlen az en reménſégem az en Vramnak halalaban vagyon. Az ö halala ennekem, érdemem, elétem, és fel tamadáſom. Az en érdemem, az Vrnak könyörületeſſége. Nem ſükölködöm érdém nelkül, valamigh az könyörületeſſégnek Iſtene velem léſzen. Szent Balás Doctoris. öröcke

In manual eadem etiam Bernhardus ſerm. 63. ſuper Cantic.

valo

valo nyugodalmok léßen azoknak, kik ez világon vitezkettenek: nem az ő czelekődeteknek érdemere nezve, hanem az be kezű Istennék, kiben biztanak kegyelemre nézve. Ismet azon Szent Agoston. Megh Koronáz legedet, de nem az te érdemedet Koronnázza, hanem az ő ajandekat. Ismet. Az te nevedert megh elevenitez Vram engemet. Az te gasságodban nem az enijmbén. Nem azért nogy en érdemlette volna, hanem azért mert te kőnyerűlz en raytam.

In Psal. 114.

Psal. 104.

Psal. 14.

CAPVT 3.

Az Papistáknak ellenvetesek.

1. ELlenvetés. Az ßent Irásban ßántalan sok helyeken jutalom igirtetet azoknak, kik hißnek, és jo czelekedetekben foglallyák magokat. Annakotáért, az mi czelekedetinknek vagyon érdeme. Mert az jutalom és erdem édgyűt jár.

1. Ellenvetes. Jutalom igirtetet az io czelekedeteknek. Ergo.

I. Felelet. Az jutalom ket féle: Adossághbol és kőnyőrűletességhből valo. Az őrők elet nem adossaghbol valo jutalom, hanem irgalmassághbol és Istennek kőnyőrűletességhből valo, mellyet igirt minden embeni czelekedet nelkűl.

1. Felelet.

2. Felelet. II. Felelet. Az mennyeknek országa, az Fiunak az Atyatul adattatot kiválképpen valo örökſége; annakokáért jutalomnak neveztetik haſonlatoſſágra nézve. Mert miképpén az napi bérös, el telven az nap, el veſzi az ő jutalmat: ezenképpén az emberekis ez élet el végezedven, és futáſokat végben viven, megh tartván hitőket és az jo lelki iſmeretet, mint engedelmes fiak, el vésik az örök eletet, és innen neveztetik jutalomnak.

3. Felelet. III Felelet. Bator megh engedgyük nekikis, hogy az örök elet érdemre nezve való jutalom legyen: de, nem az mi czelekedetinkért valo érdemre azért, hanem az Chriſtuſnak érdemeiert tulaidonittatot nekünk, melyre valo képeſt immar mijs érdemlük, Es erre nézve eggyüt jár az jutalom az érdemmel, az menyben az Chriſtus érdeme nekünk tulaidonittatot.

II. Ellenvetés. II. Ellenvetés. Az Chriſtus az ő halálaival azt nyerte, hogy az mi czelekedetink örök eletet erdemlenenek. Annakokáért az örök elet adatik az mi erdemünkert.

Felelet. Felelet. Nem igaz az elsö. Mert ez felel az Szent Irásban azt tanáliyuk; hogy az Chriſtus szörzette bününk boczanattyat, igaſſágunkat, és örök életünket: ſohult penigh nem olvaſſuk, hogy azt nyerte volna az

Chriſ-

Christus, hogy az mi czelekedetink érdemesek volnának. Hanem czak, az Papistáknak polond talalmanyok az, az Szent Irás kivül. Mert nem ezért-is holt megh az Christus, hogy az mi io czelekedetinket, az Istennek haragyanak le szallitasára elegségesnek és foganátosnak tenne: hanem ezért, hogy az mi bűneink megh boczattnanak, s'ezt bizonitya az Irás nem egyebet. Hogy penigh az Christus eléghségesképpén az ő halalaval erők eletünket megh szerzette, megh mutatta azzel, hogy soha nem igyekezet arra, hogy minekünk annij erőt adot volna, hogy azt magunktul érdemelhetnük. Hanem ha azt gondolnuk hogy ő többet adot volna minekünk annál az mi nelkül szükölködnénk. Annak felette az Christus mellet, az közben jarásnak tisztiben nem volt senki társul: mert Soly tekélletés közben jaro, hogy akárkinek segitsége nelkülis, az ő tisztinek minden rezéit magátul végben vihette. Az tanitok penigh, tik az igit hirdetik, czak ugymint ezkőszök, tikkel él az ő tisztinek nemely rézeinek végnez viteleben, Ha penigh az emberek az ő czelekedetekkel nyerhetnének boldogságot; hat igy az Christusnak tarsai volnanak az Váltsághnak tisztiben. Annak felette, ha igaz volna az, hogy az Christus azt nyerte volna,

hogy az mi czelekedetink érdemesok volnának, követköznek hogy aztis nyerte volna, hogy az mi igassunkis (mely bünnel megh moczkoltatot, ez az érdemre hazontalan) érdemes volna. Megh moczkoltatotnak mondam, mert mi réß ßerént lelekben vagyunk, réß ßerént penigh téstben. Annakokáért magunktul és magunkban érdemlünk, megh uijonnan ßülettetvenis, átkott és kárhozatot, ugy mint, kik nem tartyuk meg mind azokat, mellyek az törvenben megh vadnak irattatvan. Végezetre. Egy jo czelekedet helyet, töb sok gonoßokat czelekezünk, mellyek el rontyak, ha mi érdeme volnais az jo czelekedetnek.

Deut. 30.

§. Ellenvetés.

III. Ellenvetés. Az mi czelekedetink érdemesek az Istennek frigyere és kötesere nézve: Mert Isten igirte hogy megh fizeti azokat.

Felelet. Kettö az Istennek frigye. Luc. 10.

Felelet. Az Istennek frigye kettö. Eggijk törvenbeli, másik Evangeliombeli. Az törvenbeli frigyben igirtetik örök élet az jot czelekedeknek: Mert ez az frigynek conditioja, ezt czelekedgyed, és élz. Ekképpen penigh senki nem érdemel örök életet, mert senki nem czelekedheti az mit az törveny kévan, akar az engedelmességhnek modgyat, akar mellijket gondollyad. Az Evangeliombel

ombeli frigy penigh igir örök életet, de nem az emberben levö jóságos czelekedeteknek: hanem az embernek ki azt czeleközi, aztis nem magára nézve, hanem Christusra és az ö érdemere nézve. Pelda Evangeliombeli igiret ez. Legy hű halaligian, és adom neked az életnek Koronáiat. Ez az igiret nem adattatot az hűséghnek, hanem az hű embernek: kinek az ö hűséghe, bizonsága; hogy az az Christusban vágyon, mely Christusnak engedelmességenek érdemejert azt az életnek Koronáiat igirte Isten annak. Ennekokáért mondgya az utan. El jövek hamar, és adok mindeneknek az ö czelekedetek szerént: Holot nem mondgya hogy, az czelekedetnek, avagy az czelekedetért, hanem, az czelekedenek, czelekedeti szerént. Hasonloképpén kel érteni az töb Evangeliombeli igiretitis az Istennek, mellyekben az Isten szabad akaratya szerént kötelezi, magat az mi czelekedetinknek fizetesére, mely kötelezés nem néz mi reank szinten. hanem az Christusnak szömelyere és engedelmességere, kire nézve az Isten magat minekünk adossá tézi, és iutalmat ád az mi czelekedetinknek, az hitnek mérteke szerént, mely az czelekedetek által megh bizonyosodot. Nem követközik azért hát innet, hogy az Istennek emberekkel

Apoc. 2. v. 10.

tőt frigire avagy igiretire nézve az czelekedetek érdemesek volnanak. Mondhatna valaki. Ha az czelekedetek nem érdemesek, miert vagyon emlekőzet azokrul az igiretekben?

Fogas.

Felelet. Nem azért, hogy azok érdemesek volnanak, hanem hogy iegyei és bizonsághi azok, hogy az ki azokat czelekeßi, az az Christusban vagyon: kinek érdemeiert az igiretis be tellyesedik.

Felelet.

4 Ellenvetes.

IV. Ellenvetés. Az io czelekedetek tekelletessék, és fogyatkozát nelkűl valok; mert az ßent leleknek bennűnk valo munkai. Annakokáért érdemesek.

Felelet.

Az mi czelekedetink miképpen az Sz Leektűl.

Felelet. Ha az io czelekedetek ezkőz nelkűl ßármaznanak az Szent leléktűl, nem lehetne fogyatkozás bennők. De holot ezkőz által, ugy mint, az embernek bűnnel megh moczkoltatot elmeie és akarattya által ßármaznak, az czelekedetekis vétkesek. Nem kűlőmben mint az viz, az kut fűben tißta es fenyes, de mint hoǵ sarral és egyeb moczkokkal megh ferteztetet czatornán és czővőn megyen által, meg rutittatik és ißtelenedik.

Fogas.

Illyen fogast teßnek. Az melynek czelekedésére kőtelesek vagyunk, az fogyatkozas és vetek nelkől vagyon. De az joknak czelekedésére kőtelesek vagyunk. Annakokáert vétek nelkűl valok.

Felelet.

Felelet. Az első mondaſt meg kel va- Felelet.
laſtani. Mert az melynek czelekedéſére kő-
teleſek vagyunk, ugy az mint Iſten paran-
czolta, ha ugy czelekeſsük, vétek és fogyatko-
zas nelkül vagyon. De mi nem ugy czele-
keſsük, az mint Iſten paranczolta, avagy
az mint kellene czelekednünk. Annakokáért
nincsen vétek és fogyatkozas nelkül.

V. Ellenvetés. Chriſtus azt mondgya, 5. Ellen-
hogy az Sordisbeli Anyaſzentegyházban lé- vetés,
vő hivek közzül, némellyek jarnak ő vele fe- Apoc. 3.
jer ruhában fel öltöztetuén: mert méltok. v. 4.
Annakokáért az hivek érdemlenek valamit.

Felelet. Minden, az ki hiſzen, méltó Felelet.
hogy az Chriſtuſſal jarjon: de nem magatul,
ſem nem magára nézve, hanem az Chriſtuſ-
ra nézve kivel eggyeſült, és az kiben bé olta-
tot, és az ő czontyabol czontya lőt, es az ő
teſtéből teſte. Es erre az ő vele valo eggye-
ſűléſre nézve méltoknak mondatnak az hi-
vek, mert megh gazdagultanak az Chriſtuſ-
nak érdemével és igaſſagával.

VI. Ellenvetés. 2. Tim. 4. verſ. 8. Az őrők élet Koronának neveztetik, igaſſág-
nak Koronajának penigh, mely adattatik az
igaz birotul. Annakokáért érdemli azt az ő
czelekedetivel az ember.

Felelet Az örök elet Koronának mondatik.

Felelet. Az örök élet Koronának neveztetik neminemű hasonlatossághra nézve. Mert mikeppen az ki az pallyat futtya, ßűkséges hogy mind az tzelig fusson, mellyet ha el ér, az utan meg koronáztatik. Azonképpen mijs az jo czelekedeteknek futasában mind végigh mennyűnk, és ackor veßßűk el az örök életet. Neveztetik penig igásságnak Koronaiának, nem azért, hogy méltan avagy valamely érdemért tartoznék valakire: hanem azért, hogy az Isten magat kötelezte igiretivel annak meg adasára minekűnk, mely igiretnek meg adaláért mondatik igaz bironak, melyre nézve megis nyerjűk azt.

Ezek az Romaiaknak kivalképpen valo ellenvetések, mellyekből itéletet tehetűnk az többi felölis, mineműek legyenek. Es igy az igassagh nijlvan valo léßen. Bizonyára igaz hogy kévantatnék valami érdem, de nem az emberi czelekedeteknek, sem ßemélynek érdeme: hanem az Christusnak minkűnk tulaydonittatot érdeme, mellyért kik az Christusban vagyunk érdemlyűk az Istennek kedvét, jo akarattyat, és az örök életet.

HATO-

HATODIK VETELKŏDES.

AZ ELEGH TETELRŏL.

CAPVT I.

Melyben az mi velek valo eggyezésünk foglaltatik bé.

1. VEgezés. Elŏßŏr tanitunk és ismerünk külsőképpen neminemű elégh tételt lenni, mely nem egyéb, hanem felebaratunknak karaért a vagy boßßusagáért valo megh fizetés vagy elég tétel. Illyen vala az Zachæusnak elég tétele, mikor az ő megh térése utan négy annijt

1 Külsőképe valo eleg tétel.

annijt adna azért, mellyet masoktul czalardul el vőt vala. Polgari rend ſe ént valo elég tételis vagyon, mely nem egyéb, hanem pénzel és egyéb modon valo bűntetéſſél leſſen, az tőrvénnek megh ſegeſeiért, avagy az gonoſſágért valo fő vétel. Mind ezeckel nemineműképpen léſſen az elég tétel az tőrvénnek és az emberi tarſaſágnak meg bantaſáert. Ezeket ſűkſégeſnek mondgyuk lenni és otalmazzukis: mert ſem az Anyaſſentegyhaz, ſem az polgari tarſaſagh ezek-nelkűl jo rendben meg nem álhat, holot azok ugy mint neminemű eſſkőzők az polgari tarſáſághban lévő egyeneſſégnek megh oltalmazaſára, és gyakorta még az igaz hitnekis gyűmőlczei: az minemű volt az Zachæuſnak elég tétele.

Polgari rend ſe rent valo elégh tetel.

II. Végezés. Tanittyuk azt is, hogy legyen az Anyaſſentegyházban valami elég tétel; mely nem egyéb, hanem mikor valaki az Anyaſſentegyháznak, avagy annak valamely tagyainak botrankoztataſáért, az ő pœnitentiaiának kőzőnſéges-képpen valo jelét mutattya. Illyen vala az Marianak elég tétele, ki mikor Moyſes ellen ſugolodot volna, és azért pokloſſágal megh veredet vólna, Moyſeſnek kőnyőrgéſe által meg ſabadittatvan, heted napig az tabortul és az embereknek tarſaſágoktul tavul kelle lenni, hogy illyen-

a. végezés. Az Anyaſſ. egyházban valo elég tetel.

lyenképpen az ő vétkeiért az népnek neminemű modon eleget tenne. Ennek az elégh tételnek penig az O Testamentomban külső jegyei valanak az hamuban, és sákban valo öltöztetések. 3. Végezés.

III. Végezés. Tanittyuk aztis, hogy egy ember sem üdvözülhet, miglen minden bűneiért, az Isten igassagának tökélletessen eleget nem tessen. Mert holot az Isten igassagának vêghnelkül valo, akaria hogy avagy egyenlő és öröcké valo büntetést szenvedgyünk: avagy tökélletessen azokért eleget tegyünk.

CAPVT II.

Melyben az értelmeknek és tudományoknak külömbözése foglálatik.

AZ külömbözés kivalyképpen ebben vagyon: Külömbözés.

Az Romai Anyaszéntegyhaz azt vallya és tanittya, hogy az Christus az ő halalával ugy vagyon hogy eleget tőt, ez egész emberi nemzetnek bűneiért, és azoknak öröcké valo büntetésértis: de mindazonáltal szükséges, Az Papistaknak értelme.

hogy

hogy az emberekis az ő vétkekért idő szerént való bűntetés által, az Isten igasságának eleget tegyenek, akar az legyen az jövendő, akar penig ebben az életben.

Az mi értelmünk.

Mi penig vallyuk és tanittyuk, hogy az Christus az ő szenyvedésével és halalával, tökélletessen, és elégségesképpen, az egész emberi nemzetnek minden bűnéért, és azoknak mind idő szerént, s'mind örökké való bűntetéseiért, az Isten igasságanak eleget tőtt. Ebben külömbözzünk azért, melyben soha sem kel eggyeznünk velek, ugy annyira hogy ha semmi egyéb nem volnais, mely el szakaztatna minket ő tűlök, ezis elégh volna, magunk meg oltalmazasára, hogy az vallas dolgában hozzaiok ne adgyuk magunkat. Ez mondom, elégséges volna, hogy engednénk az Christus paranczolattyának, ki azt mondgya: Mennyetek ki belőle oh én népem. Mert miképpen ez előt való tzikkelőkben, ugy ebbenis, nem kevesse tévelygőnek az Papistak: sőt az egész kereztyeni tudománnak fondamentomat akariak el forditani.

CAPVT

CAPVT 3.

Az mi tudományunknak erössége és bizonsági.

1. BIzonsag. Minden elégh tétel az mely nem tökélletes, akar egy általlyában, s'akar következésben legyen ollyan, semmiképpen nem elégh tetel. De az Christusnak elégh tétele, az minemüt az Papistak állatnak, nem tökélletes. Miért? Mert ahoz toldanak valamit, ugy mint az emberi elég tételt, ugy annijra hogy egy ő közöttök valo fő Doctor Gabriel Biel, nijlvan irja, hogy noha az Christus ßenyvedése legyen oly kivalyképpen valo fő érdem, mellyel kegyelmet nyerhet az ember, és az menyorßag, s'az diczösség megh nijttatik, mindazonáltal az nincz egyedül, avagy nem egéßlen valo érdemlő oka az diczösségnek; s'igy bizonittya; mert ugy mond, mindenkor az Christus érdemével eggyüt jar valami ezelekedet, ugy mint, hozza illendő mélto érdeme annak, ki azt az kegyelmet és diczösseget veßi ha ideiében valo ember és okossá-

Az mely elég tétel nem tökélletes, nem elég tétel ez. Super. 3 sententiæ dist. 19. conel. 4.

okossága léßen; vagy más egyéb, ha okossága, nem léßen. De valami másnak toldalekia nelkül ßükölkodik az nem tökélletes. Annakokaért ha az Christusnak elégh tételét avagy semmissé, avagy nem tökélletessé nem akariak tenni, meg kel engedniek hogy ninczen semmi emberi elég tétel. Felelnek a z kik közzülök bölczebbek azt mondgyak: hogy az Christusnak és az embereknek elég tételek egyben köttetet. Mert az Christusnak elégh tétele, ugy mond, elêg hatalmas ö magabanis az Isten igassagának, minden bünökért, és azoknak büntetéseiért valo elégh tételre, de nem elégséges imez vagy amaz emberért, ha azt magára nem ßabia. Mely magához valo ßabas léßen, avagy idö ßerént, avágy örökké valo büntetés által.

Papistak fogasa.

Felelet.

En penig vißa forditom ezt, s'azt mondom: hogy az emberi élég tétel, nem lehet eßköz arra, hogy az Christus elég tételét magához ßabja vagy fogia. Mellyet igy bizonijtok: Az eßközök, mellyeckel az Istennek aldásit vagy ajandekit magunkhoz fogjuk, ket felek: avagy Istennek, avagy embereknek réßekröl valok. Az Istennek réßéröl valok azok, mellyek által az ö irgalmassagat nekünk nyuyttya, az hova tartoznak, az igiznek prædikállása, kereztségh, és VR Vaczorája;

Az emberielég tetel nē eßköze, az Christusnak eleg tetelenek meg fogásának

ráia, mellyek mint egy kézgyanant vadnak, kikel nyuytia nekünk Isten az Christust minden jo tétemenyvel. Az emberek részéről valo eszközök, mellyekkel az Istennek ajandekit vésik, czak egy tudnyllik az hit: mely által bizonyosság vagyunk hogy az Christus minden io tétemenyevel miénk. Ez, az az kéz, mellyel az ember az Christust az ighiben és az Sentségékben vési, és megtartya. Ezenkivül az egez Sent Irásban sohult, erre valo eszközt többet nem talalhatni. Az Papisstáknak azért fogasok, holot azt megh fogásara, vagy magára valo sabásara, eszköz, hijában valo. Mert azok, sem nem nyuytyak nekünk, sem meg nem fogyak az nyuytot Christust ez kettő közzül penigh valamellik, de megh kévantatik az eszközökben, Mellyet ha tagadnának az Papisták bizoniczak meg.

Ne mellyek nem elégedven megh az feJelettel, azt mongyak hogy, az mi elégh tétMás fogás.
telünk semmiben nem külömböz, az Christusnak elégh tételétül; mert az mi czelekedetink az Christus éleg tételének méltoságát és érdemét biriak, mert ugymond, ő nyerte azt, hogy az mi czelekedetink az idő szerént valo büntetésért Isten igasságanak eléget tegyenek. De ezis az elsőnél nem igazab. Mert ha Christus azért tőt eléget, hogy ki ki magáért

eléghet tehessön bizonyara azt czelekötte, hogy immar mindenikünk el hiheti maga felöl, hogy Chrîstus légyen, Iesus, Sabadito legyen, és azon renden lévő pap, mellyen az Christus. De bűnös embert, magának Sabaditojának lenni és tenni, megh űdő Serént valo dolgokbannis, ördögi tudomany. Mert az Sent Lélek tanit arra hogy az Christusnak papsága kőSölhetetlen, es eggijkről másikra nem Sálhat. Az bűnért penig eléget tenni, avagy annak bűntetésének, akar mely kiczíny reSőczkéjertis. Az Christus papságanak tiSti. Annakokáért az elég tétel oly czelekődet, mely az Christus Semelyeről másra nem Sálhat és nem vitettetik.

Feleet. Továbba. Ha Christus az ő elégh tételével azt nyerte, avagy erőt adot arra, hogy mi magunkért eléget tehessönk; téhat követközik, hogy az ember, az Christusért eléghet tégyen, és hogy az Christusnak kereztfan egy Ser tőt áldozattyan kűvől, minden nap megh áldoztassék, mind világh végezetiglen. De ez illetlen dologh, nemis lehet. Mert meg az kereztfan fűgven, és lélket ki akarvan bo-
27. czatani ki alta. Be tellyesedet. Mind ha mondaná: En egéSlen és tellyességgel, az egéS emberi nemzetnek bűnejért, és annak bűntetesejért eléghet töttem. Es czért az ő halála

utan

utan valo temetése és fel tamadásais nem ßolgáltanak az elégh tételre, hánem annak meg erőssitésere.

Annakfelette. Az ßent Pál 2. Cor. 5. v. 21. azt mondgya: az ki bűnt nem tud vala, bűnné tévé mi érettűnk: az az, az mi bűneinkért valo elégh tétellé. Ha penigh az Romai Anyaßentegyháznak tanitása igaz, hogy az Christus minden nap (aldoztatik) elégét téßen, bizonyara az ßent Pál igen ßorossan ßollot, és ezt köllőt volna mondani, hogy az Christus bűnné lőtt, mind mi erőttűnk, s' mind mi bennűnk: és hogy az Isten nem volt czak az Christusban: hanem mi bennűnkis, megh engeztelvén magának ez világot. De az ßent Pál soha azt nem tanitotta, mint hogy nemis tutta. Forgassák bátor magokat az mint akarjak de valamikor az Christus elégh tételéhez toldanak valamit, mind annijßet semmisse téßik azt. 3. Felelet.

II. Bizonságh. Az ßent Irásban sok helyeken, kivalképpen penig az ßent Pál leveliben talaltatik, hogy mi megh valtattunk, igazittattunk, és ůdvezittetűnk INGYEN, Mely ighe meg bizonittya hogy mi, minden mi czelekődetink nelkűl igazittatunk megh és ůdvezittetűnk. Mely ha igaz, mint hogy igazis, semmi elégh tételűnk nem kévantatik, 2. Bizonságh.

akar mely kiczin bűnönkértis. Mert ha mi magunk eléghet téßűnk, nem igazittattunk meg ingyen. Ha penigh ingyen, nem ßűkſęges az mi elég tételűnk.

3. Bizonſágh. Matt. 6. III. Bizonſágh. Minden nap az kőnyőrgésben azt mondgyuk: Boczásd megh minekűnk az mi bűneinket. Boczánatot kérni, és eléghet tenni penigh az bűnőkért, ellenköznek, ugy annijra, hogy az miert magunk eléget tehetűnk, nem ßűkſęgh annak megh engedését kérnűnk. De az minden napi kőnyőrgésben ugy tanittatunk hogy az mi bűneinknek boczanattyat kérjűk és azért kőnyőrgűnk. Annakokáért nem lehetűnk mi ſemmi elégſeges tétellel azért.

4. Bizonſágh. Tom. 10 IV. Bizonſágh. Az mi tudomanyunkat erőſsitik az réghi Annyaßentegyháznak értelmijs. Mert Tertull. azt mondgya, hogy az vétek megh engettetven, az bűntetéſis megh engettetik. Szent Agoſtonis: De mikoron az bűntetésben volnank, mellyekben jutottunk vala az bűnekbűl az mi Vrunk Ieſus Chriſtuſonk, ákara az mi bűntetesinkben lenni, bűnnelkűl: ßenyvedvén bűnnelkűl az bűnteteſt, mind az bűnt, s'mind az bűntetéſt el vévé. Az vétket el vévé megh engedvén bűneinket: az bűntetéſt penigh fel tamadván az halálbol. Maſuttis igy ßoll: Mikor ez vi-

Serm: 139. de Tempor

lágbol

lágbol által menendönk, semmi sorongatás avagy elégh tétel nem léssen. Biro vagyon solga és tömlöcz. Nemellyek az Szent Agoston értelmet igy fordittyak. Semmi sorongatás avagy valami elégh tétel nem marad. De ez nem solgál ö ellene, holot ugyan az ö hellyen igy soll: Mikor az utat el végessed, nem léssen kivel az te igyedet el réndelned (kivel meg békélned) Chrisostomusis ezt mongya: Nem akarom hogy nekem mondgyad, Sokat vétköztem: Nem de ki sabadithatlaké én ennij sok bűnökbűl? Te tűled nem lehet, meg lehet az te Vradtul: és ugy annijra el törli ez az te bűneidet (figyelmetessen ide halgas) ezt mondom, ugy el törli az te bűneidet, hogy czak nyomdéka avagy jegyeis megh nem teczik eggijknekis. Ismet, az utan igy soll: Az Isten, mikor az bűnt el törli, semmi seb helyet nem hagy, semmi jegyet nem enged hogy maradgyon: de eggyűt az gyogyulással az abrázatnak felette igen nagy és sép ékössegétis adgya. Mert ki vévén az bűntetés alol egyssers mind igassággal ajandekoz megh. Mert az bűnest egyenlövé tessi ahoz az ki nem vétközöt. Szent Ambrusis Peternek ki az Christust megh tágatta vala, pœnitentiaiárol solván, ezt mondgya. Kenyhullatasit olvasom, de elég tételet nem olvasom.

Homil. 5. ex opera. 50. homil.

In proœmio super Esaiam.

De bono mortis cap: ultimo.

som. Iſmet Imadgyuk az Chriſtuſt, hogy nekünkis mondgya ezt: Ne ſęllyetek ez világnak, bűneitűl, ne ſęllyetek ez világhnak hitetlenſegitűl, ne ſęllyetek az teſti ſenyvedeſeknek habyaitol: En vagyok az bűneknek boczanattya Hieronymus Doctoris. Az mely bűn el fedeztetik, az nem láttatik: az mely nem lattatik, az nem tulaydonittatik: az mely nem tulaydonittatik, nemis bűntettetik.

Super Matt. 11.

Homil. 42 ſuper Mat.

Chryſoſtomus. Mind az egez emberek kőzzűl nemellyek mind itt, s'mind az más élętbę meg bűntettetnek: nemellyek czak ez élętben: nemellyek czak az más élętben: nemellyek ſem az más, ſem ez élętben: mind azokis kikről moſt ſollunk. Mert ittis megh bűntettetnek, mert ſokat ſenyvettenek mikor az Romajak az ő varoſokat meg vęttek: ott penig keſerő kinek lęſen, mint az Gomorrhá és Sodomabelieknek, többeknekis. Czak ott penigh, mint amaz gazdagh, ki czak egy czepviznek ſem vala Vra. Czak itt penigh, mint az Corintusbeli parazna: ſem it penig, ſem ot, mint az Apoſtolok, Prophetak, az Szent Iob és többek ehőz haſonlok. Mert nem ezért ſem vettenek it, hogy ot meg bűntettęſſenek: hanem hogy győzedelmeſeknek találtaſſának lenni.

CAPVT IV.

Melyben az Papiſtáknak ellenvetéſek foglaltatik.

1. ELlenvetés. Levít. 4. az Moyſes Iſten paranczollattyabol ſok kűlömb kűlömb fèle áldozatoknak nemeit irja megh, kik közzűl nemellyek az bűnöknek idö ſerént valo, bűnteteſiért léſnek vala, mellyeket az Izrael népe náponként czelekőſik vala.

Felelet. Azok az O Teſtamentombeli aldozatok árnyekozzák vala az Chriſtuſnak áldozattyat, avagy elégh tételét: kinek fel kel vala vitettetni az ö mennyei Attyának azzal az egy kereztfan valo áldozattyaval. Illyen értelemben valának ez felel mind azok, valakik az O Teſtementomban áldoznak valá, job dolgoknak árnyekinak itilik vala azokat lenni. Felelet. 1.

Maſodzor. Azok az áldozatok, elégh tételek valanak, de nem Iſtennek: hanem az Anyaſzentegyháznak: kikkel bizonittyak vala az ö bűnökbűl valo megh téreſeket, és mind Iſtennel, s'mind emberekkel valo megh 2. Felelet.

békélléſeknek kévánſágát. Mely elégh tétetelnek nemét helyen hadgyuk mſs.

2. II. Ellenvetés. Az kiknek bűnök megboczattatnak, azok az utánnis mind halálighſok nyavalyakat és nyomoruſágokat ſenyvednek: Annakokáért elégett téznek az idő ſerént valo bűntetéſért. Peldának okáért. Az Izraél népe, mivel hogy Iſten éllen fugolodék az puſztaban, ki rekezteték az ígiretnek feldébűl: így lőn dolga Moyſeſnek és Aronnak-is, mivel hogy az Iſtent az kiſirtéſnek vizſénél nem diczeitek.

Felelet. Felelet. Az embért, az ő ket allapatyara nézve, ketképpen kel gondolni: avagy az menyben az tőrveny alat, avagy az menyben az kegyelem alat vagyon. Az tőrveny alat lévő embereken, minden nyavalyak és nyomoruſágok, akar nagyok, s'akar kiczinnek legyenek, tőrvénnek átka és bűntetes gyanant vagyon. Azokon penigh kik az kegyelem alat vadnak, azon nyomoruſágok, nem atok gyanant vadnak, hanem az Iſtennek attyai jo voltából valo probái, ſanyargatáſi, és intéſi gyanant. Ezért mondgya az Szent Pál. Mikoron ítéltetűnk az Vrtul fenittetűnk. Iſmet. Ha az fenyítéket él ſenyveditek, ugy mint fiaknak életekben hozza az Iſten tinektek magát. Chriſoſtomuſis így ſol,

1. Cor. 11 v. 32. Hebr. 12 v. 7.

ſol. Nem bűntettetűnk ugy mond: hanem tanittatunk, mutatvan inkab intéſnek azt lenni, hogy nem mint kárhozatnak, orvoſſághnak inkab, mint vereſéghnek. Annakfelette, hogy az Iſten az Izrael népet, Moyſeſt és Aaront, ki rekeztette az Chanaan földébűl, hogy az törvénybeli bűntetés lőt volna, meg nem bizonithatni: hanem czak ezért lőt az, hogy minden időbeli emberek intetnenek haſonlo bűnőknek el tavoſtataſára, és az mint ſ. Pál mondgya: Mind azok peldaképpen léſnek vala azoknak, és megh irattattanak az mi intettetéſűnkre. Int. Corint. homil. 28. 1. Cor. 10. v. 11.

III. Ellenvetés. David az ő paraznaſágáért megh bűntettetet volt, pœnitentia tartáſa utan. Mert gyermekeis meg hala, és az ő agyais haſonloképpen meg fertezteték: s'mikor az népet meg ſamlálta volna, ackor is az ő népének veſzedelmével meg bűntetteték pœnitentia tartáſa vtanis. 3.

Felelet. Noha az Iſten Davidot az pœnitentia utanis meg verte, mint ez előtis mondam, mindazonáltal azok az nyomoruſágok mellyeket ſenyvedet, nem voltanak átok gyanant, hanem az ő bűneinek dorgaláſi gyanant, és hitinek probaláſi, és az bűnőknek ki gyomlalaſára valo eſzközők, hitinek annak felette, és meg téréſének meg uijuláſa: Felelet.

sőt azok egyebeknekis intésekre bolgaltanak. Mert mivel hogy David közönséges személy vala, az ő bűneis mind az Isten Anyaszentegyházának, s'mind azon kivűl valoknak botrankozására valának.

IV. Ellenvetés. Mikor az Isten az O Testamentombeli népet nyomorgattya vala, dögh halállal, éhséggel, fegyverrel, fogsággal &c. Az Prophetak intik vala őket az pœnitentiára, és magoknak hamuban és szennyesben valo megh alazásra, hogy ezeckel mint egy eskőzőckel, az Istennek haragiat magokrol el tavoztatnak. Az idő szerént valo megh alázas által azért, el tavoztathattyak az emberek az Istentűl reaiok boczáttatot a vagy boczátando idő szerént valo büntetéseket.

Felelet. Felelet. Az éhség, fegyver, fogságok, dög halal, és több hasonlo itéleti az Istennek az O Testamentomban nem valának kivalképpen az bűnőknek büntetéfi: hanem czak atyai indulátbol valo dorgaláſok, mellyekkel őket az pœnitentiára hŋa vala. Avagy ha büntetések voltanakis nem elég tételre, hanem dorgaláſra valok voltanak. Továbba az Istentűl boczáttatot büntetések, el tavoztathatnak vala hamuval és ſákkal, nem hogy ezeckel az ember Istennek eleget tenne, de

hogy

hogy az emberek néznek vala az Christus-nak elég tételére, és azt magokhoz kapczol-lyak vala: mellyet azzal az ő meg alázások-kal és pœnitentiajockal bizonitanak vala.

V. Ellenvetes. Az Daniel tanáczot ád Nabugodonozornak, mondvan: Valcz meg az te bűneidet alamisnalkodásockal: és az te hamisságidat irgalmassagot czelekedven az ßegényeckel. It ez helyen, azt mondgyak nijlvan mondgya hogy az emberek eleget te-hetnek alamisnalkodásockal az ő hitetlensé-gekért. Daniel 4. v. 27.

Felelet. Az réghi Biblianak forditasá-ban, az Chaldeai nyelvből forditatot ez az ige: REDIME, az az, valcz meg, mely annijt téßen azon az nyelven, mint Tőrd meg, avagy ßakazd félben. Ezt akaria azért az Propheta mondani, mint ha mondana: Oh te Kiraly, nagy Fejedelem vagy: de az te birodalmadnak állatasára nagy sok kegyet-lenséggel és Istentelenséggel éltel. Azért mo-stan tarcz pœnitentiat, az te Istentelensegedről, és ßakazd félben bűneidet, és igasságnak gyakorlásával tégy bizonsághot pœnitenti-adrol: annakfelette az ßegényeknek kiket ha-missan nyomorgattal oßtogas alamisnat. Igy azért, czak egy ighe sinczen itt, mely az bűnért vai o elég tételnek allatasára ßolgalna: Felelet.

hanem

hanem czak az pœnitentiának gyümölczei által valo bizonſag tételéről ſol.

6. VI. Ellenvetés. Matth. 3. ver. 8. azt mundgya: Iobbíczátok meg magatokat, & ver. 8. Terempczétek mélto gyümölczöket az pœnitentiához. Ezek, ugy mond, az gyümölczök nem egyebek, hanem az elégh tételre valo czelekedetek, mellyeket az Papok vetnek reank.

Felelet. Felelet. El tekerték az igít. Mert az Görög ige μεθανοῆτε annyit tészen, mint valtozztaſſatok meg elméſteket, avágy fordíczatok el, az bűntől Iſtenhez és bizoníczátok meg, s'tegyetek nyílvan valova jo czelekedetek által: bé tőltvén tudni illik illendő modon az erkölcznek törvényét. Annak penig ſükſéges lenni, nem azért, hogy ezzel az Iſten igaſſagának az bűnökért eleget tehetne az ember: hanem azért, mert az jo czelekedetek az bűben valo hítnek, és annak pœnitentiaiának gyümölczei.

7. VII. Ellenvetés. 2. Cor. 7. verſ. 10. az ſent Pal külömb külömb féle gyümölczeit az pœnitentiának ſamlálya elő: azok közzül valo az bánat, mellyel az pœnitentia tartok magokat kénozzak, hogy igy az ő bűnöknek idő ſerént valo büntetéſeiért az Iſten igaſſagának eleget tegyenek.

Felelet.

Felelet. Az pænitentia tarto bűnőſnek bankodni kel magában, és mindeneket meg kel kiſirteni, mellyeckel az ő terméſetinek romlotſágat ki gyomlalhatna, teſtének indu-láttyat meg zabolázhatna, és az bűnt megh öldőkőlhetne. Mindazonáltal ezek czak mind zabolai az bűnnek: nem ſanyargatá-ſok: és czak az bűn ellen valok, nem az ſe-mély ellen. Felelet.

VII. Végezetre, az Papiſtak harom czelekedeteket rendeltenek mellyekben az e-lég tételt helyheztetik. Az kőnyőrgéſt, bűy-tőléſt, és alamiſnalkodáſt. 8. Az elég tetel rő valo harom czelekő detek czafol-tatnak meg.

Az mi az kőnyőrgéſt illeti bizony nagy bolondſag ugy elmélkedni, hogy az ember az ő bűneiért kőnyőrgeſével eleget teheſſen. Szinten ugy vagyon az, mint ha valaki mon-dana hogy az kuldus azért érdemel alamiſ-nat mert kéri: avagy valamely ados noha kéri az adoſſágnak meg engedéſit, mindazon által megis meg fizeti. Az kőnyőrgeſnek eleg tétele ellen.

Az maſodikrol azt mondom, hogy bőytőlni lőt dolog: ſinten ollyan mint en-nij és innya &c. és az bőyt magában ſemmit nemhaſnal az menyorſágnak meg nyereſé-re, mint ſinten az étel és ital. Az bőy től.

Harmadſor és vtolſor. Alamiſnat ad-ni, nem lehet az bűnért valo elég tétel: mert annak Az alamiſnárol.

annak czelekedésevel tartozunk, és kötelesek vagyunk rea. Ha penig az mivel tartozunk annak czelekedésével, az Istennek igasságanak teßünk eleget az idö ßerent valo büntetésért: ßinten annńt teßen, mint ha azt mondanuk, hogy mikor egy ember egy adosságot megh ád, más adossagértis eleget teßen. Eörömest meg engedgyük hogy ezek az hitnek gyümölezei: de tagadgyuk hogy érdemes czelekedetek volnának. Mert eggyetlen egy és elégséges elég tétele az Isten igassagának az mi bünеinkért, czak az Christusban találtatik, mellyet ßerzet az ö halalának és érdemességenek érdemével. Igy azért az elég tétel felöl valo mi tudományunk nńlvan valo, és felette nagy ßorgalmatosságal és figyelmetességgel kel tanúlni. Mert az elég tétel felöl valo velekedés terméßet ßerént valo az emberekben, s'könnyen az embereknek elmeiekben bé férkezik és gyökeret vér. Innen vagyon oßtan azis, hogy mikor az embetek vétkeznek, és érzik magokban az lelki ismeretnek ößtönözését tettetik magokat külsöképpen megh alázni és pænitentiat tartani, itélvén, hogy azzal az lelki ismeretnek ßáiát bé dugháttyak, és az Istennek bün ellen valo haragiat affele belsö Cæremoniackal le ßal-

Alamisnat adni kötelesek vagyunk Isten paranczolattyabol.

lithat-

lithattyak. Sőt találtatnak sokan, kik azt vellik, hogy az Isten igasságának eleget tesznek, ha el mondgyak az Apostoli Credot, az mindennapi könyörgést, és az tiz paranczolatot. Illyen nagy az Papistaknak bolondságok és elég tételnek tudományaban.

HETEDIK VETELKŐDES.

AZ EMBERI TALALMÁNYOKROL.

CAPVT I.

Melyben az emberi talalmányoknak magyarázattya és az felől valo eggyezésünk foglaltatik.

Miczoda á emberi találmany

AZ emberi találmany oly tudomany, mely kézről kézre ádattatot, avagy nyelvel, avagy iras által az Istennek meg irattatot igie kivül.

Mind két félnek eggyezése ezekben vagyon.

I. Ve-

J. VEgezés. Mi tanittyuk és vallyuk, hogy az Istennek ighie sok ideigh czak kézről kézre valo adas által terjedet, Mert elősőr ő maga az Isten ielente megh akarattyat Adamnak ſaia által valo ſőnges és értő ſóval, mely annakutanna az Patriarchak idejeben meg uijittatek, nem Irás által, hanem élő ſo, álom látas, és tőb Isteni jelenesek által. Es igy kézről kézre adattatot és terjedet az Istennek igije, ket ezer s'negyven eſtendeigh mind Moyſeſigh; ki első megh iroja volt az ſent Irásnak. Az mi penigh az Enochnak Prophetiajat nézi, arrol közenséges az velekődes, hogy azt nem ő maga Enoch irta, hanem az ő nevével valamely Sido. Mely időben az emberek imádtak és tiſteltek az Istent, és az hitnek ágazatit vallottak kézről kézre valo adás által, de nem emberektűl, hanem Istentűl ezkőz nelkűl. Az uy Teſtamentomnak-is kőnyve nyolcz egéz eſtendeigh az mint nemellyek mongyak, az Chriſtus fel meneſétűl fogva: avagy mint nemellyek, huz eſtendeigh, adattatot kézről kézre Irásnelkűl, mind addig, miglen az Apoſtolok avagy ő magok meg irták, vagy máſoktul megh irattatvan javalták.

1. Az Iſtennek igye ſok ideigh czak kezről kezre valo adas által teriedet.

Moyſes első meg iroia az ſ. Irásnak.

Az Enoch kőnyverűl.

2. Sokat mondot tanak, és czelekettenek, Christus az Prophetak, és az Apostolok, mellyek megh nem irattattanak.

II. Vegezés. Tanittyuk mi, hogy az Prophetak, Christus és az Apostolok, sok szép dolgokat mondottanak és czelekődtenek mellyek megh nem irattattanak az Szent Irásban: hanem czak kézről kézre valo tanitás által terjedtenek az mi eleinkre, sőt mi reánk is. Mint az Szent Pál. 2. Timoth. 3. v. 8. azt irja, hogy Iannes és Iámbres voltanak azok az bosos bájosok, kik Moysesnek ellene állottanak volt: holot az egez O Testamentomban czak egyszer sem találni neveken nevezetni őket. Hihető dologh azért hogy az Apostol ezeknek neveket vette kézről kézre adatot tanitásbol, avagy valamely akkor időben lévő Sidoknak irásokbol. Igy Heb: 12. v. 21. azt irja hogy Moyses mikor az rettenetes látást látta volna az Sinai hegyen, mondotta legyen. Meg rettenék és rezketék ugy mond: mely ighik sohult az O Testamentomban nem találtatnak. Igy az Iudás levelében is olvassuk hogy az ördögh vetélkedet volna az Angyallal az Moysesnek teste felől: mellyet, mint az többit nem találunk fel az Szent Irásban, hanem hihető hogy kézről kézre adatot tanitásbol vett. Ismet, hogy Esaias prophéta fa fűréssel fűréseltetet volna el és ölettetetet megh bizonyosnak mondatik, de nem találtatik fel az Szent Irásban:

mint

mint sinten azis, hogy az Maria mindenkor szűsen maradot volna, és szűsen holt volna megis. Annakfelette az Apostoloknak, és egyeb szenteknek nemely czelekedetek megh irattatik az Irás magyarázo Doctorokrul, s' mind tűlönkis igaznak itiltetik: de nem talaltatnak azért fől, sem az O sem az uy Testamentombans'tób affele dolgokis vadnak, mellyeket mi igaznak tartunk, kik szent Irásban ninczenek.

3. Az Anyaszentegyhaznak vagyon hatalma, az Istennek tiszteletinek idejehez s'helyehez illendő modot és regulákat szabni, s'rendelni, és abban jo rendet tartani.

III. Végezes. Tanittyuk aztis, hogy az Anyaszentegyháznak vagyon hatalma az Istennek tiszteletinek idejehez s'helyehez illendő modot és regulákat szabni, s'rendelni, és abban jo rendet tartani. Innen vagyon Szent Pál. 1. Cor. 11. v. 2. diczeri az Corinthusbelieket hogy az ő rendeléset megtartották. Az Ierusalembeli gyülésbennis ezért végeztetet volt. Act. 15. v. 20. hogy az pogányságbol megh tért Anyaszentegyházak magokat megoltsak az paraznaságtul, az foytot állattul és az vértől. Ez illyen rendelés mondattatik emberi talalmánnak, mellyek akar közönsèges gyülésekben, akar penigh kivalképpen valokban végeztettenek, hadgyuk megh tartani, s'mijs megh tartyuk: Ha imez okok bennek talaltatnak. 1 Ha affele rendelésben ninczen valami illetlen és

nevetségre valo dologh. 2. Ha nem rendeltetének az végre hogy valami Isteni tiszteletnek részét foglalyak be. 3. Ha valami érdem annak megh tartasában nem helyheztetik. 4. Ha azoknak sokasagaval az Anyaszentegyház meg nem bántatik. Ezeket tanittyuk mi az kézről kézre adattatot tudomany felől.

CAPVT 2.

Melyben az Papistaktul valo külömbözesek foglaltatik.

Papisták tudomanya hogy szükségesek az emberi találmanyok.

AZ Papisták azt tanittyak, hogy az szent Irás kivülis vadnak nemely kézről kézre adattatot tudomanyok, mellyek megh nem irattattanak kiket hinnünk kel haznoloknak és az üdvösségre szükségesseknek lenni. Ezeket penigh ket feleknek mondgyak: Apostoli és Anyaszentegyházbelieknek. Az Apostolyak azok mellyeket az Apostolok Irásnelkül kézről kézre attanak. Anyaszentegyházbeliek penigh, mellyeket az Anyaszentegyház külömb külömb időkben rendelt,

Mi

Mi penigh bizonittyuk hogy az ſzent Irás tekelletes, és mind az hit, s'mind az jo czelekedetek felöl, valamellyek az mi v̊dvöſſégünkre ſzükſęgeſek mind be foglallya. Annakokáért nem tudunk az Iſtennek meg irattatot ighie kivül, ſemmi oly kézröl kézre adatot tudománt, mellyek az v̊dvöſſégre ſzükſegeſſek volnának: ugy tudnijllik, hogy az ki azokat nem hinnéje, nem v̊dvöſzülne. Az tudomanyuk

CAPVT 3.

Az mi értelmünknek bizonſághi.

1. BIzonſágh Deut. 4. v. 2. Ne adgy ſemmit ahoz az bezedhez, mellyet en neked paranczolok, ſe el nè végy abbol ſemmit. Annakokáért az Iſtennek megh irattatot ighie elégſeges az v̊dvöſſégre ſzolgalo tudománra. Ha mondangyák. Ezt az Iſtennek paranczolattyat ſzintén ugy kel az meg irattatot igiröl érteni, mint az meg iratlanrol. Azt felelem hogy nem igaz az: Mert ezek az igik, mint egy elöl jaro beſzédgyanant vadnak az Iſtennek

nek megh iratot bőséges törvenye előt: hogy ezzel, az nép az Isten törvényenek figyelmetesb halgatására indittatnék.

II. Bizonságh. Esa: 8. v. 20. Az törvénre és az bizonságra. Ha nem szolladnak ez szerént az beszéd szerént, nem lészen ő nekik reggeli vilagossagok. It az Propheta arra tanit, mit kellyen az nehez dolgokban czelekedni, ezt tudnijllik, hogy ne folya modgyanak az varáslokhoz és jövendő mondokhoz, hanem az Istennek törvenyehez és bizonságihoz. Holot az Propheta diczeri az szent Irást; mely elégséges akar mely nehez, sok, és sulyos dolgoknak megh feytésereis.

III. Bizonságh. Ioa. 20. v. 31. Ezek penigh azért irattattanak megh, hogy el hidgyétek, hogy az Iesus Christus Istennek fia: és hogy hivén őrök életetek legyen az ő nevében. It, az Evangeliomnak és megh iratot ighinek sommája jelentetik meg: mely ez, hogy az embereket igazgassa az hitre, és az vdvösségre. Annakutanna az szent Irás elégséges az emberi talalmányok nelkűlis ennek

Fogás. véghben vitelére. De mondhatnak talam; hogy ez locus szoll czak az Christusnak czu-

Felelet. da tételéről. Azt felelem réa, hogy az czuda tételek Christus felől valo tudomany nelkűl, és az ő halálának, s' szenyvedésének ismereti

nel-

nelkül ſénkit az örök életre nem vezérölhetnek. Annakokáért ezt az locuſt nem czak az czuda tételek telöl, hanem az Chriſtus tudománya felölis kel erteni. Erröl mondgya hát az ſent Pál Gal. 1. v. 8. Ha mi avagy az Angyal az egyböl hirdetne tinektök más Evangeliomot az kivül, mellyet hirdettünk tinektök, átok legyen. Ennekokáért feddi máſutis az Apoſtol azokat, kik az ö tüle hirdettetet tudomany kivül, maſt, vagy azzal ellenközöt tanitnak vala.

IV. Bizonſag. 2. Tim. 3. ver. 16. 17. Az egéſ ſent Iras Iſtentül ſarmazot, és haſznos az tanitáſra, az gyözéſre, és igyeneſitéſére, az oktatáſra mely vagyon az igaſſághban. Hogy tökélletes legyen az Iſtennek embére, minden jo czelekedetre kéſzitetet. Mely igikben, két Argumentomok vadnak, kikkel bizonittatik az Iráſnak, az meg irättatot emberi talalmanynelkül valo elégſége. Elſö. Valami ez négy dolgot megh czelekedheti, tudni illik, minden igaz és ſükſéghes tudomant tanithat, minden tevélygéſeket megh czafolhat, az vétkeket fedheti, és az embert az igaſſágra tanithattya, vagy az jo erkölczökre: valamely tudomany mondom ezeket megh czelekedheti, elégſéges az üdvöſſégre. De az ſent Iras ezeket czelekedheti. Annakokáért

Két erös bizonſágos.

okáért tőkélletessen elégséges és nem szükséges az kézről kezre adattatot és meg nem irattatot tudomany. Masik. Valamely tudomany elégséges arra hogy az Istennek emberit, tudni illik az Prophetakat, Apostolokat és Egyházi szolgakat, minden tizteknekel viselésére alkolmatossá teheti: vgyan azon elégseges arrais, hogy az embereket alkolmatossa teheti az őrők életnek megh nyeresereis. De az Istennek megh irattatot ighie elégséghes az Istennek emberinek tőkélletessé valo tételére. Annakokáért, elégséghes az embereket az őrők eletnek meg nyeresének tanitasárais, minden megh nem iráttatot emberi talalmanynelkűlis.

5. De resurrectione carnis.

V. Bizonsag. Az regi Anyaszentegyháznak értelme. Tertullianus igy szol: Ved el az eretnekektűl, hohy ha valami kérdés vagyon ne bizonithassanak, az szent Irásbol, s'meg nem alhatnak. Ismet: Nem kel minekűnk felettéb szorgalmatoskodnunk az Christus utan sem az Evangeliom utan kérdezkednűnk. Mikor hiszűnk, nem kévantatik semmi egyéb az hitelen kivűl. Hieronymus Doctoris, nemellyeknek velekedéseket, kik azt tanittyak vala, hogy Keresztelő Ianos azért őletet volna meg, hogy az Christusnak el jöveteliről mondana jövendőt, forgatvan igy

In cap. 13. Matt.

szolt

ſol: Mivel hogy ennek ninczen meltoſágha az irásbol, oly könnyű megh vetni, az mely könnyen elő mondattatik. Mely igikben ilyen erőſſég vagyon bé foglaltatvan. Valamelynek az ſent irásbol ninczen meltoſága, ollyan könnyen meg veretheték, az mely könnyen mondattatik. De ennek az velekedéſnek ninczen meltoſága az ſent Irásban. Annakokáért az mely könnyen elő hozattatik ollyan könnyen meg vetteſthetik. Hol lehetne erőſſeb argumentum az megh nem irattatot kezről kézre adattatot tudomany ellen ennel? Szent Agoſtonis ezt mondgya: Azokban, mellyek az ſent Irásban nyilvanſágoſſak, mind azok meg találtatnak, az mellyek bé foglállyak az hitet és az ſeretet. Vincentius Lirinenſis ezt iria. Hogy az ſent Iráſnak regulája tőkélletes, és magában mindenre elégſéges. Ez bizonſágok mellé adhatni ezeketis. 1. Az Chriſtuſnak és az Apoſtoloknak czelekedeteket: kik az ő tudományoknak erőſſitéſére mindenkor az ſent Iráſnak bizonſágival éltenek. Nemis bizonithattya penig ſenki meg, hogy éltenek volna az meg nem irattatot kézről kezre adatot tudománnyal. Sőt ſent Pal Act. 26. verſ. 22 igy ſol: Meg allottam, ugy mond, mind ez napiglan bizonſágot tévén mint nagynak kiczinnyek,

De doctrin. Chriſti cap. 9. lib. 2, Cap. 2. adverſ: prophanas. hæreſium novitates. 1.

semmit azok kivül nem mondvan az mellyeket sollottanak az Propherak és az Moyses meglenni jövendőben. Holot megh kel jedzeni: hogy mindenkor az sent Iráſra kel terni, ugy mint az mely elégséges, az mi üdvősségünk felől valo tudománnak tanitaſára. 2. Ha az meg nem irattatot emberi talalmányokal az mi üdvősségünkre sükségesnek kellene hinnünk, azis sükséges volna, hogy az regi Atyaknak iráſoknak sinten ugy kellene helt adni és hinni, mint az Apoſtalok iráſinak: mert affele kezről kezre adatot tudomany, nem találtatik egyebet fel, ezak az Paterek iráſban. De nem kel ugy az Paterek iráſinak helt adni sem hinni mint az Iſten igéjének: mert ők gyakorta tevélyegnek, mint hogy tevélyges alais vettettenek. Es ennekokáért nemis kel megh nyugodni és hinni az ő bizonſag tételeknek, az kézről kezre adatot tudomany avagy emberi talalmany felől.

CAPVT IV.

Melyben az Papiſtaknak ellenvetéſek foglaltatik.

1. ELlenvetés. Hozzak elő az ſent Pal mondáſát, ki az Annyaſentegyházakat inti. 2. Theſſ. 2. vér. 15. hogy megh tarczak az tudomant, mellyet ő adot nekik avagy beſéd avagy level által. Ebből azt akariak állatni, hogy az Iſtennek ighie kivűlis ſükſéghes az kézről kézre adatot tanitás, ha meg nem irattatotis.

Felelet. Felette igen bizonyos dologh az, hogy az Theſſalonialban irot első levele az ſent Palnak azok közzől valo, mellyeket az Eccleſiakhoz irt, annakokáért meglehetet az, hogy mikor ſent Pal azt irna, voltanak némely ŷdvőſſégre ſolgalo dolgok, mellyekre czak ſoval tanittattanak az emberek, és eggyik Apoſtaltol ſem irattattanak volt meg. De az utan, vagy ő magoktul az Apoſtaloktul vagy az Evangeliſtaktul megh irattattanak.

Felelet.

Ik.

II. Ellenvetés. Hogy az Szent Iras, Istennek igie legyen, szükséges azt el hinnünk. De az czak kezről kezre adatot tudomany, mely megh nem irattatot. Annakokáért, vadnak némely kezről kezre adatot, és megh nem iratot tudamányok is, kiket el kel hinenünk.

Felelet Miképpen tud lehetni meg, hogy az Szent Iras, Szent legyen.

Felelet. Hogy az O és Vy Teftamentomnak, könyvei szent és Isteni dolgokat foglálalyanak bé, azt hisszük és tudgyuk, nem kézről kezre adatot tanitásbol, hanem ő magábol az Szent Irásbol. Olvassa valaki azokat, ki az Istennek lelkével fel ruháztatot, s'gondolkodgyék arrol, kiczoda annak szerzője: (hogy tudni illik ő maga az Isten) és az minemű dolghokat foglal bé, szentségesseket, Istenieket, tiztakat, kegyesseket, elmeedgyek arrol: az sollasnak formaiatis, melyben egyegyű fo alat nagy dolgok vadnak, vegye es szében: tzellyat és végetis mire igazgat nézze megh tudni illik Istennek tiztességére és diczősséghére. Mikor mind ezeket jol megh gondollya az ember minden kettségh nelkül mennyeinek itili és hiti lenni. Igy azért az Szent Irás megbizonittya magat Szentnek lenni, Semminek sem itéliyük azért erre valo képest, s'meg sem vettyük az Anyaszentegyházanak kézönséges itéletit és értelmét: mert noha

ha mindeneſtûl fogva az Prophetak és Apoſtolok iráſinak meltoſága felöl, nem czatollyuk lelki ilmeretünket hozzáia: de felette igen ſokat haſznal, és igen ſegit minket azoknak bé vételére és megh bőczülesére. De ne talam mondhatnak: hol irattatot megh az ſ. Irás hogy ſ. legyen. Erre azt mondom: hogy nem czak egy helyen, avagy nem czak eggyik könyvben: hanem az egéſz ſent Iráſnak, minden levelein, level ſélein, és minden lineain az ki azt ſorgalmatoſſan és valaztáſſal olvaſſa, és megh tudgya valaztani az igaz paſtoroknak (mellyet czak az Chriſtusnak igaz juhai, czelekedhetnek) ſavat az berőſnek ſavatúl, igaznak talállya lenni. Fogas: Felelet:

III. Ellenvetés. Az ſent Iráſnak regula ſerént valo könyveiből, némely könyvek ki hagyattattanak, mint az Iſten tudakozáſinak könyve Num. 21. ver. 14. az erőſſégnek könyve: Ioſ. 10. ver. 13. az Izrael és Iuda Kiralyinak Chronicainak könyve. 3. Reg. 14. ver. 19. némely Prophetaknak ugy mint Nathánnak, Gádnak, Iddonak, Abiánnak, és Semaiahnak könyvei. Annakokáért, az mely dolgok ezekben az könyvekben foglaltatnak, czak kézről kézre adatot taniſtas által ſalhatnak mi reánk. 3: Nemely Regula ſerent valo könyvek el vetetnek.

Fele-

Felelet. Felelet. Am bator ugy legyen, hogy némely regula ſerént valo könyvek ki vezetenek legyen az Irásbol: mindazonáltal nem következik hogy elégſégeſſek és tökélleteſſek nem volnának. Mert valami azokban az el veztet könyvekben volt, mellyeket ſükſéges volt tudnunk az üdvöſſégre, mind megh találtatnak ezekben kik megh irattattanak és kezünkben forognak. Iollehet én inkab hiſem, (ha egyebek másképpen értikis) hogy az regula ſerént valo könyveknek ſemmi réſze el nem veſet. Mert ſent Pal azt mondgya: hogy valamellyek megh irattattanak, az mi tanuſagunkra irattattanak meg, hogy az Iráſoknak békeſéghes türéſe és vigaztaláſa által reménſegünk legyen. Rom. 15. ver. 4. Az holot az ſent Pal lattatik bizonitani, hogy mégh az ő ideiében az O Teſtamentomnak könyve egéſſen megh volt volna: mert ha ittlte volna valami hiát lenni, igy ſollot volna: Valamellyek megh voltanak irattatvan, és még meg vadnak, az mi tanuſagunkra és vigaztalaſunkra valok. Az mely könyvek azért ki veztenek, ſem az mi tanuſághunkra, ſem vigaztalaſunkra nem ſolgalnak. Annak felette, azt mondáni hogy némely könyvek el veztenek, nem egyéb, hanem kétſégheſſe tenni, az Iſtennek gondgya viſeléſet, és az

5. Felelet.

Anya-

Anyaßentegyháznak hűséget, kinek gondgya viselesében és őrizésében bizattattanak az ß. kőnyvék, melyre valo képest az igassághnak ozlopának, és fondamentománakis nevezte-tik. Az mi penig az oda fel valo elő ßamlál-tatot kőnyveket illeti, azokra igy felelek: 1 Az Iehovának hadakozásinak kőnyve Num. 21. ver. 14. Czak valami rővid Irás volt, kiben az Izrael népének czelekedetek jegyez-tetet volt fel, ki az Moyses ideiében az embe-reknek kezekben forgot. Mert gyakorta az ßent Irásban, ez az ighe LIBER, KőNYV annijt teßen mint Layſtrom, avagy rend, mint ßent Mathenal cap. 1. áz Chriſtus nemzetsé-gének elő ßamlalása neveztetik. Az Iesus Chriſtus nemzésének kőnyvének, mivel hog az Chriſtuſnak eleinek rendit foglállya bé. Az erősséghnek, és Chronikáknak kőnyvei penigh, kik el veßteknek mondattatnak nem kűlőmben valának, mint Hiſpaniának, Bri-tanniának, és tőb egyéb nemzetségeknek cse-lekedetek vagy Hiſtoriatok, mellyekben az Izrael és Iuda Királijnak ideiekben lévő dol-gok irattattanak bé: Kik kőzzűl az mellyek ßűkſegeſſeknek idltettenek lenni, az Prophe-táktul az ßent Irás kőzzé bé iegyéztettenek. Annakfelette az Iddonak, Abiahnak, Semi-ahnak, Gadnak, és Nathannak kőnyvéi fo-glaltat-

1. Timo. 3. v. 15. 3. Felelet. Az Kőnyvek felől kik el veztenek.

Az hadakoßaſnak kőnyvei.

Az erősſegnek és Chronikaknak kőnyvei.

Iddonak, Abiahnak &c. kőnyvei.

glaltatnak, az Királyok, Chronikának, és Samuelnek könyveiben, mellyek nem valamely egy Prophetatul, hanem többektül irattáttanak. 1. Chron. 29. ver. 29 az mint az birákrol irt könyvis. Végezetre, az Salamonnak könyvei, kik el hagyattattanak nem foglalnak vala semmi szentséges, Isteni tiztelletnek, modgyat és üdvösséghes dolghot bé, hanem czak ez világi bölczeséget.

IV. Ellenvetés. Az Moyseſis minek utánna az Sinai hegyen Istentől az meg iratott törvént vette volna, más titkos tudomántis vön: mely soha irásban nem foglaltatot, hanem czak élö szoval ö általa, és az utánna valokrol szallot az Prophetakra, mely most is az Sidoknak könyvekben meg vagyon.

Felelet. Felelet. Ez az dolog némely Sidoknak velekedések, mellyet egyebekis sokan követnek. De czak az Sidoknak nagy bolondságok. Mert ha Moyses más titkossab tudománt tudot és vőt volna a meg irot törvény kivül, soha bizonyára az Isten törvénye felöl ezt nem paranczolta volna. Semmit ehez ne tégy.

Deut 4. v. 2.

V. Ellenvetés. Hæbr. 5. ver. 12 Az Istennek ighe két fele. Tey és kemény étek. Az teien értenünk kel az Istennek meg iratot ighiet, melyben az Isten nyilvan szollot, és

szabta

ſabta maghat az Sidoknak elméiekhez. De az meg nem iráttatot kézről kezre adatot tudomany az kemény étek, mellyet nem mindeneknek kel adni, hanē csak azoknak kik tőkélleteſſek.

Felelet. Sőt inkáb éffelől ugy kel ertenűnk, hogy az Iſtennek igije, mind tey, s' mind kemény etek, az magyarazatnak modgyára nézve tudni illik. Mert az gyengékre és erőtelenekre nézve ſabvan annak magyarazattyat tey: de kiválkeppen az ereſſekre és, nagy értelműkre néſve ſabván. Kemény étek; Peldanakokáért: mikor az terempteſnek, emberi nemzetnek el eſéſenek, és az Chriſtus Ieſus által valo meg valtatáſanak tudomanya czak gyenghen (hogy igy ſollyak) magyaraztatik. Haſontalan dolog azért, és az elmenek hijaban valo maga hanyaſa, ugy velekedni, hogy az kemény etken kellyen erteni az meg nem irattatot kézről kézre adatot tudomant, vagy emberi talalmant. Felelet.

VI. Ellenvetes. Szantalan ſok ſent Irasbeli locuſok vadnak, kik kétsegeſſek, és kiket mindenek az ő értelmek ſerent magyaraznak ugy hogy másképpen magyarázzak az Papiſták, másképpen az Lutherek, más képpen ismet egyebek. De mint hogy egy az igaz, mikor az ſent Iráſnak magyarazattya 61

felöl vagyon az kérdes, kel az Anyaßentegyhazra, és annak magyarazattyara, avagy az Anyaßentegyhaznak kézröl kézre adatot tudomanyara folyamni, hogy igy az Iraſnak igaz értelme ki teſſek, és az kérdes igazan meg feyteſſék.

Felelet. Az kétſeges Iraſokat mint kel megh feyleni.

Felelet. Nem ßükſéges oda folyamni. Mert az kétſéges locuſoknak magyarazattyará ßinten eléghſéges ö maga az ßent Iras. 1. Ha magyaráztatik az hitnek, mely az kereztyeny tudománnak ſommaja, eggyezéſéböl, mely eggyezés vétettetöt az ßent Iráſnak fö fö locuſibol. 2. Az kétſéges locuſoknak környül állaſibol, avagy az ighiknek termezetiböl és jedzéſéböl. 3. Haſonlo locuſoknak egyben haſonlitáſábol. Ezekböl és töb ßent Irásban valo ſegitſégekböl könnyen itiletet tehetök akar mely locuſnakis igaz értelme felöl. Annakokáért az ßent Irás nem igazan mondattatot minden haboruſágnak és vetélködeſnek materiajának és taplojanak, holot nem ö annak az oka, hanem az emberek, kik azzal gonoßul élnek. Ezek elégſégeſſek legyenek az emberi talalmany, avagy kézröl kézre adatot tudomany felöl, valo külömbözéſünkrülis: melyben bizonyára ſemmit nem kel tantorganunk, ſöt inkab erösſeknek illik lennünk. Mert noha az Papiſtaſághnak immar beket hattyunk; de minda-

zonalial gyakorta meghis haylunk az Papistáknak emberi talalmanihoz, sőt termezet ſerént inkab haylandok vagyunk ahoz, és engedelmesbek hogy nem az Iſten igÿehez. Pelda. Az Chriſtus ſűleteſenek innepet czak ſokásbol ſőt kézről kézre adatot tanitásbol ſentellyek megh, de meghis ſorgalmatosbak az emberek annak megh tartáſaban, hogy nem az Vaſárnapnak, holot erről Iſtennek ugyan nÿlvan valo paranczolattya vagyon. Más pelda. Ha az tanitok kőzzűl valaki az prędicallas kőzben Szent Petert vagy Szent Palt hozza elő, czak kőzenſéges dologhnak itiltetik, és ſokáſnak ha penigh ſent Ambruſt, vagy ſent Agoſtont, vagy az tőb Paterek kőzzűl valakit, nagynak beczűllik, és azt az tanitot az eghig magaztallyak. Bezzegh io tanito ugymond ez. Iſmet ha valaki nyavalyaban vagyon, vigaztaláſnak okáért mingyaraſt varaslohoz bőiős baiosshoz kűld. Nem elégh az Iſtennek igÿe abban valo vigaztaláſra. Mind ezekből megh teczik, hogy noha nyelvel azt mondgyuk hogy el hattuk az Papiſtáſagot, de ſivűnkből megh ki nem vetettűk tellyeſſéggel. Mindeneknek felette kel hat nekűnk az Iſtennek ighyet bőczűlnűnk és azt tőkelletőſnek s'az idvőſſégre elégh ſegeſnek tartanunk.

NYOLCZADIK VETELKoDES.

AZ FOGADASOKROL.

CAPVT I.

Melyben az vetélkŏdŏ feleknek eggyezéſŏk foglaltatik.

AZ fogadáſokat, nem mindeneſtül fogva kárhoztattyuk, hanem az mi kereztyeni tudomanyunknak, ebben az reſzében-is, az mi az igaſſágot illeti, mely ſokképpen az Romaiáktol meg motskoltatot s' el forditatot, ſŏt még moſtan is motskoltatik, oltálmazuk és tanittyuk,

Tanit-

Tanittyuk annakokaért, hogy az fogadás nem egyeb, hanem az embereknek Isten előt tőtt ighereti, valamely dolognak megh cselekéde se felől. Két fele az fogas, egyik kőzőnséges, másik kiuáltképpen valo. Az kőzőnséges fogadás az, az mély minden kiuekre néz, mely akar törvény, akar Evangeliombeli frigynek kőtesében leßen. Hogy peniglen mostan csak az Evangeliomnak frigyében valo fogadásrol ßollyak: abban ket rendbeli czelekődetek kévantatnak: eggijk az Istené, másik az emberé. Az Istené ez: hogy igiri az embernek bűné boczanattyat és őrők életet irgalmasságabol. Az emberé penig ez, hogy igiri magat arra, hogy hißen az Christusban, és az Istenhőz minden ő paranczolattya ßerént engedelmés leßen. Ezt az ő fogadásokat be tellyesitettek minden idő. ben lévő hivék: Az Sidok az kőrnyűl metelkődésben, mellyet megh uytottanak az Husvett bárannak megh etelében: az Vy Testamentomban penig ugyan azont fogadgyak az emberek, valamikor megh kereztelkednek. Mely fogadás az kereztséghben neveztetik, jo lelki ismeretnek ßővetségenek, mellyel bizonságot téßűnk, hogy mi magunkat megh tagadgyuk, az bűnnek béket hagyunk, az Christusban hizűnk, és áz pœnitentiának

Miczoda az fogadas.

Két fele az fogadás.

Kőzőnséges fogadás

1. Pet 3. v. 21.

gyümelczet teremptyük. Valamenyſzőr azért az Vr vaczoraſához járulunk, mind annyſzor ezt az fogadáſt meg uyttyuk. Mely fogadás, mivel hogy az Iſteni tiſzteletnek, nemi nemő réſze, ſükſéges megh tartani: mert abban kőtelezzük mágunkat az Iſtennek mind törvenyeben, s'mind Evangeliomiaban valo paranczolattyanak tellyeſitéſére.

Kerdez. Kerdés lehetne itt: Mi okáért kőtelezzük uſonnan magunkat az kereztſégben, holot egyſzőr az ő hozza valo engedelmeſſégre kőtelezték Iſtennek magunkat?

Felelet. Felelet Noha egyſzőr immár magunkat, mind az termezetnek, s'mind az Iſtennek igyenek paranczolattyabol kőtelezték: mind azonáltal annak megh uyraſa nem árt. Mert az ki egyſzer magat megh kőtelezte, jobban kőtelezheti megh: hogy igy az ő erőtelenſégét ſegitſe, tunyaſágat el hadgya, és az buzgoſághban valo fogyatkozaſát helyére állaſſa; hogy végezetre mind fele barattyának ſeretetinek, s'mind az Iſteni tiſzteletnek gyakorlaſában buzgob és ſerénieb legyen. Ez végre eskűvek Davidis megh Pſal: 119. v. 106. hogy ő az Iſtennek törvenyet megh tartya: noha annak tellyeſitéſére az előt immar kőteles vala, nem czak termézet ſerént, hanem az Iſtennek törvenye ſerént is.

Az

Az kivalképpen valo fogadás nem ſerſed kőzenſéges képpen minden emberekre: hanem czak bizonyos ſőmélyekre, kivalképpen valo okokra nézve. Ennekis penigh ket nemei vadnak. Kivalképpen valo fogadás.

Az elſő az Iſten tiſteletire tartozo neminemő Cæremoniáknak megh tartáſokra valo igiret: s'ez ala tartoznak az O Teſtamentomban lévő rend tartáſoknak fogadáſi; kiknek ket kivalképpen valo modgyai valának. Eggyik, az Názareuſoknak fogadáſi: kire ſenki az Iſtennek paranczolattyából nem vala kőteles, hanem ha valaki ő maga ſabad akarattyabol kőtelezi vala magát arra, czak hogy az minemő modot és rendet abban kel vala tartani, hogy tudnyillik, bort ne igyek, és haját el ne borotválttaſſa s'többek effelek Iſtentűl rőndeltettenek és paranczolattatnak vala. Máſik modgya az kiválképpen valo fogadáſnak, tulaydona vala az O Teſtamentomnak mikor valameli Sido maga ſabad akarattyabol Iſtennek, avagy az ő tiſtőletire igir avagy fogad vala, valamit adni, ugymint őrőkſéget, házat, ſuhokat, ökröket, mezőt, ſántofoldet, ſőllőt, &c. az Iſteni tiſteletnek és az Cæremoniáknak megh tartáſára. Mellyet az Iſten neminemő bizonyos regulakban beis foglalt. Levit. 27. Mind

Az kivalképpen valo fogadáſnak nemé. I. Eggyik.

Máſik.

az ket rőndbeli fogadáſok, az Sidoknak tanitáſoknak, ſőt az Iſteni tiſteleteknek-is ugymint neminemő réſzei valának, mellyekkel az Iſten az O Teſtamentomban őket gyakorollya vala. De moſt az Vy Teſtamentomban az Evangeliomalat, ſemmiképpen nem, mert el tőrőltettenek mind az Cæremoniakkal eggyűt, és vegben vitettenek az Chriſtuſnak kereztfán valo halalaval. Igaz, hogy az Szent Pális tőt fogadáſt az Vy Teſtamentomban, az Onak be tellyeſődéſe uetan, de ném ugy, hogz az lőnne az Iſteni tiſteletnek valami réſze: hanem ugymint köz dolgot, bizonyos ideigh, mellyel ſabta magát az Sidoknak erőtelenſégekhőz, hogy igy őket inkáb az Chriſtushoz vohatna. Az hol penig az Chriſtus NAZARAENVSNAK mondattatik Matt. 2. v. 23. ném kel ugy gondolkodnunk arrol, hogy ő az Nazaranuſoknak ſamok és rendek közzűl volt volna, mivel hogy ő bort ivott: hanem, igy neveztetik azért, mert ő volt az, kit példazot az az rőnd, és ő volt annak bé tellyeſedéſeis. Mert az Nazareuſok rendeleſek jedzi vala azt, hogy az Iſtennek Anyaſzentegyháza, ez világbol ki valaztatot, mint ſintien hogy az Chriſtuſis ſéntſégére nézve ki valaztatot és vétetőt az bűnőſeknek ſamok közzűl. Ez az

Az O Teſtamentombeli fogadáſok nem tartoznak az Vy Teſtamentomra.

Az Chriſtus miert mondatik Nazaranuſnak?

oka

oka hogy az Szent Mathcis azokat az ighiket Nazarenusnak hivattatik, vötte az birakról irt könyvnek cap. 13. aholot az mellyek Samson felöl mondatnak, az Christusra arnyekképpen tartoztanak. Mert miképpen Samson az népet megh szabaditotta halalaval: ugy az Christusis az ő Anyaszentegyházat. Es miképpen Samson többet ölt az ő ellenséghi közzül megh, halalaval mikor megh holt, hogy nem migh élt: azonképpen Christusis. Igy azért, innen ki terzik hogy ez az fogadásnak neme minket mostani időben nem kötelez: mert az Evangeliom alat most immar semmi oly Cæremoniak nincznek, kiket ugy mint isteni tiszteletnek részeit megh kellene tartani, az kereszténségh s' Vr vaczoraja kivül. Az minemő fogadások penigh valának, az étel, ital, ruházat, idők, helyek és bizonyos napok, s'több effelek felöl czak az Sidokra tartoznak vala.

2. Neme az kival keppen valo fogadasnak.

Az kiválképpen valo fogadasok masodik neme, nem egyeb, hanem mikor valaki ő maga szabad akarattyabol ighiri magat valami külső testi gyakorlásra, mely lészen valami jo vegre. Ezis az fogadásnak neme, mind az O, s'mind az Vy Testamentomban megh engettetik az Anyaszentegyházban. Az O Testamentomban példank vagyon az Re-

chabitak felöl Ier: 23. kik az ö Attyoknak Ionadábnak parancsollattyabol el tavoztattyak vala, hogy ßölöt nem plantalnanak, sem kertöket, bort sem innának, &c. mellyekkel Ionadab akarta jelenteni és ßoktatni az ö maradekit arra az álapatra, az melyben lönnenek az idegenek közöt valo fogságban: mert igy itili vala, hogy az ö fiai könnyebben ßényvedhétnek az reajok következendö nyomoruságot. Az Vy Testamentombannis vagyon paranczolatunk effele fogadásokrol. Peldának okáért: Ha valaki érßi magában, hogy kiczin bor itallal megh réßögedik, az ollyan fogadást tehet ö magaban, hogy bort réßegségre valot nem ißik. Ide valok az bűytöles felöl valo fogadasokis, ez vegre, hogy az könyörgésre, olvasásra, Szent Irás felöl valo gondolkodásra, alamisnálkodásra, és töb affele jo, s'kegyes dolgoknak czeleködesére alkolmatosbak lehessünk. De hogy ez illyen fogadásokban ne vetkezzünk imez Regulákat kel megtartani.

Regulai az fogadásoknak. 1.

I. Az fogadásnak akar miben, és minemö legyen, éggyezni kól az Istennek akarattyaval és igijevel: mert ha nem eggyez, mind az fogadás s'mind annak be tellyesitese bün, mert az fogadasnak nem kel lenni hamissagban.

II.

II. Az fogadás oly legyen, mely az keresztyenni szabadságot nê rontsa. Nemis kől penig azokat, kiket az Isten szabadosokka tőt, szükségesekke, ugy mint lelki ésmerette nézve, tőnni. keréztyeni szabadság penig, szabadoson hagyot minket élnünk, az köz dolgockal, csak botrankozás nélkül legyén. Honnan kőuétkezik hogy az fogadásokkal élhetünk s' némis, aholot éggyez, vagy nem egyez az keréztyeni szabádsággal.

III. Minden fogadásnak azoknak akaratyokbol kel lenni, ha kinek birodalmok alá vagyunk vetetven. Innen vagyon hogy az Sidok közőt az leanzoknak fogadasok nem állando vala: ha az ő attyok hire nelkül lesen vala.

IV. Az fogadas oly, legyen melynek meg cselekedesére auagy nem, cselekedesére hatalmunk, s' érőnk legyen. Mert az lehetetlen dologrôl való fogadás, nem fogadas.

V. Minden fogadasnak éggyezni kel az allapottal melyben vagyunk, mind közönségesképpen ha kereztyenek vagyunk, mind penigh kiuáltképpen az minemű életnek német kőuetyük.

VI. Az fogadasok bizonyos és el vegezet tanatsbol kel lenni, mert valamely fogadás

gadas vakmerőſégből lésen, bator hatalmunk legyen be tellyeſiteſéreis, nem ſabadſágos.

VII. Az fogadasnak valami ſo végre kel lenni, tudni illik, az hitnek ayandekanak, kőnyőrgesnek, meg teresnék, engedelmeſſégnek, és több joſágos cselekedeteknek őregbűleſére, gyakorlaſára és meg maradaſára: annak felette, az Iſtennek jo tetemenyehez valo halaádatoſſáganak meg bizonyitaſára-is. Ezek kiuáltképpen valo regulai az fogaſoknak meg tartáſának.

Végezetre eztis iol meg kel latni, hogy bator az fogadaſokban, mind ezek az felyűl elő ſamlált okok bennek legyenek, ſemmiképpen nem kel mind azon altal ugy cselekedni, hogy az Iſtenni tizteletnek valami réſzét foglalyak be magokban, hanem, annak csak ugy mind ſegitői legyenek. Igy kel azert ertennünk az Vy Teſtamentombeli fogadaſokfelől, mellyet mijs tanitunk

C A-

CAPVT II.

Az mi értelmünknek és tudomanyunknak az Papisták tudomanyatol és ertelmetől valo külömbezese: az ő értelmeknek bizonságiual és ellenvetesivel egyetembe. Az mi az fogadast illeti, haromban külömbözünk mi az Papistak tól kiuáltképpen.

Harom külömbözes vagyon köszöttünk: 1. Az fogadasok szükseg ősseke az Vy Testament;

I. AZ Romai Anyaß: egyhaz azt tanittya, hogy az Vy Testamentomban, nem külemben vagyunk mi kötélesek az fogadasokra és azoknak cselekedesére, mint ßinten az Sidok áz O Testamentomban. Mi penigh azt tagadgyuk, mert az Cæremoniai töruényektől meg ßabadultunk, holot azok el törültettenek, és csak két külső Cæremoniak az Kereztségh és az Vr Vacsorajanak meg tartasa parancsoltatot Istentől mi nekünk. Annak felette az Sidoknak regen ugyan nijluan valo parancsolattyok volt. Istentől arra, de minekünk egy csöp sincsen,

De

Papistak ellenvetesi. 1. De az ő sentiajoknak erősitesére hozzak elő az Esaias Prophetat ki cap. 19. v. 21. sol-van az Euangeliom meg nîlatkoztatasának idejeről. igy sol: Abban az időben meg ismerik az AEgyptiusok az Iehouat és fogadasokat teznek neki s-be tellyesitik azt.

Felelet. 1. Felelet. 1. Az Propheta itt az O Testamentombeli Cæremoniai tiztelet altal, jelenten niakarja az Vy Testamentombeli lelki tizteletet: az mint az utolso Caputbannis az Vy Testamentombeli tanitokat Papoknak és Lévitáknak nevési.

2. II. Am bátor az Vy Testamentombeli Anyaszentegyhaz tégyen fogadásokat Istennek: de azok az erkölczökről, és az Evangeliomból valo tizteletekről vagyon, kiket semmiképpen el ném mulathatni holot minket az kegyességben segitnek. Valamikor azért az Vr asztalahoz jarulunk, mindenkor megh uijttyuk elmenkben az mi engedelmesseghőz valo fogadasunkat és igeretünket. Sőt noha valamely fogadásokat kőz dolgok felől tésünkis, ném az véghre czelekődgyük, hogy azok az Isteni tizteletnek valami rése volna: mellyet meg kellene ő nekik bizonitaniok.

Az

Az után, hozzak elő Psal: 76. v. 12. holot igy szóll Dauid: Tegyétek fogadásokat, és adgyatok megh azokat az Iehovának az ti Istentőknek. Ez az paranczolat, azt mongyak, minden embert kötelez. 2. Ellenvetes.

Felelet. Ez az paranczolat kötelezi kiválképpen az Sidokat az Cæremoniai ighiretőknek be tellyesitesere. Annakfelőtte azt mondom, hogy az David itt szóll, az dicsiret és halaadas felől, mellyel Istennek tartozunk, mint ő maga magyarázza: Psal. 56. v. 13. Oh Vr Isten ennekem tőttél igireteket, halákot adok azokért teneked: mely paranczolat bizonyara minden embereket kötelez, mert köteles az ember az Istennek diczíretire, és az halaádásra. Deném erről az fogadásnak nemeről vagyon most az vetelkődés. Felelet. 1. 2.

II. Masodik külömbözes. Az Papisták azt tanittyak, hogy az mely fogadások leznek az ollyan dolgokban kik felől Istennek paranczolattya ninczen, ugy mint, étel, ital, ruházat, és több dolgok felől, régei az Istennek tiszteletinek, és tartoznak az tökéletősségnek állapattyához: ugy annyira hogy az ki azokat be tellyesiti fellyeb valo graduságban vagyon az tökéletességnek, hogy ném mint az ki czak az törvent tölti be. 2. Külömbözes.

Mi

Mi penigh, azt egézlen tagadgyuk, és azt mondgyuk hogy azok az fogadáſok kik ſabadſágoſſak, czak ugymint támazza, és ſegitſege az Iſteni tiſztelethez, de nem réſze annak, ſem nem Iſteni tiſztelet. Mert az ſent Pal nyilvánſággal mondgya hogy, az teſti gyakorlás, kevéſre haznos: az Iſteni tiſztelet penigh mindenre haznos. Annakutanna, az minemő az Iſtennek orſága, olyannak kell lénni ánnak tiſztelétinekis. De az Iſtennek orſága nem áll külſő dolgokban étélben italban, és több effele czelekődetekben: Annakokáért, annak tiſztelett ſem áll külſő dolgokban.

1. Tim. 4. v. 8. Rom. 14 v. 17.

3: Külömbözes.

III. Harmadik külömbözés. Az Papiſták azt tanittyak, hogy azok az igaz fogadáſok, s'azokatis oltalmazzák, az mellyek nem eggyeznek az oda föl megh irt Regulákkal. Melyben ő tűlök ſükſéghképpen külömböznünk kel. Mert ők fő és kiválképpen valo fogadáſnak tartyák az magok

1. Fogadaſok az ſüſſeſſegh.

megh tartoztatáſt, ha tudnyillik valaki föl fogádgya hogy mind éltigh ſüſſeſſégben marad és hazaſſágnelkül él. Mely fogadás ellenkezik az Iſten igijével: annakokáért nem ſabad azt fogadni. Mert ſent Pal azt mondgya 1. Cor. 7. v. 9. Ha magokat meg nem tartoztathattyak megh házaſodgyanak.

Megh czafolta-tik.

Iſmet

Ismet. 1. Timoth. 4. v. 1. ördöghi tudomannak mondgya az házasságnak meg tiltasát. Ismet. Hæbr. 13. v. 4. azt mondgya. Tisztességes az házasságh mindenekközöt, és tiszta ágy. Annakfelötte ezt az fogadást be tellyesiteni, ninczen az mi hatalmunkban. Mert az embernek maga megh tartoztatása, avagy az szüzességben valo megh maradás Istennek ajandeka, mellyet nem mindenek ád, hanem czak az kinek akarja, mikor, és meddighis akarja. 26.

De illyen fogások vagyon. Ha kinél ez az Isten ajandeka ninczen, megh serezhetí azt könyörgéssel és böytölléssel. Fogas.

Felelet. Nem igaz az: Az Istennek ajandeki ket felek: Nemellyek közönségesek minden hivekkel, ugy mint az hit, megh térés Isteni félelem, &c. Nemellyek kivalképpen valok, czak nemely sömelyekre tartoznak, az minemö az maga megh tartoztatás, avagy szüzességh. 1. Cor. 7. v. 7. azt mondgya Szent Pál. Akarnek minden embereket ugy lenni, mint en vagyok: de mindennek tulaydon ajandeka vagyon Istentöl, ennek igy, amannak ugy. Ha annakokáért böytölünk, és könyörgünk Istennek, az közönséges ajandekoknak, ugy mint, az hitnek, megh téresnek, és többeknek, mellyek szükségesek Felelet. Ket felek az Isten ajandeki: Közönségösek Kivalképpen valok.

gessek az v̂dvösségre, öregböléséiert, kétség nelkül megh nyertük: mellyet nem mondhatunk az Istennek kivalképpen valo aiandéki felöl. Könyöreghet valaki Istennek, hogy adgyon egésséget, avagy gazdagságot: de eggijket sem nyeri meg it ez vilagon azok közzül: mert az Isten nem akaria azokat az ö a-
8. Cor. 12 v. 8. v. 9. jandekit minden embereknek adni. Igy az ßent Pál haromßor könyörget hogy nemely kisirtettöl megh ßabaditassék mindazonaltal megh nem nyerte. Igy mijs könyöregettünk az ßüzesseghnek ajandekáért, de nem nyerhettyük megh: mert talam Isten akarattya az, hogy annelkül hadgyon minket. Innen vagyon azért, hogy, mi az nötelenségnek fogadásat utallyuk, mert eleitöl fogva sok gonossagot ßüle, és megh mostis ßüll. De megh kel jol gondolni, menijben nem javallyuk mi azt és menyben javallyuk. Mert az ha-
Menyben iob az hazassagk. zassagot jobnak mondgyuk lenni. 1. Mert Istentöl rendeltetet, az embereknek gonoß testi indulattyoknak megh ßabolazasára, az
1. kik magokat megh nem tartoztathattyak.
2. 2 Mert mind az Isten Anyaßentegyházanak, s' mind az Polgari tarsaságnak vetemenyes kertye, melyböl az Istennek orßagának öregbitesére és ßaporitására valo gyümölczek jönek és teremnek. Mindazonáltal az

Nöte-

Nőtelensegis, azokban, kiknél az megh tartoztatásnak ajandéka vagyon, job az hazasságnal, bizonyos okbol. 1. Mert minket az haboruságnak ideien czőndőssé és szabadossa tészőn. Erről mondgya azért az Szent Pál 1. Cor. 7. 26. Itilem annakokáért ezt jobnak lenni az jelen valo szükségért. Mellyért job az embernek igy lenni. 2. Mert az embert megh szabadittya az hászi dolgoknak gongyaitol, és szorgalmatosságitol. Erről mondgya Szent Pál 1. Cor. 7. v. 28. Sanyaruságot vésznek az testben affelek: en penigh kedvezők néktők. 3. Mert az szabados szőmélyek nagyob buzgosággal szolgalnak az Istennek, ha nálok, ugy mondom, az megh tartoztatásnak ajandéka. 1. Cor. 7. v. 34. Az fernélkül valo Asszony állat szorgalmatos azokrol mellyek az Vré, hogy legyen Szent testévelis lelkévelis: az ki penig férhez megyen szorgalmatos ez Világhoz.

Menyhő job az nőtelenségh. 1. 2. 3.

II. Noha az maga meg tartoztatasnak fogadasát, nem jauállyuk: mind azon altál tanittyuk, hogy ha kik bizonyosok abban, akar férfiak s'akar asszonyallátok legyenek, hogy vagyon az megh tartoztatasnák vagy szüzeségnek ayandeka nalok, az olyanok el rendelhetik magokban hogy egyédül valo életet élyenek. Ezért monddya szent Pal 1.

Cor. 7 vers. 37. Az ki erőssen all ſiueben, és nintsen ſűkſége, hatalmavagyon penigh az ő tulaydon akarattyan, és ezt itilte az önnön ſiueben meg tartani az ő ſűz leanyat, jol cselekezi. Annak felette javallyuk aztis az mit Theodorecus mond az ſent Pal iraſára. 1. Timot. 4. Az Apoſtál, ugymond nem kárhoztattya, az egyedel valo éléſt, auagy az maga meg tartoztataſt, hanem feddi azokat, kik törvennyelakarjak az embereket arra kőtelezni. Es igy az kik magokat az Iſtennek Orſagaért megh herelik vala. Matt. 19. verſ. 2. cselekőzik vala nem fogadásbol, hanem az ő ſiueknek vegezéſéből, mely ſokkal kiſſeb az fogadasnal. Mert ezt az ember meg valtoztathatya, az fogadaſt penig nem, hanem ha oly leſen mely nem ſabadſágos.

Meg herilni magat az Iſten orſagaért, miczoda? Az ſűnek rendelese, és az fogadas külőmböz.

III. Noha az egyédül valo éléſt, és maga meg tartoztataſt tagadgyuk tőkelleteſſegnek allapottyanak lenni: mind azon által nē tagadgyuk haznos tanacsnak, és külső aytatoſſagnak lenni. Mint ſent Pal-is mondgya. 1. Cor. 7 verſ. 25. Az ſűzek felől penig mit ércsek &c. & v. 35. Ezt penigh az thi haznotokra mondom, nem hogy tőrben ejcselek titteket.

IV. Es utolſor. Ha kinél vagyon az Iſten ajandeka, hogy magat meg tartoztathattya

hattya s-fogadast teßen hogy egyedül éll, az utan meg hazasodik (nala leuen még az az ayandek) ez ilyeten felette igen verkezik. Nem azért hogy megh hazasodot, hanem hogy fogadását meg ßegte. Mellyet bizonyit ßent Agoston-is az özvegyek felöl kik fogadasok utan meg hazasodnak lib. de bono viduitat. Cap. 9.

Masodik fogadasok az Papistaknak, az ßegyenségh avagy Clastromban valo lakas felöl valo fogadás tétel, melyben az emberek mindeneket valamiek vagyon az ßegyeknék ozrogattyak, és magokat egezlen csak könyörgesnek és böytölesnek adgyak.

Masodik fogadasok az Papistáknak, az ßegenségröl.

De ez Istennek akarattya ellen valo dologh, holot Act. 20 v. 35. az vagyon megh irva. Boldogságosb adni, hogy nem mint venni. Pelda beßédröl irt könybenis cap. 30: v. 8. Né adgy enekē se kazdagságot se ßegyenységet. Deut. 28. Isteunek töb atkai köze ßamlaltátik az ßegyenységis. Annak felette az ßent lelek regulat iratot az ßent Pal altal 2. Thess. 3. vers. 10. hogy az ki nem munkalkodik ne ęgyek. & v. 12. Intünk, ugy mond hogy czendezséggel dolgoloduan, az önön kenyerekkel éllyonek. Az ki penigh az töb emberek közzül ki ßakaztya, és czak büytelésnek s'könyörgésnek adgya magat, az sem-

Czafolas. 1.

mi hivatálban ninczen. Annakfelötte, efféle életnek neme, az közönseges fogadásnak, mellyet az kereztsegben fogadunk, ellene vagyon. Mert az erkölczeknek törvenyenek sok rendbeli tisztitül el vonnya, és az emberi életnek véget, el fordittya. Mert minden embernek ket rendbeli hivatallya vagyon: ég gijk közenséges, az menijben kereztyen, mely által kötelezi magát Istennek tisztelettre Isten részéröl, az embernek részéröl penigh az Atyafiui szeretetre: másik kiválképpen valo, mellyel az Istentül vót ajandek szerént tartozik akar kijs az közenseges életnek és az embereknek szolgálni, valamely hivatallal avagy életnek nemével, mely haznos az Anyaszentegyháznak és az Polgári társaságnak kinek tagja. Az elsö hivatal végezödik el az masodikkan: az másodigh penigh az elsövel. Mert az mi életünknek véghe, az Istenhöz valo szolgálat, nem czak annijban hogy engedgyünk az elsö táblanak: hanem szolgálvan az embereknekis, az második tablanak engendelmessége által, ez azért az oka hogy az Atyafiui szeretet neveztetik törvénnek be töltésenek. Mert az Istennek meg nem adhattyuk az ö tisztelettit el szakaztvan az Attyafiui szeretettül, hanem azzal eggyüt. Holot azért ezek igy legyenek, meg tetzik hogy

Minden embernek kettö az ö hivatallya.

1. Közenséges.

2. Kivalképpen valo.

Rom. 13 v. 10.

hogy az ſegénſégh avagy Claſtromokban valo lakás felől tőt fogadas haſontalan és hiábaban valo, mind az Anyaſzentegyháznak, s' mind az Polgári tarſaſághnak.

Az ſegénſégről valo fogadáſt menyből iavallyuk.

Noha penigh ezt az ſegénſégh felől valo fogadáſt nem iavallyuk: mindazonáltal eggyezűnk az papiſtákkal effelőlis ezekben.

1. El hagihattya valaki minden ſoſágat, s'marhaiat, vala melly kivalképpen valo hivatalra nézve: az mint czelekettenek az Apoſtalok, mikor az Evangeliomnak prædicállaſara küldőttetek.

2. Mindenűnket el hagihattyuk, s'elis kel hadnunk feleſéginket, gyermekinket, attyankat, anyankat, és minden kedves marhankat az vallaſért, s'az hitért, mikoron tudni illik az kereztyeni hitért és vallaſért valaki küldöztetik, hogy igy az ő hitiben megh maradhaſſon: mert ollyankor az máſodik tábla enged az elſőnek. Marc. 10. v. 29.

3. Az küldözeſnek idejen, valaki igaz ighyeben félre mehet, és tavul lehet puſztaban vagy egyeb helyen migh az küldözes megh nem szűnik. Hebr. 11. v. 37. De az békeſségnek idein ſemmi afféle magának valo éles nem kévántatik. Haki illyen fogáſh tőnne. Az baratok ezért fogyakki magokat az emberek tarſaſagikol, hogy az lelki dologban

Felelet. inkab gyakorolhassák magokat. En annak azt felelem: Hogy ha kiben az Isten ajandeka vagyon, abban az aiandekban, sinten ugy gyakorolhattya magat háza nepe közöt, mint az Clastromban. Mert embernek az ő háza nepe, Isten oskolaia gyanant vagyon, melyben, ha kiben czak kiczini sikraia legyen az Isten kegyelmenekis, magát sok és ioságos czelekedetekben gyakorolhattya, Istennek ismeretiben, felelmeben, segitségül valo hivasában, szeretetben, adakozasban, turesben, szilidségben, hűsegben, kegyességben, &c. Sőt az ioságos czelekedeteknek gyakorlasára, tőb és iob alkolmatosság adattatik az czeled közöt, hogy nem az Clastromban.

4. Az reghi baratok nem karhoztatnak s. miert? 4. Nem karhoztattyuk az reghi baratokat, noha nem mind iavallyuk az mellyeket azok czelekedtenek. Mert azok nem voltanak hivolkodok, s'hasok hizlalok: hanem véres veritékökkel ötték kenyereket, az mint illik vala. Továbba sokaknak közzülök felesegek volt. Annakfelette, ételben, italban, és ruhazatban, regulakban, fogadásban, és minden életőkben, ollyan igen külőmböztenek és oly mezze iártanak, ez mi idenkbeli barátoktul, mely mezze az ég az földtől.

Harmadik fo- Harmadik fogadások az Papistáknak nevez-

tetik.

tetik. Regula szerént valo engedelmességnek fogadásanak, mellyel kötelezik magokat az emberektűl talalltatot és rendeltetet neminemő bizonyos reguláknak és rendeknek megh tartásara, ugymint, ételnek, italnak, formának, szinnek, ruhazatnak, &c. megh tartásában. gadások, regula szerént valo engedelmesség.

De ez az fogadás, az kereztyeni szabadságh ellen vagyon, mely által szabadságunk engetteted minden köz dolgokkal palo éléſre, czak hogy botránkozas nelkűl légyen. Ezért int az szent Pál Gal. 5. v. 1. Az szabadsághságban, melyben az allatat Chriſtus erősſek legyetek és megh allyatok. Coloſſ: 2. v. 16. Senki titteket megh ne ítillyen az ételben és italban. Czafolas.

Hogy eztis el vegezzűk. Az Papiſtak ugy annijra fel magaztallyak az ő fogadasokat, hogy ſoha annijſor nem emlekeznek az kereztſégben tőt fogadasrol, mint ezekről. Melyben nekűnk meg kel mutatnunk nem csak hitelel és tanitaſſal, hanem ugyan cselekedettel-is, hogy ellenkezűnk vélek. és azon kel igyekeznűnk, hogy az mely fogadaſt Iſtennek tőttűnk, be tellyeſittsűk. Mikor Iſtentől teremtettűnk fogadáſt tőttűnk ő neki: mikor az ő kegyelmenek frigyeben vetettűnk, fogadáſt tőttűnk, hogy az Chriſtusban hiſ-

ſünk, és az vy endélmeſſégnek gyümölcset teremtyük: annak felette, ezt az fogadáſt meg vyitottuk valamenyſer az Vrnak aztalahoz jarultunk. Mi tiztünk azért hogy ezeket az fogadaſokat megh allyuk, az mint az David-is int. Tegyetek fogadaſokat az Iehovanak és tellyeſittsétek be azokat. Mert ha azokat meg nem allyuk, mind az mi gyalazatinkra fordulnak. Ha azért az emberek nagy dicseretnek tartyak fogadaſokat melyeket masnak teznek meg allani: ſockal inkab dicseretünkre leſen, s'gyekeznünkis kel az Iſtennek tőt igtretünket meg oltalmazni és tartani.

KILENCZEDIK VETELKöDES AZ KEPEKRöL.

CAPVT I.

Melyben az Papiſtákkal valo eggyezéſünk foglaltatik.

I. VEgezes. Mi ſinten ugy iſmerjük az képeknek külſöképpen valo haſnát, és mondgyuk ſabadſágosnak lenni, mint az Romai Anya ſentegyhaz. Az külſöképpen azzal valo élest értyük penig az emberi külſö tarſalagot az Iſteni külſö tizteletre réndeltetet hely kivül. Hogy penig ſabadſágos legyen az kepékkel külſö

Az képeknek külſö képpen valo eléſe ſabad. Bizonittatik.

külsőképpen élni ebből tetzik meg, mert az az kép irásnak mesterſége és tudomanya Iſtentől rendeltetet, és ha valaki abban bölcs Iſten ayandeka, mint Bezéliélnek és Ahaliálnak példai meg mutattyak. Exod. 30 v. 50.

Miben allyon. 1. De ezekkel valo eleſt külömb külömb végre lehet. 1. Hogy azockal, lako hazaink meg ékeſsiteſſenek. Igy ékeſite meg az Salamon az ő Királyi ſzékit. Orozlányoknak képéivel. Ez végre parancsolta vala az Iſtenis hogy az ő temploma palmakkal, Pomagranátokkal, Cherubimoknak és tőb effeleknek kepéivel fel ékeſſiteſſék. 2. Szolgalnak az kepék penzéknek külembeztetesereis, az minemő hazna meg tetzik az Fejedelmeknek, orſzágoknak és nemzetſégeknek penzeiben. Mikor Chriſtuſt kerdenek. Matth. 22. v. 17. ha ſzabad volnaé adot adni az Csáſzarnak, kére égy tíz penz erő garaſt elő, és kerdi, kié ezen az kep és az felyül valo irás. Mikor azt mondának: Csaſzáré: monda: adgyatok meg azért az Csaſzarnak az mi az Csaſzáré és az Iſtennek az mi az Iſtené. Mely ighikben az Chriſtus nem kárhoztattya hogy őtet ki ne formallyak, avagy az ő tizteletire képet ne csinallyanak, mind azon altal az Sanctuariomra az mondola fanak és vedernek melyben az manna tartatik vala képét rea nyomtattyak

tattyak és iriák vala. 3. Az kepek haßnál- 3.
nak tavol valo, auagy megh holt baratink-
nak emlekezetinek meg tartasarais. Sőt bi-
zonyos dologh, hogy az Romai Anyaßent-
egyhaznak templomiban, az képeknek fel
emelese és irasa innen vőt alkalmatosságot:
és az Apostalok után sok időuelis, sokan az
ő meg holt barattyoknak kepeket titkon ha-
zokban tarttyak vala, honnan oztan az kő-
zönséges gyűlekezetbeis be kézdek vinni,
végre az babonaság őregbűlvén Isténi tizte-
letet és imadastis kézdenek neki tőnni.

II. Vegezes. Az képeknek historia ße- 2. Vege-
rent valo haznat jonak és ßabadó nak mon- zes.
gyuk lenni: melyben akar minemő meg lőt Az ke-
dologhis valosagossan előnkben adattatik peknek
Es igy megh engedgyűk az Bibliaban levő historia
historiakatis kepékkel ki iratátni, de nem az ßerent
kőzönséges helyen, hanem kivaltképpen va- valo
lo helyeken. haßna
ßabad-
sagos.

III. Vegezes. Szabadságos az menyei 4. Vege-
auagy Isteni felségnek cselekedetinek, auagy zes.
jelen letenek bizonságara képéket fel emelni, Isten
de csak ackor mikor önen maga parantsolya. menyben ßabadirni
Igy cselekedek Moyses mikor az érez kigyot
fel emele, mely az fel fezittetet Christusnak
peldaia auagy képe vala. Ioan. 3. v. 14. Az
Chernbinokis az meg engeztelő hely felet az
Isteni

Isteni fölséget, kinek alaia vadnak az Angyalok vetétven, jelentik vala. Ez az oka hogy az masodik parantsolatbanis nem azt mondgya az Isten hogy ne csinaly képet, hanem meg hatarozza s-azt mondgya: Ne csinaly magadnak, mint ha mondana. Ne csinaly faragot képet az te magad saiat indulattyabol, kiuánságabol, és akarattyabol.

4. Vegezes. IIII. Végezes. Az Vy Testamentomban levő kepek, melyeket tartunk nem egyebek, hanem kiuáltkeppen az tudomany, avagy az Euangeliomnak prædicallasa, és többek affelek, mellyek ehez tartoznak az Istennek rendeleséből. Mert azt mondgya ſt Pal Gal. 3. vers. 1. Kicsoda igiſet meg titeket hogy né engednetek az igasságnak, kiknek ſemek előt az Christus meg iratatot volt, tű közettetek fel fezitven? Honnan meg tetzik, hogy az Istennek igijenek prædicallasa, az az ſép és fő kep iras, melyben az Christus minden ő io tetemenyiuel ugy az mint vagyon ki jelentetik. Nemis külőmbözünk semmit az Origenestől lib. 8. Contra Celsum ahol igy ſol: Vadnak annak felette (nekünk.) képeink és Istēhez melto aldozatink mellyek nem valami tiztatalan mesterektől faragtattanak: hanem az Isten igije által mi bennünk ſereztettenek, tudni illik, az jo ſágos cselekedete knek

Orig. lib. 8. contra Celsum

deteknék peldai és epűleti:kik az Christusnak kőuetői. Mint ha mondanat hogy ő magok az kereztyenek, és az ő dicseretes forgolodasok az kereztyenek az ő kepek.

CAPVT II.

Melyben az képek felŏl valo értelmeknek kűlőmbőzesek foglaltatik

AZ képek dolgaban valo kűlőmbezesűnk minekűnk az Pápistaktol haromban áll.

Első az Romai Anyaßentegyhaz azt tanittya hogy ßabád képeket irni es csinalni az Istennek ki jelentésere: nem hogy az ő állattyat avagy valoságat ki jelenthetne; hanem csak nemely ő tulaidonságit és tselékedétit. Mi penigsen tiltijuk, és mondgyuk nem ßabadnak lenni, hogy az Isten akar mi modon ki irattásek avagy faragtássék, ßentseges tißteletnek okaért: akar minemő kép czinaltassék és abban az Isten imadtassek, sokkal inkak tiltyuk hogy az imadásnak tißteleti azokáltal teremptet állatnak adattassék. Mert az második paranczolat nijlvan mondgya: Ne czinali magadnak faragot képet és semmi hasonlatossagot

1. Kűlőmbőzes.

Az Papistak értelme.

Az mi értelműnk;

ſágot azoknak abrazattyokra, mellyek oda fel vadnak az éghben, &c.

Fogas. Illyen fogaſt teznek az Papiſták. Ezt ugy mond, az paranczolatot érteni kel czak az hamis Iſtenek felel.

Felelet. Felelet. Akar mit mondgyanak ők, de vagy akarjak, vagy nem, ſük ſégh hogy az igaz Iſtennek képeiről értsek: mert ez az paranczolat tiltya hogy az igaz Iſtennek ſem terméſeti, ſem tulaidonſága, avagy czelekedeti képekkel ki ne irattaſſék, vagy faragtaſſék, avagy megh czak haſonlatoſſágais oly ne legyen, mely valami ſentſéges dologhra tétettetnek ugy mint, példanak okáért, vagy az élmenek ſegitſégéért mikor az Iſteni tiſztelletre és imadáſra megyünk. Melyre tanit minket az ſent lelek Deut. 4. v. 15. 16. igy ſolván: Semmi abrázatot, ugy mond nem láttatok (ſem az igaz ſem az hamis Iſtenet) Annakokáért ſemmi haſonlatoſſágot ne czi-
Eſa. 40. v. 18. nallyatok. Eſaiaſis mikor az balványozokat karhoztattyá, azt kérdi tűlök. Kihöz haſonlittyatok az Iſtent? és miczoda haſonlatoſſágot czinaltok néki? Avagy nem hallotatoké? Avagy nem ielentettete nektők kezdettől fogva megh? Mint ha mondana: El feletkezteteke immar az máſodik paranczolatrol, mellyet adot Iſten az ti Atyaitoknak?

és igy mind azokat kárhoztattya kik az igaz Istent képekben akariak vala ki mutatni. Vizontagh illyen fogast téznek s'azt mondgyak: Hogy az második paranczolatban megh tiltatot képeken, kel érteni az balvanyokat: kik nem egyebek, (mind ők mondgyak) hanem mind azok, mellyeket az emberek ugy mint Isteneket imadnak. Fogas.

Felelet. Ha ez az magyarázat igaz volna, egyben ßavartatnek az elsö paranczolat az másodikkal. Mert az elsö, mondvan: Ne legyenek idegen Istenid en elöttem, tilt minden hamis Istenèket mellyeket az emberek vakmeröségböl magoknak gondolnak, remenségeket és bizodalmokat azokban vetvén. Es igy az elsö paranczolatban tiltatnak az balvanyokis mikor Isten gyanant tartatnak. Annakfelötte az minemö külömbséget az Papisták teßnek az kepek és balvanyok közöt, az sem igaz: hogy tudni illik az kepek mutassanak igaz dolgot, az balvanyok penigh hamis és gondoltatot dolgokat. Mert Tertullianus minden kepet és jelentest bálvannak mond lenni. Isidorusis azt bizonittya hogy az pogányok kößönsegesen élnek az bálvánnak és az képeknek nevével, és azon iedzésben. Az miképpen ßent Istvanis Act. 7. v. 41. Az arany Felelet. Az Papistak külömböz tetök, az balvanyok és kepek közöt. Tertull. de Idolatr. cap. 3.

Hieron. sup. cap. 57. Esai.

rany boriut bálvánnak nevesi. Hieronimus Doctoris az megh holt embereknek képeit bálvánnak mondgya. Az mi ertelmünket erősitik az reghi Patereknek tőb irasiis. Mert

Lactant.

Lactantiusis lib. 2. Instit. divinar. cap. 19. azt mondgya: Ninczen kécsegünk abban, hogy semmi Isteni tiszteletninczen ot ahol bálvany vagyon. Az Eliberinumbéli gyülekőzetis azt vegezte Canon. 6. hogy semmit az Anyaszentegyhazakban az falon ollyat fól ne irjanak mely az kőz néptől imádtatik. Origenesis: Nem szenyvedgyük hogy az Iesus az

Orig. Contra celsium lib. 7.

oltárokon, az Templomokban, és bálványokban tiszteltessék: de utallyuk azokat: mert megh irattatot: Ne legyenek neked idegen Istenid, semmi hasonlatossagot ne czinaly ne imadgyad azokat, se ne szolgali nékiek.

Epist. ad Ioh. Hieros: apud Hieronymu Tom. 2.

Epiphaniusis: Az szent Irásnak méltosaga ellen vagyon, az Anyaszentegyházban fel függeszteni az embernek képet, akar Christus legyen az, akar más egyeb szent. Az Constantinopoli gyülesbennis mely lőtt az Coproniamus alat ezőket az Encratiták ellen valo bezedit Epiphanusnak hozza elő: Emlekőzzetek megh szerelmes fiaim hogy az Anyaszentegyhazban kepeket be ne vigyetők, se az szenteknek nyugovo helyeken azokat fel ne allaszsátok: hanem mindenkoron az Istent viselő

In actis synod. 7

lyetek

lyetek ſivetekben. Sőt megh az közönſéges házakban ſe ſenyvedgyetek: Mért nem ſabad az kereztyen embernek ſőme által bizontalanúl hordoztatni, hanem elmeienek ſorgalmatoſſága által.

CAPVT 3.

Melyben az Papiſtaknak ellenveteſék foglaltatik.

Az Papiſtaknak ellenveteſék és bizonſágok, mellyekkel az ő velekedeſéket oltalmazni akarjak, ezek.

1 ELLenvetes. Az Salamonnak Templomaban Cherubinok valanak fel irattatvan, mellyek az Angyaloknak képei valanak, ſőt penigh mégh az engeztelő hely felőt, holot az Iſten imadtatik vala, azokban még az Iſteni felſegis neminemőképpen jelentetik vala. Annakokaért ſabad képekét Iſtennek ki jelentéſere csinálni.

1. Ellenvetes az Cherubinokrol.

1. Felelet. Az Cherubinok Isten paranczolattya. bol czinaltattak.

Felelet. Azok felöl az Cherubinok felöl, az Istennek nijlvan valoparâncsolattya vala, ki még azoknak formajokat s'helyeketis holot legyenek meg hatta volt. Szabadon cselekedhette hat Moyses azokat irattatuan Isten parancsolatyabol: mert ha igy nem volt volna, vétkezet volna. De az Papistak az ö kepek felöl semmi parancsolattyat Istennek nem mutathattyák. 2 Azok az Cherubinok az Sancta Sanctorumba, mely az templomnak titkos belsö reßé vala, valanak, és igy az közenséges népnek elöle el reitetvén, kiket senki csak az fö Pap egyßer eßtendöben latt vala, az nep penigh csak hallasbol tudgya vala. Az mely Cherubinok penigh az nepnek ßemei elöt valanakis, nem imadtatnak vala, semmit nem ßolgálhat az Romaiáknák képeknek oltálmazalára ez dologh.

2. Felelet. Az sancta sanctorumban valanak Nem imadtattak.

2. Ellenvetes. Az Isten meg ielent emberi formaban.

II. Ellenvetes. Az Isten Abrahamnak emberi formaban jelenek meg Gen. 18. vers. 1. mint Danielnek-is, az ki vén embert lata ülven az ßekben. Dan. 9 Az minemö formaban penigh meg jelent, ahban kijs jelenthetni: Annakokaért ßabad (azt mondgyak) az Istent emberi formaban ki irni, söt más egyéb formabanis melyben magat latni hatta.

Fele-

Felelet. Az első nem igaz. Mert az Isten 1. Felel.
valaminemő formában meg akárja magát ie- let.
lenteni, lehetséges ő felségenel, de ebből nem
következik, hogy az emberek abban, az for-
mában őtet ki írhatnak, avagy ki kellene írni,
holot nincsen szabadságok reia, sem valami
kiváltképpen való parancsolatyok. Annak
felette mikor az Isten megh jelénik vala em- 2. Felelet
beri abrazatban, az az abrázat jelenti vala az
Istennek abban az időben, melyben megh
jelent vala, jelen letet, de nem annak utanna:
mint simen az kenyer és az bor az VrVacso-
raiaban az Christus testének és verenek je-
gyei, de nem minden időben, hanem csak az
szentségnek oztogatásának idején: mely el
vegeződuen az kősönséges kenyernek és bor
nak tulaidonságat és természetit vésik fel. Igy
az szent lelekis mikor meg jelénik vala Ga-
lamb képben, az az Galambnak képe, nem
vala többe az szent leléknek jegye, hanem csak
abban az időben. Annak okaért valaki az
szent háromságot effele fórmaban akarja ki
irni. vétkézik és Istennek tiztességhe ellen
cselekedik.

III. Ellenvetes. Az ember, az Isten- 3. Ellen-
nek képe. De az embernek képet szabad ki ir- vetes.
ni Annak okaért az Istennek képetis.

Fele-

1. Felelet Felelet. Ez az ellenvetes csak merö csuf-ságh. Mert az embert semmikeppen ki nem irhátni, az menyiben Isten képet, mely áll az lelki ayandekokban, ugy mint, igasságban es szentségben. 2. Az embernek képét szabad ki irni külső dolgoknak avagy meg lőt dolgoknak meg mutatasára, de nem szabad Istennek ki mutatasára, auagy tizteletire. Hogy azokban az Isten tizteltessek vag imádtassek. Az többi az ő bizonságoknak és ellenvétességnek ezekhez hasomlok, és semmire kellők azért nem szükséges elő hozni.

2. Felelet

CAPVT 4.

Melyben meg mutattyuk, ha tiztélettel illethétni az Istennek és az szentéknek kepeit.

MASODszor, külömbezünk az Papistaktol ebben: ők azt tanittyak hogy az Istennek és az szenteknek képelt tiztelhétni és imadhatni, leghfőképpen az meg fezitetet Christusnak képét. Ezt bizonyittya az ő Doctorok Thomas de Vatering. Holot (ugy mond) az kérezt jelenti az Christust, az ki az keréztfan holt meg, és az kit Isteni tiztelettel kel tiztelnit

Az Papistak allattyak mi tagadgyunk.

követ-

kőuetkezik hogy az kerezttet-is hasomlo tiz- Sum. part. 1. 4. 25. art. 3.
telettel kel illetni. Mi penigh ezzel ellenkeßő
dolgot tanittunk.

Az mi tudomanyunknak és értelmünk- Az mi ertel-
nek fondamentoma, és bizonsága főképpen münk-
az masodik parancsolat: melynek két reße nek okai
vagyon, az első tiltya az képeket, mellyek
abrazollyak az igaz Istent; az masik tiltya a-
zoknak, auagy az Istennek azokban valo
tizteletit, ez igikben. Meg ne horgazd ma-
gadat előttek. Mert akar mely allátot-is nem
imáthat az ember, sem valami bőcsülettel nem
illetheti testenek és terdenek meg hajtasa és
horgaztasa nékül.

Thovabba az ercz kigyo az meg fezitte- 2.
tet Christusnak képe és abrazolta vala. Ioan.
3. v. 14. mely Istennek ő maganak parancso-
lattyabol öntettetet vala. Mind azon által
mikor az nép néki áldoznék az Ezechias Ki- 3.
rálytol el rontaték, melyért Ezechias di-
csertetik-is 2. Reg. 13. vers. 4. Az mikor az
ördögh keserti az Christust, igy ßol. Az te
Vradat Istenedet imadgyad és csak ő néki 4.
ßolgály. Matth. 4. vers. 10. Annak feletté
ßabad egyik embernék, az masikat külső tiz-
telettel és bőcsülettel illetni: de ßenséges Iste-
ni tizteletet néki ádni nem ßabad, sőt megh
tiltattatot. Mert az ßentséges Isteni tiztelet az

elsö tablaban parancsoltatik: az mely tiztelettel penigh eggÿk ember az masiknak tartozik az masodik táblaban: mellyék közül az elsöez: Tiztellyed az te Atyadat és Anyadat. Az emberek közzül penigh az ki légh álsob vagy alab valo, sokkal nagyub és dragab képe az Istennek, hogy nem minden szentek-
5. Demorib' Eccles: cap 24. lib. 9 Epist. 9. Papistak bizonsagh. nek és Istennek ez egez vilagon valo emberektöl faragtatot képeis. Végezetre szent Agoston, és az utan égy néhany idövél szent Gergely nÿlvánsággal tagadgyák és karhoztattyák az képeknek imadását.

Az Papistak az ö velekedeséket oltalmazzak ezekkel az okokkal: 1. Psal 99. v. 55. Imádgyatok az ö labainak samolyat.

1. Felelet. Felelet. Nem jol forditottak ezt az locust az Sidobol: mert ot igy vagyon: Horgazzatok meg magatokat az ö lábainak, sasamolyanal, az az, az frigínek ladaianal. Mert ot ighirte vala az Isten hogy az könyörgöknek jelen lenne, és könyörgeséket meg halgatna: annakokáért, nem mondgya az David hogy magokat meg haycsak vagy horgazzak az ladanák: hánē az ladanal jelen leuölsteñek.

2. Elenvetes. II. Ellenvetes. Exod. 3. vers 5. igy szol az Isten az Moyses hez: Né kézelges ide: hanem od meg az te saru kötödét, mert az mely helyben állaz szent föld az; Annakokaért ha

az szent

az ſent helyeket bőcsűlettel kel illetni, ſockal inkab az ſentéknek és az meg fezitetet Chriſtusnak képeit.

Felelet. Parancsollya Iſten Moyſesnek hogy le veſſe ſarujat, hogy igy valami ſentſeges felelmet oltana ő bekje, nem az helyre, hanem ő maganak abban az helyben valo jélen voltara nezve, [illegible] kinek jelen lete azt az helyet meg ſenteli vala. No ezért im mutaſának őkis az ő képek felőkillyen kiuáltképpen valo parancsolatot, mellyet nem cselekedhetnek. Felelet.

III. Ellenvetes. ſzabadſágos embérnek magat meg horgaztani és térdet meg haytani s' bőcsűletet tenni, az Király ſek előt, még az Királynak és Királyné Aſſonynak tauul leteben-is, ſokkal inkab tehat az Iſtennek és az éghben levő dicsűlt ſenteknek, noha tavul vadnak kepeinek. 3. Ellenvetes.

Felelet. Meg horgaztani magát embernek az Királyi ſek előt kűlſő bőcsűletnek jele, mellyel minden kerezttyen embernek az ő Fejedelmehez valo engedélmeſségét meg kel mutatni, erről az térd haytasrol, horgaztasrol, illyen vegre elégſéges parancsolat vagyon Iſtentől. De térdet haitani, magat meg horgaztani, válamely meg hólt ſentnek képe előt ſentséges tiztelet s' nagyob-is az kűlſő Felelet.

ſő bőcsűlettnel, kit ő magok az Papiſtak is meg vallanak, ſemmit nem bizonyithatnak azért ezzel az Argumentommal, hanem ha égyben ſzavarni akariak az kűlſő beczűletőt és imádaſt, az ſzentſéges tiztelettel s'imadaſſal.

CAPVT V.

Melyben kiváltképpen az Iſtennek képeiről valo dologh fogláltatik, és hogy az Iſten azokban nem tiztéltetik ſem imadtatik.

Az kepek tizteles felől valo kűlőmbezes.

Kűlőmbezűnk ebbenis: Az Papiſtak azt tanittyak, hogy az kepekben és abrázatokban, melyekben az Iſten önnön magat régen meg jelentőtte ſzabadon tiztelhetni s'imadhatni: az Atya Iſtent vén embernek képeben: az fiut kerezt fara fel fezitetet ember kepeben. Az ſzent lelket galambnak képeben. &c.

Ez ellenben. Mi azt tanittyuk hogy nem ſzabadſágos, ſőt meg tiltattatot, hogy az Iſten né tiztelteſſek valamely képnek ſem előtte, ſem általa, mért ez az (az mint az előbis mondam) az mit az maſodik párancsolatban

latban tilt az Isten. Innen vagyon, hogy az Izráeliták az arany borjunak imadasáért balvány imádoknak mondattatnak lenni Exod. 32. noha nem az boriut, hanem Istent tiztelnek az borju képben. Mert az Aáron Pap azt mondgya v. 5. Holnapi napon az Iehovanak űdnepe léßen, mellyel jelenteni akarta hog az az borju az Iehouának, kit ők tiztelnének, ugy mint ábrazloja volna.

Ilyen fogást téznek az Papistak s-azt mondgyak hogy az Izráélitak az borjut, ugy mint ő magat az Istent imádták: Mert az Aáron Pap mondgya. vers. 4 Ezek az te Istenid Izráél, az kik tegedet ki hoztanak az Ægyptomnak földeből. Fogas hogy az boriu Isten volt.

Felelet. Az Aáron Pap ez mondásal csak azt ákarja jelenteni, hogy az arány borju, az elő Istennek jelen letenek jele volna. Mert gyakorta az jegy, az jegyzendő dolognak képet veßi fél: mint mikor az ki, az Király ßékben be ült, és az Királynak ßemelyet viseli, Királynak neveztetik. Szent Agostonis igy ßol ez felől: Az képek ugymond, ßoktak annak az mit jedzenek nevet fel venni: mint az Samuelnek latot képe mondatik vala Samuelnek. Bizonyara nem-is mondhattyuk az Sidokat minnyajan oly eßteleneknek lenni hogy az borjut Felelet. De mirab. scri. lib. 2. cap. 13.

Istennek

Istennek, ki őket az Ægyptombol hatalmas
son megh szabadította és ki hozta vala itiltek
volna.

Ezek kiuáltképpen valo kűlömbezesink
az Papistaktol az képek felől, mellyekben
soha nem kel eggyeznünk vélek. Mert így
az kereztyéni vallásnak fondamentomaban,
tevélyegnek, mikoron az igaz Istent bál-
vannya akárjak változtatni, és kűlömb kű-
lömb sollásnak modgyaual szokoskoda-
sokkal az poganyságnak bálvanyozasát
igyekezik oltalmazni. Meg kel ma-
gunkat tűlök, ugymint baluá-
nyozoktol oltalmaz-
nunk.

TIZE

TIZEDIK VETELKÖDES.

AZ CHRISTVS TESTETENEK ÉS VERENEK AZ Vr Vaczorajaban való jelen léséről.

CAPVT I.

Melyben az ellenkező feleknek kezenſéges értelmek foglaltatik.

HISZŰK és tanittyuk az Chriſtus teſtenék és vérenek az Vr Vaczorajaban valo jelen létét, nem csak mondas avagy költesképpen, hanem igazan és valoſagoſſan, Mellyet kétképpen kél megh gondolni.

Hiſzük az Chriſtus teſtenek és verenek valoſagos jelenlétet

ni. 1. Az jegyekre nézue, 2. az véuőkre nézue.

1. Az jegyekre nézve.

Az mi az elsőré néz, hizzük és tanittyuk az Christus testet és vérét igazan az kenyerrel és borral, ugy mint szentséges jegyekkel, jelen lenni. De miképpen, nem valami hely szerént valo jelen létetlel, hánem szentséges hasomlatással. Igy tudni illik az ighe, mihelyen ki mondatik, az szenges fülünkbe jő, ugyan uzon szempilantásban az jelentetet dologh élmenkben szál; és igy az hasomlatosság szerént, mely vagyon az Ige és az altal jelentetet dolog közőt, mind kéttő mindgyarást jelen leszen. Szinten igy az Vr Vacsorajaban az kenyeret és bort nem kel csak magaban ugy mint, csupa teremtet állatokat gondolni: hanem ugy mint külső latháto jeleket, mellyeknek vagyon valámi hasomlatosságok az Christus testehez és vérehez. Mely hasomlatossagh mivel hogy ugyan azon szentsegnek rendeleséből szarmazik, áll ebben, hogy valamikor az kenyer és bor, valamely hű és kereztiyen embernek kezeben vagy szaiaban vetetik, ugyan azon szempillantásban az Christus teste és vére'is azon ember lölkenék jelen leszén, s. ez és nem más az Christusnak az szent jegyékkel valo jelen leté.

Masodik

Masodik modgya az jelen lételnek leßen az vevökre nezve, mert valakik hiznek valosagossan, azoknak ßiuekben jelen vagyon az Christus. De azt kerdik: Minemű ez ielen létel? Azt felelem hogy, az minemő az vetel, auagy kezesűles olyan az jelen letel-is. Miért? Mert az kezesűles auagy vetelből tehetni itéletet az jelen letelről-is. De az keßűles vagy vétel illyen. Az Atya Isten az Christust ajandekozza és adgya nékünk (az vélünk tőt [illegible] formáiara nézue) ebben az ßentségben [illegible] és valoságossan, az miképpen [illegible] semmit senki az emberek közzül egyik az másiknak nem adhat, nem réß ßerént, avagy darabonkent, hanem az égez Christust, Istent és embert: illyen modon. Az Christusban két egez avagy tőkélletes termezet vagyon, Istenség és emberségh: Az Istenségh minékünk allattyara nézve nem adatatik, (mert ugy közölhetetlen, hanem cselekédetire és hathatoságara nezue, mellyek az Istenségről az emberségre ßarmaztanak. De az emberségh egézlen ebben az ßentségben, nem külömben az lelék, mint ßinten az test, és az vér adattatik. Ezis kétkeppen, előßer adattatik minekünk emberségh valoságos állattyara nézue: annakutanna érdemere és jo tetemenyere néz-

Az vévőkre nézve. Modgya az ielen letelnek.

vé

ve: tudni illik, elégh tetelere, mellyel Isten igasságanak az embersegben elégét tőt nezve. Igy azért az egéz emberség és azzal minden jo tetemény adattatnak minékünk. Hogy peniglen külömbözö és egy mástol el valaztatot jegyek az kenyér és bor, erre nézue nincsen az test és az vér külön, és el valaztua egmastol: sőt inkab együt szolgalnak az mi lelkünknek belsőképpen valo taplalására. Tovabba, az Christus emberségenek jo tetemenij nem mind egy modon, kőszültetnék mivélünk. Mert nemellyek azok közzül mienké léznek tulaidonitás által, mely tulaidonitás Istennek neminémőképpen valo munkaja, melyre nézue, az mit az Christus mi értünk cselekedet, szintén ugy nezi Isten mint ha mi magunk cselekettük uolna. Erre nézve kőszelte miuélünk az Christusnak szenyuedését és az ő engedelmességét. Nemellyék penig néminémő bizonyos terjeztésnek modgya szerént leznek miénke, melyet miuel hogy beszeddel senki nijluan valouá nem tehet, illyen példabol meg érthetni. Miképpen hogy egijk gyertya az masiktol tüzet veszen, és miképpen egy faklya tőb huz faklyakkal közli az ő világat karja nélkül, igy vagyon dolga az hiuékben lakozo igasságnak-is, mely szarmazik az Christusnak emberségeben léuő igasságnak forrasábol.

Az Christusnak io tetemenij ketkeppen leszenek mieink.

2. Hasonlatossagnak czelekedese által.

Mert

Mert az ötagjainak igasságok nem egyeb hanem az ö igasságanak gyümölcsei: mint ßinten hogy az egez emberi nemzetnek termezét ßerént valo romlása, az mi elsö atyánknak Adamnak vétkenek gyümölcse. Es igy nijlvan valoua leßen, mikeppen adgya minékünk, Isten az Christust valoságosképpen. Hogy touab mennyünk ebben: valamikoron Isten az Christust nekünk adgya és nyuittya egyßer s' mind az ö lelketis adgya: mely által azoknak ßivekben kik ötet véßik, ez köztis ugymint egy bezet terempt tudni illik igaz hitet, mellyel az ßü igazan, s'valoságosképpen az Istentöl neki nyuitot Christust véßi az menyben tudni illik megh nyugßik az Istennek minden igazan hiveknek töt igiretiben mely ez, hogy nekik adgya az Christust és minden ö igasságát. Mikor azért Isten az Christust minden jo tetemenyvel adgya, és mijs az mi réßünkröl ötet hitt által veßßük ebböl ßármazik, az Christus közöt, és mi közöttünk hivek közöt valo eggyesseg. Mely oly igaz, és valoságos hogy semmi valoságosb és bizonyosb annal nem lehet. Mert Isten és ember közöt valo vetel által löt az leleknek, tudni illik égyben valo köttetése által. Hogy az fel vet dologhra terjünk. Miért hogy valosagos az éggyességh, és igy va-

Az ki vezi az Christust, veßi az Christusnak lelketis.

Az Christussal valo eggyesülesünk.

valóságos az Christus és mi közöttünk való közösülesis, szükségh hogy legyen valami ely modis, mellyel az Christus azoknak szivekben, kik az szentséget vészik igazan, bizonyossán, és valosagossan, jelen legyen. Eddigh éggyezünk az Romai Anyaszentegyhazzal, az mi néz valóságos jelen létére az Christus testének és vérének az Vaczoraban.

CAPVT II.

Melyben az értelmeknek külömbözések foglaltatik.

Az külömbözés vagyon az jelen letelnek modgyaban. Az mi értelmünk: Papisták itileti.

MOndok hogy nem külömbözünk abban, hogy jelen nem volna az Christus teste és vére az Vaczoraban valóságasképpen, hanem czak az jelen lételnek modgyaban vagyon az külömbözes. Mert noha mijs vallyuk jelen lenni: de ezt az jelen lételt nem testinek állat és hely szerént valonak mondgyuk: hanem lelkinek, titkosnak, az jegyekre nézve szentséges hasonlatosságh által; az vévőkre nézve penig hit által czak. Ez ellen penigh az Romai Anyaszentegyhaz tanittya és oltalmazza az alás

alat szerént valo valtoztatast, ugy hogy az kényer és az bor az ige mondas utan, Christusnak valoságos testéve es vereve változzek, és immár azok az tegyek tőbbe, nem kényer sem bor, hanem valoságos és állat szerént valo teste, és vére.

CAPVT 3.

Melyben az mi értelmünk bizonsaghi foglaltatik.

1. BIzonságh. Az Papisták- 1 Bizonságh.
nak az ő értelmek, mely allattya az Christus testének és vérének valoságos ielen létet, hely és állat szerént, az hitnek agazatinak nemely czikkeleinek elleneé vagyon, Annakokáért nem igaz.

Az elsőt igy bizonyitom. 1. Mert hiszük es vallyuk az Apostali Credoban, hogy az Christus testet vőt fel az szűz Mariának állattyabol, aztis penigh egyszer, akkor tudni illik mikor az szent lelektől fogantatot, és szűletetet. De ez nem lehetet ha az kenyerből Christus teste, és az borbol Christus vére lészen az Vr vaczoraiaban; hanem ha valaki

azt akarna állatni, hogy az az test vétettetet az szűztől és nem az szűztől, és hogy csak egyszer terémtetet, és nem csak egyszer: Thouabba, ha az Christusnak teste és vére az kenyer és bor alát vagyon, nem vitettetet fel az égben, hanem męg mi közöttünk vagion, es igy nem mondhattyuk hogy el jő az égből itilni éleueneket és holtakat: Mert az kinek el kel jöni szükség hogy tavul legyen az, mellyet az Istennek Anyaszégyhaza mindenkoron vallot, szent Agoston Doctor igy szol: Az szegenyék mindenkor veleték vadnak, en penigh nem mindenkor vagyok veletek: Végyek eztis az jok, de ne legyenek szorgalmátosok, mert szol vala az ő testenek ielen léte felől: Mert az ő felsége gondviselese, meg mondhatatlan és lathatatlan kegyelme szerént, betellyesedik az mit mondot: Ime véleték vagyok mind világ végezetigh: Az test szerént penigh, mellyet az ighe fel vőt &c. nem mindenkor vagyok veletek. Cyrillus Doctor igy szol: El kel az hiueknek hinniék, hog noha test szerént tavul vagyon az Christus, mind azon altal éreieuel mindeneket sminket is igazgat, és mindenkor azoknak, kik őtet szeretik, jelen vagyon. Vigilius Martyris: Az Istennek fia, ki embersęge szerént el tavozot mi tőlünk, ezt mondgya: Ime en véletek

Tract. 30. in 10.

In Ioan lib. 9. cap. 29.

Lib. 1 contra Anty:

létek vagyok &c. Ha velünk vagyon, miképpen mondgya: El jó az üdö, mikoron kivannyatok az embernek fianak, egy napiát, és nem lathattyatok? De vélünk-is vagyon s nincsenis: Mert az kiket el hagyot, és az kiktöl el tavozot emberséghe ſerént, nem hatta el azokat Iſtenſęge ſerént: Mert az ſolgai forma ſerént melyet mi tölünk az éghben vit, tavul vagyon mi tölünk, az Iſteni abrazat forma ſerént penigh, mely ſerént nem tavozot el mi tölünk, jelen vagyon: Maſut-is igy ſol: Thouabbá holot az teſtnek és az igenek egy termeſeti legyen, miért nincsen mindenüt az teſt-is mint az ighe? Mert mikor ez földön volt, nem vala az égben, moſt-is mivel hogy az éghben vagyon, nincsen ez földön, és ugy annijra nincsen penigh, hogy azon teſt ſerént variuk ötet el jöuéndönek az éghböl &c. Fulgentiuſ-is igy ir: Vgyan azon (Chriſtus) hely ſerént valo az embertöl, az ki meg mérhetetlen Iſten az Atyatol: Vgyan azon az ö emberi állattya ſerént tavul vala az éghtöl, mikor ez földön volna, és el hagyuan az földet fel mene az éghbe.

Lib. 4.

Lib. 2. ad Trasmundu. cap. 6.

II. Bizonſágh. Az Papiſtaknak értelmek el rontya az igaz teſtnek valoſágat, melynek tulaidonſága ez, hogy harom meréſe legyen, hozzuſága, ſeleſſége, és melyſége, ha ezek

2 Bizonſágh.

nem léznek benné, nem igaz test, valamely testben penigh ezek meg találtatnak, nem le-
Cap. de het egyßer s' mind sok helyen, hanem csak
Catheg. egyben. Ezert mondgya Aristoteles-is: Az
Quanti: testnek tulaidonsága valamely helyben lenni ugy hogy, akar kjs megh mondhattya hol legyen. Annak felötte az kik az Christus testet egyßers-mind sok helyben mondgyák lenni, azok nem igaz testnek, hanem véghe-
Hogas. tetlen léleknek akarják az ő testet tenni.

De ők az ő magok oltalmara azt mond-
Felelet. gyak hogy az Isten mindenhato. Vgy vagyon, hogy mindenhato az Isten. De mi itt nem azt kerdgyük mit cselekedhetik az Isten, hanem mit akar? Sőt, mivel hogy mindenhato, azért vadnak némelly dolgok mellyeket meg nem cselekedhetik, mint magat megtagadni, hazudni, auagy azt cselekedni hogy ket ellenkező dolgok igazak legyenek. De terjünk az dologra. Ha az Isten azt cselekedte volna, hogy az Christusnak teste azon egy üdőben külömb külömb helyekben lenne, nem teste tötte volna azt, holot még most-is test, és hogy latható az éghben, ez nem lathato az sentségben: ßigy ket ellenkező dol-
a- gokat egyßers-mind, és egy üdőben igazza tőt volna. Mely az Istennek termezeti ellen volna, sőt nem hatalmaßágának jele volna,

hanem

hanem inkab hogy nem hatalmas. Ez: Augoſton ezt bizonittya, mikor igy ſol. Ha hazudhatna, ha meg csalattathatnek, ha csalhatna, és hamiſſan cselekedhetnék, nem volna mindenhato, azért mindenhato mert ezeket nem cselekedheti. Maſut-is igy ſol: Bizonyara igazan mondatik mindenhatonak, az ki mind azon altal, meg nem halhat, és meg nem csalatathatik. Mindēhatonak mondatik, mert az mit ákar meg cselekedheti, de az mit nem akar nem fenuedi. Mely ha ő benne tőrtennék, nem volna mindenhato. Innen vagyon hogy némelyeket nem cselekedhetik, mert mindenhato.

De ſymbolo fidei ad cathec: lib 1. c. tom: 98 Lib. 5. de Civitate de cap. 10.

III. Bizonſágh: Az kenyernek és az bornak Chriſtus teſteué és véreué valo valtozáſa el rontya az Vrnak Vacsorájját. Mert minden ſentſégben harom vagyon, az jegy, az jegyzendő dolog, az jegy és jedzendő dologh kőzőt valo haſomlatoſſágh. Az Papiſtaknak értelmek ezeket mind el rontya. Mert 1. ha az kenyer és az bor valoſágoſſán Chriſtus teſtevé és vérevé lęznek, igy el vęſz az jegy, és nem kűlőmb lęzen csak ugy mint az kőzőnſęges kenyer és bor. Tovabba az Vr Vacsorajának vęgheis el vęz, melynek vęge ez, hogy emlękezteſſén az Chriſtusrol miglen el jő. Ha penig jelen vagyon ot nem

sźik-

ſükſégh hogy emlekezet legyen rola, mert az emlekezet az tavul valorol lezen. Annak felötte máſik véghe az Vr vacsorajanák ez hogy az lelket taplallya az örök életre. De ha az kenyer és bor el valtoznok, nem az lelket, hanem csak az teſtet taplallyak, mert az lelék léiki éledellel taplaltatik. Mert noha az teſt taplaltathatik neminemöképpen az leleknek eledeleuel-is; de az lelék teſti eledellel ſemmiképpén nem taplaltathatik.

4. Biſágh. IV. Bizonſágh. Az Vr vacsorajában az Chriſtus teſte vétetik az menyiben megh feziteret s' vére az menyibén az kerezt fan ki ontatot. De moſt az az teſt magaban megh dicsöitet, és nintsen abban az allapotban az melyben uala az megh fezitetesben, mert az meg fezitesnek cselekedeti regen megh ſünt. Annakokaért csak az hüt cselekezi hogy az Chriſtus az menyiben meg fezitetet jelen legyen. Thouabba az mely vér az kérezt fan, az Chriſtus kezeböl, lababol és oldalobol ki folyt az földre, nem ſedettetet fel, nemis ſükſégh volt fel ſedettetni, ſem penigh vyonan az érekbe viſſa menni (mert az Chriſtus az fel tamadas utan nem termezet ſerént valo életet élt hanem lelkit) nemis tudgya ſenki houa és micsoda löt abbol az vérböl. Annak felette meg ſem bizonyithattyak az Papiſtak

hogy

hogy áz kenyernek és bornák formaia és ſi-
ne alat hely ſérent jelen legyen: mi penigh
megh bizonyithattyuk mondhattyuk is bi-
zonyoſſan s igazan, hogy ötet lelek ſerint hit
által veſſük: mely hűtnek tulaydonſága hoǵ
azokat az kik nincsenek valoſágoſſa tegye. V. Bi-
ſagh.

V. Bizonſagh. 1. Cor. 10 verſ. 3 azt
mondgya s. Pal: hogy az O Teſtamentom-
beli atyák azon lelki eledelt öttenek, és azon
lelki itált ittanák, mert ittanak az köſiklabol,
mely az Chriſtus vala. De azok az Chriſtus
teſtét az mint megh fezitetet nem eheték ſém
ki ontatot véret ugy az mint ki ontatot nem
ihatták, ugy mint az kenyernék és bornák
változáſanák jelen léteböl, hanem csak hűt
által, mert mégh az az teſt és vér ez vilagon
ſém volt: De ez ellen azt mondgyak az Pa-
piſták: Hogy az atyak azon lélki éledelt éttek
es azon lélki itált ittak, de nem mivelünk ha
nem ő közöttek: De ez az felelet ellene va-
gyon az ſent Pal tanitáſának: Mert az ſ: Pal
azt akaria bizonitani hogy az Sidok (az mi
erre néz) nem utolſobbak voltanák az Co-
rinthusbeliéknel, ezert mert igyan azon lel-
ki eledelt öttenek s azon lélki itált ittánák
melyet az Corinthusbeliek: Ha azért igy nem
értik az ſent Pal mondaſát, tehát az Sido-
kat aláb valova s utolſobbakka teſik az Co-
rinthusbelieknél. Papiſt. fogaſa. Felelet.

VI.

VI. Bizonságh. Az miképpen az sombat teremtetet az emberért, nem az ember az sombatért, így az Vr vacsorajais lőt az emberért, nem az ember az Vr vacsorajaért: Annakokaért az ember job, nagyub·is, az szentségnel: De ha az szentségben levő jegyek az kényer és az bor Christus testeué és véreué valtoznak, sokképen és sok graduſſal nágyub s'fellyeb valo leſsen az szentſégh az embernél, holot az ember, noha minden allatoknal felyeb valo alapotban legyén, mind azon által csak lelek szerént egyeſsült az Chriſtuſſál, és az ő szentséges tagaiua lőt, az el valtoztatot kenyer penigh és bor ő maga az Christus: De az szentſégh, avagy az kűlső jegyek, soha nem felyeb valok, sem nagyobbak az embernel, holot akar minemő dologhakis az vége nagiob annal à ki altal azt meg nyerhetni: Annakokáért helyben maradhat hog az Chriſtus teſte nintsen jelen teſt szerént, hanem lelék szerint: Touabba az Vr vacsoraſsaban minden hiuek vezik az égez Chriſtuſt, ki Iſten és ember, noha nem veſi az Iſtenſéget: De az Papiſtáknak modgya szerént nem vetetetik az egez Chriſtus, hanem csak egyik réſze, tudni illik az emberſég. Annakokaért ebben az szentſéghben nintsen teſti étele az Christus testenek, sem teſti jelen lete.

VI. Bi. Mat. 2: vers. 2,

VII

VII. Bizonſagh. Az régi Anyaſ:egyhaznakitileti Theodoretus Dialog. 5. igy ſol: Az ki ugy mond (tudni illik az Chriſtus) az ő termezet ſerént való teſtet buzanak és kenyernek nevezte,es iſmet magat ſőlő tőkenek ugyan azon az lathato ſegyeket ő teſtenek és vérének nevezetiuel illette, nem valtoztatuan el termezetit, hanem az termezethez kegyeſemnek ayandekat aduan: Honnan az jő ki, hogy az ſegyék az áldas által, nem változnak ell, mellyet azon Theodoretus nÿluaban megh magyaraz Diálog 2. mikor igy ſol: Semmikepen vgy mond az ſentſéges ſegyek az áldas utan, az ő termezetteket el nem hadgyák: Mert megh maradnak az ő előbbi állapottyokban, formaban, és abrazatban, és ſinten mint az előt, ugy meg láthatni és illethetni, de mind azon által, az mellyeké lőttesnek ſinten ugy kel érteni, hinni és imadni, mint ha azok volnanák, az mellyek imadtatnak. Gelaſius Papais igy ſol:Bizonyara, ugy mond az Chriſtus teſtének és vérének képe és haſonlatoſſága az ſentſégeknek cselekedetiben tiztelteték &c. Iſmet Meg maradnak mind azon által az ő termezeteknek tulaidonſágaban &c. Lombardusis igy ſol: Ha penig azt kérdik: Micsodas ez az változas formaſaba-

VII. Biſagh. Theod. Dial. 5.

Dial. 2.

Gelaſius lib. duabus natur.

jabane, auagy másképpen lesen? Meg nem mondhatom. Hogy peniglen még az Anyaszégyhazban léuő Paterek sem vallottak az kényernek és bornak Christus testeué és véreué valtozasat, sok bizonságokbol és okokbol meg tetzik. Elősőr. Mert azoknak ideajekben sokas vala, hogy az mi megh maradot az szent jegyékből az Vr vacsorajanak el végezese utan tűzzel egetik vala meg mellyet nem cselekedtenek volna ha az kényerés Christus testenek és az bort ő verenek hittek volna lenni. 2. Thouábba, az szentségnek eggyességeből, és az szentségbeli jegyéknek meg maradasábol és igasságabol vesznek vala bizonságot és érősséget az regiék az Christusban leuőkét térmezetnek meg maradasának, és egy szemelyben valo eggyelalesének bizonnitásara, az Euthicus éretnek sege ellen, mint Theodoretus és Gelasius ide fellyéb jelente. Mely erősséggel nem kellet volna elniék sném-is élhettenek volna, ha az kényernek és bornak meg valtozasat az Papistakkal hittek volna. 3. Harmadsor. Constantinapolyban illyen sokas vala, hogy ha valami meg maradot az Vr vacsorajatol, az gyermekek az scholakbol hiuattatianak, és azoknak adatatot hogy el költsek, mint ezt bizonittya Evagrius lib. 4. histor. Ecclesiast. cap. 36.

az el valtozást még az reghi Paterek sem tudtak.

Azok

Azok penigh nem bocsaratnak vala az VR asztalához. Melyből meg teczik hogy abban az ádóban, az mely kenyér vagy bor megh maradot csak ollyanná tartatot mint az több közönséges bor és kenyer Ha penigh hittek volna el valtozni nem tartottak volna ugy.

Evagri lib. 4. Hist. cap. 36.

4 Annak felette regen az Romai Anyaseni egyházban sokas vala, hogy az megh nem szenteltetőt kenyér és bor, az meg szenteltetet kenyerrel és borral elegyelitettenek, és ugy szenteltetnek vala megh. Nem illenek penig az hozza, ha az bor es kenyér Christus testevé és véreué valtoznek. 5. Végezetre Nicolaus Cabasilas igy sol: Minek utanna az Pap az hiuéket könyörgessél meltoztatta, elmejeket fel inditotta, gondolatyokat az földről el vonta, és ezt mondgya: Oda fel emélyük szivünket, az oda fel valokról gondolkodo gyunk, nem az földiekről: Azok vélc egy eznek, és azt mondgyak hogy ott vagyon az ő szivők, ahol az mi kincsünk, ahol vagonaz Christus az Atyanak jobian ülvén.

Mieroll. cap. 19. Amalar. lib. 3 de offic. Ec cles. ca. 44.

Exposit. liturg. cap. 26.

CA-

CAPVT 4.

Melyben az Papistaknak ellenvétesék fogláltatik.

§. Ellen: 1 ELLEnvetes. Ioan 6. v. 55. igy szol az Christus: Az en testem valoban étek, és az en vérem valoban itál. Annakokáért ugy mond szükség hog az Christus testet és véret szájal kel innia.

Felelet: Felelet. Ez egez Caput az Christusnak lelki éledeléről szol: Igaz hogy az Christus teste valoban étek, és vére valoban ital, de lelki étel és ital, mellyet nem szaiál, hanem hittel kel vénni. Ezt akaria azért ott az Christus jelenteni, hogy tudni illik, ő benne, hinni, és énni az ő testet és véret innia, mind egy legyen: Thouábba, az az Caput nem szol, sem nem kell érteni, arrol az ételről mely az szentségben lészen, hanem az közönséges ételről, az szentségen kivülis. Mert vers. 53. igy szol: Hogy ha nem ęiénditek az embernek fianak testet, és nem ijandgyatok az ő vérét nem lészen élететék magatokban. Mely igéket, mellyek az égez Caputnak mint egy szeki avagy

veles

veleje) ha az ßentſégben valo ételről értünk, ſenki az emberek közzül az Iſten ſianak el jöuétele elöt nem ṽdvözülhet, holôt az Chriſtusnak teſtet és vérét ſenki nem ęßi, ſem iſſa, mert itt ez világon nem leßen, annakokáért csak hitt által leßen hat jelen az hiveknek ßiuékben.

II. Ellenvetés. Az Chriſtus ő maga mikor az Sacramentomot ßerzi ezt mondgya: *Ez az en teſtem és ez az en vérem.* 2 Ellen.

F. Ezeket az igheket nem kel ugy érteni az mint vadnak hanem jegyzesképpen, hogy az kenyer Chriſtus teſtenek mondatik, holot csak jegye és pecseti legyen az teſtnek. Itt illyen fogaſok vagyon: Az utolſo Teſtamentomnak nem kel homalyoſnak, hanem nijlvan valonak lenni: Az Chriſtus penigh ebben az ßentſéghben az ő utolſo akarattyat és teſtamentomat tötte nijluán valoua: Annakokáért nem kel ezeket peldakepen hanem vilagoſſán és nîluan az mit ßollot érteni. Tertulli lib. 4. contra Martion

Felelett. Az Chriſtus ßollotot az helyen nijluan és vilagoſſán, de mind ázon által peldaképpenis: Mert ez volt mindenkor az Chriſtuſnak tulaidonſága és ßokáſa ßollaſának, hogy mikor az ßentſégekről ßollot az jegyzendő dolognak neuét adta az jegynek.

Igy

Igy az kőrnyűlmetelkedes Gen 17. vers. 10. mondatik Isten frigyenek, mellyet meg magyaraz. vers. 11. mikor az frigynek jegyenek mondgya. Exod 12. v 11. Az Husuéti barány mondattatik, az Angyál által menetelenek, mely Angyal Izráélitaknak hazokon, mikor az Ægyiptomnak első ßületet őli vala, által megyen vala, holot annak az által menetélnek az az barány csak jele vala: Igy 1 Cor. 10. vers. 4. Kőßiklanak mondatik az Christus 1 Cor. 5. vers. 7. ismet husueti báránynak: Ezekhez hasomlo ßollásnak modgya vagyon ebben az Sacramentomban-is, sőt ő magok az Papistak-is meg vallyák hogy hasonlatosság ßerént valo ßollásnak modgya: Mert ßent Lukacsnal 22 cap. ig ßol az Christus Ez pohár uj Testamētom az en véremben mintha mondana Testamentomnak jegye, pecseti és ßalaga: Annak telette meg kel gondolni aztis mitsoda ődőben ßollotta ezt az Christus. Szolotta az ő halálanak előtte, mikor még az ő teste fel nem fezittetet, és vére ki nē ontatot vala, nem ęhettek hát az tanituányok az ő testet, sem ihattak véret, test ßérent, hanem hút által. ismet. Ez vacsoranak ßerzesékor, nem csak ßerzőie volt és rendelője az Christus az ßen. ségnek, hanem égyßers-mind ßolgaltatoiais. Ha azért az kenyér ő testeué, és az bor ő véreué valto-

zot, hát ő maga az Christus saját kezeben vette mága testet és véret, és ugy adta az tanituányoknak. Sőt, az mely illetlemb dolog, ő maga-is étte maga testet s'véret. Mert ő magais ett az kenyerből, és ivot az borbol, hogy igijs megh szentelne ezt az Sacramentomot, mint szinten az kéreztségnek, Sacramentomat-is ő maga eluén vele meg szentelé: Viszontagh. Ha ezeket az igeket csak ugy kellene érteni, mindnyajan valakik élnek ez vacsorauál gijlkosi lennenek az Christusnak Végezetre. Ha igáz volna az Papistak értelme, hogy az kényer és bor Christus testevé véreué valtoznek, kőuétkeznek hogy az mitestűnk, csak valami kűlső szinéuel az kenyernek táplaltatnek, substantiaja, az az valossága nélkűl, mellyet mindnyajan az Philosofusok, az bőlcsek, hamisnak tanitonak leñi.

Hogy peniglen ezeket és tőb effele illetlen dolgokat meg oltalmazhassák az Papistak nemellyek kőzűlők kűlőmb kűlőmb fele vy csudakat gondolnak, mellyéket ez szentségben mondonak lenni. 1. Csudat mondgyák hogy ez leszen, mert az Christus ugy mond, ugyan azon nagysággal mondgyák az szentségben, mellyel az kereztsan tűgget, és mostis az mellyel vagyon az égben, mind azon által az kenyernek nagyságat felől nem haladgya.

Mas fogás? Az Papist. csoda teteli az Sacram. Ioan. de Combi. Comp: Theolo. lib. 6. cap. 14.

gya. 2. Csuda, hogy az Sentlegben, csak
valami forma és abrázat vagyon, valoságh
4 vagy állat nélkül. 3. Hogy az kenyer Christ9
téſteue valtozik, de ugy hogy az teſtnek va-
5 loſága ſemmiué mind azon által nem leſen.
4. Hogy az teſt, ſem neuélkedik ſem ſokaſo-
6 dik, ſantalan ſok oſtianak megh ſentöleſé-
velis. ſem nem kiſſebedik ſok oſtiáknak meg
etelevelis 5. Hogy az Christuſnak ugyā azon
7 egy teſte ſok meg ſenteltetet oſtyàk alat va-
gyon: 6. Hogy mikor, az oſtya el oſtatik, az
Christuſnak teſte noha nem oſtatik el, dē
8 mind azon által az oſtyanak minden reſzecs-
kéieben egézlen vagyon. 7. Hogy mikor az
Pap az oſtyat kezeben tarttya, az Chriſtus
teſte ö magaban megh nem lattatik, hanem
9 csak az kenyernek és az bornak ſiné. 8. Hog
mikor meg ſünik az kenyernek és az bornak
formaia, ſine, és abrazattya, meg ſünik a-
Chriſtus teſtének és vérének ot valo jelen le-
teris. 9. Hogy az kenyérnek és az bornak for-
janak, ſinének abrazattyanak ſinten ollyan
ereje és foganatoſſága legyen mint ö maga-
nak az kenyérnek és az bornak hogy tudni
illik taplalhatyák és érőt adhatnak az teſtnek.
De ha csudakat ſabad leſen elö hozni, kö-
nyü akar mely hamis és illetlē velekedeſéketis
meg oltálmazni: Hogy ezt az értel vegezük, mi
uel hogy néminemö valoſágos égyeſéles va-

gyon az Christus és az hiuéknek ſiuek, vagy lelkek kőzőt az ſentségben, annakokaért az mi tiztűnk az, hogy ſivűnket az Christusban helyhezteſſűk, őtet minden érőnkből ſereſſűk ő benne őrvendezzűnk, annak feletté őtet minden ez vilagi marhank felet kiuannyuk, reménségűnketis egyedűl ő benne veſſűk: Végezetre noha mîgh ez főldőn vagyunk nyajáskodaſunk mind azon által az éghben legyen: Mert igy léſen az Christus valoſágoſſan és igazan jelen, mely jelen letelt commendalt minekűnk az réghi Anyaſ: egyhaz Mert az régiéknek minden aldozottyokban, mint moſtis az papiſtak az Miſeben, az Pap ilyen modō ſollitya vala meg az népet. Surſum corda. az az, ſiuőtek oda fel legyen. Kire az nép igy felel vala. Habemus ad Dominū. az az, az mi ſivűnk az Vrra vagyon. Mellyel intettetnek vala, az kik az Vr aztalahoz jarulnak és valláſt teſnek vala arrol, hogy az ő ſiuek és hitők az Christusban, ki az ő Attyának jobian az éghben űll, helyheztetuén volna. Ez azért az mit ſ: Agoſton mond: Ha azért igazan, ha hiuént, ha buzgoſággal ha ſentűl ha kegyeſſen az Chriſtuſnak menyben menetelet ſentéllyűk, menyűnk fel ő vele, és ſivűnk oda fel legen. Maſutis azt mondgya, hogy azok, kik az Chriſtuſſal fel tamadtanak, hittel

Ang. ſer. 2. de aſcenſi.

Serm. 141. de tempo. ſiue ſer. 2. faria 2 paſch.

hittel és remenségel el hiuáttattanak az ő nag aztalahoz, az égben valo aztalhoz az Angyaloknak asztalâhoz, holot ő maga az Christus az kenyér.

TIZENEGYEDIK VETELKŐDES. AZ MISEBEN VALO ALDOZATROL.

CAPVT 1.

Melyben az aldozatnak igeje, mely az Papistaktol, Misennk nevéztetik, magyaraztatik megh.

MINek előtte az vetelkedesre jutnank, annak előtte az aldozatnak igheje mit jégyezzen, azt kel m[illegible]lentenűnk.

Az aldozatnak igeje hany ke-

Az aldozatnak azért igheie kétképpen vetettetik, tulaidon jegyzesben, auagy kiualtképpen, es hasonlatossag sérént. Kiuáltkeppen

pen valo jegyzesben az aldozatnak igeie iegyez valami ſzent cselekedetet, melyben az ember válami külſő és teſti dolgot fel veſzen, Iſtennek és meg aldozza, hogy azzal az Iſtent tiztellyé és meg engeztellyé. Ebben az iegyzesben vetettetnek az O Teſtamentomban valo aldozatok, az Chriſtusnak kereztfan valo aldozattyais. Haſomlatoſſag ſzerent penig aldozatnak mondattatnak az érkölcsnek törvényeben valo cselekedetek-is. Ez vételkedesben azért aldozatnak igheie, neha az kiváltképpen valo iegyzesben, neha haſonlatoſſagh ſzerént vetettetik.

pen vel teſſe

CAPVT II.

Melyben az vételkedes felöl valo egyezes foglaltatik.

AZ mi velek valo egyézeſünk ezket dologban ál 1. Az Vr vacsoráia iol és igazan mondattatik áldozotnak, az mint regen az attyaktolis neueztetet, harõ okokért. 1. Mert az Chriſtusnak kereztfan valo adlozattyanak emlekeztetöie, melyben egyſzers-mind halakatis adunk Iſtennek azért az áldozatért, mely halaádás az mi ayakinknak tulkaiual valo adlozat, Hebr. 13. v. 15.

1. egyezes: Az Vr vacsora, a aldozat harom okokert

2 2. Mert valakik ezzel élnek, azok ennek ve-
teleben, az ő teſtekét és lelkeket élő ſent, és
kedues áldozattul allatyak Iſten eleiben: Mert
miképpen az Iſten, ebben az ſentſégben ad-
gya és nyuittya minekünk az Chriſtuſt min-
den io tetemenijvel, azonképen mijs fel veſ-
ſük magunkat Iſtennek, ugy mint ſolgak,
hogy az ő utaiban jarunk, és neki égez ele-
3 tűnkben engedünk. 3. Mondattatik áldozat-
nak, az alamiſnara nezuéis, mellyet az hiuek
ezzel az ſentſéggel éluen, az ő halaádo vol-
toknak bizonſágára, fel veſnek vala, és az
ſegyenyeknek oztogatnak vala. Ezert ſoktak
vala az reghi Anyaſentegyhazban ſéuő Pa-
terekis ezt az ſentſéget nevezni vér hullatlan
áldozatnak, az aztált oltarnak, az égyhazi
ſolgakat Papoknak. Vegezetre mind az egez
cſelekedetőt aldozatnak, nem Iſtennek, ha-
nem az gyűlekezetnek, mellyet nem csak az
Concil. Matiſc. gr. can. 4. Pap, hanem az népis fel viſen vaa. Innen
vagyon hogy égy neminemő réghli gyűleke-
zetben, az végeztetet mondvan: Meg tudtuk
hogy némely kerezttyenek, el hagyuan az
Atyafiaknak gyűlekezetit, az Iſtennek paran-
csolattyatol nemely helekbē ugy el tevelyed-
tenek hogy ſenki azok kőzűl mikor az oltar-
ra fel veſik az oſtiat, igazan tiztiben el nem
jar, annakokaért végeſſük hogy minden va-
lar-

ſárnapon az oltari ſzentſégh minden fernak-
tol és aſſzonyállatoktol fel vitetteſék, mind
kenyers-mind bor &c. Sz: Agoſtonis azt pa- August.
rancsollya, hogy az Vrnak oltarara az aſſ- Epiſt.
ſzonyallatok aldozatot vigyenek fel, hogy az 122.
Pap altal, Iſtennek fel mutattaſſek: Igy azért
az reghiéknel, az égez gyülekezetnek Vr va-
csorajaval valo élese közönſegesképpen al-
dozatnak mondattatik vala.

II. Az Chriſtuſnak önön maganak teſte
is nemi nemö modon aldoztatik az Vacsora- Az Chri-
ban: Mert miképpen az kenyer Chriſtus teſte ſtusnak
ſzentſéges jegyzes és haſonlatoſſágh ſzerent, teſte mi
azonképpen az kényérnek meg ſzegeſéis al- képpen
dozat, és az Chriſtuſnak fel vitéteſſel az ker- vétette-
réztfan ſzentſégh ſzerént s'ez az oka hogy az tik fel az
Vr vacsoraia az régi Paterektöl enijſzer Chri- Vr va-
ſtus áldozattyanak neveztetik, hogy tudni il- csoraia-
lik az Chriſtusnak kereztfan valo aldozatya- ban.
nak emlekeztetöje. Erröl ſzol ſzent Agoſtonis: August.
Nemde nem egyſzer áldoztatotté meg az Chri Epiſt. 3
ſt9, de mind azonáltal az ſzentſégben nem csak ad Bon.
az Huſueti innepekben, hanem mindē napon
az népnek meg aldoztatik? Mert ha az ſzent-
ſegeknek valami haſonlatoſſaga azokhoz az
dolgokhoz, kiknek haſolnatoſſági nem vol-
nának, ſemmiképpen nem volnanák ſzentſe-
gek: Ebböl haſonlatoſſágbol véſzik azért gya-

korta magoknak az nevezetet. Thovabba al-
doztatik az Chriſtus az vacsoraban az ve-
veknek hűtőkre nézve, kik az tavul valot, és
Lib. 2. el mult dolgot hittel jelen valoua teßik. Er-
queſt. dől ſol ſent Agoſton: Az Chriſtus ackor ál-
v. & v. doztatik meg mi erettűnk, mikor ő benne hi-
Teſt. ſűnk. iſmet: Ackor hal akar kiértis meg az
ad rom: Chriſtus, mikor el hizi valaki magaért meg
Lib. 1. holtnak lenni. Szt Ambruſis ezt mondgya:
de virg. Nem ketelkedem, hogy ma nem nyttatnék
ad Dam. tinektek az oltar, kiknek elmeſeket batorſágal
mondom Iſten oltaranak lönni, kikben min-
den nap az Chriſtuſnak teſte valoſágra megh
aldoztatik. Hieronymuſis igy ſol. Az Chriſtus
mindenkor meg áldoztatik azoknak kik hiſ-
nek.

CAPVT 3.

Melyben az ellenkezö felek-
nek kűlömbezeſék foglaltatik.

Papiſtak velekedeſe. AZ mi ellenkezöink az Vr va-
csorajabol, valoſagos kűlſő, és teſti al-
dozatot csinálnak, melyet Iſtennek viſnek fel,
ugyannyra, hogy azt mondgyák s'aztis tar-
tiryák, hogy az egyhazi ſolga, kiualikép-

pen

pen Papnák neveztetik, ki ebben az ſentſegben az Chriſtus teſtét és véret valoſágoſágoſſan az Attya Iſtennek fel veſi, auagy meg aldozza, igazan és kiuáltképpen az kényernek és bornak ſine és kepe alat.

Mi penigh tagadunk valami oly külſő, valoſágos, auagy teſti áldozatot, az bűnnek bocsanattyanak meg nyereſére, lőnnit tőbbet az Chriſtuſnak égy áldozattyanal, mellyel csak egyſér áldozot az kereztfan. Ez az mi ső kőzőttek valo külőmbezeſűnk ebben az tudományban, mely oly nagy, hogy ha ezt az Papiſták vakmerőképpen oltalmazzák, az mint cselekednek-is, ſémmiképen Iſten Anyaſentégyhaza nem lehetnek: Mert ezzel el fordittyak az egéz kereztyeni tudomanynak és hűtnek fondamentomat: Hogy azért az mi tudomanyunknak igaſſága ki teſsék, meg erőſitőm azt előſer ſent iráſnak bizonſágiual, annak utanna az minemő bizonſágokkal ők az ő vélekedeſéket akarják erőſiteni, megh czafolom. Az mi értelmi

(4)

CAPVT 4.

Mólyben az mi tudományunknak bizonsági foglaltatnak.

§. Bizonság

1. HEBr. 9. verſ. 25. 26. & Cap. 10. v. 10. így ſol az ſen Lélek: hogy az Chriſtus csak egyſer aldoztatot meg, annakokaért nem többſzer: Honnan az jő ki, hogy az Vr vacsorajában nem lehet az Chriſtus teſtének és véreńek, ſemmi oly kűlső, valoſagos, és teſti megh aldoztataſa

Az Papiſtaknak fogaſok.

Az igek nijluan valók tellyeſſeggel: De így felelnek erre az Papiſtak: mondgyak, hogy az Chriſtuſnak aldozattya, az aldozatnak allattyara nézve, mellyel ő magat meg aldozta csak egy, de az mi nez az áldozatnak modgyara mind vér hullataſsal valo, mind vér nélkűl valot. Az ſ: Lélek penig ott az helyen ſol az Chriſtuſnak csak vér hullaſſal valo áldozattyaról, ez penigh csak egyſer lőt az keresztſan: Igy azért nem bizonyithatni azt veres áldozatrol, az vér nekűl valo aldozatra

Fel lelet.

De ézt felelem arra. Az ſent Pal ebben az levelben ſol egy átallyaban csak egy áldozatnak nemeről, ugy mint az véres aldozatro-

Mert

Mert igy ßol Cap. 9. verſ. 24. 26. Mert nem az kezzel csináltatot ßent helyre ment be az Chriſtus mely ellenben vettetet peldaia amaz valoſágosnak, de az égben, hogy moſtan be mutaſſa magat az Iſtennek ortzaia elöt mi érettünk: Es hogy fokßor ne vinné âldozatra önnön magat, mint az fö Pap be ment amaz fö helyre eztendöként az idegen vêrnek altala: Miért hogy kellet volna ö neki gyakorta ßenvedni világh fondamentoma fel veteſêtöl fogva: Moſtan penig egyßér az üdönek el végezeſében, az bünnék el haritaſára, az önnön áldozattyanak altala mégh jelentetet. Et verſ. 28. Az vérnek ki ontaſa nélkül nem léßen az bocsanat.

Honnan nijluánſággal meg teczik, hogy ſoha az ß: irás két áldozatnak nemet nem iſmért s némis állatot: Minden külömbezes auagy valaztas penig az Iſteni dolgokbã valamelynek fondamentoma az ßent irásban nincsen, csak emberi talalmány. Söt ha ez az áldozatnak megh külömbeztetese igaz leßen, nem leßen igaz az ßent Palnák mondaſa, hogy csak égyßer áldozta legyen megh önnön magat, holot az Papiſták értelme ßerent ennijßer áldoztatot legyen megh. 2 Feleleſ

5. Bizonságh Nem egy ez az áldozat az kereztfan valoval.

II. Az Romai Anyaszentegyhaz azt tanittya, hogy az Vr vacsoraianak áldozattya mind egy, állattyara nézue, az kereztfan valo áldozattal: Mely ha igaz, szükséges hogy ez az Vr vacsoraiaban levő áldozat, annak az kereztfan el kezdet áldozatnak, legyen végben valo vitele, auagy elő hozasa annak. Ackor mellyket valazak ez kettő kőzzül, de meg győzettetnek Mert ha azt mondgyák hogy annak el vegezőie ez megh kel engedniék, hogy az nem volt tőkelletes, holot az Chriſtus annak mind kezdője, mind materiaja, az az áldoztatot ezkőze, mind Papia vagy áldozoia, mind veghe. Mert valamely dologh meg végbén nem ment, nem tekelletes az, mind addigh mig vegben nem megyen: De az Chriſtusnak aldozattya még az kereztfan tőkelletessen végben ment, mint ő maga az Chriſtus mondgya. Be tellyessedet: Ha penigh mondángyák annak az kereztfan valo aldozattyanak vyobban valo elő hozasának lenni: következik hogy az nem volt tekelletes, mert ez az ,az miről az Istennek lelke szol Hebr. 10 vers. 9. mellyel bizonnyitya az O Testamentombeli áldozatokat tőkelletesnek nem lenni, ugy mint mely annnyszor leszen vala,

III. Az

III. Az külső áldozat tetel, az Vr vacsorajanak ſentſégenek termezeti ellen vagyon. Mert ennek vége az, hogy az Chriſtus áldozattyára emlekeztelsen: Az emlekezet penig az tavul valo dolgoké, el multaké, és az be tellyéſetteké: De ha az Chriſtus az ſentſégben minden napon valoſágoskepén meg áldoztatik nem lehet az ő áldozattyanak emlekeztetője: Thovabba ennek az ſentſégnek kiuálképpen valo (veghe ez hogy az Iſten mi nekünk adgya, mi penig végyük az Chriſtuſt minden őjo tetemenijuel ug annijra, hogy az Iſtennek adáſa vagy nyuitaſa, és az mi vetelünk, az étel és itál ebben az ſentſégben kiváltképpen valo cſelekedeték: Ezzel ellenkezik az áldozatban valo cſelekedet, mert abban az Iſten nem adgya ſem nyuittya az Chriſtuſt ſem az Pap nem veſi az nijuitot Chriſtuſt, hanem inkáb, ez ellenben az Pap adgya vagy nijuittya Iſtennek, és az Iſten is véſi az Paptol az Chriſtuſt: De hogy innen ki ſabadullyának, illyen fogáſt találnak: Ez az áldozat, ugy mond, nem oly hogy mi érettünk Iſtennek éleget tégyen, hanem csak oly, hogy az Chriſtuſnak régen tőt áldozattyat mi reánk ſabja: De azt felelem, hogy ezzel inkab az ſentſégnek tulaidonſágat, és termezetit ronttyák, holot ők azt mondgyak, hogy

3 Bizonſágh. Az külső áldozat ellen kezik az Vr vacsoraianak termezeti vél.

Fogat.

Felelet.

hogy az ßentségben az Isten véßen valamit az embertől, az emberis ad Istennek valamit: Annakokaért, ez az áldozat nem lehet ezkőz arra, hogy ákar mely dologotis, melyet Isten nijuit minekünk, el vehesse vagy hozza kapcsolhassa.

IIII. Bizonsagh. IIII. Heb. 7. v. 24. 25. Az ßent Lélők valaßtást téßőn az Christus, Vij Testamentomban lévő fő Pap kőzőt, es minden Levita rőndőn iővő Papok kőzőt, ezt tudni illik: hogy azok sokan voltanak, mert eggyik az másik után kővetkőzőt, ez penigh csak egyedül, es az ő Papsaga őrökkè valo, es senkire másra nem ßálhat. Mely külőmbfęg haio es igaz, ßükſęg hogy csak egyedül az Christus legyen maga ßemélyében az Vij Testamentomban Pap es senki sem ő vélle, sem az ő ßeméllye alat ne legyen más: mert ugy az Vy Testamentomban lévő Papok többen lőnnének, az O Testamentombéli Papoknal. Ha mondangyák, hogy ők az egéz áldozatot ßokták az Christus ßemélyében végben vinni, es hogy az Pap ebben az dologban csak ugy-mint ezkőze az Christusnak. Arra azt felelem, hogy nem igaz: mert az egez áldozat az Pap által mégyen végben, Az ki penig akar-micsoda eselekedetőt végben vißen, nagyob az ezkőznel. Az Miseben

Fogás.

Felelet.

való

való regulábol-is megh teczik, hogy az Pap nem az Christus neueben, sem az ő ſemelyében, hanē maganak és az népnek ſémelyeben áldozik: Mert igy ſol. Aldozunk &c.

V. Ha az Pap Iſtennek valoſágosképpen fel veſi áldozatol az Chriſtus teſtet és vérét, az mi bűnűnknekbocsanattyaért, kővetkőzik hogy valamely ember kőzben iaro leſen Iſten és az Chriſtus kőzőt: De az Romai gyülekezet ugy tanit, hogy az Miſében levő ſentſég ſerző Pap, és az ő tőle fel vitetet áldozat, igaz és valoſágos aldozat, mely csak az áldozatnak modgyaban kűlőmbez, az kereztfan valo áldozattol s'ez az oka hogy az Miſeben kerik Iſtent, hogy kedveſsen végye azt az áldozatot, és az azokat az ajandekokat őmagat tudni illik az Chriſtuſt, az mint hogy kedveſsen vétte Abelnek és Noenak aldozattyat: De mivel hog ſemmi nincsen illetlenb dolog, mint valamely teremtet allatot Iſten és Chriſtus kőzőt kőzben jaronak tenni, illetlen azis ſőt lehetetlen Chriſtuſt valamely eremtet allat által Iſtennek áldozatot fel venni.

V. Bizonſágh Senki nem lehet Iſten kőzét s. Chriſtus kőzőt kőzben iaro.

VI. Az réghi Anyaſentęgyhaznak ltileti: Volt régen gyűles Toletum varaſában, Hiſpaniaban, melyben karhoztatot az az egyhazi ſolga ki egy napon egyſernel tőbbe aldo-

VI. Bizonſág.

áldozot, vevő nelkűl, ezek az gyűlekezetnek
Conſil. bezedit: Tudtunkra vagyon, hogy vadnak
Tolet. 12. c. 5. nemellyék, kik nem annyſzor veſik az ſent egyeſſégnekkegyelmet, az menyſzer nap egy áldoznak, de hogy ha egy nap többer viſik fel Iſtennek az áldozatot: Minden áldozatokban magokat az egyéſſegtől meg fosztyak. Holot megh teczik, hogy regen az áldozatok, nem egyébek voltanak, hanem az Iſtenni tiszteletnek neminemő modgyai, holot ő magais az
Milivi. cap. 2. Pap nem mindenkor egyeſűlt: Nemelly mas gyűlesben iſmet az Miſenek neve, vetettetik nemely kőnyőrgeſnek formajaért: Mertazt mondgya hogy, teczik ő neki hogy azok az kőnyőrgeſek, eſedezeſek és Miſek, melyek valamely gyűlekezetben jauáltattanak, csak
Concil. Tolit. 4 cap. 12. & c. Iacob, de conſecr. diſt. 1. §. Lib. de corp. & ſangui. D. cap 9 ſokásban legyenek. Ebben az értelemben vétetetik azert ez az ighe, mikor igy ſolnak. Miſet ſolgálni. Miſet mondani, rendelni, holot az Chriſtus teſtének és vérének engezteltő áldozattya rendeleſt nem enged magahoz: Abbas Paſchaſiuſis igy ſol: Mivel hogy ugy mond, minden nap vétkezűnk, minden naponis meg áldoztatik titkosképpen vagy ſentſégkeppen mi ereczűnk az Chriſtus: Mely ő bezedi ellenne vadnak az valoſágos áldozatoknak. Sőt maſut világosban megh ma-

gya-

gyarazza önön magat, holot azt mondgya, hogy az ßentsegben az Christus vérét ißßa Lelek ßerént, és áz mit meg eßik egézlen csak, lelki. Ismet: *Külsö keppen csak az hasomlatosság de belsökeppen az Baranyna ereje és az ö macula nekül valo teste étettetik:* hogy tudni illik, ugy mond ha az valoságh az ßentségben nem leßen, ne legyünk az Poganyoknak nevetségül, ugy mint *Kik megh holt embernek vérét innyuk* Ismet. *Nemely az Christus-testet lelek ßerént eßi és verét ißßa, nemely peniglen nem, noha az Paptol az falat kenyeret lattatik el venni.* Okatis utanna ueti s'azt mondgya. *Mert az hitetlen azt gondollya, hogy az meltatlan, el veheti az melto es ßent dolgokat* Mind ezekben lattyuk hogy csak az lelki vetélröl vagyon emlekezet és az lelki áldozat bizonijtatik.

Cap. 13.

Cap 6. ver. 14.

CAPVT 5.

Melyben az Papistaknak ellenvétesi foglaltatik.

1. Ellen vetes.

I. ELlenvetes Gen. 14. versu 13 *Mikor Abraham vißßa tert volna az Kirallyoknac megh véretetesekbol. Melchisedec mivel hogy Istennek Papja vala, vin eleiben kenyeret*

Ex Ge. 14.

Felelet. Felelet. Az husveti barány nem volt áldozat, hanem csak ßentsęg, ugy vagyon hogy Marc. 14 vers. 12. illyen iras vagyon. Es az kovaßtalan kenyereknek elsö napjan, mikoron az husvéti baránt áldozzak vala: de tudni valo dolog hogy az áldozatnak igńe gyakorta annyit teßen teßen, mint Mög ölni, mint mikor Iacob es Laban ön közöttök friget kötnek vala Gen. 31 v. 54. azt irja Moyses hogy Iacob élö állatokat öl meg, es önni egyben hina az ö rokonsagit. Mely igiket nem kel az áldozatra valo öléſröl magyarazni, hanem az Lakodalomra valorul, mert az Iacob jo lelki ismerettel, nem teheti vala réßessé azokat az ö aldozattyában, mivel hogy bálvanyozok, es az Istennek frigie kűvűl valanak. Tovabba az az bárány áldozatnak-is mondattathatik, mert az áldozatnak ßokása ßerint ölettetik vala meg. Annak fölette mikor Saul az ö attyának Szamarit keresné, es kérdené ha valaki latta volna, monda neki égy ßolgalo. Sies es meny föl az magassagra mört az nepnek áldozattya vagyon az magasságban. 1. Samuel. 9. v 12. Mikeppen azért it ez az fö lakodalom avagy innep az Romábán neveztetik áldozatnak: mivel hogy az innepnek kezdetiben az Pap áldozatot vizzön vala föl az Istennek: igy

2. Felelet.

az

az husvéti barany-is mondattathatik aldozatnak: mört azokban az napokban mellyek röndöltöttének volt az husvétnak ßentöléſére aldozatok léßnek vela. Mindazonáltal az az barany nem külömben vala aldozat, mint az Romaban valo lakodalom. Végezétré ám bator ugy légyön, hogy az az barany egyßörſ-mind löt légyen mind áldozat ſ-mind ßentſég, de mit ßolgal ez mi ellenönk? Mert az Vr vacsorája annak helyeben ßállot kivaltkeppen valo végére nézve: mely ez, hogy az mi Chriſtuſſal valo eggyeſülésünket meg erőſsitse. 3. Felelet.

III. Ellenvetés. Malach. 1. v. 11. az Propheta azt mondgya: hogy tizta áldozattal aldoznak az Iſtennek az uij Teſtamentomban. De éz, ugymond, az Miſeben valo áldozat: mert az Vij Teſtamentomban nintsen ſemmi más aldozat. III. Ellenvetes.

Felelet. Ezt az iraſt nem kel értöni, külſö es teſti, hanem az lelki aldozatrol, mölyn nyilvan valo léßen, ha az Propheta ßavát, egyben vettyük, az ß. Pal 1. Timot. 2. v. 8. mondaſával, ki az Malachias iraſát igy magyarazza. Akarom ugy mond, *hogy az ferfiak konyorögienek minden helyen, fel emelven tiſztá kezeke harag es viſſa vonaſ nelkü* ſ-ez az Pogánoknák amaz ö áldozattyok, melyröl az Felelet.

Dialog. cum Trypho ne. Prophéta mond jövendöt. Erröl mondgya Iuſtinus Martyris, *hogy csak az könyörges, és az hálaadas kedves áldozat Iſten elöt, es hogy az keresztyének csak azzal ſokranak áldozni.* Tertullias Ad Scapul. nuſais így ſoll: *Annakokáért áldozunk mi az Fejedelomnek, meg maradaſaert de az mi Iſtenünknek es az övének de ugy az mint Iſten parancsolta, tiſztaságos könyörgéſſel.* Ireneuſis azt mondgya: *Iol vagyon ugymond mind ketképpen. Es minden helyon égö áldozatot viſnek fol az en nevemnek, es tiſzta áldozatot. Elö áldozatnak penig az ſ. Ianos az ſentöknek könyörgeſit nevezi, az menyei látaſról irt könyvben.*

Lib. 4. contr. der. cap 35.

IIII. Ellenvetés. Hebr. 13. v. 10. *Vagyon oltárunk, kikröl önni nincsen hatalmok, az kik az Sátorhoz ſolgalnak.* Ha azért azt mondgyak az Papiſták, hogy oltárunk vagyon, ſükſég hogy Papunk is légyen, es igy valoſagos áldozatunk is.

IIII. Ellenvetés.

Felelet. Felelet. Itt az helyön az ſ. Pal. nem külſö es teſti oltárról emlekezik, hánem lelkiről, Mit ércsön penig az oltáron itt, meg magyarázza ö maga v. 11. *Mert az mely állatoknak ugymond, vére be vitetik az bünért az ſent helyre az fö pap által, azoknak teſtök meg égettetik az táboron kivül. Annakokáért az Ieſuſ is hogy meg ſentelné az ö tulaydon vére által az népet, az kapun kivül ſenyvedet.* Hogy ha az dolgot jol megh-

gon-

gondollya az ember fŏl talallya könnyen, hogy az oltaron az Chriſtuſt értí az Apoſtol áz ki egyſzŏrſmind pap oltar, es aldozatis.

V. Ellenvetés. Az hol uĵ Tŏrvény vagyon, es uĵ frigy, ſŭkſeg hogy ott uĵ Papſag, es uĵ aldozatis legyen. De az uĵ Teſtamentomban uĵ tŏrvény, es uĵ frigy vagion. Annakokaért uy pap es uy aldozatis vagiŏ.

V. Ellenvetés.

Felelet. Az egéz ellenvetéſt meg engedgyŭk. Mert az uy Teſtamentomban uy pap es uĵ aldozatis vagyon. De nem Pápának valamely Papia, hanem ŏ maga az Chriſtus, ki Iſten es ember, uĵ aldozatis vagyon, az Chriſtus tudní illik, az menyben ember, uĵ oltaris, ugyan azon Chriſtus, az menyben Iſten. ki ŏnnŏn magat az uĵ Teſtamentomban az mi bŭneinkért valo engeztelŏ aldozatra, fŏl vitte az ŏ Attyanak. Mert noha ŏ az Iſtennek amaz báránya, ki megŏlettetŏt vilag kezdetiŏl fogva, az Iſtennek Decretomara, es erdŏmének érejere nézve, es az hitre, mely hitt cſelekeſi hogy az kik nincsenek legyenek ſelen: mind azonáltal cſelekedet ſzŏrént csak egyſzŏr áldozot, az ŭdŏnek teljes voltaban, es egyſzŏr magát fŏl vévén mind ŏrŏkké megh maradaz Papſagban. Holott azert az ŏ egyſzŏr valo aldozattya es légiéges hĵaban valo, es haſonlatan minden

Felelet.

dőn Papoknak az bűn bocsanattyáért oſtyával valo áldozattyok.

TIZENKETTŐDIK VETELKŐDES. AZ BŐITRŐL.

CAPVT I.

Melyben az mi velünk valo eggyezéſünk foglaltatik.

I? Harom nemei az bőit.

AZ mi ő velünk valo eggyezéſünk ez tudomany felől, ez harom dologban áll.

1. Nem karhoztattyuk mi az bőnöt, ſőt inkab harom féle bőitőt tanitunk lönni. Erkölcsnek, külſő rend tartaſanak, es Iſteni tiſteletnek bőitit.

I. Erkölcsnek bőiti.

Az erkölcsnek bőyti, nem egyeb, hanem az iozanſagh es mertekletteſſeg, mikor tudni illik az ételben es italban valo kivanſágunkat ugy megzabo-

zabolázzuk, hogy az Istentöl, es terméßet-
töl röndölteröt mértékletessegnek hatarit töl
nem haladgya. Ezt az böytöt minden ké-
reßtyén embernek meg köl tartani egéß éle-
tének röndiben, külsö rönd tartasnak böyti
az, mikor az emberek valami külsö okokra
nezve, némely étkektöl magokat meg tartoz-
tattyak: áz mint Angliaban az Eßtendönek
bizonyos ideiben, megh tiltatot az hus étel,
bizonyos okokért, hogy tudni illik, az moly
állat csak akkor ellétött az öregekkel eggyüt
meg ne ölettessék, es az halaßoknak is alkol-
matossag, adattassék. Az Isteni tißteletnek
böyti, léßen avagy könyörgésnek okaért,
avagy hogy Isten elöt magunkat inkab meg
alázhassuk. Az étektöl meg ßününk. Erröl az
böytröl vagyon az vetelkedes kivaltkeppen.

2 külsö rendtartasnak böyti

3. Isteni tißteletnek böyti.

II. Eggyezünk mind ket felöl, az Isteni
tißtelétnek böytinek igaz es kivaltkeppen
valo végheiben, mellyek ez haromban ál-
nak. 1. Hogy az böyt által az embernek el-
méie gyorsab es keßebb legyen az kegyesseg-
nek gyakorlasara. 2. Hogy az altal az test
mely kéß és haylando minden gonossagra,
meg zabolaßtassék es gyözettessék. 3. Hogy
azzal az mi Isten elöt valo alazatossaginkat
meg mutassuk, bününkröl vallást tegyunk es
azokrol bankodgyunk. Ez végre az Nini-

II. Az Isteni tißteletinek böitinek vegeiröl.

1.
2.
3.

vebeliek még az oktalan állatokat-is az étel-
tŏl regen meg fogyak vala.

III. Az bŏit nek haſ narol.

III. Eztis vegezetre megh engedgyŭk, hogy az bŏit az Iſtenni tizteletre ſegitſégh, jo cselekedet-is ha igazan leſzen: Mert noha ŏ magaban bŏitelni kŏz dologh (oly ha cselekedi ember s'ha nemis ſzabad) mint ſzinten ŏñi és innya, és ŏ magara nez ve jo cselekedetnek ſem mondattathatik, de ha az fellyŭl elŏ ſzamlált végekre nézve cselekedi az ember. Iſten elŏt kedves cselekedet, és minden hivéknek nagynak kel bŏcsŭlni.

CAPVƆ II.

Melyben az ellenkezŏ felek-nek kŭlŏmbŏzeſék fogláltatik.

Az ellenvetes hacomban all.

AZ Romaiáktol valo kŭlŏmbezeſünk ebben az bŏit felŏl valo tudomanyban, harom dologban ál.

Az bŏitnek ideſerŏl.

I. Az Romai Anyaſz:egyhaz bizonyos napokat rendel az bŏitnek, mellyeket ſzŭkſégképpen meg kel tartani. Mi penigh azt tanittyuk hogy az Anyaſz:egyhaznak, és abban lévŏ tanitoknak ſzabad hatalmokban vagyŏ bŏitŏt, rendelni és hádni az ŭdŏnek és alla-

pot-

potnak álkolmatosságara nézve. Mikor az Ianosnak tanitványi kerdik az Christust, mi volna az oka, hogy ők, és az Phariseusok annijßor böitelnenek az ő tanitvanyi penigh nem böittelnenek? Azt feleli vala. Az vő legénnek fiai nemde sirhatnaké az mîg velék vagyon az vő legény? El jőnek penigh az napok, mikor el vetétik tőlők az vő legeny és ackor böittelnek. Mat. 9. vers. 15. Melyből meg erthetni hogy ßükségh böitelni, kiváltképpen valo okra nézve főképen penig ßomoruságnak idein, s'nemis rendelhetne arra álkolmatosb időt: Sz: Agostonis ezt bizonittya mikor igy ßol: *Micsoda napokban nem kellyen böitelni, és mellyekben kellyen, sem az Vrnak sem az Apostaloknac parancsolty aban nem talalom rendeltetetnéc lönni. Tertulian[illegible] azt [illegible]enti. hogy az ö ideiben levo hivec sajat és ßabad akaratyokhol böiteltenec, torvény és parancsolat nekül, az mint az üdö és álkolmatoság hozta. Eusebiusis igy ßol Montanus nevö eretnek ugy mond, volt az, ki az böitnek elößer tôrvënt ßabot volt.*

August. Epist. 86. ad caful.

Tertu. contra Psythis Euseb Hist. Eccles. lib 5. cap. 7.

De illyen ellenvetest talalnak az mi el-ellenközőink Levit. 16. vers. 29. bizonnyos vdő rendeltetet az böitelefnék.

Felelet. Azok az böitők rendeltettenek és parancsoltettanak vala Istentől, ugy hogy lőnnenek az törvénybeli tizteleteknek ugy mint réßei, kiknek véghe lőt az Christusnak

halálában. Annakokaért semmit nem ſolgál, az Vy Teſtamentomban levő bőiteknek bizonyos napjainak oltálmazaſára, holot az Iſten immar az embert affele külső dolgokban ſabadſágoſsa tőtte, nem kőtelezven affele parancsolatokhoz.

De még-is illyen fogaſok vagyon. Az Iſtennek tiztelétire valo bőitőléſre az őtődik és hetedik holnapok rendeltettenek volt.

Zach. 7. v. 5.

Felelet. Igaz az, de azok rendeltettenek volt az Iſtennek Anyaſ:egyhazanak kiváltképpen valo nyomoruſágira nézve, mellyeket ſenved vala az Babillonbeli fogſágban, mellyék az ſabadſággal egiűt meg ſűntenek, Igy mijs valami kiuáltképpen valo okokra nézve hirdethetűnk bőitőt.

Annak felette, ez ellenvéteſtis tamazttyák s'azt mondgyák, hogy az mi Eccleſiaink kőzűlis vadnak, az kik az bőitnek bizonyos ideit meg tartyak.

Felelet Hogy nemely Eccleſiák, az Papiſtaſágot el hagyvan, még-is bizonyos napjat és holnapjat az bőitnek meg tarttyak, azt nem valami ſentſégnek, kőteleſségnek, avag Iſtenni tizteletnek okaért cſelekezik, hanem csak valami külső rend tartaſnak okáért. De az Romai Anyaſ:egyhaz halalos bűnnek tanittya és mondgya lenni, az bőitnek ideiet

avagy

avagy meg nē tartani, vagy meg valtoztatni.

II. Külömbezünk az Romai Anyaßentegyhaztol vagyon az böitelesnek modgyaban: Mert az Papistak közül-is az kik bölcsebbek javállyak, ha valaki az böitben, vizet avagy bort ißik, vagy étek maradekot meg eßik, sőt azt mondgyak hogy meg lehet az böitbenis egyßer del taiban enni, és valamely bizonyos okért, egy oraval az böitnek el végezesének ideje előt. Ez penig az ßokas az O Testamentombeli ßokassál ellenkezik: Sőt az igaz böitnek czellyat el fordittya Mert az az ételtöl valo külső tartoztatas, az kegyességnek külső gyakorlása, sőt jele az mi büneinknek, és az Istennek mégh kisseb jo tetemenyéhez valo meltatlanságunknakis, vallas tetelenek. Tovabba, ők az étkekbenis regulat ßabnak, és valaztást téßnek, mellyekkel ne éllyének az böitben ugy mint tejel, hussal, tiukmonyal, és tőb effelekkel, megh engedik penig az hallal, gyümölcsel, serrel, borral &c valo élest, sőt penig elki-ismeretnek kötelezese alat. De mi azt az étkekbē valo valogatást, bolödsagnak es vezedelmesnek itillyük. Bolondságnak azért, mert az ok az étkek, mellyeket meg engednek, ßinten ugy indittyak, es gyönyörkettetik az embert, az bujalágra, fertelmes-

Az böinek modgyarol.

Az etekben valo valogatasrol

mességre &c. mint az tőb étkek. Thovabba mert az Isteni tizteletre valo bőitnek czéllya és véghe ellenis vagyon, lelki ismeretit vagy üdvősséget kőtni valami étekhez: Bizonyara az réghi Anyaszentégyház, mikoron az regi vdőben bőitőlt, nem csak az ételtől itáltul tartoztattya meg magat, hanem akar minemő győynőrűségtőlis sőt az gyenge, lágy ruházattol, és kenetektűl-is, Ioel. 2. vers. 15 16. Hirdessetek bőitőt &c. mennyen ki az vő legeny az ő agyas hazabol, és az menny asszony az ő kamorájabol: Daniel. 10. vers. 3. Győnyőrűségnek éledelet, nem észem vala, sem hus avagy bor az en szajamban be nem megyen vala, sem meg nem kenem vala kenettel magámat, miglen az harom hetnek napjai bé nem, tellyesednenek. 1. Cor. 7. vers. 5. Meg ne szűkicsetek egy mast, hanem csak eg akaratbol ideiglen hogy vressek legyetek az bőitelesre és kőnyőrgesre, Thovabba az Papistaknak szokasokat mondgyuk veszedélmesnek, és hamisnak, mert el fordittya és el ronttya az kerezttyeni szabadságot, melyre nézve: Mindenek tizták az tiztaknak, mely szabadságban, hogy álhatatossan meg maradgyunk int az szent Pal Gal. 5. vers. 1. Ezt az szabadságot, mondom, el rontya, az Romai gyűlekezet az ő bőitivel, Hogy ezt iobban

2. Mert veszedelmes.

Tit. 1.

ban meg ércsük, lassuk meg, mimodon tartotta Isten eleitől fogva, ugy mint az ő hazának jo vra, ezt az hatalmat maganak hogy safarkodgyek az teremtet allatokbol az emberek taplalasara és hogy az ember ő tűle és áz ő igejetől fügyön Mert ez világnak első idejebē rendőlé az Isten az embernek taplalasara minden füvet, mely magot teremne, es minden fát az mely gyümölcsöt teremne. Gen. 1. v. 29. Az husnak meg ételére adotté akkor Isten neki szabadsagot, avagy nem, bizontalan. Az viz őzön utan meg ütá. Isten az teremptet állatokkal valo élésről, az ő rendelését, es adá hatalmot es szabadsagot az élő lelkes állatokkal valo élésről: de ugy hogy azok közzül némellyeket tisztalanoknak mondvan, ételet meg tiltá, az mint az vérnek ételet is. De ezt az ő törvényét az Christusnak testben valo el jövetele után meg bövité az Isten, es mind Sidoknak, s=mind poganoknak szabadsagot engede minden=féle husnak megh ételere. Ehöz azert az ighihöz es igirethez bizvan mi, *ordógi tudomannak mondgyuk lenni, némely étkeket* lelki ismeretnek kötelezese alat) *meg tiltani. mellyeket Isten teremptet volt, hogy azokkal háláadassal éllyünk.* Socrates az Anyaß, egyhazbeli historiaknak irja azt jelenti, *hogy* Hist Eccl. lib. 5.

az

cap. 21. & Trip. lib. 9. cap. 18. Tripárt. lib. cap 10. & Zoz. lib. 1. cap. 11.

az Apoſtolok ſzabadſagot engettenek kinek kinek élni akar mely étkekkel-is mind böythen, s mind egyéb udökbennis. Iſmet igy ſol. Mikor az Spiridon nevü Püspökhöz egykor ugymond, vendeg mont volna az negyven napi böythen. Spiridonnak egyeb étke nem lévén huſt tön el'eiben, es kenallya az vendéget velle, amaz nem akarván enni, mivelhogy keresztyennek mondaná magát: Mond az Spiridon, annál inkáb kel ugymond enned hogy kereſztyen vagy. Mert az tiſztáknak mindenök tiſztak, mint az Iſtennek ighie minket meg tanitot.

De az Romaiak az Ieremias iraſat vetik elönkbē cap 35, holot az Ionadab parancsollya az Rechabitáknak, hogy bort ne igyanak: mely parancsolatnak mivel hogy engettenek dicsirtetteneke is erette. Annakokaert azt mondgyak az papiſtak, nemely étköknek nemeit ſzabadſagos megh tiltani

Felelet. Ionadáb ezt az parancsolatot az Rechabitáknak adgya, nem valami Iſteni tiſztelötnek, avagy ſentſégnek okaért, hanem csak valami külső dologért. Mert nem akará hogy az ő maradéki szőlőt plantallyanak, vágy bort igyanak, házat épitsenek, veteményt tögyenek: hanem inkáb akará, hogy ſator alat lakozzanak: hogy igy ezeket meg tokvan, az reáiok következendő

nyo-

yomoruſagokat könnyebben el viſelhet-
nék. Az papiſtáknak penig bizonyos ét-
ekről való magok meg tartoztatáſa ſent-
ségnek, Iſteni tiszteletnek okáért léſſen, es az
elki iſmerőtőket kötelezi: külömböz tehát
z Réchabitáknak az ő cselekedetekről, ſ.ne-
mis bizonyíthatnak azoknak példajokkal.

I. Dániel mikor nagy ſorongataſokban, es 11. ellen-
yavalyakban volna, megh tartoztatta ma- vetes
gát az hus ételtől, három egéz hetig. Annak- Dan. 1.
káért nékünk-is kel böytölnünk. verſ. 3.

Felelet. Az ſentők, az régi üdőben, ha
mikoron böitöltenek, bizonyos okokért, ſa-
ad akarattyokbol cselekettek. Danielis ugy
selekette. De az Papiſtaknak az ő böytők,
em ſabad akaratbol, hanem erős parants o-
at alat léſſen, ugy hogy az ki annak nem en-
edne halálos bűnt cselekednék.

Továbba, ha Danielt akariak követni,
niért nem fogtak meg magokat ökis az ke-
yértől, bortul, es kenettől-is? Holott azt
em bizonyittyak meg, hogy Daniel ſemmit
ſtvéig őt volna, ha Danielnek követői a-
arnak lenni, miért esnek ökis? Molanus Molán.
zt iria, hogy az réghiek böytben mind bor- Trac.
ul, mind egyéb gyönyörűſéges eledeltől 3. cap.
meg fogtak magokat, ſőt némellyekk özzü- 1. con-
clus. 8.

S lök

lök két avagy harom holnapig sem öt semit.

III. Az Ianos Baptistanak példáiát, kinek eledele sáskák es erdéi méz volt. 5. Timotheusnakis ki bort nem itt, hozzák elö.

Felelet. De ezeknek, bizonyos etkektöl valo meg szünesök, es bizonyos rend tartasok, iozanságnak es mértékletességnek okaért lött nem lelki ismeretnek köteleztetése alat, sem hogy azert valami iutalmat várnának, mint az Papisták. Nem illik hát az példa-is az ö böytökre.

III Az böytnek vegeitöl.

III. Harmadik külömbözésünk az Romaiaktul, vagyon az böytnek némely végei felöl. Mert ök azt mondgyak hogy az böyt némely bizonyos arra röndeltetet szömélyben ha lészön rész az Isteni tisztelötnek. De mi azt mondgyuk, hogy köz dolog az böyt, (oly dolog mellyet szabad ha cselekészik az embör s-ha nem-is) es nem rész az Isteni tiszteletnek. Mindazonáltal ha modgyával lészen, az mi Istenhez valo buzgosagunknak es tiszteletünknek, ugy mint segitöje: mert ha az testet böytöléssel meg sanyárgattyuk alkolmatosbak lészünk az Isteni szolgalatra. Innen vagyon, hogy ö közöttök-is az kik bölcsebbek azt mondgyak hogy nem az böytnek cselekedeti az Isteni tizteletnek rész, hanem az böytölö embernek ahitatossaga es buzgosaga.

Tovab-

Tovaba azt-is mondgyak hogy az böyt az bűnnek jdő ſerent valo bűntetéſéjért, az Iſten igaſſagának eleget téſen: melyben az Chriſtus ellen nagy káromláſok teſzik meg, holott csak ő az mi bűnenknek mind idő ſ-mind őrökké valo bűntetéſéjért elégh tévő. Fogaſul hozzak elő az Ninivebélieknek es Achábnak példait, kik az ő böytőkkel az Iſtennek Prophetai által tőt fenyégetéſét es haragyat el forditottak.

De erre azt felellyük, hogy az Iſtennek Ninivébéliek ellen valo haragya, nem azoknak böytőkkel, hanem hitőkkel fordittatot el: mellyel Iſtennek Chriſtusban valo irgalmaſſagához támazkottanák: ez penig az ő böytők az ő megtereſeknek csak ugy mint kűlſő iegye vala. Az megterés iſmet mind iegye, ſ-mind gyűmőlcse vala hitőknek. Az Achábnak penigh az ő maga megalázaſa csak merő kép-mutatás vala. Az minémő cſelekedettel ha az pápiſtak-is valamit nyerhetnek Iſtentől ambator probállyak megh. Hogy ezt el végezzük. Mi az böytőt nem karhoztattyuk, hanem azzal valo nem jol eleſt: ſőt kivannyuk, hogy mindenűt az kereſztyenektől ſzorgalmatoſſan megtartaſſek, holot náponként elégſéges alkolmatoſſagot es okát mutatná az Iſten.

TIZEN HARMADIK VETELKEDES.

AZ TÖKELLETESSEGnek allapottyarol.

CAPVT I.

Melyben az ellenkezö felekneк egyezeſek foglaltatik.

Minden igazan hivö tökeletes.

AZ mi ö velek valo egyezeſünket ez ket dologban foglaltatik. 1. Mindnjajan azok, kik igazan hiſznek, az tekelleteſſégnek állapottyaban vadnak megh ebben ez életben is. Matth. 5. verſ. 48. Legyetek tökeletteſſek, miképpen az thi menyei Attyatok tökelletes, Gen. 6. verſ. 9. Az Noe igaz és tökel-

tökelletes ember vala, az ő idejében és az Istennek előtte jár vala. Gen. 17. verſ. 11. Iargy en előttem és legy tökelletes. Sokan az Iudanak királyi közzűlis mondattatnak Istennek előtt igazan es tökélletes szivel iartaknak lenni, mint David, Iosias, Ezechias, &c. Az ſ. Pal is azok közze számlallya magat kik tökéletesſen iártanak, mikor igy ſol: valamenyin tökeletesſek vagiunk, azont ertsük Phil. 3. v. 15.

Ez az tökélletesſeg penig kettőben áll. 1. Az Christus tökelletes engelmesſegenek tulaydonitasaban, melly fundamentoma kut feje, es eredete minden mi tökelletesſegünknek, akar minémű légyen az. Hebr. 10. v. 14. Egy áldozattyaval (engedven tudni illik az ő hálálaban es szenvedeſében) be tellyesitötte (az az tökeletesſekké tötte) mind örökké azokat az kik hisnek. Annakutanna, az keresztyeni tökelletesſeg áll az tisztasagban es igasſagbann is: melynek két részei vadnak: edgyik az mi magunk tökélletesſégének es méltatlansaganak meg ismeréſe: ſzez az oka, hogy az ſ. Pal, noha magát ez előt elő hozot locusban tökélletesnek mondgya, mindazonáltal az előt igy ſolla: En magam felől nem itilem hogy az czélt el értem: ez igit cselekeſzem hogy az mellyek hatra vadnak el feleitven, az mellyek penig elől vadnak azokra ki

Azhiveknek tökelletesſegek kettőbe áll.

Hebr. 3. v. 13. 14.

ki terjezkedven az tzél felé sietek &c. Honnan ki tetzik hogy az az tökélletesség, melyről itt szolunk, sok fogyatkozasokban vagyon Ezen értelemben kel azt is venni, mikor az Iudanak kiralya Asa felöl mondgya az iras, hogy tökélletes szivel volt Isten elöt, holot az nagy képeket ki nem hanta az Isten hazából es holot betegségében nem az lehovat kereste meg, hanem az orvos doctorokban vetette gyogyulasa felöl remenségét. 2. Az az tökélletesseg áll az io szandekban s igyekezetbenn-is, es nem csak êgy avagy más parancsolatnak meg tartasa szorgalmatossagabann-is: hanem egyszöris, mind eggyenkent mindeneknek meg tartasaban: erröl mondgya David. psal. 119. v. 6. Akkor ron meg nêm szégyenülök mikoron nézendek minden te parancsolatidra. Ez az igyekezet gyümölcse az tökélletességnek az menyiben lészen az uijonnan születtetet embertöl. Mert mikeppen hogy minden emberben természet szerênt az Adamnak eseti utan benne vagyon, nem égy sem két vé ökknek, hanem mindenéknek, még az sz. Lélek ellen valo bünnek maga-is. Azonképpen az Christusban uijonnan valo születésnek kegyelme által minden hivekben vagyon az idvességre szolgalo iosagos eselekedeteknek

magva

magva. Melyből az hivek igyekezhetnek is az Isten törvényenek tökélletesképpen valo engedelmességere. Szinten ugi mondattathatnak azert az hivek tökélleteseknek, mint az kis gyermekek mondatnak tökélletes embereknek. Mert noha sok hija vagyon az ő idejeknek állapattyoknak, es okossagoknak tökélletességének, mind azon által az mi néz az emberi tagoknak allapattyara tökelletes emberök.

II. Meg engedgyük azt is, hogy legyenek oly cselekedötök, mellyek fellyeb valok, hogy nem az mivel mi tartoznank: kik olyak, hogy örök életetis érdemlenek, es à törvént sokkal fellyül haladgyak, sötöbbetis érdemlenek, hogy nem az törvénhöz valo tökelletes engedelmesség. De holott, es kinél találtatnak azok az cselekedetek? Bizonyara nem az Angyaloknál, sem az embereknél, sem égyebeknel, hánem csak az Chriſtusban ki igaz Isten es igaz ember. Kinek az ő cselekedeti sokkal fellyeb valok az törvennek tökélletes cselekedetinél. Mert elöször az ő élete es maga viselése magaban is meg félelt az törvénnek kemenségének: de az mit szenvedven es meg halvan el viselt, fellyeb valo volt az törvennek kevansaganál. Tovabba az törvény csak az emberöket kötelezi az engedel-

II. Egy es azok felöl az cselekedetek felöl, kik fellyeb valok hogy nem az mivel tartoznank,

gedelmeſſegre De az Chriſtus nem csak csupa ember, hanem Iſtenis. Harmadſor, az tőrvény, ſemely ſerént valo engedelmeſſeget kivan, ugy hogy, kiki magaért bé tőlcse az tőrvént. De az Chriſtus engedelmeſſege, nem magaért lőt, hanem egyenlőképpen minden valaſtottakért. Mivel hogy penig az az engedelmeſſeg, Iſtene volt,) mint ſent Pal mondgya, mikor igy ſol: Legelteſſetek az Iſtennek Anyaſentegyházát mellyet meg váltot az ő tulaydon verevel) elegſegis egi-nyihanſor vilagértvis. De mint hogy az tőrvény nem kevan Iſtentől engedelmeſſeget ez az Chriſtus engedelmeſſége méltan mondattathatik fellyeb valo cselekedetnek annál az mivel mi tartoznank. Ezen kűvűl más olyan cselekedetet nem iſmerűnk ſenemis tudunk. Ennyiben eggyezűnk az Romai Anyaſentegyhazzal az tőkélleteſſegnek allapattya felől.

Act. 20. V. 28.

CAPVT II.

Melyben az mi ő tőllők valo kűlőmbőzéſűnk foglaltatik az mi tudomanyuknak bizonſagival.

AZ

CAPVT II.

AZ kik az papiſtak közöt böl-
csebbek, iraſokban tanityak, hogy az
ember az kegyelemnek allapatryában léven,
nem csak kőzönſegeskeppen az törvent az
örök életnek meg nyeréſere: hanem még az
törvény kűvűlis cselekedhetik: ugy mint az
nőtelenſégnek engedelmeſſegnek, es régula
ſerint való életnek fogadaſat bé tőlheti. Es
igy az ember (azt mondgyak) nagyob di-
csőſſeghnek graduſat nyerheti, hogy nem
mint csak az törvennek cselekedetiből nyer-
hetné. Két német állattyak penig az tőkélle-
teſſegnek: az elsőt nevezik bűkſéges tőkélle-
teſſegnek mely léſen az törvennek minden
réſeinek bé tőltéſével, mellyel örők életőt
nyerhetni: az maſikat haſznos tőkélleteſſeg-
nek, mely léſen akkor mikor az ember nem
csak azt cselekeſi, mellyeket az törvén kivan,
hanem több egyeb fogadaſokat is bé tőlt,
mellyel nagyob dicsőſſeget nyér, hogy nem
az, az ki az törvént bé tőltötte. Példaval
mutattyak ezt meg. Egy Fejedelem alat lé-
vő két vitezek az ellenſeggel vinak, edgyik
csak magát oltalmazza helyét meg álván, ſe-
zért vagyon fizetéſe: az máſik penig győ-
zedelmét is veſen az ellenſégen, vagy vala-
mi más egyeb nagy dolgot cselekeſik, mely

Papiſtak tudomanya. 1. Hogy az törvennek eleget tehet az ember. 2. Hogy az törveny felett is sokat cselekedhetik.

lyert az fizetéſen kívül más tulaimatis érdemel. Haſonlatoskeppen vagyon, ugymond dolga az kegyelemnek allapattyaban lévő hiveknekis. Mert az kik az tőrvént megtartyak, azok őrők életet érdemlenek: de ha kik az tőrvény felet többet cselekeznek, azok az diesőſſegnek nagyob es fellyeb valo koronájat erdemlik, ſ:ez az papiſtaknak tudományok effelől.

Az mi tudományunk.

Mi penig ez ellenbe azt tanittyuk: hogy noha minden erőnkből (mint hogy tartozunkis véle) igyekézzünk az tőkélletesſegre: mind azon által ſenki kőzzülünk (ſolok az egéz emberi nemzetről) ez életben az tőrvennek tőkőlletesſen nem engedhet: ſokkal inkáb hát azon fellyől valo dolgot nem cselekedhetik. Mely mi értelmünket imez okokkal erősitőm.

Bizonſagok.

1. Az mi Szeretetünk tartozasbol vagion.

I. Az Iſtennek tőrvényében két dolgok parancsoltatnak minékünk. 1. Az Iſteni es Atyaſiui ſéretet. 2 Ennek az ſeretetnek modgya. Modgya penig nem egyeb, hanem ez, hogy tellyes ſiből, es tellyes erőnkből ſereſſük az Iſtent Luc. 10. v. 27. Szereſſed az te uradat Iſtenedet tellyes ſivedből, tellyes erődből, tellyes lélekből, es minden tellyes gondolatodbol. Mint S. Bernhard Doctoris mondya: Akarjat oké en tőllem hallani, miért

miert es mikeppen kellyen Istent ßeretni? En azt mondom, hogy oka az miert kellyen ßeretni ő maga az Isten mondgya, szeretni modnéikül. Az penigh nem egyéb, hanem azzal az ßeretetnek tőkélletességével, ßeretni az Istent, mely legh fellyeb talaltathatik az emberben. Innen immar ki tetzik, hogy Istent ßéretvén, senki tőbbet es fellyeb nem tselekedhetik annal, az mit az Isten tőrvënye parancsol: sőt akar mely fogadasoknak bé tőltése-is nem hogy fellyül haladná az Isten tőrvényének hatarat, de még fel sem éri. Tractatu de diligendo Deo.

II. Az tőrvény felőte bőseges, es sokkal tőbbet foglal bé hogyném mint tetzenek. Mert minden parancsolatnak két réße vagyon, az eggyik tilt, az másik parancsol. Tiltya nem csak azokat az vétkeket mellyek az tőrvenyben foglaltattanak, ugymint, gilkossagot, paraznasagot, latorsagot, hazugsagot &c. hanem ezekhez hasonlo vétkeket-is, mind azokkal, kik okai, alkolmatossaghi es inditoi lehetnének az vétkeknek. Parancsollya penig, nem csak az iosagos cselekedeteket, ugy mint Isteni ßeretetet, tißtességnek, hirnek nevnek ßeretetit, tißtasagot, kegyessége &c. es felebaratinknak ßeretetit: hanem mind azokat-is, mellyek által az iosagos cselekedetek, segitethetnek, fől inditathat- II.

tathatnak, gyakorolhathatnak. Hogy ez lé-
gyen értelme az tőrvénnek ő maga magyarázza az Chriſtus Matt. 5. v. 6. Ebből azt hozom ki: Hogy minden cselekedetek mellyek az mi életünkre es annak megh tartaſara néznek, az Iſtennek parancsolatinak eggyik réſzére ezek közzűl tartoznak: Az papiſtaknak-is meg kel engedniek, hogy az az ő tſelekedetek, mellyet ſuper erogationiſnak, az az, azon felyűl valo cselekedetnek mellyel tartoznának, nevezpek, mellyel, mint ők mondgyak az Iſtennek emberekhez, es az embereknek Iſtenhez valo ſeretetek őregbitetnek, az tőrvényben foglaltatnak bé: Nem haladgyak hat felyől az tőrvént.

III. Luc: 17. verſ. 10. Mikoron mindenekét meg cselekéztek mellyek paráncsolattanak tinékték, mondgyatok, hazontalan ſolgak vagyunk, mert az mivel tartoztunk az cselekédtük: Erre így felelnek az papiſtak s'azt mondgyák hogy, ugy vagyon, hazontalanok vagyunk, de Iſtennek, nem magunknak. De ez az ſent Lukacs ellen valo. Mert az ſolga, midőn azt cselekezi, az mivel tartozik, maganak-is hazontalan s-nemis erdemel többet az ő Vratol, az mint Chriſtuſis magyarazza ugyan ot verſ. 9. mondvan: Nemde az Vr, halat adé annak az

III

Papiſtak fogáſa.

Felelet.

az szolganakhogy meg cselekedte az mellyék parancsoltattanak ő neki? Nem velem. Ezenképpen tűis &c. De mégh illyen fogáſt teſznek. Haſontalan ſolgak vagyunk ugy mond, midőn azokat cselekezűk, mellyék minekűnk parancsoltattanák, de midőn azokat mellyeket nekűnk tanacsul adot veghez viſſűk, az mi allapotunkat jobba tehettyűk, és azért többet erdemlűnk. De ez fogaſis az mi értelműnket el nem rontya: Mert az Iſtennek parancsolattya ſokkal nagyub és fellyéb valok, azoknal, mellyek az mi ſzabad akaratunkra bizattattanak. Mert az mi akaratunkat az Iſtennek valtozhatatlan parancsolattya és akarattya ſegetheti és jobba tehetii: Tovabba az tanacsok ſokkal nehezebeknek tartatnak az Iſtennek törvényenek parancsolátinal. Ha azért az törvénynek parancsolátihoz valo engedelmeſſéggel jobba nem téheti magát az ember, ſokkal inkab az tanacsok által, mellyék megh tartáſra nehezebbek.

IIII. Ha nincsen ereje az embernek (az kegyelemenek allapottyabannis) az Iſten törvényenek elég tételere, ſokkal inkab nincsen nagyub dolognak cselekedeſére. Ha ſenkiben nincsen az opus ſuper erogationis. Az papiſtak azt mondgyak, hogy ha ſenki az törvént be nem tőlti-is, mindazon által, valami dol-

dolgot, jo tanacsbol és igyekezetből, melly fellyeb valo az törvénynel cselekedhetik, és azért valamit érdemelhet. De ez illetlen dologh. Mert mégh csak az közönséges termezet-is megh tanit, hogy az ki kisséb dólogban meg fogyatkozik, sokkal inkab az nagyubban. De az papistak vallatok az. (mint az elötis mondok) hogy könnyéb légyen az Moises törvényenek engedni, hogy nem az tökelletességnek tanacsat be tölteni.

CAPVT III.

Melyben az Papistaknak ellenvetesi foglaltatik.

Ellenvetesek

I. Ellenvetes.

AZ Papisták ellenvetesi föképpen ezek. 1. Esa. 16. vers 4 azt mondgya az Propheta: Ezt mondgya az Vr az herelték felől, az kik meg tartandgyák az en sombatimat és valaztándgyák azt, melyekben en gyönyörkedem, és az en frigyemet meg tártandgyak. Adok azoknak az en házamban, és az en kö falaim közöt helyet. és az leanyoknak s-fiaknak nevenel job nevet. Innen ezt hozzak ki. Az herélt, ugy mond az, ki egyedül valo eletet éll, és az füzesęgnek fogadásat meg tartya. De ez illetén

tén nagyob diczőſſęgnek mértékét érdemli Annakokáért vagyon hat opus ſuper erogationis, &c.

Felelet. Ha az ighiket jól megh gondollja az ember, ſemmit az Papiſták ezeckel nem bizonithatnak: Mert ot az heriltéknek igir az Iſten tizteſſęget és diczőſſęget, nem azért hogy az fogadáſt be tőltik: ha nem, (mint az igik megh mutattyák) azért hogy az fogadaſnak ſombattyat meg tarttyák, és azt valazttyák az mi előtte kedves, s az ő friget megh őrizik, mely ſemmi nem egyéb hanem hinni az Iſten ighejenek, és az ő törvényenek engedni.

II. Matth: 19. verſ: 12. azt mondgya az Chriſtus hogy vadnak nemellyek kik magokat meg herelik az mennyéknek Orſágaért: Annakokaért ugy mond, az egyédül valo életnek fogadaſa ſabadſágos, ſőt az égben kiuáltképpen valo dicsőſéget erdemel. 2. Ell.

Felelet. Ez locuſnak ertelme ez. Az kik az Vrtol oly ayandekot vettenek, hogy magokat megh tartoztattyák, ſabad akarattyok ſerént adgyák magokat az egyedül valo eletre, hogy az Iſtennek orſágának élőb vitelében, mind maſokban s mind magokban inkáb foglalhaſſák magokat, hogy attul ez világhi ſorgalmotoſſagh miat el ne vonataſsanak,

nak, ez jů ebből ki, nem az hogy, az egyedůl valo életért őrők életnek jutalma adatattassék.

III. Matth. 19. vers. 21. Az iffiunak, ki
§. III. azt kerdi vala Christustol, mi volna mégh hatra, hogy őrők életet nyérhetne, igy felel az Christus: Ha tőkelletes akarß lőnni, meny el és ad el valamid vagyon és ozd az ßegényéknek és kencsed leßen az éghben. Annakokoért ugymond, az ember az ő javainak meg veteseért, nem csak az éget, de sőt az égben levő kentsetis erdemelheti, az az, az dicsőségnek nagyub meltoságat egyebeknel.

Felelet. Ez az iffiu, az mint ßauabol megh érteni, holot felőtte igen kegyétlen és kemény Phariseus volna, itili vala hogy ő az őrők életet az törvénynek cselékedeti által nyerhetne. Mely az ő maga első kerdeseből megh teczik: Micsoda jot cselekedgyem ugymond, Mester, hogy őrők eletem lehessen? Mellyet az Christus mikor latna, ezt az ő titkos tevélygesét akara belőle ki ßaggatni és nijlatkoztatni. Az Christus azt parancsollya neki hogy mindenet el adgya, és az ßegenyeknek oztogassa, nem azért hogy ezzel minden embereknek azt adna tanacsul hogy az ő ajandekit el veßtegesek, hanem hogy csak ezt az iffiat kesergetne: Hasonlo vala

ehez

chez Istennek Abrahamhoz tőt parancsolat-
tya, mikor azt monda. Abraham ved fől
most az the fiadat, egyetlen egyedet, kit ſe-
recz az Isákot és menyel az Morianak hegye-
re, és ot egyik hegyen kit mutatok teneked
áldozd meg őtet. Gen. 22. verſ 2.

IIII. 1. Cor 7 verſ. 8 Azt mondgya 4. Ell.
az ſent Pal, hogy jo volna, ha mindnyajan
ollyák volnanak, mint ő egyedül valok tud-
ni illik. Et v. 38. azt mondgya, hogy ha
az ſüzek meg maradnak az ſüzeſégben job,
hogy nem mint ha ferhez mennek: Ezt penig
nem parancsollya, hanem csak tanacsul ad-
gya, verſ. 6.

Felelet. Sz: Pal az egyedül valo életet
jobnak mondgya az hazaſságnal, az jelen
valo ſüzeſégre neſve, mert ackor az Anya-
ſentegyhaz kerézt és öldezes alat vala, az
kik penig őſvégyſégben élnek, az hazbeli
ſorgalmatoſſágtul, és gondoktol ſabadoſok
és vreſsek.

V. 1. Cor 9 verſ. 15 17. 18. Azt V. Ell.
mondgya ſent Pal, hogy ő az Evangeliomot
ingyen prædikallotta, mely tőb és felliyeb va-
lo vala, hogy nem az mire köteles vala. An-
nakokaért nagyub jutalmatis nyert.

Felelet. Szabad vala Pal azzal, ha in-
gyen prædikallyaé az Evangeliomot avagy

nem: De Corintusban kiuáleképpen valo okra nézve, köteles vala hogy ingyen prędikallya, az mint meghis cselekede, hogy tudni illik bé dugná az hamis tanitoknak ßaiokat, kik alkolmatossagot keresnek vala, ötet karomlani, es az Istennek ditsössegét gyalazni. Mert az ßent Pal köteles vala arra hogy minden modõ az Evãgeliomot es az Isteñek dicsösseget oltalmazza, mert ha ázt nem cselekedte volna, ßabadsagával nem iol élt volna: versu. 18. Ebben azert az dologban ß. Pal nem cselekedet többet, hanem csak az mit az törvén ö télle kéván vala. Mert az köz es ßabad cselekedet, nem léßen az botrankozasban ßabad, hanem ßükseges. Mi lehet ßabadsagosb dolog az hus ételnél? De még ez-is, ahol botrankozasra vagyon, ugiannyira nem ßabados, hogy azt mondgya ß. Pal, hogy ö soha hust nem ennek, ha fele barattyanak botrankozasara tudná lenni.

TIZEN

TIZEN NEGYEDIK VETEL KÖDES.

AZ SZENTEKNEK IMADASAROL, kivaltkeppen penig azoknak segitséggel valo hivásokrol.

CAPVT I.

Melyben az mi ö vellek valo eggyezésünk foglaltatik.

AZ Papistakkal ez czikkel felöl, ezekben eggyezünk. I. Az Istennek ß. emberit, minémüvek az Prophetak, Apostolok, Mártyromok, es ezekhez hasonlok, bö-csülettel es tißtelettel kel illetni, haromképpen. 1. Tißtesseges emlekezetben kel nékünk lenni az emlekézeteknek: es ö felölök ßentöl kel ßollanunk es irnunk. Ezt kivánnya vala az Szüz Maria magának, mikor Prophetai lélekböl azt mondaná, hogy jövendöben

Eggyezés.

1. Az ßentek haromkeppen meltok tißteleqre. 1.

ötet minden nemzetſégek boldognak mondanák. Luc. 1. v. 48. Haſonlokeppen, mikor egy aſſonyállat az kenetet Chriſtus fejére ontotta volná, affelöl igy ſol az Chriſtus. Bizony mondom tinéktek, valaholot hirdettetik az Evangeliom ez ſéles vilagon ezis mit ez cselekedet meg hirdettetik az ö emlekezetire. Marc. 14. v. 9. Igy tiſtele David Moyſeſt, Aaront, Phineſt, es az többit, kiket elö ſamlál pſal. 105. v. 106. Igy az Apoſtolis, az Patriarchakat, Prophetakat es az töb ſenteket. Hebr. 11. kiknek kivaltkeppen valo
2. hitöket eggyenkent ott elö ſamlallya. 2. Tiſtelni kel ugy-is az ſentekét, hogy az Iſtennek halakat adunk azokert az jo téteményekért, mellyeket ö altalok az Anyaſ. egyhaznak meg mutatot. Erröl mondgya az ſ. Pál, hogy mikoron az Eccleſiak megh hallottak volna az ö meg térését ditsöitették az Iſtent ö érette. Gal. 1. v. 24. Ezt kel cselekedni az meg holt ſentek felöl-is. 3. Tiſtelni kel az ö
3. hitöknek alázatoſſagoknak ſzilidſegeknek, pœnitentia tartaſoknak, Iſteni felelmeknek, es egyéb joſagos tſelekedeteknek, mellyekkel minket fellyül haladtanak, követéſévelis. Erré nézve, az ſ. pál, az O es uy Teſtamen-
Hebr. tomban lévö ſenteknek peldáit nevezi bizonſagoknak ködének haſonlatoſſag ſerént.

Mert

Mert mikeppen az kőd az Izrael fiait az puztan által, az Chanan földében vezerli vala: azonkeppen most-is az hivek, az mennyei Chananban az hiveknek példajokkal, kik mi előttünk hittenek az Istennek, es azt az ßoros utat jarták, mely az őrők életre vezerel, viseltetnek. Heb. 38

II. Az ßenteknek igaz maradékjokat-is (az az, az Isteneek ß. emberinek iosagos tselekedetit es peldait-is, mellyek nekünk kővetésre hagyattattanak) megh őrizzük, es bőtsüllyük. Sőt ha valaki valamély ßentnek testének maradékját mutathatná-is igazán, s-meg bizonyithatná hogy az légyen, noha nem volna ßabad imadni, es élőttők le borulván tißtelni, mind azon által meg nem utalnok, hanem ugy mint emlekezetől megh tartanok, de ugy azt-is ha botrankozasnélkül léhetne. Eddig eggyezünk az Romai Anyaßentegyhazzal tovab nem. II. Eggyezés az ßenteknek maradekokrol.

CAPVT IJ.

Melyben az ŏtöllŏk valo kŭlŏmbőzésünk foglaltatik. kŭlŏmbőzes.

Minden mi kŭlŏmbŏzésünk az Romaiaktol vagyon, az ßenteknek tißtele. Az papist: ertelme.

teletinek modgya felől. Mert az papiſtak az ſzentſéges tiſzteletnek két graduſat mond-
Latria. gyak: eggyiket leg fellyeb valonak, kit ne-
veznek Latriának, mellyet csak Iſtennek tu-
laydonitanak es ſenkinek nem egyebnek:
Dulia. Az maſikat aláb valonak, mellyet neveznek
Dulianak, mellyel, azt mondgyak, hogy az
meg holt ſzenteket, es az ſz. Angyalokat, kik
az eghben Iſtennek ſzine előt őrőkké valo di-
tsőſſegben élnek, ſzabad tiſztelni. Ezt az tiſz-
Az Dulia nép ben állyon. teletet azt mondyak hogy áll kőlſő dolog-
ban, térd haytasban, teſtnek előttők valo
meg horgaztaſaban, ſegitſéggel valo hivá-
ſokban, templomoknak nékik valo ajanláſa-
Az mi ertelmünk. ban, az ő innepekén rollok valo emleke-
zetben. &c.

Mi-is meg valaſztyuk az tiſzteletet vagy
imádáſt. Mert azt mondgyuk hogy az két
kettő az tiſztelet-ſzentſeges. fęle, avagy ſzentſęges, avagy kűlſőképpen
valo. Az ſzentſéges tiſztelét az, mellyet csak
egyedűl Iſtennek adunk, ki mindeneknek u-
ra, ki ſziveket veſéket viſgal, ki mîndenh ato
es mindenűt jelen vagyon, ki meg halgathat
akar ki holot kialtſon hozzá, ki minden io-
nak kutfeje csak magátul, holott merő jo-
kűlſőkeppen valo. ſag. Ez az tiſztelet tſak Iſtené, mely az elſő
tablan lévő parancsolatokban párantſolta-
tik. Az kűlſő tiſztelet penig az mellyel tarto-

zunk

zunk azoknak, kik Iſtentől mi elönkben rendeltettenek: avagy az Iſtentől nekik adattatot ajándékokra, avagy tiſztekre nézve melyben vadnak.

Ennek az tiſzteletnek penig ez végre kell lenni, hogy ezzel meg mutaſſuk es bizonſagot tőgyünk, hogy mi az Iſtennek ajándékit es azt az hatalmat mellyet azoknak adot, bőcsülyűkés tizteltellyük. Ez az tiztelet csak az maſodik táblan lévő parancsolatokban pa parancsotatik, az ötödik parancsolatban tudni illik ez igikben: Tiſztellyed az te Atyadat és anyadat: Innen immar ki tetzik, kit minés mő tiſztelet illet. Mert tiſztelni kel mind az ſtent, ſmind azokat, kiket hagyot tiſztelni. Parancsollya penigh azt, hogy az kik kiſſeb allapatban vadnak azok az felſőb allapatban lévőket tiſztellyék. Annakokaért, az oktalan allatok, ſekivalikeppen azok kőzőt az kepek nem méltok tiſzteletre, ſem kűlső, ſem ſentſęges tiſztelettel, holot ſokkal alább valok az embereknél. Igy az tiſztatlan lelkek is holot Iſtennek ellenſęgi, ne tiſztelteſſenek, mert az ki azokat cselekedi, Iſtent gyálazatal illeti. Még az Angyalokis, mivel hogy az embereknél, mind termeſetekben, ſmind az ajándékokra nézve, fellyeb valok, mikor még jelennek vala, ſabadon tiſztelhetetlenek vala

vala, de ugy, hogy ha az Istenhez illendő tiszteletnek csak vala ni kitsin részetskéje adattatot nékik-is, ő magok az Angyalok megh vetettek. Holot azert mostan immar mint regen magokat meg nem mutattyak, nem kel őket külső tisztelettel, testnek tudni illik, meg haytasaval tisztelnünk. Vegezetre az Fejedelmeket es egyeb tisvifelőket-is külso tisztelettel es imadással illethetni, mellyet ha ki nem eselekednék meg bantatnanak velle. Igy imadgya vala Abraham az Hitthoeusokat, Gen. 23. v. 7. Iosephis az ő attyafiait. Gen. 50.

Hogy pedig az dologra terjünk. Ez külömbözteteſt meg ertven. Tagadgyuk hogy az szenteket kik meg holtanak, es tőllünk tavul vadnak az egben, még külső tisztelettelis, ugymint térd haytassal, testnek meg horgasztasaval, le borulassal &c. szabad volna tisztelni: sokkal inkab szentsęges tisztelettel tudni illik, imadással vagy más egyebbel. Mert ez tsak egyedül az Istennek tulaydona, akar Dulyanak, akar Latrianak, s akar mas nevel nevezzed.

(:)

CAP.

CAPVT III.

Melyben, az mi értelmünknek bizonſagi foglaltatnak.

Bizonſagok.

AZ mi tudomanyunkat ezek az bizonſagok erősitik.

I. Minden ſegitſegül valo hivas es imádás, mely az Iſten akaratyaval eggyéz, kettőt foglal bé: parancsolatot es igiretet. Az parancsalatot ezert, hogy minket az kőnyőrgeſre inditſon. Az igiret penigh, hogy az megh halgatas felől bizonyoſſak légyünk Mert minden kőnyőrgéſnek hitből kel lenni. paranosolat es igiretnélkül penig nem lehet az hit. Ebből azert az fundamentombol azt hozom ki, hogy nem kel az meg holt ſenteket ſegitſegül hinunk: mert az ollyan ſegitſegül valo hivas felől az egéz ß. irasban, ſohul ſemmi parantſolatunk, ſem igiretünk megh halgataſa felől nintſen. Annak felette, paranesolatunk vagyon, hogy egyedül tſak az Iſtent hijuk ſegitſégül. Egyedul ő neki ſolgály, azt mondgya az Chriſtus. Matt. 4. v. 10. Az Apoſtolzis Rom. 10. v. 14. Mikeppen hijak ſegitſegül az kiben nem hiſnek? Tovaaba, ſohult az Iſten igñében nem találta-

I. Minden kőnyőrgeſben parancsolat es igiret vagyon.

tik oly igéret, ki bizonyitana hogy meg hal gattatnank egyebkeppen, hanem tsak az Chriſtus által. Annakokaért az meg holt Szentekhez valo könyörgés hijában valo.

papiſtak fogasa: De illyen fogáſt tésnek az papiſtak, ſ azt mondgyak, hogy az Szenteknek ségitſégegel valo hivaſoka: ſok csodák es jelenéſek bizonyitottak, mellyek ſinten annyit tesnek, mint az parancsolatok es igiretek. De erre

3. Fele: igy felelünk, ſ azt mondgyuk. 1. Hogy az csoda tételek es jelenéſek elebbeniek az Anyaſ. egyhazban, hogy nem ez az ségitſégegel valo hivaſuak neme. 2. Az csoda tételekből és jelenéſekből tüleret tenni valamely tudomannak igaz volta felől, nem jo, ſőt tsalard hanem ha ez harom leſen benne. 1. Hogy ha az igaz hütnek es kegyeſſegnek tudományát erősiti. 2. Ha valamely dologért mely annak az igaz tudomannak meg erősitéſére ſolgal, Iſtenhez valo könyörgés leſen. 3. Ha az Anyaſ egyhaznak az két elſődolog altal valo eppitéſe talaltatik. Ha az tſoda tetelekben ez harom közzül nem talaltatik valamellyik, nem igazak. Mert niha néha mégh az hamis Prophetaknakis meg engettetik az tſoda tétel, hogy azok által, az emberek megh probaltaſſanak, ha erőſſekké az Iſtenben. Deut. 13. v. 1. v. 3. Tovabba

az tsoda tételeknek nem kell lenni az hivekre, hanem az hitőtlenekre nézve, mint ß. Pal tanit. 1. Cor. 14. v. 22. Az csud annakokáért jegyűl vadnak nem az hiveknek, de az hitétleneknek. Mely mondassal eggyeznek Chrisostonus, Ambrosius, es Isidorus, kik azt mondgyak hogy az jegyek ßűksegesek az hitőtleneknek, de nem az hiveknek. Vtolßor az mi hűtűnknek nem kel fűggeni az meg holt embereknek jelenésektől, hanem az Prophetaknak es Apostoloknak irasitul. L. 16 v. 9.

Chris. 1. Cor. 14. Ambros in proemio Luc. 4. ad Ro. cap. 1.

II. Kőnyőrgeni az meg holt ßenteknek, es őket segitsegűl hini, s-terdet nekik, tavul az egben tőllűnk levén haytani, nem egyéb, hanem az mi az Istennek tulaydona, azt nékik adni: ugy mint, az émbereknek ßivőket belső indulattyokat es kivansagokat nezni, es az embereknek életeket, s-erkőlcs őket akar mely föld ßegeletin lakozoknak-is ismerni es tudni, Erre azt felelik az papistak, hogy az ßentek kik az egben vadnak lattyak es tudgyak azokat mellyek ez földőn vadnak (nem magátul mert ugy Istenné tennek, ugymond, magokat) hanem Isten által, es az ő állattyában, melyben mint egy tűkőrben nézik az embereknek kőnyőrgeseket. De vißßa forditom nékik, s- azt mondom 1. hogy igyis az ßenteknek többet tulaydonitanak hogy

Papistak feleleti.

ezafolas

nem

nem az terempter állatnak kellene. Mert igy minden gondolatoknak es cselekedeteknek, akar kitől, s-akar mely időben legyenek-is tudasa tulaydonittatik nekik. Tovabba azt-is mondom, hogy az mely tűkőrrűl ßollanak, csak merő emberi talalmany, es hazugsagh, Mellyet igy bizonyitok meg, mert mégh az Angyalokis, kik az embereknel fellyeb valo terempter allatok, es az Istennek ismeretivel minden ßenteknél inkab meg ajandékoztattanak, nem lathattanak mindent az Istenben. Kinek bizonsaga ez. Az O Testamentomnak idejében az frigynek ládajara ket Cherubinok helyheztettenek vala, kik arnyékozzak vala az istennek ß. Angyalit. Ezek az ládát (mely az Christust példazza vala) be fedezvén, ortsajokat alá felé forditvan nézik vala, jelentven ezzel, hogy az Istennek Angyali kivánnák látni az Christusnak meg testesűlésęnek, es abban, s-az által, az mi valtsagunknak titkos voltat. Ezt jelenti az ß. Peter mikor igy ßol: mellyekre kivánnak az Angyalok-is tekintélni. Sz. Pal-is. Hogy meg ismertessék most az fejedelemségektől es hatalmassagoktol az mennyeijekben, az Anyaß. egyhaz ßerent, az Istennek amaz sokféle bőltsesege: az az, az Angyaloknak. Mikeppen, avagy micsoda ezközők által?

1. Pet. 1. v. 32. Ephes. 3. v. 10.

Megy

Megh telel az ß. pal. Az Anyaß. egyhaz által. Mely kétképpen léßen 1. Az Anyaß. egyhaz által, ugy mint példa által, mert lattyak az Angyalok az Iſtennek irgalmaſſagának, es amaz ő végheteilen bőlcſeſégenek, az Anyaß. egyhazban valo ki nyilatkoztatáſat, mikor az poganokat hozzá hiſa 2. Az Anyaß. egyhaz által megis az menyben az fundaltatot es fel ékeſitteret, az Apoſtolok prædikallaſaval. Mert az Apoſtoloknak ſolgálattyok által némely dolgok mellyek az Chriſtuſnak orßagara, es ő magara tartoznak, lattatnak az Angyaloknak ki nyilatkoztattatnak lennl mellyeket az előt nem tuttanak. Bizonyara Chryſoſtonus Doctor batorſagoſſan mondgya, hogy az ß. Ianos Evangeliſta az ß. Leleknek mélyſéges es titkos tarhazából ollyakat hozot ki, mellyeket az előt mégh az Angyalokis, minekelőtte Ianos mondaná, nem tuttanak. Mert (ugymond) ókis mi velünk edgyut az Ianoſnak ſzova által, es mi általunk tanultak meg, az mellyeket mi tuttunk: es mi velünk edgyut ß. Palis ez igikkel jelenteite mondván: Hogy megiſmerteſſek az fejedelemſegektől, es hatalmaſſagoktul az mennyeiekben, az Anyaß. egyhaz által az Iſtennek ſok féle bőlceſeſége. Ha azert az fejedelemſégek es hatalmaſſagok, az Cherubin es Sera-

Chryſoſt. prologo. in Ioannem.

phin

phin ezeket az Anyaßentegyhaz által tanoltak meg nyilvan valo hogy az Angyalok az Anyaß.egyhaznak figyelmes halgatoi. Lam az Christusis azt mondgya hogy az Angyalok sem tudgyak az itiletnek napjat. Ha azert az Angyalok sem tudnak mindent az Istenben, sokkal inkab az ßéntek s es az oka hogy az ßentek az oltar alat mondattatnak fekünni es nagy fel ßoval kialtani, ßent es igaz Isten miglen nem itiled meg, es nem állaß bozzut az mi verünkert? ugy mint kik nem tudgyak az ő valtsagoknak tellyes idejét. Az mikeppen az Sidok-is az nyomorusagban lévén, vallyak vala, hogy Abraham es Isáak az ő állapattyokat nem tudnak Esa. 61. v. 16.

Matt. 24 v. 2. | Marc. 31

Apoc. 6. v. 41.

III. Matt. 4. v. 10. Christus, mikor az Sathan kivanná, nem akara terdet haytani, okát adván, hogy megh volna irattatvan. Az te uradat Istenedet imadgyad es csak ő néki ßolgaly. Innen vagyon az-is, hogy ß. Peter sem engedi hogy Cornelius ő előtte magát megh haytsa, noha Cornelius nem akarja vala Petert ugymint Istent imadni. Annakokaért sem az ßenteket, sem az Angyalokat nem kel imadni, vagy előttők terdet haytani, sőt még tsak kissebbik réßével-is az Istenitißteletnek illetni.

Act. 10.

IIII. Az Anyaß:egyhaznak bizonságh

tete-

etele. Sz: Agoſton igy ſzol: Tiztellyük öket (az Angyalokrol ſzol) ſzeretettel, nem ſzolgattal: Sem nekik Templomokat ne eppitünk. Ismet ugyán ot igy ſzol: Ne legyen az mi valaſunk, holot embereknek tizteletiben, mert na kegyeſſén eltének, nem azért cselekedtek hogy illyen tizteletet kereſſének, hanem azt akarjak hogy mi azt tiztellyük, kinek megh vilagoſitaſábol örülnek, hogy azt érdemletek, hogy vélünk egy allapotban vadnak. Tiztelnünk kęll azért öket köuéteſért, nem imadnunk az vallaſért, Ephiphanius contra Collyridianos, kik az Marianak pogacsaval aldoznak vala, igy ſzol: Valoban ſzent vala ugy mond, az Marianak teſte, de nem Iſten, valoban ſzüz vala az Maria és tizteletre melto, de nem imadasra adatatot, hanem ö-is imada azt az kit ſzült, és ki az égből az Attyanak kebeleből jöt ala. Az Evangeliom-is erőſit, minket ebben, hogy az Vr azt mondta volna neki, mi közöm nekem és neked aſſzonyatat, nem jöt még el az en oram: Hogy ne itelnek valakik, fellyéb valonak lönni az ſzüzet aſſzonyallatnak neveze, ugy mint Prophetalvan, minemű erétnekſégek tamadnanak ez öldön, hogy valakik feletteb csudalkozvan az ſzüzen ez eretnekſégben ne eſnenek. De mit mondot erről az iras? Kicsoda az Prophetak

De vera religione cap. ultimo.

köz-

kő zúl ki parancsolta volna hoǵ ember imádtassęk nem hogy aßßonyallat, és semmit az termezetktől meg nem valtoztatot, de mind értelmeben érzekenségeben tizteletben tizteltétet, mind az ßentęknek testek. Es hogy többet mondgyak, mint Illyesis anyatol valo ßületesétől fogva mind őrőkke ugy maradvan es hálalt nem kostolvan által vitettetet: mint Ianosis, az ki az Vrnak mellyen megh nyugut, kit ßeret vala Iesus: mint az Tecla ßűz Maria penig ennélis bőcsűlletesb az titkos safarsagra nézve, melyre méltoztatot, De sem Illyes nem imádtatik, noha él: sem Ianos noha az ő saját kőnyőrgese által az ő aluvasat tsudalatossa tőtte, sőt Istentől ezt az kegyelmet nyerte. Az Tecla, sőt eggy-is az ßentek kőzzűl nem imadtatik &c. Et post: Legyen bőcsűletben az Maria, az Atya, fiu, es ß. Lélek imattassek. Mariat senki ne imadgya. Nem mondóm hogy aßßonyallatot, de még férfiatis. Istené ez az titkos ßentseg. Et: Noha ßep az Maria es tißteletes: de nem imadasra. Et sub finem: Elég nekűnk kiket elő ßamlaltunk. Maria legyen bőcsűletben, Isten imadtassek. Az mikor Iulianus Apostátais az kereßtyéneknek azt veti vala ßemekben, hoǵ az Martyromokat ugy mint Isteneket, imadnak: Cyrillus doctor igy felel megh néki

Lib. 6. v. 10. in Iulian.

hogy

hogy azoknak emlekezeteket megh tartani és tiztelettel őket illetni ſabad, de ſegetſegűl hi- ni és imadni nem. Mert az kereztyenek, ugy- mond, egyedűl az Iſtent tiztelik és imadgyák. S: Ambruſis bolondoknak, és v̊dvőſſégek fe- ől feledekeneknek mondgya azokat lőnni, kik az Iſtenhez illendő tizteletet azoknak ad- gyák. Nemde, ugy mond, ollyan bolondé valaki, vagy ugy el feletkezette v̊dvőſſége fe- ől, hogy az Királynak bőtsűletit adna az ſáz los Vrnak? ha kik ollyatenok talaltatnanak az Királynak ő fölſégenek ellene vetene? Azok penigh nem itilik vetkeſéknek mago- kat, kik az Iſtennek tizteſſéget teremtőt allat- nak adgyák, és az Iſtent el hagyvan az (ſen- teket) ő ſolga tarſáit imadgyak. Comment. ad Rom. 5. v. 22.

CAPVT 4.

Melyben az papiſtak ellenvetéſi foglaltatnak. Eellenv.

AZ Papiſtaknak ellenveteſők kivaltkeppen imezek. I.

I. Gen. 48. v. 16. Az Angyal, ki enge- met minden gonoſtol meg ſabaditot, áldgya meg ezeket az gyermekeket. Itt ugymond, az ſegttſegűl valo hivas az Angyalra igaz-

gattatik. Annakokaert szabad.

Felelet. Felelet. Ott az Angyalon az Christus értettetik, ki önön magat frigynek Angyalának nevezi Mal. 3. v. 1. masutat Angyalnak ki az Izrael népet az pusztan által vezerlette, mondattatik 1. Cor. 10. v. 9. Exod. 23. v. 20.

II. II. Exod. 32. v. 13. Könyörög az Moyses, hogy az Isten kegyelmezzen meg az ő népének, az Abrahamert Isaakert, es Izraelert az ő szolgájáért, kik immar régen meg holtak vala. Annakokaért szabad segitségül hini.

Felelet. Felelet. Moyses keri az Istent, hogy megh kegyelmezzen az ő népének, nem az Abrahamnak, Isaknak, es Iacobnak esedezés feért: hanem azokkal tőt frigéjért. Tovabba az papistaknak tudomanyából semmire kelő ez ellenvetés. Holott az O Testamentomebéli atyak kik megh holtanak, nem tudgyak az embereknek itt ez földön valo allapattyokat, sem nem könyörögnek vala az élőkért, holot nem az egben, hanem az Lymbusban mint az papistak mondgyak, volnanak.

III. III. Az élő ember esedezik mas élő emberért: sokkal inkab tehat az ditsőségben lévő szentek, kik tökélletes szeretettel vadnak mi hozzank esedeznek es könyörögnek mi erettünk. Mikeppen azert hogy szabad kérni az élő embert, hogy Istennek könyörögjön

érettünk.

érettünk, azonképpen, ſőt inkab az megh holt ſzentekért.

Felelet. Semmi ebből nem következik. Mert hogy egyikünk az maſikinkért könyörögjön, egyebeket is kik élnek, kérjük hogy értünk könyörögjenek, arrol parantſolatunk vagyon az 8. irasban. De hogy az meg holtakat kérjük es ſegitſegül hijuk, hogy mi érettünk Iſten előt eſedezzenek, ſem példank, ſem parancsolatunk arrol nintſen. Tovabba ſelette nagy külömbſeg vagyon ez kettő közőt, kérni barattyat akar élő ſoval, akar levél által, hogy érettünk eſedezzék Iſtennek, es kérni azt, ki meg holt, ſtavul vagyon tőlünk, hogy mi érettünk eſedezzenek. Mert ez nem egyeb, hanem az meg holt ſenteknek tulaydonitani, hogy minden üdőben, ſzinden helyben hatalmok legyen az meg hallgatasra, ſegitſegre, es igy az hiveknek viſgalaſara, minden helyen valo jelen lételre, melyek egyedül tſak Iſtennek tulaydoni, nem ſemmi teremptet állaté. Harmadſor, mikor az élő ember, más élő embert kér, hogy Iſtennek érette könyörögjön, azt tſak tarſul veſi mellé, hogy vele edgyűt az Iſtennek, az közben jaro Ieſus Chriſtuſnak nevében, könyörögyön. Mikor penig az ſentek, kik az eghben tayul tőllünk vadnak, hivattatnak

segitsegül, tőb es nagyob tulaydonittatik nékik, ugy mint kik Isten es emberek közöt valo közben jaroknak tétettetnek.

TIZEN ÖTÖDIK VÉTELKEDES AZ SZENTEKNEK Esedezésekről.

Eggyezés.

CAPVT I.

Melyben az mi ő vellek valo eggyezésünk foglaltatik.

Az meg holt szétek imadgiak az Istent halát ad van.

AZ mi ő vellek valo eggyezésünk ez tudomannak mi legyen, imez ket dologban foglaltatik bé.

I. Az meg holt szentek könyörögnek Istennek, halát adván tudni illik az ő valtsagokért, sőt mind az egez ez vilagon vitézkedő

dó Anyaszentegyházért is Apoc, 5. v. 8. v. 9. Az négy állatok, es az husonnégy vének leborulanak az báránnak előtte, kik közzül mindeniknek vala hegedűjök es arany tsészéjek, rakvak illatozo áldozatokkal, mellyek a szenteknek könyorgései. Es éneklének uj éneket, mondvan, mélto vagi venni az könyvet, es meg nyitni az ő petsétit: mert megh ölettettél, es meg valtottal minket az Istennek az te véreddel, minden nemzetből &c. Et versus 13. Es hallam azoknak sovat mellyek az egben vadnak &c. mondván: Az ülőnek az székben, es az báránnak áldás tisztelet, ditsőség, es erő mind örökkön örökké.

II. Az meg holt szentek, közönségesſen könyörögnek az egez földön vitézkedő Anyaszentegyházért: de nem személy szerént ezért vagy amazért. Apoc. 6. v. 9 v. 10. Látam az oltarnak alatta azoknak lelkeket, az kik meg ölettettenek az Istennek igéjéért, es az bizonság tételért az mellyet tartottanak. Es kialtnak vala nagy fel soval, mondvan: Miglen Vram ki szent vagy es igaz nem ítélsz, es bozzut nem állasz az mi vérünkert azokon, az kik laknak ez földön? Mely igikből meg tetzik, hogy azok felette igen kevánnyak az Anyaszentegyhaznak szabadulasának bé tellyesedeset, es az ő ellenségeinek ki gyomlálasat, II. Az szentek könyörögnek közönségesſen az Anyaszentegyházért.

hogy ők-is az Istennek minden népével, az dicsőssegnek tellyes voltat, mind testékben lelkekben el vehetnek. Sőt holott az érzékensegnelkül valo állatok felöll-is azt mondgya az ß. Pal. Rom 8. v. 22. hogy nyegnek es fohazkodnak, várván az mi testünknek föl tamadasat: sokkal inkab az ßentek, az eghben lévén varjak. Eddig egyezünk ő vellek.

CAPVT II.

Melyben az ő tőllők valo kőlőmbőzésünk foglaltatik.

külőmbőzes

AZ Papistak azt tanittyak, hog az égben levő ßentek, ugy mint, ßűz Maria, ß. Peter, ß. Pal, és az többi, esedeznek Isten előt ßemely ßerént az emberekért, tudni illik, Innocentiusért, Marcellusért, és ázoknak kiváltképpen valo ßűkségekért, sőt mi helyen azoknak kőnyőrgeseket akar mi dologért-is meg értik, Isten eleiben be vißik. Mi penigh ezeket mindenestől fogva tagadgyuk, ez kővetkezendő okokért

papistak ertelme.

miertel münk

I. I. Esa 63. v. 16. Az O Testamentombéli Anyaß. egyhaz igy ßolittya meg az Istent mégh ha Abraham nem tud-is minket, es az Izrael hanem ismer-is: mindazon által te

vagy,

vagy Iehova az mi atyank, hogy ha Abraham az bodogsagban levén, nem ismerte az ő maradékjat, bizonyara sem Maria, sem S. Peter, Pal, sem senki az meg holt szentek közzül nem ismer minket, sokkal inkab az mi szükségünket nem tudgya: nem-is tehet hát mi érettünk személy szerént femmi Isten elöt valo esedezést. Ha ezt mondanak penigh, hogy nem csoda ha Abraham es Iacob az Izrael népének allapattyat nem tudtak, holott ők akkoron az Lymbusban voltanak kit az Papistak az pokolnak eggyik részének mondanak. En-is azt kérdenem töllök, Micsoda öröme lehetet tehát Lazárnak ki az Abraham kebelében vala? avagy minêmö nagy szübeli örömböl mondhatta Iacob meg akarvan halni, az té szabaditasodat (vagy idvessegedet) varom ô Isam.

Fogael

Luc. 16 v. 22.

Gen. 47 v. 18.

II.

II. 2. Reg. 22. v. 20. Az holda Prophetissa Iosias kiralynak azt mondgya, hogy jövendöben az ö eleihez megyen, es bekeseggel az koporsoban tétettetik, hogy ne lássa azt az gonoszt mellyet Isten botsatando lenne az Ierusalém varosara. Annakokaért (ezt hozom ki belölle) az meg holt szentek nem lattyak sem nem ismerik az Anyaszegyhaznak ez földön valo allapattyat, sokkal inkab nem tudgyak az embereknek gondolattya-

tyokat es kőnyőrgéseket. Ezt erőssíti ß. Agostonlib. de cura pro mortuis cap. 14.

III. Semmi teremptet allat nem lehet ßabadito. Az kőzben jaroban harom kevantatik.

III. Semmi teremptet allat, sem az ßentek kőzzűl valaki, sem az Angyalok kőzzűl, nem lehet kőzben jaro Isten kőzőt es mi kőzőttűnk, hanem tsak Christusnak tißti ez, az ki egyedűl az ő Anyaß. egyhazanak ßoßolója. Hogy penigh valaki igaz es tőkélletes kőzbenjáro lehessen, harom dolog kivantatik 1. Szűkseg, hogy az, az Istentől, az ő igijében az Anyaß. egyhaznak hirdettessek, hogy az Anyaß. egyhaz lelki ismeretiben bizonyos es tsendeß lehessen az ő kőnyőrgésében valo meg halgatas felől, ha őtet, vagy az ő nevében az Istent segitsegűl hija. De sohult az ß. iras nem emlekezik, hogy az ßentek kik meg holtak, avagy az Angyalok ollyan kőzbenjarok lehetnének mi érettűnk. 2. Az kőzben jaronak tőkélleteskeppen igaznak kellenni, ugy hog ő benne tellyesseggel semi vétek ne találtassek 1. Ioh. 2. v. 1. Ha ki vétkezendik ßoßolonk vagyon az Atyanál, az igaz Iesus Christus, s noha penig az eghben lévő ßentek az Christus által immar meg ßenteltettenek, mindazonaltal bűnősők voltanak bűnben fogantattanak es ßűlettettenek: sőt mind őrőkkê nem kűlőmben alhatnak es maradhatnak megh az Istennek itilő ßéki előt, ha-

1.

2.

nem masnak (tudni illik az Christusnak) erdeme es közben járása által 3. Az közbenjáronak alkolmatosnak es elegedendőnek kell lenni az Istennek megh békéltetésére, az az, szükseg hogy vigyen valamit ollyat fel az áldozatra Istennek, mellyel az ő haragyanak es igassagának eleget tégyen az mi bűneinkért. Ez az oka hogy s. Ianosis igy szol: Ioh. 3 v. 2. Az Christus az mi bűneinkért engeztelő áldozat. Holot penig Maria es mind az tőb szentek bűnősők voltanak, bizonyara nem hogy mi érettünk, de megh magokért sem tehettenek eleget.

IIII. Az Patereknek bizonsagok: Sz. Agoston igy szoll. Minden kereztyén emberek egy mást Istennek ajanlyak könyörgésekkel. Az kiért penigh senki nem esedezik, de ő mindenekért, az az, egy es igaz közben jaro. Masuttis: ezt mondgya te néked az te szabadítód. Nints hova menned, hanem tsak en hozzam. Nints mi által menned, hanem tsak én általam. Chrysostomus Doctor-is igy szoll: Akarodé még tanulni, hogy még magunk könyörgese által-is többet használunk Isten eiőt, hogy nem mint mikor mások könyörögnek erettünk, kialta az Chananæa-béli asszony, s-járulanak az tanitvanyok: Es azokhoz monda: Nem vagyok botsatat-

IIII. Lib. 2. contra parmen cap. 8.

In Ioan tract. 32.

van

van &c. Az mikor penig ő maga jarula, akkoron jo téteményét nyuytá. Látodé miképpen vißßa veri, mikor masok kőnyőrőgnek, mikor penig ő maga kőnyőrőgven kiáltana, rea hayla. Holott mind ezeket jol tudgyuk, noha bűnősők vagyunk és méltatlanok, noha egyedűl vagyunk, es kőzben jaronélkűl ßűkőlkődűnk ne essűnk azert kétségben, se meg ne fogyatkozzunk. Ismét. Nem kel Isten elő: oltalmazo, sem nem kel idestova futosni, hogy másoknak hizelkedgyél, hanem noha egyedűl vagy, es nintsen oltalmazod, s-te magad kőnyőrőgß min dazonáltal meg nyered ez mit kivánß. Mert az Isten nem ollyan kőnnyen hajol kéréssűnkre, mikor mások kőnyőrőgnek érettűnk, mint mikor magunk, noha sok gonoßokkal rakvak vagyunk. Vgyan azon Chrysostomus mikor amaz ß. Ianos mondasat magyarazza. Ha ki vétkezendik &c. azt mondgya, hogy az mi kőnyőrgésűnk semmi haßna nem léßen ha azt az Christus az ő attyanak nem ajanlja. Sz. Agoston is azon locust magyarazván, igy ßoll. Az ß. Ianos, ugy mond, nem mondotta ßoßolotok vagyon az attyaval: hanem azt mondotta, ha ki vétkezendik ßoßolonk vagyon. Nem mondotta, tinéktek vagyon, sem nem ßollot igi en vagyok à ti ßoßolotok.

CAP.

CAPVT III.

Melyben az papistaknak ellenvetések, es az mi ő tűlök valo masodik külömbözésünk foglaltatik. Ellenvetések.

AZ Papistaknak ellenvetések, kivaltképpen ezek.

I. Apoc. 5. v. 8. Ez az husonnégy venek le borulanak az báránnak előtte, tartván az ő kezekben hegedűket es arany tzébéket kik rakvak illatozo áldozatokkal, mellyek az Szenteknek könyörgési. Innen azt hozzak ki az Romanak, hogy az eghben lévo Szentek az mi könyörgésinket vészik, es bé viszik Isten eleiben. I.

Felelet. Az Szenteknek könyörgésin, értettenek azoknak ő magoknak könyörgési, kik könyörögnek, mellyekkel Istennek es az báránnak tiszteségét es dicsiretet tulaydonitanak, mely az utan valo versekből meg tetzik De még ezeknek könyörgésekis csak ennek az Angyalnak, ki á Christus, keze által vitetik Isten eleibe, mint Ap. 8 v4. meg tetzik. Felelet.

II Luc. 16. vers. 27. könyörög az kazdag pokolban az ő attyafiáért, kik még ez

tól-

földön valanak, sokkal inkab hát az egben lévő szentek könyörögnek mi érettünk

Felelet Felelet. Példa beszed ez, es semmit ébből nem bizonyithatnak, mert ugy ez-is következnek hogy az pokolban lévő fösvény kazdagnak lelkének nyelve volna. Tovabba ha ők ininen azt bizonyithatnak az mit akarnak: mijs azt hozhatnok ki belölle, hogy az kik pokolban vadnak ez vilagon lévő attyokfiainak allapattyán bánkodhatnának, es szomorkodhatnának: es hogy az Istennek ditsőssegének buzgosaga legyen bennek. Mellyeket nem igaznak lenni ő magok-is meg vallanak.

III. III. Az eghben lévő Angyalok tudgyak minden embereknek allapattyokat, ugy annyira, hogy ha ő közzülök valaki megh tér, örülnek rayta es személy szerent az emberekert könyörögnek. Annakokaért ugyan

Luc. 20 v. 36. azont cselekedik az szentek-is. Mert az jo Angyalokhoz egyenlőknek mondattatnak.

Felelet. Ezt az locust, az szenteknek utolso itiletben valo állapattyokrol kel érteni, mint ez meg tetzik Matt. 22. v. 30. holot az vagyon irva, hogy az Istennek szolgai az fel tamadasban ollyak lésznek mint az Istennek Angyali. Tovabba az szentek egyenlők az Angyalokhoz, nem tisztőkre, sem szolgalattyok-

yokra nézve, mely által az Angyalok ßol-
gálo lelkek az hiv embereknek, hanem e-
gyenlök az dicsőssegben.

II. MASODSZOR. Külömbözünek az papistaktul ebbenneis. Mert ők, nem csak ezt mondgyak hogy ßemély ßerént az ßentek könyörögnek mi érettünk, hanem aztis, hog érdemekkelis esedeznek. Az Iesuitak, az papistak közöt leg utolsob renden valok, nem ßégyenlik ezt tagadni, de bator csak Lombardust hallyak mit ßol: Itilem (ugymond) ßolvan egy emberről ki job koraban holt vala meg, ötet ugymint az tűzön által menvén, az mennyei Anyaßentegyhaznak érdemével es esedezésével idvezülni az mely az hivekért mindenkor fogadásaval es érdemével esedezik, miglen bé tellyesedik az Christus. Az Romai Cathechismusis igy ßol. Ezért kel az ßenteket tißtelni es imadni, hogy az embereknek idvéssegekért ßüntelen könyörögjenek es azoknak érdemekért, mi velünk az Vr Isten sok jokat cselekedgyék. Mi penigh tagadgyuk, hogy az meg holt ßenteknek, hitökért kegyessegekért, érdemekért, valami segitseget vagy jot nyerhetnének az élő emberek. Mert az Isten irgalmassagot cselekeßik ezer iziglen azokkal, kik az ő parancsolatit meg tartyak. Erről mondgya azért ßent

Ago-

II. külömbözünk közésünk az papistaktol.

Lib. 4. dist. 45.

In explicat. præcepti.

Quest. v. 149. super Exod.

Agoston, hogy az Sido nepnek hasnálat hogy az Moyses, kit az Isten ollyan igen szeretet, ugy szerette őket. Mi azert tagadgyuk hogy az Isten vagy szeretne, avagy valami joval lenne minékünk az szenteknek érdemekért akar azok élők, akar holtak legyenek. Mert ha azoknak valami érdemek volt (hogy lett semmi nem volt) ők vötték annak jutalmat tőkélletesen, által vitettetvén amaz megmondhatatlan dicsőssegre. Nintsen több mit érdemelhetnének ezen felyül.

TIZEN-

TIZEN HATODIK VETEL KÖDES.

Az el röytetet hitröl.

CAPVT I.

Melyben az Papiſtákkal valo eggyezeſünk fglaltatik.

Eggyezes:

Menyiben engedgrük meg lenni az el reytetet hűtőt.

IAnityuk mi is azt, hogy legyen neminemőképpen el röytetet avagy el fedeztetet (titkoltatot) hit. (az elſő megh tereſnek tudni illik, avagy valami nagy keſértetnek és nyomoruſágnak idejen Mint az Samaritanuſok felöl Ioan. 4. verſ. 42. azt mondgyaſſent Ianos hogy hittenek, holot az Chriſtuſt tsak mint egy Meſiáſnak tartának, és ezt az fondamentomot fel vetvén kivánnak az Evangeliomnak tudomanyát tanulni, és annak

nak engedni: Thovabba ugyan azon caputban vers. 51. megh vagyon irva, hogy az Királlyi ember egez minden haza nepevel hit, holot csak közönségesképpen hizi vala az Christust Mesiásnak lönni, és mutattya vala hogy ő kes volna engedni az ő tudomanyanak, föl indittatvan à Christus csoda teteléből, mellyet tőt vala az ő fianak meg gyogitasában. Hebr. 11. vers. 31. azt mondgya s: Pal, hogy az Raáb parazna asszonyalat hűt, (sőt dicsertetik-is annak hiti) mikor az kemőket be fogatta. Maga nem vala ő benne még ackoron egyeb az közönséges hitnel, mellyel hiszi vala az Sidoknak Istenet igaz Istennek lönni, mely szarmazot vala ő bele az Istennek Ægyptomban az ő népevel tőt cselekedetinek hallasából. Ez peldákbol meg teczik hogy még az Istennek szolgajaban vagyon néha neha el rőytetet avagy titkoltatot hit, Melyet hogy iobban meg érthessűnk, tudnunk kell, hogy az el rőytetet hűt kétképpen lehet. 1. Azoknak az dolgoknak mellyeket hinni kel ismeretire nezve. 2. Az hitnek objectomanak, az az, Christusnak és az ő jo tetemenyenek meg fogasára nezve. Az el rőytetet hit, az első modon leszen, mikor nemelly ůdvősségre valo dolgok megh valaztás avagy külömbeztetes nélkül meg tudattatnak vagy és-

Az el reytetet hit ketfele.

mér-

mertetnek. Bizonyara dicsere az Christus fe-
ötte igen és fel magaztala az ŏ tanitvanyinak
iteket, ugyannijra hogy azt monda felŏ-
r, hogy még az pokolnak kapuijs hatalmat
alta nem vehetne, maga azoknak hŭtŏkijs
iha niha sok nyavalyákban el titkolva vala.
Mert elŏßer ßent Peter, ki az tŏb tanitvanyok-
ak képékben Christusról vallast téßen vala,
ē tudván az emberi nemzetnek valtságânak
nodgyat, inti vala Christust hogy az kerezt-
ek halalat Ierusálemben el ne visélne. Mely-
e kepést monda Christus neki. Eregy hatrá
ülem Satana, mert botrankozasomra vagy
ekem. 2. Mindnyajan sem tudtak s-nem ér-
ettek az tanitvanyok az Christusnak fel tama-
lasát, miglen az aßßonyalatoktól, kik elsŏ-
ben fel tamadotnak lattak vala, meg nem ér-
ették volna, sŏt még azoknak sem hittenek,
valamigh az Christus magat nekik meg nem
elentette. 3. Nem tudgyák vala az Christus-
nak menyben menetelit-is. Mert azt gondol-
yak vala meg akkor-is, hogy ez világhi Fe-
edelem lŏnné, azért mondgyák vala: Vram,
nemde most eppitede fel az Izraél Orßágát?
Act. 1. v. 6. 4. Az ŏ fel menetele utanis nem
rti vala ß: Peter, hogy el kellene romlani az
Sidok és poganyok kŏzŏt valo kŏß falnak,
valamig az Istentŏl kiváltképpen valo jelenes

Az Apostoloknak hŭtŏk el titkoltatot

1.

2.

3.

által

által meg nem tanitatnek. Act. 10. verſ. 14. Vegezetre mégh moſtis talaltatnak az embe-rek kőzőt kikben azel rőyítetőt hit vagyő ſok dolgok felől. Mert vadnak keſedelmes és tu-datlan elmejűék, kik az igaz tudomanyban ugy elő nem mehetnek mint egyebek, mind azon által nem utolſobbák maſoknál, mivel hogy ſo indűlattal vadnak az tudomanyhoz, és ſo lelki iſmeretek vagyon: Kik noha ſok dolgokat nem tudnak, mind azon által va-gyon bennek az igaz hűtnek bizonyos mer-teké, melyben ha valami hiba vagyon is, he-lyere allattya azt az ő ſo indulattyok, és gya-korta ez illyetenek felly éb valoknak itiltetnek azoknal, kik bőlcseknek és tudoſoknak latat-nak lőnni: Erről mondgya Phileph Melan-

Epitom Philo-ſo Ph. Moral: cap. De gradib° dilecto gus.

cton: Itt is az Iſtennek nagy irgalmaſſágat kel meg iſmerni, az ki kűlőmbſéget tészen, az ſanſandekbol és tudatlanſágbol lőt vetkek kőzőt, és tudatlanſágbol valo vetkeket meg engedi azoknak, kik az fondamentomot tud gyák és őrőmeſt tanulnak, mint az Apoſta-lokban nagy homály vala az Chriſtus fel ta-maſa elől. De az mint mondok, azt kiványa hogy tanullyunk nem akar érősiteni az reſt-ſegben tunyaſágb, és tompaſágban, mint pſal. 1. mondgya Szent David, az Iſtennek tőrvényeről elmelkedik eyel és nappal.

Az

Az masodik modgya az el röitetet hit-
ek leßen az megh fogásra vagy kapcsolasra
ezve, mely ackor leßen mikor az ember nem
ondhattya bizonyosan maga felöl, hogy
ißem en az en bünemnek bocsanattyat, ha-
em csak ezt mondgya, kivanom hinni tel-
es ßivemböl az en büneimnek bocsanatyat,
meg terni. Mely sokakban vagyon az hi-
ek közzül, mikor az ö bünöknek ößtenöz-
ese miat lelkek ismereti ßorongattatik. Mert
z ki az öbünei miat gyötröttetik s mind a-
on általi akar Istennel meg bekelleni, vagyon
bban hitt, de el reytetet hit, ßinten mint az
itsin ßárazmagbã bé vadnak rekeßtetvén az
velek, virágok, es gyömölcsök. Es noha az
eg teresnek es hitnek kivansaga nem valo-
gos, mindazonáltal, az Isten azt ßinten ugy
eßi, mint ha valoságos volna. Ezert mond-
ya Esaiás cap. 42. vers. 3. hogy az füstelgö
sepüt az Christus el nem oltya, mely az tüz-
ek kicsinségere nézve sem melegséget, sem
ilagosságot nem ád. Az Christusis Mat. 5.
ers. 6. Boldogoknak mondgya azokat, kik
hęzik és ßomjuhozzak az igazságot, mert
zok meg elégitetnek. Holot az ehezöken és
omjuhozokon, értetnek mind azok, kik
ankodnak az ö igasságoknak fogyatkoza-

ſan, és ennekokaért kivannak Iſtentöl me igazitatni, és ßenteltetni. Rom. 8. verſ. 26 azt mondgya ßent Pal, hogy az Iſten meg halgattya és ßamot tárt az ö ßolgainak fohaz kodaſokra: Mellyek nagy gyakorta ki ma gyarazhatatlanok, mindazon által Iſtentö meg halgattatnak. Mert az ö lelkenek mun kai. Igy azért ki tetzik, hogy nemely törö delmes ßivö emberben vagyon az el röitete és titkoltatot hüt: Mely hittel ſokan az Iſten nek ßolgai közül meg ajandekoztatnak. Mert az mi üdvöſſégünk nem annijra áll abban, hogy mi az Chriſtuſt meg fogjuk, mint ab ban, hogy ö fogh megh minket. Innen va gyon hogy ßent Pal az tökelleteſſégnek el ve tele utan maga felöl azt mondgya. Követem hogy ha elis véhetem, mellyet felis vetettem az Chriſtuſtul. Hogy ha penig valaki mon dangya. Az élö hitnélkül ſenki nem idve zülhet. Azt felelem. Hogy az Iſten az keſer tetnek, es az mi elſö meg téréſünknek idejen, az hitelnek kivanſagát, élö hit gyanant véßi, mint immar meg mondottuk. Példanak o kaert: Legyen egy olly ember, ki ſoha életé ben megh nem tért pœnitentiat nem tartot. Végezetre ez, eſſek nagy betegſegben, es az ö büneinek ſok volta miat lelki iſmeretiben ößtönöztetven, magat meg törje, es Iſten

Phil. 3. v. 12.

Ellenae teſre va lo fele let.

elöt

t meg alázza: es parancsoltatik-is hogy
ennel, Chriſtus által meg békéllyek, es
ne bocsanattyat hidgye, noha azt ő maga
n nyiluan es bizonyoſſan el nem hiheti,
ndazonáltal kivannya el hinni ſűből, ugy
nyira, hogy ez kivanſagra es Chriſtuſra,
zve mindent valami ez vilagban vagyon,
int egy ganénak tart es igy hal meg.

Itt immar azt kérdem, mit kell ez illyen
ől itilni? Bizonyara egyebet nem, hanem
ogy az az meg holt ember Iſtennek ſolgaya
üdvezült. Mert noha kévanatos dologh
olna, ha az emberek arra az hitnek tökélle-
ſſegere juthatnanak, mint Abraham es az
tennek több ſolgai: mind azon által gyakor-
az Iſten kűlömb kűlömb igiekben, az hitel-
ek tizta kivánſagat igaz hit gyanāt véſi. Sőt
ondollyátok meg, hanem ugyan azon történ-
iké az kegyelemben, mely az termeſetben.
Mert mikeppen terméſet ſerént az emberek
neg halnak, némellyek kitſin korokban, né-
nellyek penig vén korokban, némellyek jo
rejekben es viragzáſokban, mind azon által
mint emberek mindnyajan ugy halnak meg,
zenkeppen az Chriſtusban-is halnák meg
nemellyek gyenge, némellyek penig tökelle-
es hitben, mind azon által, az kiben az Iſten

kegyelmének czak kiczin magva vagyon-is Istennek fia: és az hitis, bator kiczin legyen is ugyan hit. Azt akarom mondani, hogy az mel hit ideig válaztasképen Christusnak meg fogasa nelkül vagyonis igaz hit legyen. Mert az az kivansag mely vagyon ő benne Christusnak. és az ö erdőmenek meg fogasara, nemé az meg fogasnak és hoza valo kapcsolásnak. Ez ket nemei vadnak azé az el rejttetet és titkoltatot hitnek. Tovabba ez tudomant ket okokra nézve kel meg érteni. 1. Hogy ez tudomány folgallyon azoknak, kiklelki esmeretekben erőtelenek, vigaztalásokra, hogy ez ilyen állapatban ketsęgben ne essenek. Mert ha igaz vósna az, hogy senki nem vdvözülhet, hanem czak az, az kinek olyan erős és tőkelletes hiti vagyon, mint Abrahamnak; bizonyára fántalan sokan azok közzül, kik az kereztyeni nével diczeködnek, az Isten fiainak famok közzül ki tőröltetnenek. Annakokáért, tudnunk kel, hogy mint finten az termezetnek, ugy az kegyelemnek-is, nemű nemiképpen való őrőghbülese vagyon: sőt hogy az igaz hitnekis neminemű gradusi legyenek, kik közzül legh alsőb az el reytetét vagy homalyos hit. Ez penig nem egyéb, hanem az mint Calvinus tanit, mikor az Christust meg kezdgyük ésmerni, és kévánnyunk

Hasna ez tudomának. 1

Lib 3 Instit. cap. 2 sect. 5

nyuk őtet magunkhoz jobban kapczólni, ez mondattatik homályos és el reytetet hűtnek. 2. Szolgal ez tudomány, azoknak-is kik az kereztyeni tudomannak fundamentomat tanullyak, mind érősítetsekre, mind tanusságoknak ki nyilatkoztatasára, kik az hűtet mongyák lenni az Istennek mi hozzánk az Christusban való io akarattyának és szerelmenek bizonyos el hitelenek. Mert noha minden hűt, az ő termezeti szerént bizonyos el hittel: mindazonáltal czak egyedűl az erős és tellyes hit, az tőkelletes persuasio, az az el hitel. Annakokáért az hitet nem czak kőzönségesképpen, hanem az ő graduſibannis meg kel vala magyarázni: ugy hogy, az kik erőtelenekis, az ő állapattyok felől igazán meg tanittathatnának: Noha penig mijs tanittyuk azt, hogy vagyon homályos vagy el titkoltatot hűt, mely az igaz és élő hitnek kezdeti; mind azon által nem kel azzal meg elégedni akar kinekis: sőt inkáb igyekőzni kel, hogy napról napra hűtiben őrőgbűllyen, Mellyet minden ketseg nélkűl meg czelekeſik az, kiben az igaz és élő hitnek bator czak kiczin szikrája vagy kezdeti legyenis: ugy annira hogy, az ki itili, magában lenni az hitelnek kévánságat, s'tovab nem megyen

benne, hanem azzal akar meg elegedni, nin-
czen abban az igaz hűtnek kévánsága.

CAPVT 2.

Melyben az értelmeknek kűlőm-bőzeset foglaltatik.

AZ kik az Romai Anyaßentegyháznak ozlopinak tartatnak, az hűtet, az ő termezetiben, mondgyák, nem azoknak az dólgoknak, mellyeket hinni kel, ésmeretinek leñi; hanem csak neminemű eggyezesenek auaǵ javallásanak, azoknak akar legyenek ésmeretessek, s'akar ne. Es igy, ezen az fundamentomon eppitik oztán, ezt az ő vallásokat, hogy tudni llik elégsęges akar kinekis v̊dvőssęgere ha az hűtnek czak neminemű czikkőleit tudgyais (ugy mint, Az Istenről, az ßent Háromságról, Az Christus megh testősűleseről, föl támadasáról, az mi váltságunkról és tőb effęlekről) és nem ßűksęges hogy az tőbbitis válaztás és kiválképpen való tudassal értse. Elégnek mondgyák, ha eggyez az Anyaßent egyházzal, és el hißi azt az nëp, mellyet az ő papiok hißen. Im látod, mely erőtelen az ő tudományok, hólot erőtelen fundamentomon

monnis épittetet. Mert az hůt, bé foglallya ŏ magában, azoknak az mellyeket hinni kel, ismeretit, ez penigh az ismeret az hitnek termezetiből vagyon: mert nem hihetni azt, az mit ember nem ért, vagy nem tud. Ertől mondgya az Isten Esai. 53. vers. 11. *Az ŏ ésmeretivel az én ßólgám sokakat megh igazit. Et Ioh. 17. vers 3. Ez az ôrök élet, hogy meg ésmerjenek tegedet egyedül igaz Istent, és az kit el boczátottal az Iesus Christust:* Mely helyekben az ismereten értettetik az hůt, mely által tudgyuk, és bizonyosok vagyunk benne, hogy az Christus, és minden ŏ io tetemenij miénk. Annakutánna ez az ŏ értelmek, az tudatlanságnak annya és oka. Mert mikor az emberek el hißik azt, hogy ŏ nékik eléghsęges az kereztyeni tudomannak fŏ fŏ réßeiben egyezni az Anyaßentegyházzal, és hogy nem kévántatik ŏ tůlŏk az ßent Irásnak olvasása, czak hogy hidgyek némely kiválképpen való czikkeleit az hitnek; végezetre, hogy nem kŏtelesek minnyájan, eggyenként az Apostoli Credonak czikkoleinek hitelére, hanem hogy elégsęges titkon hinni némellyeket (el titkóltatot hittel) ugy az mint az Anyaßentegyház hißi: ezeket mondom, mikor az emberek magokban el hißik, ighen kevesen,

Az ismeret az hitnek alla tyabol vagyon.

Bannes. 2. q. 2. art. 7. tu laydonitia az velekedeß. Parisbeli es Altisodoris beli Gulielmusnak.

auagy ne tálam czak eggyis nem találtatik, ki sorgalmatoskodnek az mennyei dólgokban való öregbűlesre. Hova lésen tehat az Istennek amaz ó paranczolattya, kiben hadgya hogy az tudománban naponként öregbűllyönk; és hogy az ő iggie mi bennünk bősegessen lakozék. Colos. 3. v. 16,

Papistaknak mas tevelgesek.

Annakfölötte, az Papisták aztis tanityák, hogy gyakorta job és kedvesb Istennél, valamely hitnek agazatinak, mellyeket az ember nem tud ahitatosságból valo megh tartása, hogy nem azoknak kiket bizonyossan tud és ért. *Azok ugymond, kik deakul könyörögnek, oly nagy lelki vigaztalassal, buzgossággal, ahitatossággal, indulattal könyörögnek, hogy gyakorta azokat, kik értelmes nyelvel könyörögnek felül haladgyak, és meg győzik, s-bizonyára jobban könyörögnek, hogy nem mint valamely Eretnek auagy hittel el szakadot az ő maga nyelven.*

Igy vadnak az ighek Hispaniai nyelven Molan. Tract 5 cap. 30. concl 12

Végezetre aztis tanittyák, hogy némely hitnek czikkeleit az egéz Anyaszentegyház, czak ugymint homalyos vagy el titkóltatot hittel hiszen: mellyeket az után valamely kózönséges gyülekózet el rendel, vagy meg erősit, es az Anyaszentegyháznak eleiben ád, hogy nyilvan valóképpen el hidgye. Rossensis, Luther ellen irván példajul hozza elő

Mas tevelgesek.

Assert. arg. 8.

az

az Purgatoriumnak tudományat: hólot azt mondgya, hogy elein az Purgatoriomot kevesen tutták; de idő jártaban mind az irásokból, mind penig jelenesokből inkáb meg tanultatot. Mi penig ezt az el reytetet hitnek nemétis tagadgyuk: sőt tanittyuk, s'állattyuk, mind azokat, valamellyek az hitre, erkőlczre, és az v̄dvössęgre ßűksęgessek az ßent Irásban nyilvansággal bé foglaltattaknak lenni.

TIZENHETEDIK VETELKEDES.

Az Purgatoriumrol, és az Holtakért való kőnyőrgesőkről.

CAPVT I.

Melyben, mind az ket felnek eggyezese. foglaltatik.

MI tanitunk és hißűnk lenni neminemű kereztyeni Purgatoriomot, az mineműt tudni illik az Istennek ighije mond lennie. Es legh előßőr ezen az Purgatoriomon értyűk az nyomorusago-

Vagyon neminemő purgatoriő.

ſágokat, mellyeket az világon az Iſtennek fi-
Ser. 3. ai Szenvednek. Innen mondgya az Iſtennek nyomorult népe Jeremiaſnál: Tűſſel boczá-
Pſal. 66 tottal az mi czontainkban. Et Pſal. 66. v. 12. Altal mentőnk az tűſſen és vizen. Et Mala.
Mala. 3 3. v. 3. azt mondgya. Hogy az Levi fiainak megh kel tiztittatni az nyomoruſágnak tűze által. Végezetre. 1. Pet. 1. v. 2. Az nyomoruſághok mondatnak tűz által való probalaſnak, mellyeckel az emberek az természet ſerént való romláſtul, mint az arany az ű ſóprejetől tűzzel, megh tiſztittatnak.
a 2. Purgatoriomonk minékünk az Chriſtuſnak véreis, az ki minket minden mi bűneinkből megh tiſztit. 1. Ioha. 1. v. 7. Az Chriſtuſnak véré tiſztit meg minket minden bűneinkből. Heb. 9. v. 14. Az Chriſtuſnak véré, ki meg tiſztittya az mi lelki éſmeretinket az meg holt czelekedetőktől. Innen vagyon hogy az Chriſtus mondatik kereszteini tűzzel és Szent Léleckel. Mert az mi belső megh moſogattataſonk léſſen az Chriſtuſnak vére által: Az Szent Lélek penig tűz gyanánt vagyon, ki megh emeſti és ki ſagyril'us gattya az mi belső megh romláſonkat. Erre
nal. lib. nézet Origeneſis, ki azt bizonittya, hogy mi
in Le minden kétſégnélkül oly tűzben égőnk, mely

meg

meg nem alußik, ha az Vrnak nem kőnyőrgűnk, hogy oly tiztito tűzet boczásson minékűnk az eghből, mely az mi elmenkben minden világi kévánságokat meg emeßßen. Sz. Agostonis azt mondgya, hogy az Lélek pœnitentia tartás által az Istennek irgalmasságaból tiztittatik meg. De act. Fel. cap. 21. lib. 2.

CAPVT. 2.

Melyben az mi ő tűlők való kűlőmbőzesőnknek reßei, mind az Purgatoriom, s'mind az hóltakért való kőnyőrgés felől, foglaltatik.

AZ Istennek igaz Anyaßentegyháza, az Purgatoriomnak tudományaban, kűlőmbőz az Pápistáktul két dologban. Előßőr az Purgatoriomnak helye felől. Mert az Pápisták azt tanittyák, hogy az Purgatoriom az pokólnak rêße melyben mennek azok, az kik noha hitben halnak meg, de az ő botsanando bűnőktől még itt ez életben tőkélletesen meg nem tißtitattanak. Mi ez ellenben tagadgyuk illyen helyet lenni, mivelhogy az Istennek igŋéből semmi bizonsaga nem lehet, mely Istennek igŋe csak ket helyet tulay- Az hely felől. Csak kettő az lelkek nek helyek.

tulaydonit az lelkeknek az eget tudni illik es az poklot, sőt azoknak állapattyokat-is meg jelenti, mely nem egyeb, hanem az őrőm es az kénok. Luc. 16. vers. 25. 26. Ioh. 3. v. 36. Apoc. 22. v. 14. Et 21. v. 7. 8. Matth. 8. v. 11. Es az mi nagyob Apoc. 14 vers. 3 az vagyon irva. az kik az urban meg halnak, meg nyugoznak az ő munkajoktul. Mely semmikeppen igaz nem lehet, ha azok kik az urban meg halnak, purgatoriomra ßállanak alá. Es hogy az papistaknak minden gyogyulasok felben ßakadgyon, azert ßol igy az Apostol, az ő munkajok (az az, az ő munkajoknak jutalma) kővetik őket, mint ßintén valamely inas kővetí az ő urat. Iol mongya hát az ß. Agoston: *Mikoron ez vilaghbol altal menendunk, semmi ßorongatas avagy eleg tétel nem marad hatra. Masuttis igy ßol: Itt vagyon az meg botsatas mellyet kerünk, ahol vagyon az bun tétel: itt vadnak az kesertetek, mellek avagy kénßeritenek minket az bunnek tselekedesere avagy edesgetnek, itt vagyon vegezetre az gonoß-is, az melyből kivanunk meg ßabadulni, ott penig ezek kozzul eggyik sintsen. Meg-is igy ßol: Nem vagyunk itt bunnelkul, de ki megyünk innet bünnélkul.* Az ß. Cyprianus Doctor-ie az bizonyittya, *hogy azok kik immar egyßer meg holtanak, semmit ahoz*

Homil. 4. Tom. 10.

In Enchirid. 125.

nem

nem adhatnak mellyet egyßer cselekettenek, hanem ugy kell maradniok, es varniok az utolso itiletnek napiat. Az Chrysostomus Doctoris azt mondgy. *Ez életnek vege utan, az erdemeknek sintsenek alkolmatossaghi, az mikeppen hogy az baynokoknac az viadal utan nintsen iutalmok.*

Esa. lib. 3.

Homil. 22. d propri. Anthio.

II. Tovabba kűlőmbőzűnk ő tőllők az purgationak, az az, meg tißtulasnak modgyaben es ezkőzeibenn-is. Mert ők azt mongyak hogy az emberek vagy az lelkek kik az purgatoriomban vadnak, megh tißtittatnak az purgatoriomnak bűntetése által, mellyekkel eleget téßnek az ő botsanando bűnőkért, es idő ßerent valo bűntetesekert. De mi tellyesseggel ellene ßollunk es tanitunk. Mert azt mondgyuk, hogy semmi nintsen mely minket akar melly kitsin bűnért valo kőnyű bűntetés alol-is megh ßabadithatna, hanem csak az, az mit az Christus magaban ßenvedet, es hogy semmi nintsen az mi minket meg tißtithatna akar mely bűntől-is az Christusnak vére kűvűl. Illyen fogast téßnek, s-azt mondgyak, hogy igaz az, hogy az purgatoriomnak ßenvedesi es bűntetési ő magaban eleget nem tehetnek, sem meg nem tißtithatnak minket, de hogy azt erdemellyék, nyerték es vőtték azt az Christus szenvedésének érdeméből. De en ez ellen vetem az ß. irast,

a Azt meg tißtulasnak modgiaban.

holog

holot az ß. Pal azt mondgya, hogy az Christus az mi bűneinket el törlötte ô maga által. Mely igik ki rekeztenek minden emberi elég tételeket es érdemeket, es arra tanitanak hogy valami minket az mi bűneinkből meg tißtit, az mind csak az Christusban, es nem mi bennünk, talaltatik. Mert ha ugy nem volna, azt mondhatnok hogy az Christus az mi bűneinket, réß-ßerént ő maga által, réß-ßerént penig mi magunk által törlötte volna el, es hogy az ő halálával azt nyerte volna, hogy mi az mi réßűnkről magunknak ßabaditoi legyűnk.

Hebr. 1. v. 3.

III. Kőlőmbőzes az halot takert valo kőnyőrgés felől vagyon.

III. Ide tartozik az meg holtakért valo kőnyőrgés felől lévő tudoman-is, melyről valo tudomanyunkat im ez harom dologhban foglalom bé.

I. Az mi tudomanyunk ez: Az kerezteyeni ßeretetnek még az holtakra-is ki kel terjedni, mellyet meg kel mutatni az ő tißtesseges temetsegekben, az ő so hireknek neveknek meg tartasaban, az ő maradékiokhoz valo segitsegben es gondviselésben, mikor az idő s-az alkolmatossaghozza. Rutt. 1. v. 8. Ioan. 19. versu 23.

II. Kőzönsegessen kőnyőrőghetűnk-is az holtakért, hogy tudni illik, az Isten ne kessek elő hozni az ő dicsősseges fel tamadasokat,

at, es mind testekben lelkekben való tökéle-
tes boldogságokat. Mellyet kérünk akkor
mikor azt mondgyuk, Isten el az te orsza-
od, nem csak az kégyelemnek orszaga tudni
lik, hanem az mennyei dicsőſſegnek orsza-
aris. Ennyiben eggyezünk ő vellek ez tu-
omanyban, tovab nem.

III. Személy szerent valamely meg holt
t könyörögeni, hogy ezt vagy imezt az
urgatoriombol ki szabaditsa az Isten, nem
szabad. Mert affelől sem paráncsolatunk
sem igiretünk nintsen,

TIZEN-NYOLCZADIK VETELKÖDES.

CAPVT I.

Az Anyaszentegyhazban levő dolgoknak elsősege felől.

Melyben az ellenkező feleknek eggyezesek foglaltatik.

MEnyiben eggyezünk mi az Romai Anyaszentegyhazzal, az Anyasz- Eggyezes.

holot az ß. Pal azt mondgya, hogy az Chri-
Hebr. 1. v. 3. stus az mi bűneinket el törlötte ô maga által. Mely igik ki rekeztenek minden emberi elég tételeket es érdemeket, es arra tanitanak hogy valámi minket az mi bűneinkből meg tißtit, az mind csak az Christusban, es nem mi bennünk, talaltatik. Mert ha ugy nem volna, azt mondhatnok hogy az Christus az mi bűneinket, réß-ßerént ő maga által, réß-ßerént penig mi magunk által törlötte volna el, es hogy az ő halálával azt nyerte volna, hogy mi az mi réßűnkről magunknak ßabaditoi legyűnk.

III. Kölömbözes az halot takert valo kőnyörgés felől vagyon.

III. Ide tartozik az meg holtakért valo kőnyörgés felől lévő tudoman-is, melyről valo tudomanyunkat im ez harom dologhban foglalom bé.

I. Az mi tudomanyunk ez: Az kerezteyeni ßeretetnek még az holtakra-is ki kel terjedni, mellyet meg kel mutatni az ő tißtesseges temetsegekben, az ő so hireknek neveknek meg tartasaban, az ő maradékiokhoz valo segitsegben es gondviselésben, mikor az idő s-az alkolmatossaghozza. Rutt. 1. v. 8. Ioan. 19. versu 23.

II. Közönsegessen kőnyörőghetűnk-is az holtakért, hogy tudni illik, az Isten ne kessek elő hozni az ő dicsősseges fel tamadasokát,

at, es mind testekben lelkekben valo tökel-
tes boldogsagokat. Mellyet kérünk akkor-
mikor azt mondgyuk, Iötön el az te orsa-
od, nem csak az kégyelemnek orsaga tudni
lik, hanem az mennyei dicsössegnek orsa-
ga-is. Ennyiben eggyezünk ö vellek ez tu-
lomanyban, tovab nem.

III. Személy szerent valamely meg holt-
rt könyörögeni, hogy ezt avagy imezt az
purgatoriombol ki szabaditsa az Isten, nem
szabad. Mert affelöl sem paráncsolatink
sem igiretünk nintsen,

TIZEN-NYOLCZADIK VETELKöDES.

CAPVT I.

Az Anyaszentegyhazban levö dolgoknak elsösege felöl.

Melyben az ellenkezö feleknek eggyezesek foglaltatik.

MEnyiben eggyezünk mi az Romai Anyasz. egyhazzal, az Anyasz. Eggyezes.

hazban lévő dolgoknak elsősege felol, im ezkét dolgokban mutatom megh.

Az első Anyaß. egyházban az egyhazi ßolgaknak külömbőző gradusok es hatalmok vala.

I. Az régi Anyaß egyhaznak eppitésere, az egyházi ßolgak még külömböztetnek vala, nem csak rend ßerént valo gradusokkal hanem hatalommal-is, es hogy ßent Peter az felsőb gradusban helyheztetet legyen. Eph. 4. vers. 11. 12. Az Christus fel ment minden egeknek felette. es adot ajandekokat az emberéknek, (az ő Anyaß. egyhazanak tudniillik éppitésere) ugy hogy, némellyek legyenek Apostolok, Profetaknémelyek Evangelistak, nemelyek paßtorok es Doctorok. Es noha eggyik Apostol az masiknál nem vala fellyeb valo, mint hoǵ eggijk Evangelista sem az masiknál, avagy eggyik paßtor az masiknal alá nem vettetet, mind azon altal fellyeb valok valanak az Apostolok az Evangelistaknál, mint hogy ezek-is az paßtoroknál es Doctoroknal. Mint hogy penig ß. Peter hivattatot vala az Apostolsagra, fellyeb valo-is vala minden Evangelistaknal es paßtoroknál, mivel hogy az uy Testamentombeli ßolgalatban az felsőb helyet-is tartya vala, mind rendire s-mind méltosagara nézve.

Peternek bőcsülleti nagyob az többinel háromkeppen.

II. Az tizenket Apostolok között-is az ß. Peternek haromkeppen vala fellyeb valo bőcsületi. méltosagara, elsősegere, es Fősegere nez-

e nézve. Az meltosagon valo bőcsülleten
rtem az ő nagy tisteletit, bőcsületit, mely na-
gyob vala, hogy nem az tőb Apostoloknak.
nnen vagyon, hogy Cephas Iacob es Ianos
mondattatnak ozlopoknak es lattatnak vala
valámiknek Gal. 2. v. 6. 9. 2. Elsőseghben
valo bőcsülletijs volt: mert előszőr nevezte-
ik az S. Mathetul, cap. 10. v. 2. Az tizenket
Apostoloknak nevek ezek: első Simon, az
i neveztetik Peternek &c. 3. Főseg ben valo
bőcsülletijs volt az tizenket Apostolok közőt
mert az S. Leleknek kegyelmevel es ajan-
lekival inkab fel ekesittetet volt. Innen va-
gyon, hogy mikor az Christus kerdené-is, ki-
nek mondanák őtet az emberek, mindenek
kepében S. Peter felel meg, ugy mint ki buz-
gosaggal az tőbbit felől haladgya vala, Matt.
16. v. 16. Mondam penig azok közőt az ti-
zenkettő közőt Mert az S. Pal annyival ha-
ladgya valá fellyeb az S. Petert minden mo-
don, buzgosaggál tudni illik, irassal, bőlcse-
seggel, itilettel es tudomannyal, az menyivel
ent Peter az tőbbit fellyül haladgya vala.

Miett fe-
lelt Pe-
ter az
tőbbi
kepeben

Ennél tovább nem eggyezünk az
papistakkal ez tudo-
manyban.

CAPVT 2:

Melyben az ő értelmeknek kűlömbőzéſek foglaltatik.

Az papiſtak vélekedéſe.

AZ Romai Anyaſz.egyhaz az főſeget es elsőſéget Chriſtus utan, mind az igikben tőrvenyőkőn, ſ=mind penigh az ſemélyőkőn ſ. Peternek tulaydonittya, tanitvan hogy elégſeges es hatalma lőt legyen,

Az ſ. Peternek elsőſéget ezekben állattyak.

az egez vilagon el ozlattatot kereſztyeni Anyaſzentegyhaznak, mind taniraſaval, mind penig igazgatafaval valo biraſara. Es ezt az elsőſeget avagy főſeget mondgyak ezekben állani, tudni illik, hogy hatalma lőt légyen

1. végezni, rendelni, es igaz értelemben ma=
2. gyarazni az ſ. Iraſt, az hitnek agazatiban va=
3. lo vetélkedéſeket el igazitani, kőzőnſeges
4. gyűlekezeteket tenni, azoknak végezéſeket
5. meg erősſiteni, akar mely ſemélyti=s ki az A=
6. nyaſz.egyhazban vagyon, mégh az Fejedel=
7. meket es nemzetſegeket=is ki atkozni, az bű=
8. nőket meg oldozni, es még bocsatani, an=
9. nakfelette valamely igik ez egéz főld kerekſe=

geről ő eleiben vitetteenek el végezni, tőrvényeket az lelki iſmeretnek kőtelezéſere ſabni. Ezt az hatalmat egyenlő értelemből tulaydonittyak

nittyak ß. Peternek, es az Romai papaknak, kiket néki kővetőinek mondanak lenni. De mi ellene ßollunk es tanitunk, hogy tudni illik sem ß. Peternek, sem az tőb Romai papaknak nintsen fejedelemsegek az kőzőnseges kereßtyéni Anyaß. egyhazon, sőt inkab minden azon valo Fejedelemsegh es hatalom Christus alá vettetvén, tartozik az kiralyokra es Fejedelmekre kinek kinek az ő birtokában. Tovabba az mi értelműnket igaznak, az ővéket penigh hamisnak es hijaban valonak lenni ez kővetkezendő bizonsagokbol nyilvan valová téßem.

Az mi értelmünk.

I. Az Chtistus kétképpen lehet kiraly: Előßőr az meniben Isten, esigy mindeneknek valamellyek az egben, es az földőn vadnak az Atyaval és az ß. Lélékkel tőkélletes kirallya, mivel hogy ő teremptette. Tovabba kiraly az menyben az emberi nemzetnek megh ßabaditoja, es igy kirallya mind az egéz Anyaß egyhaznak, mely kivaltkeppen csak az Christusé. Igy azert immar az menyiben az Christus az ő Attyaval es ß Lélkével vagion itt ez földőn vandak vicariusi, az az. hely tartoi, kik è vilegot igazgattyak, az Kiralyok es az Fejedelmek, kik érre nézve Isteneknek mőndatnak az irasban. De az meniben ßabadito avagy kőzben-járó, igy azoknak kiket meg

Bizonsagok. Christ. ket, képpen kiraly 1. Bern. de conside. ab Eugenium lib. 3. 2.

Az Christusnak nintsen ez földőn tarsa, sem helytartoja.

ßabaditot, kirallya, nem lehet tarsa, sem hely tartoja. Tarsa sem lehet, mert igy nem volna tőkélletes kőzben-jaro. Hely tartója nem, mert semmi teremptet állat nem lehet annak az tißtnek vegben vitelére elégseges, hogy az Christus képében azokat cselekedgye, mellyeket ónnőn maga cselekedet. Mert az kőzben jaronak minden cselekedeti helyessek, es ßarmaznak az két terméßetnek, ugy mint Istensegnek ésembersegnek erejéből. Annakokaért, ha valaki ézeket akarja cselekedni, ßűkseg hogy abban veghetetlen hatalom legyen. De ez minden teremptet allatnak erejét felyűl haladgya. Azert mondgya az ß. Pal Hebr. 7. v. 24. hogy az Christusnak őrőkké valo papsaga vagyon, mely senkire egyebre nem ßabattathatik. Honnan kővetkezik hogy sem az Kiraly, sem pap tißti semmi teremptet állathoz nem illik, sem egézlen, sem réß-ßerént, mert erre nézve az kőzben-jaronák az az ő harom tißti egy arant vadnak. Annakfelette, nem ßűkőlkődik az Christus, az ő tißtinek valâmely réßének végben vitelére semmi hely tartonélkűl. Mert az hely tarto csak annak képét es tißtit viseli, az ki tavul vagion Az Christus penig mindenkór jelen vagyon az ő Anyaß. egyházával, igÿével es ßent lelkével, mert azt mongya, valahol kétten har-

man

mán az en nevemben egyben gyűlnek ő közöttök vagyok.

De illyen ellenvetést tamazthatnanak: Az Egyhazi szolgak az Egyhazi szolgalatban az Christusnak hely tartoi. De azt felelém hogy azok nem vicariusi avagy hely tartoi Christusnak, hanem cselekedő ezközei. Mert az iginek prædikallasaban ket cselekedetek jarnak eggyűt, az eggyik az iginek kűlső prædikallasa, es az embereknek elmejekben valo bé oltattatasa, az masik az S. Leleknek az szűben belsőképpen való, munkalkodasa: az mely fő es kivalikeppen valo, holott az szolasnak cselekedeti, es az beszédnek vagy iginek ki mondasa az tanitoban, csak ezközei annak, Hasonlatoskeppen, mikor az Istennek Anyas egyhaza valamely rothat tagot ki vét közzűle atkozas által, csak mint egy ezköz gyanant vagyon, ki szolgalatvan tudni illik, az Christus nevével az Egyhazi szolgalatnak azt az ő részét mikoron bizonsagot tészen arrol, hogy az Christus azt akarja, hog az kit ő ki rekeztet az mennyeknek orszagabol, ki rekeztéssek az hiveknek szamok közzűl is valamig meg nem tér. Es igy semmi részében az Egyházi szolgalatnak nintsen hát az Christusnak hely tartoja, hánem csak ezközei, holott mind ezek az Christusnak ne-

Ellenvetes. Az Egyhazi szolgakha Vicarius sie Christusnak.

Felelet.

vében es ßeméllyében cselekettetnek es vitetnek végben. Vegezetre egyedül czak ez-is, nem czak az papanak elsősegét, de az papistaknak tőb sok egyeb tévelygéseket-is el rontya, es el fordittya.

II. Az Apostalok egienlők voltanak.

II. Az Apostal mindnyájan egyenlők voltanak, az mi néz az Apostólsagnak tißtinek hatalmara es méltosagara, mert az Apostalsagnak tißti mindenikre egyenlőképpen bizattatot, mind az törvényre, mind annak ki ßolgáltatasara nézve, mint az ighik megh mutattyak Matt. 28. vers. 26. Mennyetek el taniczatok minden népeket, meg kereßtelvén őket &c. Amaz igiret-is. Adom tenéked az menyorßagnak kolczat, nem nézet czak ßemély ßerént Peterre, hanem az tőb Apostolokrais, az mikeppen az vallas tételis az tőb Apostoloknak kepekben lőt. Igy ßol Theophylactusis. Adom tenéked az kolczokat &c. Az kolczokon érczed, az mellyek megh kőtőznek es oldoznak, az bűnőknek avagy meg engedésit, avagy bűntetésit. Mert vagyon hatalmok meg bóczátani es meg kőtni, az kik mnit ßintén Peter az pűspőksegnek vagy őr állasnak kegyelmét nyerték. Noha penigh ő maganak Peternek mondattátot, Néked adom: mind azon által mind az tőb Apostoloknak-is engettetet. Miképpen? Mikor igy ßollot, valakiknek meg bocsatangya-

Math. 16

Math. 16

tok bűnőket, megh leßnek bocsattatvan. kor azt mondotta, Adom, jővendő űdőt jő lentet, az az, az fel tamadásnak utanna. ßent Ambrosis. Az mi Peternek mondattatot, az Apostoloknak mondattatot. Nem volt tehat ßent Peternek birodalma sem elsősege az tőb Apostolokon, az mi néz az Apostolsagnak tißtire, sem az az Apostolsagnak tißti nem tartozot egyedűl czak Peterre, hanem annak ki ßolgaltatása kőzőnseges volt az tőb Apostolokkal-is. De bator ugy légyen, hogy lőt légyen Peternek paranczolattya es elsősege az tőb Apostolokon, mig élt, dé mit ßolgal ez az Római pápaknak az Isten Anyaßent egyházaban valo elsőseghre vagy birodalmokra, mellyet magoknák tulaydonitanak? Mert az Apostali meltoság és tizt ßemelyhez valo vala, és az ßemelyel egyűt megh ßűnik vala, nem-is engétte idvőzitőnk azt senkinek az Apostalok utan. Mert Apostaloknak ßabadságok és priveligiomok vala. Előßer hogy kőzben vetesnelkűl vagy ezkőz nélkűl hivattattanak, és lattak az Vr Iesust: Masodßor hogy az ßent Léleknek ajandekat az kinek akarjak vala, adhattyak vala kez rea vetés által: Harmadßor. Hogy ugy jelen vala ő velek az ß: Lelek, hogy sem az kőzőnséges tanitasban, sem az ő irásokban nem tevelyeg-

Psal. 38.

Fogasnak meg czafolasa.

posto-

hetnek. Ezek penig senkire azok kik az Apostalok utan következtenek nem illenek. Annakfelette, hogy az az Apostali meltoság eggyűt az Apostaloknak ßemellyekkel megh ßünt, bizonyós okbol is megh bizonyitátik, mert az azért adatatot vala az Apostaloknak ollyan bőséggel, hogy az Vy Testamentombeli Anyaß: egyhaz fondaltathatnek. Mely holot egyßer immar fondaltatot, csak Paßtoroknak és Doctoroknak kel immar lőnni, kik azt az fóndaltatot Anyaß: egyhazat, mind világh végezetigh epicsek.

III. Mikor az Zebedæusnak fiai az Christustustól nagyub meltoságot és tiztesseget kernenek az ő orßágaban, hogy nem mint az tőb Apostaloknak volna; mivel hogy azt itilik, vala hogy az Christus ez vilagi Király lenne, igy felel az Christus. Tudgyatok hog az poganyoknak fejedelmi vralkodnak ő rajtok, és kik nagyub hatalmok vagyon ő raytok. De ti közöttetek nem ugy leßen. Mely igeket ß: Bernhard Doctor magyaraz és ßab. 3. Eugenius Papara illyen modon. Nijlvan valo, hogy az Apostaloktol megh tiltatik az vralkodas. Eregy azért te és merjed magadnak tulaidonitani, avágy az Apostalságot uralkodvan, avagy Apostal leven az vralkodast. Tellyességgel mindeniktűl megh tiltatol. Ha mind kettőt egyßer-s mind birni á-

karod, mind kettőt el vezted: Ha ezt cselekezed, azoknak számok közzül valo vagy, kik felől panazolkodik az Vr mondvan: Vralkodnak vala de nem általam, Fejedelmek valanak, és nem ismertem őket. Ose. 8.

IIII. Eph. 4. az Szent Pal elől számlalya az ajandékokat, mellyeket az Christus az ő Anyaszegyhazanak menyben fel menetele utan osztogatot, mellyek által némellyek Apostolokka, némellyek Prophetakka, némelljek Evangelistakka, némellyek végezetre Doctorokka es Pastorokka lőttenek. Ha ezek felet valami más egyeb tisztvolt volna, melyben Christus utan az emberek allottanak volna, hogy az Anyaszegyhazat mind vilag végezetig igazgatnak, elő kellet volna itt számlalni, hozzá adván az ajandékot mely kivalképpen ahoz tartoznék, sőt s. Pal semmiképpen itt azt el nem hadta volna, holot sokkal utolsob tisztiről is az Anyaszegyhazban valo szolgalatnak emlekezik. Az elsőség ugh itt nincsen az Anyaszegyhaznak tizti közől.

V. Az Papanak ez az ű elsősége az Szent irasnak értelmeből meg tzafoltatot, még annak előtte reghen, minekelőtte ez világhnak meg nilatkoztatnek. Mert az Szent Lelék jövendőt mondót, latuan az Anyaszegyhazban következendő időben lejendő dolgoknak állapottyat, holot igy szol. 2. Thess. 2. v. 3.

Ami-

A maz bűnnek embere. (az AntiChristus tudni illik) fel emelkedik minden ellen, az mely mondatik Istennek. Ez penig az égeſs caput tartozik kiválképpen az Romai Pápara. Es hogy verſ. 6. az Apoſtaloknak idejékben és az utan mondgya annak az bűnnek emberének meg jeleneſet meg tartóztetotnak lenni, nem egyebtől lőt hanem az Romai birodalomtol, mint ezt az utolſo vdőben lévő Doctorok bizonyittyak. De azokat hatra-hagyván, élegh elő hozni az Chriſoſtomus iraſát, ki azon caputot magyarazvan igy ſol: Mikoron az Romai birodalom meg ſűnik, akkoron jő az el's'nem oknélkűl. Mert miglen féltenek attul az birodalomtol, ſenki az Anti-Chriſtuſnak alaja nem vetteted, az mikoron penig az az birodalom el kezde romlani űres lévén az birodalomnak fejedelemſégére rohana, es magára kezdé venni mind az Iſtennek ſ=mind az embereknek birodalmat. Mely immar az mi űdőnkben tőlt bé az mint láttuk: Mert az Romai ſzék, ſoha arra az méltoſagra es hatalomra fel nem meheted, az melyben moſt vagyon, hanem mikor az Romai birodalom megh kezde romlani, es az birodalomnak felſege Romatul el vétetteték. Annakfelette Apoc. 13. két féle vadrol vagyon emlekezet, mellyek kőzzűl az első jőtt ki az

ki az tengerből, mellyet ő magok az papisták az Romai birodalomra, mely volt az poganságban, magyaraznak: az masik jőt ki az földből, az mely czelekedeti vala mind azokat mellyeket az első vad. Ez penig kivalképpen illik az Romai papakra, az kik czelekedték ez ideig, es czelekedik-is mind azokat, az mellyeket cselekedik vala regen az Imperator.

VI. Hallyuk az régi Anyaszentegyhaznak-is effelől valo értelmét. Cyprianus Doctor igy ir. *Az Apostoloknak mindeneknek az ofel tatamadasa utan egyenlő hatalmat adot. Es azutan: Bizonyara ollyatenok valának az több Apostolok-is mint Peter, egyenlő tiszteletel, hatalommal, tarsasaggal ékesittetven. &c. Gregorius magnus-is ezt mondgya: Ha egy Pispök neveztetik közönségesnek, az közönseges Anyasz. egyhaz el romol, ha egy, az közönségesség el esik. Masuttis: En bizvast mond om, valaki magát közönseges papnak hivattya, vagy kivannya hivattatni, az ő maga kevélységében az Anti-Christust veszi elől, mert kevélységebol magat egyebeknel nagyobnak tartya. Ismét: Ime az levélnek elöliaro beszédeben, mellyet en magamhoz, ki meg tiltotta irtátok, az kevély nevezetet, közönseges pápának engemet mondvan, nyomtattattatok. Mellyért kerem tisztességeket, többe ne tseleked-*

In Regist. lik. 8. ep. 188.

Lib. 4. Epist. 30

Lib. 7. Epist 30 ad Eulog. De confid. ad Eug.

gyetek:

gyetek: meri ti tolletek el vétetik, az mit masnak tulaydonitotok. Sz. Bérnhardis igy ßoll: Gondold meg, hogy nem vagy te az pispökök nek ura, hanem egy azok kozzül. Panaßolkodnak az Ecclesiak, hogy meg tsonkittatnak: mikor az Romai papa, mindeneket magának tulaydonit. Gregorius Magnus-is. En az te parantsolatod alá vettetvén (az Imperatornak iria) külömb külömb foldnek reßeire ugyan azon törvént ki botsattattam: mivel hogy penig az az törvény az hatalmas Istennel nem eggyez, ime az en levelem altal az uraknak meg izentem. Mind két helyen azeat az mivel tartoztam megh tseleketttem, az Feiedelemhez-is engedelmes voltam, az Istenét sem halgattam ell, az mint tuttam. Holott Gergely Papa leven, mind azon altal az Imperatort uranak vállya:

Hasonlatoskeppen. IIII. Leo Papa-is, ki Gergely papa utan mas 200 eztendővel volt, az Lotharius Imperator fejedelmenek ismeri, es aianlya magat parancsolattyohoz ellen mondas nelkül meg engedelmesnek.

Hogy el vegezzük. Az mi néz arra, hogy az Romaiak azt mondgyak, hogy az Anyaßentegyhaznak ket feie vagyon, eggyik feiedelemsegnek feie, mely csak egyedül az Christus, masik ßolgalatnak feje, melyaz Papa, ki igazgattya az Anyaßentegyhazat

Chri-

Chriſtus utan, arra azt felelem, hogy ezzel az
kűlőmbőzéſſel az Chriſtuſnak illendő tiſztele-
ti romol. Mikor az papiſtak allatni akariak
az ſolgalatnak feiét, kőzlik azokat egyebek-
kel az mi az Chriſtuſé, es el foſztyak tőle, ugy-
mint, megh engedni es meg botſatani az bű-
nőket, ez egez főldőn lévő Anyaſ egyhazat
igazgatni, tőrvenyeket rendelni, mellyek
nem kűlőmben, mint az Iſtennek tőrvenye
az lelki iſmereteket kőtelezzék. &c.

TIZEN KILENCZEDIK

AZ SZENT IEGYEKNEK
érejéről es hathatoſagárol.

CAPVT I.

Melyben az mi ő véllek valo eggyezéſűnk foglaltatik.

EGgyezűnk mi ő vellek ez tudomany felől, ezekben.

I. tanittyuk mi es hiſzűk, hogj az Szentſegek oly jegyek, mellyek az Chriſtuſt és az jo tetemenyit, minekűnk jelentik.

II. Az

II. Az Szentségek oly eszközök is, mellyek által nyuytya es adgya minékünk az Isten az io tétemenyeket. Ennyiben eggyezünk mi, es az Romai Anyaszentegyhaz.

CAPVT II.

Melyben az mi ő töllök valo külömbözesünk foglaltatik.

HArom dologban külömbözünk mi az papistaktul.

I. Az papistak közzül kik bölcsebbek, azt tanittyak, hogy az Szentségek Termeszet szerent valo ezközök, az az, ezközök, mellyek magok ereiekből az embereknek kegyelmet adhatnak. Iob értelemnek okaért, illyen hasonlatossaggal élnek: Mikor valaki ir, az irasnak cselekedeti az pennatol vagyon, mely mozdittatik az ironak kezétől. Ismet, mikor valaki fat vagy követ vag, az el valaszas az vastul vagy az feiszétől vagyon, mely razattatik az mester embertől. Igy vagyon dolga az Szentségeknek is, mellyek altal mint az tőb ezközök általis kegyelmet nyuytyá vagy munkalkodik mi bennünk az Isten. De mi semmikeppen nem engedgyük azt megh, hogy az Szentségek természet szerent valo eszközök

közök legyenek, sőt inkább akarat szerent való ezközöknek mondgyuk lenni. Akarat szerent valóknak ezért, mert Istennek akarattya es rendelése, hogy azokkal éllyünk, ugy mint az kegyelemnek külső ezközivel. Ezközöknek penig azert, mert ha igazan es az Istennek rendelése szerent élünk azokkal, igiri az Isten hogy az ő kegyelmet adgya, megis adgya penig mert igiri, magatul es maga által. Erre való képest mondyuk azokat ezközöknek lenni, es nem másra való képest.

II. Különbözés, ők azt tanittyak, hogy az egyházi szolganak, ki az szentségeket osztogattya, cselekedeti, az menyiben opus operatum az az, meg lőtt cselekedet, mint ők szolnak, közben-vetetsénélkül avagy ezközsénélkül kegyelmet hoz vagy ád, ha az személy illendő, az keresztségben tudni illik az viznek meg hintetése es mosogatasa, az ur vacsorajában penig az külső élteto állatoknak az kenyérnek es bornak adasat, nem különben mint az irasnak cselekedetiben az pennanak mozgasa az pappirossan szerző oka az irasnak. Ez ellen tanitunk mi, es azt mondgyuk hogy semmi cselekedeti avagy az szentségnek semmi oztogatasa nem hoz, vagy nem ád kegyelmet ex opere operato, az az, az szentséghnek cselekedésének erejéből avagy

Különbözés. Az szentségek miképenhoz nak kegyelmet

Az mi ellenmünk?

hathatoſágabol, noha az Iſtentöl rendeltetet légyen, hanem mas ket dologért. i. Az iedzéſért. Mert az Iſten jelenti es bizonſagottéßen az ö io akarattyarol, réß-ßerént az igiretnek igije által: réß-ßerent penig az ßentſegek által, melyekben az külſö iegyek azt ielentik az mit az ige az halgatoknak fülökben ielent mond. Az mellyek egyßerſ-mind árnyékai es kepei azoknak, mellyeket Iſten minékünk az igiben igir. Tovabba az ßentſegben levö éltetö allatok, nem közönſeges jegyek hanem kivaltkeppen valok· kinek kinek az vevök közzül, az Chriſtuſnak rendeléſéböl. Mert mikor az hivek veßik az tanitonak kezéböl az külſö jegyeket, ßintén annyi, mint ha az Iſten ßemély ßerint ßollitaná az ö maga ßajával mindeniket megh, es eggyenként mindeniknek igirné büne bocsanattyát az ö nevében. Mivel hogy penig affele meg ßollitaſnak felette nagy ereje vagyon, mindenféle kétſegnek az mi ßüvünkböl valo ki vételére, hogy nem ha csak közönſégesképpen ßollittatnanak, innen vagyon, hogy ezek az kegyelemnek külſö jegyei kivaltkeppen valo meg fogas gyanant vadnak, mellyel kinek kinek ßemély ßerént az Iſten es külön ßabya es ugy mint köti idveſſége felöl valo igiretit. Annakokaért mennél gyakraban ezekkel az

ezkö-

ezközökkel élünk, annal inkab az mi erőtelenségünk segittetik, es az Istennek mi hozzank valo irgalmasságanak bizonyos volta felől erősittetünk.

Továbbá mondattatnak az Szentségek kegyelmet adni, az menyiben az mi hütünknek petczetinek avagy zaloganak meg erősitő jegyei gyanant vadnak, mivel hogy igiretis adattatot melléje. Mert mikor Isten parancsollya misnékünk hogy az szentséges jegyekkel hittel éllyünk, egyszer smind igiri magat, hogy kegyelmet ád azoknak, kik méltan élnek az szentségekkel, ugyan azonnal kötelezi is magat minekünk, es ugy mint adossa téti, ugy annyira, hogy kénszerittetik eleget tenni beszédének avagy igiretinek. Az mint az emberek is cselekednek, mikor az ados levélre petczetet vetnek, mellyel ugy ötelezik magokat, hogy igireteket meg nem masolhattyak Mikor azert valaki az szentjegyekkel élend, ugy mint petczétekkel, es gyakorta, minden kétségnelkül az magaban az Istennek kegyelménck öregbülését erzi. Szinten ugy, mint ha valaki másnak magahoz valo jo akarattyanak jégyet lattya gyakorta, annak ő hozzá valo szeretetiben inkab erősittetik.

Ezek kivalképpen valo okai, mellyek-

re nézve az Szentségek mondattatnak kegyelmet hozni, mert tudni illik, jégyek, annakutanna, mert az Istennek mi hozzank valo kegyelmenek petczeti.

Az Szentségekmi képpen erősitik az hűtőt.

Tovabba megh kel itt gondolni modgyatis, mi modon erősitik az mi hűtűnket az Szentségek. Ez az mod: Az lathato jegyek avagy éltető allatok fel indittyak az külső érzekenségeket, ezek ismet az belsőket, kik fel indittatvan az lelekre visik az elő vetteted dolgot, az elme avagy az lélek meg illettetven az §. Lélektől az Istennek az Szentségekhez kötteted igiretiből igy okoskodik Valaki igazan es jol élend az külső éltető allatokkal, az veßi az Isten kegyelmet. De en (igy sol az hiv lélek) élek azokkal jol es igazan, hittel tudni illik es igaz pœnitentiaval: Annakokaért veßem en-is Istentől az kegyelmnek öregbülését. Igy erősitetik azert meg az hit, nem az cselekedet által hanem az okoskodalnak az elmeben idestova valo futosasa által, melynek megh probálasa vétetik az külső éltető állatoktul: az mellyek az Istennek mi hozzank valo irgalmassaganak jegyei es petczeti.

III. Külömbség. Az papistak azt tanitsyák hogy az Szentségben valo élesben, az ki azzal eéli, az jo cselekedet által adattatik az megh

meg igazulasnak kegyelme: mellyet mi tagadunk. Mért az embernek meg igazulni kel eléb, hogy nem mint méltan élne az Szentséggel. Az kegyelem penig mely az Szentségekkel valo élés által adattatik, csak öregbitöje, es erösitöje az mi hütünknek, reménségünknek, es meg szenteltetésünknek, &c.

CAPVT 3.

Melyben, mind az két sçlnek bizonsagi foglaltatik.

1. BIzonsagh. Az ige mely prædikaltatik, es az Szentségek, külömbözsnek az Chriſtusnak es az ö jo tétéményének megh adasanak vagy megh fogasanak modgyaban: mert az igének prædikallasaban az §. Lélek tanit minket, az Szonak vagy beszédnek az mi füleink által elménkben valo bebotsatasaval. De az Szentségekben, mellyekhez az ige kapcsoltatot, ugyan azon §. Lélek tanit az küllö lathato jegyek által. Mert az Szentségek nem egyebek, hanem ugy mint néminémö igik, es lathato igiretek, nemeis külömbözsnek egyebképpen hanem az Chriſtusnak adasanak modgyaban. önnön maga mondgya az Chriſtus, hogy az ö §. igijenek

Aug lib 19. contra Faustum.

halgatasaban éßßük az ő testet, mellyet ez vilagnak eletéjért adando vala. Ioh. 6. Mit mondhatot volna ennél nagyobbat az Vr vacsoraja felől? Sz. Agoston-is azt mondgya hogy azok kik hißnek közösülnek az Christus testevel az kereßtségben. Hieronimus-is abban az könyben mellyet ír Hedibiahoz azt mondgya: hogy mi eßßük az Christus testét, es ißßuk az ő vérét az kereßtsegben. Ha azert az kereztseg felől igy ßolnak, mert nem ßolhatnanak igy az iginek prædikallasa felől. Még-is Hieronimus igy ßol: Csak ez az mienk itt ez vilagon, ha eßßük az ő testét, es vérét, nem csak az ßentsegben, hanem még az ß. irasnak olvasasaban-is. Innen azert következik, hogy ha az cselekedet az ige halgatasban kegyelmet nem adhat, az ßentsegnek vételébenn-is nem adhat.

Serm. ad infantum de alt. sacr.

Cap. 3. in Eccl.

II. Matt. 3. vers. 11. igy ßol kereztelő Ianos. En vizzel kereztellek titeket az pœnitentiara, az ki penig en utannam jöuendő az erősséb en nalamnal. &c. ő kereztel titeket tűzzel és ß: Lelékkel. Innen meg tetzik, hogy az ßentségnek kegyelme nem ßarmazik az ßentségnek külso cselekedetitől: Mert noha Ianos magatol és az ő cselekedetitől el nem valaztya az Christusnak és az Sz: Leléknek munkalkodasat, megh külömbözteti mind azon

altal ſamaval, ſemelyekkel, és vegben vitelevel. Erre nezet az Sz: Pal-is, ki mikoron az Galatabelieket magatólſülettetteknek mondotta vala lönni, mindazonáltal maſut azt mondgya hogy ſem ö ſem az töb Apoſtalok nem cselekedhetnek valamit, és hogy Iſtennek munkaja legyen, valamit az egyhazi ſolgak cselekeznek az Evangeliom prædicaliaſában. Melyel az Evangeliomnák ſolgaltatafat egézlen (és igy az ſentſégeknek ſólgaltatafát-is, mely az egy hazi tiztnek egyik reſe) ki rekezti amaz menyei munkatol, melyel Iſten minékünk az ö kegyelmet nyuittya.

Gal. 5. 1. Cor. 3. v. 5. 6. 7.

III. Mégh az ſentéknek, az Angyaloknak, ſöt mégh az Iſten fiainak is teſteneket-is ſintsen magatol arra valo ereje hogy meg elevenitsen, hanem annak ereje és hathatoſa vagyon az Iſtentöl, mely az hit altal meg fogattatvan, kézben vetven magát az teſt, az ö mennyei es lelki erejét ki folytattya az ö tagyarra. Ha azert még az Chriſtns teſtebenis nincsen ollyan erö, hanem esak az Iſtenſeggel valo eggyeſülésere nézve, mikeppen lehet hat inkab az külſö es teſti cselekedeteknek arra valo erejek, hogy kegyelmet adgyanak, az külſö teſti es lathato allatok altal.

IIII. Az ſ. Pal Rom. 4. böſeggel megh bizonyittya, hogy az meg igazulas nem a-

dattatot az ßentſegek által: ugy annira hogy az időnek kőrnyűl allaſabol=is megh jelenti, Abrahamot mégh minek előtte az kőrnyűl metélkedéſt fel venne, mely az ő meg igazulaſanak jegye es petczeti, immar meg igazittatotnak lenni. Honnan meg tetzik nyilvanſaggal, hogy az ßentſegeknek ugyan azon kőzőnſeges allapattyok vagyon, holott az kőrnyűlmetélkedés helyeben ßallot az kereßtſeg, ſ=mi lehet nyilvabban valo dologh az Cornelius példajanal? ki felől Act. 10. az vagyon irva, hogy minekelőtte Peter Apoſtoltol megh tanittatot volna, félte az Vrat, es hogy az kőnyőrgéſnek lélkével megh vólt ajándekoztatván: és hogy az ßent Péternek el jővetele utánnis, mikor az v̊dvőſſęges vtat ő tűle megh értőtte vólna, mind ő maga, s'mind az tőbbi kik jelen vóltanak ßent lelket vőttenek légyen, és ugy kereztelkőttenek az után megh. Ha azért ezek minekelőtte meg kereztelkőttenek ßent Lelket vőttenek; bizonyára bűnők boczánattyat=is vőttek, és igy az kereztſęg előt meg igazutának.

de Spir. ß. cap. 1 V. Az Anyaßentegyház itileti. Szent Balás Doctor igy ßól: *Annakokáert, ha mi kegyelem vagyon az vizben, nem az viznek termezetitől vagyon, hanem az Sz. Léleknek jelen voltatul. Hieronymusis igy ir: Annakutánna az pœnitentiára*

hivan

hivan öket igy ßol: Mosodgyatok megh, és legyetek tißtak. Es jegyezd meg, hogy az Sion leánynak ßennyöket el mosta az itiletnek lelkével, az Ierusalémnek penigh vérét, megh egetesnek lelkevel. Mert az mi könnyeb, megh mosogattatik, az mi néhezeb, megh egettetik. Mely itiletnek, es meg egetesnek lelkeröl, ßol vala kereztelö Ianos az Euangeliumban: En vizben kereztellek titöket: az ki penig én utánnom jöt, az kereztel tuzzel és ßent Leleckel. Melyböl meg tanulhattyuk, hogy az ember czak vizet ád, az Isten penig ßent Lelket: mellyel el mosogattatnak az ßennyek, és az vérnek bunei el tiztitiatnak. Szent Agostonis, ki noha másut azt mondgya, Hogy az viz az testet illeti, de az ßivet mosogattya megh, mind azon által másut ö maga megh magyarázza magat, mondván: Mas az ßentseghnek vize, és más az az viz, mely jedzi az Istennek lelkét. Az ßentsegnek vize, láthato, az léleknek vize láthatatlan. Amaz az testet mosogattya, és jelenti azt, az mi az lélekben leßen: az lélek által penigh, az lélek tiztittatik es hizlaltatik.

Esa. 4

Aug: Tra. in Epist. Ioan.

De illyen ellenvetest támaztnak az Papisták. Az bűn boczánattya, az uyionnan való ßűletes, és az v̊dvőzités tulaydonittatik az kereztségnek ßentsęgének. Act. 22. v. 21. Ephes. 5. Gal. 3. v. 27. Tit. 2. &c.

Ellenvetes.

Feleles. Erre ezt felelem, Az v̊dvőzites és az bűn boczánattya tulaydonittatik az kereztsęgnek és az Vr vaczoraiának, mint ßinten
Rom. 1. az ighinek prædikállásnakis, mely hatalmasságh minden hivőnek v̊dvőssęgére: de czak azért, mert ezkőzők, mellyek által, az ßent Lélek az hivőnek ßiveben be óltya és pecsetli az elő ßámláltatot jokat. Mert kiválképpen
Miképpen sęgitik az ßentsęgek az hitet. való ezkőz az hit, mellyel meg fogiúk az v̊dvőssęget, az hit, az ßentsęgek penig az hitnek ugy mint sęghitői és támazzi: Mert sęgitik az mi hitűnket háromképpen. 1. Iegyzesevel, hogy azzal az Istennek io teteménijt az mi elmekben inkáb be oltsuk, és megh tartsuk. 2. Bé pőcsetlesevel: mert az Istennek kegyelmet, és az mi v̊dvőssęginket, ugy mint, be pőcsetlik. 3. Vgy sęgitenek, hogy valamikor azockal iol élőnk, ackor az Isten-is az ő kegyelmének és v̊dvőssęgőnknek megh ßőrzeseben munkalkodik; de ugy, ha hißűnk az ő igiretinek mellyet adot az ő ighie melle, kinek pőcséti az ßentsęgek. Ez azért az vt, mellyen járvan, sem hozza nem adunk, sem semmit el nem véßőnk az ßentsęgeknek erejeből.

Huza-

HVZADIK VETELKöDES.

Az meg igazito Hütröl, auagy az v̊dvöſſęgnek vtáról.

CAPVT. I.

Melyben, mind az ket félnek értelme, foglaltatik.

I. AZ Papiſták azt tanittyák, hogy az hűtnek tulaydona, hogy mind azokat el hidgyek, mellyek az Iſtennek igyeben megh irattattanak, kiválképpen penig az emberi nemzetnek Chriſtus által való váltſágát. Eggyezes. 1.

II. Tovabba, azt mondgyák, hogy ők niſſik Chriſtus által v̊dvöſſęgöket, ſöt czak egyedöl az Chriſtus által, és az Iſtennek Chriſtusban való irgalmaſſágából. 2.

III. Kik bölczebbek ő közzűlök, aztis vallyák és tanittyák, hogy az Chriſtuſnak elégh tetele tulaydonittatot ő nékik, az törvennek elég tetelejért, és Iſtennel való megh bekelleſökért. 3.

4. Azt

IIII. Azt-is tanittyak, hogy az ő vdvösségek felől valo remenségeket és bizodalmokát az Chriſtusban és az Iſtennek irgalmaſságában helyheztetik.

V. Vegezetre azt-is tanittyák, hogy kínek kinek magahoz kel kapcsolni az Chriſtusban valo örök eleteknek igiretit: Sőt azt-is mondgyák, hogy mi erre ugyan kőteleſek vagyunk. Ezekben ez őt rendbeli dolgokban eggyezunk mí ő velek, hanem minden értelmeben is, mind azon által bezed ſerént.

Es igy ezekét valvan, igen kőnyű tehat az papiſtaktol ha ki jol ezeben nem vezi magát meg csalattatni és el hitetetni. Hogy azert az ő csalardſágok nyilvabban valo legyen, meg mutatom miben külömbezzűnk ez tudomanyban ő tűlők, és miben legyen az ő csalardſágok.

CAPVT 2.

Melyben az mi, és az ő értelmeknek külömbezeſe, foglaltatik.

külömbezes.

AZ mi az elſő vegezeſre nez, hizik ők, nem csak azokat mellyek az Iſtennek igyeben meghirattattanak, hanem

Azpapiſtak ertes.

az

az mellyek meg nem irattattanak-is. Mert ők hasonlatosképpen hisznek azoknak az könyveknek-is kik el rőitettenek, és sok esztendőktől fogva az reghiek az szent irasnak regula szerént valo könyveiből ki rekeztettenek mint szinten az regula szerént valo könyveknek. Sőt az mi legh nagyob, hisznek az emberi tanitalmanyoknak-is mellyek be nem irattattanak de az gyülekezetektől szent atyaktol, és az Anyaszentegyhaznak rendelesiből be vetettenek, kiket egyenlő meltoságban tartonak az Istennek meg irattatot igyjevel. Mi penig noha nē vetyük utalyuk meg azokat az könyveket, az az mineműek az Machabæusok könyvei, az Salamon Papságrol irt könyve, és tőb effelek, sőt nagy bőcsületben tartyuk, s' fellyeb valoknak-is tiillyük ez világi irasokkal, mivel hogy az közönseges Anyaszentegyhaznak értelme altal bé vetettetőt, mind azon által tagadgyuk olyan meltoságosoknak lönni, mint az regula szerént valo könyvek. Annákokaért csak annyban hizünk és adunk helt azoknak az ménnyben egyez az Istennek igyjevel. Melyet bizonyitonak az Anyaszentegyhaznak fő fő szöveteki. Athanasius, Origenes, Hyeronimus, Laodicæabeli gyülekezet, és tőbbek effelek. Az mi értelmünk.

Az

Az mi penigh az meg nem irataтot kezről kezre adatot tudomant illeti, tagadgyuk azokat ugy hinni, és nekik helt adni, mint az megh iratatot hitnek agazatit. Mert azok ſarmaztanak mi reank az emberek által, kik megh tsalattathattanak és tevelyeghettenek. Annakfelette azt mondgyák hogy az O és vy Teſtamentomnak regula ſeréni valo kőnjvei mind azokat be foglallyák, melyeket ſükſéges tudni az Anyaſentegyhaznak, mint az üdvőſſégnek meg nyereſére s'mind penig az hitnek tudomanyara. Ez azert az elſő vegezesben az külömbſégh, hogy ők az hitnek obiectomat küllyeb terjeztik hogy nem mint kellene avagy illenek. Mi penigh ellenek azt mondgyuk hogy az ſent irasban, valamellyeket ſükſégeſſék az idvőſſégre tudni, mindenek be foglaltatnak.

II. Az maſodik végezésben nyilvan valo cs alardſagok tetzik megh mikoron azt tanittyak, hogy az idveſſeget csak egyedül Chriſtus által nyerhetni meg mert az Chriſtuſnak nevezeti alat az jo cselekedeteket alnokul, akarjak be elegiteni. Mert azt mondgyak hogy az uyonnan ſülettetet embernek czelekedeti, ném ő magaé, hanem Chriſtuſé, az ki ſerzi az uijonnan ſülettettekben: azt. Mivel hogy penig Chriſtuſnak munkai ezere

Ket kep penvetkeznek ſt.

üdye-

idveziti az embereket, mi peniglen áz idvesſęget es ŏrŏk eletet remellyűnk, egyedűl czak azok által az cselekedetek által mellyeket Chriſtus az ŏ maga ſemellyeben vít vegben es nem az mellyeket mi benuűnk cselekedet. Mert az cselekedetek akar minéműek legyenek, de ellenben vetternek az Chriſtuſnak kegyelmevel az meg igazulaſnak tudomanyaban, igy ſol ſ. Pal Rom 11. v. 6. ha kegyelemből immar nem az cselekedetből mert az kegyelem tŏbbé nem, leſen kegyelem, há penig az cselekedetből, immar nem kegyélemből, mert az cselekedet tŏbbe nem leſen cselekedet. Tovabba, holot azt tanittyák, hogy mi azok altal az cselekedetek által űdvŏzűlűnk, mellyeket cselekezik mi bennűnk, vagy cselekettŏt mi velűnk az Chriſtus elenkezik az az Iſten igŋevel Mert az ſent Pal ŋjluanſaggal mondgya, hogy miazok által az cselekedetek altal idvŏzűlűnk, mellyeket az Iſten elŏve kezitet, hogy azokban jarjanak az vyonnan ſűlettettek. Eph. 2. verſ. 9. Phil. 3. v. 8 9. azt mondgya hogy az ŏ meg treſe utan, mindeneket (hat az ŏ jo cselekedetis ſemminek tartya az Chriſtuſnak iſmerenek meltoſagat, es hogy az Chriſtusban taltaſſek nem tartya az ŏ igaſſagat mely az

tŏr-

tőrvenyből vagyon, hanem azt mely az Chriſtuſnak hűti altal vagyon. Hebr. 1. v. 3. azt mondgya hogy az Chriſtus az mi bűneinknek tiſztulaſat önnön maga által szerzette meg. Mely utolſo mondaſat ki rekeſztik az meg igazulasbol mind azokat az cselekedeteket, mellyéket Chriſtus az emberekben munkálkodik. Igy azért meg tetzik, hogy az papiſtak az mit nyelvel vallanak az mi meghigazulaſunk es idveſſegünk felől, valoſagoskeppen rontyak. Bizónyara mijs vallyuk, hogy az mi io cselekedetünk, Chriſtuſnak munkai, de nem csak egyedűl Chriſtuſé, hanem mienkis, mert az Chriſtuſtol ſarmaznak, de ezkőz benne az embernek elmeie, es akarattya. Az mikeppen az viz mely tiszta kutfőből iő ki ha tiſztatalan czatornan megyen altal meg ruſnyittatik, igy leſen dolga az mi io cselekedetinknek-is, mellyek mivel hogy bűnős embereknek elmeiek, ſ-akaratyok altal leſznek, meg ruſnyittatnak, holott tiſztak es makulanelkűl valok az menyiben Chriſtuſtol ſarmaznak. Innen vágyon immar hogy minden mi io cselekedetink, még mikor az kegyelemnek allapattyaban ſarmaznak mi tőllünk-is, fogyatkozasban vadnak: annakokaert az üdveſſegnek es meg igazulaſnak dolgabā a Chriſtustul el valaſztatnak.

III. Az

III. Az harmadik végezés vala az Christusnak engedelmessegeneek tulaydonitatarol, mellyet némellyek az papistak közül kik bölezekbek valanak. De az mi es ő köztők valo kölömbsegünk ez, hogy ők azt mondgyak, hogy az Christusnak engedelmessege tulaydonittatot minékünk, csak egyedül az bűnnek eleg tételéjért, denemaz mi isten előt valo meg igazulasunkra: Mi penig hiszűk es tanittyuk, hogy az Christusnak engedelmessege tulaydonittatot nekünk Isten előt valo igassagunkra-is. Mert igy szol Pal. Az Christus előt minékünk Istentől bölczeseg, igassag, szentseg es váltsag. Honan illyen erősseget hozok. Hogy ha az Christus minékünk mind szentsegünk, mind penig igassagunk, következik hogy az bennünk lakozo igassagon kivül, vagyon tulaydonittatot igassag-is. De az Christus nem csak szentsegünk minékünk (mellyet az papistakis az bennünk lakozo igassagrol magyaraznak) hanem igassagunk-is minèkünk. Mert az Pal külömbseget teszén az igassag es szentseg közőt. Annakokaért az Christus nem csak bennünk lakozo igassagunkká, hanem tulaydonittatott igassagunkká-is lőt. Tovabba ugyan azont bizonyittya az utan valo ok-is. Mert ez vilagnak vegeben kel mine-

Az tulaidonittatot igassagtul.

Az Christusnak igassag tulaydonittatik nekünk.

kúnk valamit az Isten itilő széki eléiben mi igasságunkra fel vinnünk, melly egyenlő legyen a z törvennék kemenségehez az melly szerent itiltetünk. Az mi bennünk lakozo igasság penig nem tökelletes, sőt sok bűnökkel es fogyatkozasokkal meg moczkoltatot, mint ezt naponként valo példak meg mutatyak, es igy nem felelhet megh az törvennek keménségenek. Sőt ha mi magunkrol el tévünk, s mindeneket el nézünk, nem talalhatunk sem az Angyalokban, sem az embereksben ollyan igasságot, mely minket Isten előt az örök életnek el vételére alkolmatossa tehetne, es Isten előt bűnünk boczanattyat nyerhetne. Szükség annakokaért az Christushoz folyamodnunk, kinek minekünk tulaydonittatot engedelmessege, nem csak arra elegséges, hogy Istennek minden mi bűneinket eleget tegyen, hanem arra-is, hogy minket tökélletesen meg igazicson.

IIII. Az mi néz az negyedik végezésre, noha az papistak azt tanyittyak, hogy ők remenségeket es bizodalmokat idvessegek felől CSAK EGYEDÜL az Istennek irgalmassagaban helyheztetik: mind azon által azt-is tanittyak, hogy az mi czelekedetinknek erdemében-is helyhezthettyük, et igy mas embereknek erdemekbenn-is. De ez az

odéb

odéb fellyeb valo értelmet el rontya. Mert mikor azt tanittyak, hogy az emberek bizodalmokat teremptet allatbann-is vessek, tagadgyak es rontyak az teremptőben valo bizodalmat, Mert az első parancsolat azt kivannya, hogy az igaz Istent tarczuk mi Istenünknek; mely akkoron lésen, mikoron magunkat egéslen Istennek adgyuk, es minden bizodalmunkat idvessegünk félől ő benne vettyük. Ió czelekedetiben penig venni bizodalmat, nem egyeb, hanem az io czelekedetből Isteneket csinalni. Az igaz es reghi hűtnek vallas tétele penig ez. Hiszűk az Atya Istenben, az Iesus Christusban, es az ß. Lélekben: nem téven semmi emlekezetet az mi czelekedetünkről avagy egyeb teremptet allatokban valo bizodalomrol. Sőt bizonyara meg az régi Anyaßentegyhaz sem tutta ezt az papistak bizodalmat. Az ß. Cyprianus Doctor igy ßol: Nem hißen az igazan Istenben, az ki remenseget nem helyhesteti csak az Istenben. Sőt önnön magok-is az papistak, mikor halálok oraiá el közelit, el vetven magok érdemében valo bizodalmokat, csak egyedűl az Istennek Christusban valo irgalmassagabol fólyamodnak. De hogy hazugságot költeni nelattassunk, Gaspar Vlembergius Coloniai Regulas pap irt

De duplici Martyrio, Lib. de causis cur Evang. pag 436

az ő kőnyvében: hogy talaltatot Coloniaban egy néminémű templomnak segestyéjében egy kőnyv, német nyelven Anno D. 1445. mellyel élnek vala az papok az betegeknek latogatasaban. Melyben az többi közőt, ezék az kerdesek-is talaltattának: Hiszedé, hogy te eretted megh holt az Vr Iesus Christus, az Istennek fia? (Az beteg igy felel) Hiszem. Hiszedé, hogy nem idvezülhetni, hanem csak az ő érdeme által? Hiszem. Adcze ezekert ő neki szűvedből nagy halákat? Adok. Migh azert te benned vagyon az lélek addig hálakát mindenkoron néki, es ennek hálalában minden bizodalmadat vessed. Ebben az halálban magadat takaryad egészlen bé. Es ha az Vr tégedet meg akar itilni, mondgyad: Vram, az mi urunk Iesus Christusnak halálat vétem az en es az te itileted közzé, maskeppen te veled nem vetekedem. Ha mondgya, hogy karhozatot erdemlez mondgyad: Az mi Vrunk Iesus Christusnak halalat vetem en es az en gonoz érdemen közzé: es az ő méltosagos szénvedésęnek erdemét hozom az en érdememért, mellyet nékem kellet volna érdemlenem, es (imé) nem érdemlem. Mondgya vissontagsaggal: Az mi Vrunk Iesus Christusnak halalat vetem, en es az te haragod közzé.

Nemellyek ez kerdeseket Anselmusenak itilik, es az ő neve alat hozza elő Chemnicius, es ennek i rasabol irtuk jkt.

Eze-

Ezeket az fellyűl megh mondot papista Doctor iria. Honnan meg tetzik, hogy az beteg es halalhoz közel levő papistak azont cselekettek, s-czelekedik-is, az mellyet mi bennűnk egessegesekben feddenek. De az mit ő magok hálálok orajan cselekeßnek, ugyan azont minden nap, mig egesseges testben vadnak-is kellene cselekedniek

V. Az utolso vegezesben azt tanittya, hogy az őrők életnek igiretit nem czák közönsęgeskeppen kel hinunk, hanem személy ßerent mindnyajunknak magara-is kel ßabnunk. Melyben mind azon által kűlőmböznek mi tőllűnk, az magunkra valo szabasnak modgyaban. Mert ők azt tanittyak hogy az mely igiretit Istennek magunkra kell ßabnunk, nem hittel, es űdvessęgűnknek bizonyos bizodalmaval, hanem csak remenseggel es valami javalhato jővendőléssel es igaz hasonlatossaggal kel magunkra ßabnunk Mi penig tanittyuk, hogy kinek kinek az őrők életnek igiretit ugy kel magara ßabni, hogy annak bizonyos volta felől semmikeppen ne ketelkedgyek, es annak bizonyos voltában, meg fogasnak remensegevel eleb mennyen. Nem azt tanittyuk' hogy akar kiczodak-is, kik áz lathato Anyaßentegyhaznak kebleben vadnak, es az Christusnak nevét

vallyak, bizonyoſok lehetnek hit altal üdvesſegekben, hanem inkab azt, hogy kinek kinek bizonyoſnak kel lenni, es ennek bizonyos voltara igyekezni, es igy az kiknek élő es igaz hűtők vágyon bizonyoſſak lehetnek.

Végezetre itt iol meg kel gondolni az hamiſſagnak mi voltat, mikor tudni illik az üdvéſſegnek igiretinek bizontalan es kétſéges magok reaiok szabaſaval, el fordittyak az Evangeliomnak tudomanyanak nagyob részét. Mert az Evángeliom kettőt parancsol minekünk. 1. Hogy el hidgyük az Evangeliomnak ighiretit igaznak lenni ő magaban. 2. Hogy azokat hittel magunkhoz kapczóllyuk Ezt az utolſot penigh mely-nélkül az maſik meg nem alhat, tellyeſſeggel ſemmi ve akarják tenni az papiſtak.

Tovabba, holott az papiſtaknak bizonſagira: méllyeket magok oltalmazaſaert szoktak elő hozni, immar odéb fellyeb meghfeleltünk, azokat itt elő nem hozom.

Csak ezt adom hozzaja, hogy akarmint igyekezzenek is az Romanak azon, hogy az hűt dolga felől bebednek formaiaban eggyezzenek mi velünk, mird azon altal nyilvan vagyon, hogy az mi az veleje tagadgyak, es igy ez tudomannak valoſagat is, tudni illik, az meg fezitetet Chriſtuſnak es

mine-

minden ő jo tételemenyinek magunkhoz valo kapczolasat. Tovabba tevelyegnek az igaz es idvezitő hitnek fő es kivaltkeppen valo tisztinek magyarazattyabann: is, melly nem egyeb, hanem az meg igirtetet aldasnak megh fogasa es magunkhoz valo kapczolasa.

HVZON EGGYEDIK
Az pœnitentiarol.
CAPVT. I.

Melyben, az mi ő vélek valo eggyezésünk foglaltatik.

EGGYezünk mi ez tudomany felől az Papistakkal ezekben. I. Az pœnitentia nem egyeb, hanem az bűnös embernek Istenhez valo meg téréſe. Az meg térés penig kettő, az eggyik Cselekedő, az masik szenvedő. Az első Istennek munkaia, mellyel az mégh megh nem tért embert megh tériti. Az masik oly cselekedet, mellyel az

Mitsoda az pœnitentia.

Kettő a megtérés.

Istentöl egyßer megh terittetet ember magat meg teriti. Erröl az utolso meg teresröl vagyon azert az mi végezésünk. Mert az elsö meg térés holott csak Istennék munkaja, mellyel minket magahoz terit es vonßon, nem az az pœnitentia, melyröl az iras sokßor emlekezik. Azt azert az iras nevezi uijonnan valo ßületesnek pœnitentianak mondatik azert, mellyel mi magunkat, mikor egyßer Istentöl meg terittettünk, meg terittyük, es jo cselekedetekben, mellyek az pœnitentianak gyümölcsei, foglallyuk magunkat.

Az pœnitentianak reßei.

1. Szünek töredelmesseghe mely két féle Törvéy beli.

II. Ez az pœnitentia áll az ßünek töredelmessegeben, az ßaynak vallas-tételében, es az cselekedetnek elégh tételében. Az mi néz az töredelmessegre, annak két nemei vadnak, avágy két féle. Törvény es Evangeliombeli. Az törvénybeli töredelmessegh semmi nem egyeb, hanem az lelki ismeretnek ößtöne, avagy az léleknek, az Isten haragyanak es bün ellen valo itiletinek erzékensegeböl ßarmazot faydalma. Es ez az töredelmesseg, sem nem Istennek kegyelme, sem penig nem valami reße avagy oka az pœnitentianak, hanem annak csak néminémü alkolmatossaga, ezis penigh az Istennek irgalmassagabol. Mert ö magaban semmi nem egyeb, henem az törvennek ößtöne, es az pokolnak

kolnak mélységében valo bé merülés. Az Evangeliombeli tőredelmesseg penig az, mikor valaki magaban bankodik az ő bűnén, nem annyira az pokolnak avagy egyeb bűntetesnek felelmere nézve, mint hogy az Istent ki jő es igen irgalmas meg bantotta. Ez penig az tőredesmessegh lésen az Evangeliomnak szolgalattya által, es pœnitentianak minden cselekedetiben szűkseges, annakokaert elől jar. Tovabba tanittyuk azt-is, hogy az pœnitentiahoz kivantatik az szaijal valo vallas tetel-is: mely kűlőmb kűlőmbkeppen lésen. Mert 2. az mi bűneinket meg kel vallanunk Istennek, mind az Anyaszentegyhaznak kőzőnseges gyűlekezetiben, s-mind penig othon titkon az mi kőnyőrgesinkben. 2. kel lenni az vallas tételnek az Anyaszentegyhaz előtt-is, mikor tudni illik valaki az kőzőnseges gyűlékezetet valami vétekkel megh bantotta, es az hivek kőzzűl ki vettetet. 3. vallast kell tennűnk felebaratunknakis mikor őtet valami kivaltkeppen valo cselekedettel meg bántottuk, az mint ő maga Christus tanit Matt. 5. v. v. 23. Ha az oltarra fel viszed az te ajandekodat, es megh emlekezel rola, hogy az te atyadfianak vagyon valami nenessege te ellened, had az oltar előt az te ajandekodat, es meny el békellyél meg az te atjad

Evangeliombeli.

Az szayial valo vallastetel mely haromkeppen lesen.

Isten előtt:

Az Anyaszegyhaz előt.

Felebaratunk előt.

fiaval. Mert az az meg bekélles elöl véßi az vallas tételt. Vegezêtre minden igaz pœnitentiahoz tanittyuk kevantatni az cselekedetnek elég tételét. Előßöris penigh Istennék, mikor néki esedezünk, hogy az Christusnak ßenvedêsét es halálát vegye tőkélletes es tellyes elég tételül az mi bűneinkért. Annaku, tanna az Anyaßentegyhaznak elégh tétele, mikor valaki az közönseges botrankozasért ki vettetet az hivek ßama közzül, mely elegh tetel ál az alazotossagnak cselekedetiben, melljel bizonyittyuk az mi pœnitentiankat igaznak lenni. Harmadßor eleget kel tennünk felebaratunknak-is. Mert ha ő mi tőllünk boßßusaggal illettetet, meg kel véle békéllenünk, es az kart neki meg fizetnünk Luc. 19. v. 8. Es bizonyara az az pœnitentia méltán ketseges lehet, mellyet az elégh tétel nem kővet, holot volna arra valo alkolmatossaga es elegsęghe.

A cselekedetnek eleg tetele.

III. Mikor pœnitentiat tartunk, annak illendő gyűmölczetis külsőkeppen kel muatnunk. Mert holott az pœnitentia az ßűben vagyon, s nem is lathatni, nyilvan valová kel tenni jo cselekedetek által, kik közzül leg sőveb ez, hogy minden erőnkből azon kell igyekeznünk, hogy naprol napra az bűnőket el tavoztassuk, ez ellenben penigh, az

A zío cselekedetek ről, mellyek az pœnitentianak gyűmölczi.

Isten-

Istennek akarattyat mindenkor, es mindenben cselekedgyük. Vegyek eßekben azert itt az mi ellenkezöink, hogy mi nem vagyunk az bünre valo ßabadsagnak oltalmazoi, sem az jo cselekedeteknek ellensegi. Mert noha azokat az idvessegnek es meg igazulasnak okátul el rekeßtyük, mind azon által azokat ßüksegeseknek, es az kereßtyéni életre haßnosoknak mondgyuk lenni. Vgy annyira, hogy azoknak harom féle haßnai vadnak, mert haßnálnak, mind Istenre nézve, mind mas emberekre, s-mind magunkra nézve. Istenre nézve kel lenni az jo czelekedeteknek ezert, hog az ö parancsolatinak engedelmes-günket mutassuk. 1. Ioan 5. v. 12. hogy az ö akarattya meg légyen, 1. Tess. 4. v. 3. hogy magunkat engedelmes fiaknak mutassuk 1. Pet. 1. versu 14. hogy az Christusban valo meg valtasunkért, hálaado voltunkat mutassuk Tit. 2. vers. 14. es hogy az Istennek elkemet neßomoricsuk, Ephes. 4. vers. 30. hanem az ßerent jarjunk. Gal. 5. v. 22. hogy hogy az mi io cselekedetink altal az Isten dicsöitessek, Matt 5. vers, 16. hogy vegezetre az io Istennek követöi lehessünk Ephes. 5 v. 1. To vabba emberekre nézve is iol kel eselekednünk, hogy áz mi felebaratinkat az mi sülö savainkbol segitsük Luc. 6. versu 38.

Az io cselekedetek harom okokra nezve ßüksegesek.

hogy

hogy az mi peldankal az kegyessegre inditassek, 1. Petr. 3 vers. 14 hogy az mi kőzöttünk valo botrankozasokat el tavoztassuk 1. Cor. 10. v. 32 vegezetre hog iot cselekedven az mi ellenkezőinknek ßaiokat be dugjuk. Harmadßor es utolßor jot kel cselekednünk magunkértis hogy uy teremtet allatoknak magũkat meg mutassuk lenni, 2. Cor 5. v. 17. hogy ugy iariunk mint vilagossagnak fiai Ephes. 5. vers. 8. hogy magunk hüti es idvessege felől bizonyossak legyünk. Pet. 1. v. 8. 10. hogy az élő es megh holt kőzőtt külömbseget tehessünk Iacob. 2. v. 17. hogy az hütőt es az Istennek aiandekit gyakorolhassuk, es mind vegig meg tarcsuk. 2. Tim. 1. vers. 6. hogy az bűnőknek bűntetésinek eleit vegyük. Psal. 89. v. 32. hogy vegezetre azt az iutalmat, mellyet Isten irgalmassagabol az iot cselekedőknek igirt meg nyerhessük. Gal. 6. v. 9.

mind ű dőßerent s mind ő rökke valo.

CAPVT 2.

Melyben az ertelmeknek külömbőzése foglaltatik.

Az pœnitentia val valo nem iol eles, az papistaknal

NEM külömbözünk az Romai Anyaßentegyhaztul az pœnitentianak tudomanyaban, egyebben, hanem csak annak gonoßul valo éléseben. Azokg

peni

penigh két fęlék, közönsegesek es kiviltkep-
pen valok. Közönsegeskeppen valok ezek.
1 Az Romaijak az pœnitentianak okat és
redetit helyheztetik, rêß-ßerent magokban
eß-ßerent az ß. Lelekben, avagy az ß. Lelek-
öl segitteret ßabad akaratnak ereiében. De
z ßent Pal azt egeßlen Istennek tulaydonit-
ya 2. Tim. 2. vers. 25. Hogy ha ugy mond
z Isten valaha adand ö nekik pœnitentiat
z igassagnak ismeretire. Tovabba holot az
mberek, nem csák betegek, hanem tellyes-
eggel ugyan megh-is holtak az bűnökben,
emmit nem cselekedhetnek ollyat, mely az ö
neg teresekre ßolgalhatna, mikeppen hogy
z holtak-is fel nem tamazthattyak magokat
z koporsobol 11. Mert az pœnitentiat ök
eßik, azert az közönsęges fenyitékért, mel-
l vala regenten az Anyaßentegyhaz, az kö-
önseges gyűlekezetben, az nijlvan valo bű-
ösek ellen. Nem-is ad mi elönkben az ßent
as mas pœnitentianak nemet, azon kivűl,
ely minden embereknek ßemely valogatás-
elkűl parancs oltatik, és az melyben kiványá
z Isten, hogy egez eletűnknek rendiben gya-
orlyuk magunkat, az bűnnek mi bennűnk
alo meg öldöklesére. Az penigh az Anya-
ntegyhaznak közönséges fenyiteke, nem
tozik minden emberekre, kik az Anyáßent
egy-

Közönseges-keppen valok.

Az pœnitentianak okarol.

2. Hohy az pœnitentia nem az Anyaß. egyhaz oan Aalo fenyitek legyen.

3. Hogy ne legyen ß: iegh.

agyhaznak kebeleben vadnak, hanem csak azokra, kik kőzőnséges botrankozast tőttenek. 3. Hogy az pœnitentiat, nem csak joságos cselekedetnek, hanem ugyan ßentsegnek-is mondgyak lőnni, holot Christus utan, ezer avagy mig tőb eztendőkkel-is az ßentsegek kőze nem ßamlaltatot: Hanem elsőbenis Lombardus adta az ßentségnek nevezetit néki, kit kővetvén az utan az Scholasticusok, sokkőppen disputaltanak ennek formajaról és materiajarol, de soha meg nem mutathattak, mi legyen enek külső jegyé, vagy éltető allattya. 4. Pœnitentiaval valo nem jól élesek, vagyon az pœniténtianak érejeről és foganatos voltaról: Mert ők az pœnitentiat mondgyak az bűn bocsanattyanak, és őrők életnek érdemlő okanak, melly tudomany, nijl vansággal ellenkezik az Szént Pal tudomanyaval, ki Rom. 3. vers. 24 25 azt mongya, hogy mi ingyen igazitatunk megh, az az, az ő kegyelméből, az Iesus Christusban levő váltságnak altala, az kit előve rendelt az Isten engeztelő áldozatól az hűtnek általa az ő vérében: Holot imez igheket, hit által, ingyen kegyelemből, jol meg kel jegyzeni és gondolni: Mert meg mutattyak nijlvansággal, hogy az mi valtságunknak, semmi reßé nintsen mi bénnűnk, avagy mi altalunk, hanem

4. Az pœnitentianak foganatos voltarol.

hanem hogy egeßlen az véghben vitetet mi, kűvűlöttűnk, az Christusnak ßemellyebent Annakokaért mi az tanittuk, hogy az pœnitentia az hitnek csak gyűmölcse, melynek cselekedeti ez, hogy bizonságot tegyen az mi bűnnűnk bocsanattya, és Istennel valo meg bekellesűnk felöl: De ne talám mondhatnad, hogy az bűn botsanattya, és az örök elet igiretöt az pœnitentianak: En penig azt felelem, hogy azok igirtettenek sem az pœnitentianak cselekedetinek, hanem az embernek ki pœnitententiat tart, az-is penig nem az ő sanat erdeméjért, sem az pœniténtianak cselekedetijért, hanem az Christusnak erdeméjért, mellyet az ki igázan pœnitentiat tart, hűttel magahoz kapcsol. Es igy kel értenűnk az az Evangeliomnak igiretit, mellyekben emlekezet vagyon az cselekedetről, hogy tudniillik mindenkor elöl vessűk azt, hogy az az ember, kinek Isten igiretet tőt, meg békéllet immar az Istennel. Ezekből immar megh tetzik, micsoda kűlömbseg legyen mi kőtöttűnk, es az Romai Anyaßentegyhaz kőtöt, az pœnitentianak tudomanya felöl,

Kivaltkeppen valo nem jol élésűnk az kapistaknak, az pœnitenttanak minden ré, ibben. Az tőredelmessegben, vallas tételben, ezek. Első tevelygesék az tőredelmessegnek

1 Az tőredelmessegnek tőkelletessege felől.

segnek tudomanyaban ez, hogy azt tanittjak hogy az tőredelmessegnek elegsegesnek es tőkélletesnek kel lenni. Mely vélekedest hogy meg oltalmahassanak valaßtassal elnek, s-azt móndgyak, az tőredelmessegben az faydalomnak felette nagynak kel lenni, Appreciativè non Intensive az az, meg bőcsvleskeppen, nem ki terieztéskeppen. Noha Adrianusnak effelől mas az ő értelme ez tudni illik, hogy az igaz pœnitentiaban ßükseg hogy az ember minden erejeből bánkodgyék. Vgian azónt tanittya az Romai Cathechismusis, hogy az bűnből az ember oly nagy banatot vegyen, melynel nagyób ne lehessen, es hog minekűnk ßinten ugy kel tőrődnűnk, az mint Istent ßerettűk, tudni illik, tellyes ßiből, es tellyes erőből, nagy ßomorusaggal: es hogy az bűnnek gyűlőlésenek, nem csak nagynak kel lenni, hanem ugyan felettéb valonak-is, es oly tőkelletesnek-is, hogy minden tunyasagot es restseget ki rekeztheßen. Ebből az ő ertelmekből kővetkezik oztán az, hogy azt mondgyak, hogy az igaz tőredelmesseg foganatos bator tőkélletes ne legyen-is. Ez penig hogy nogy álhat meg azzal eggyűt, mikor azt tanittyak, hogy az tőredelmessegnek tőkélletesnek kel lenni? Annakokaert tanittyuk mi, hogy az Isten, nem nézi az tőredel-

Quæst: 2. de pan. art. 2. & quod lib 5. art. 3. de sacr. pœnit.

redelmessegnek mértékét es menyiseget ugy-mint annak tisztasagat: (mint az tőb ajandekoknak-is) es hogy az bankodas az tőredelmessegnek néminémű gradusa, noha mi, az mi bűneinkért nem bankodhatunk annyit az menyi kellene. Masodik tévelygesek ez, hogy az tőredelmesseghnek hozzá illendő avagy mélto érdemét tuláydonitanak. Mely meg nem álhat eggyűt, az Christusnak elégsęges erdemével. Sőt még egy néminémő réghi conciliom-is igy szol effelől. Ezt-is idvessegesen vallyuk es hisszuk, hogy akar melj jo cselekedetetis nem mi magunk kezdűnk el, es annak utanna ugy segittetűnk az Istennek irgalmassaga által: hanem ő mi belenk, semmi elől-jaro mi io érdeműnkért, mind az hitőt, s-mind az ő maga szeretetit, oltya, ugy hogy mind az keresztsegnek szentsegét kivanhassuk, s-mind az kereztseg utan, az ő segitsęgével, azokat, mellyek ő előtte kedvesek, betellyesithessűk. Annakokaért tanittyuk mi, hogy az Isten mi tőllűnk kivannya az tőredelmesseget, nem ugy, hogy azert bűnűnk bocsanattyát érdemlenűk, hanem hogy az mi méltatlansagunkat meg ismeriűk, es minden mi érdeműnket hatra hagyvan es el vetven, Isten előtt alaznok meg magunkat, annakfelette hogy inkab meg bőcsűlnők az Christus-

2. Az tőredel-Messegnek erdemetől.

Concil. Araus. 2 kap. ulti.

nak io téteményét, melly által Istennek kedveben vétettetünk, vegezetre, hogy annakutanna nagyob ßorgalmatossaggal tavoztathatnok el az bűnőket, ugy mint az kik minékünk, illyen nagy bűntetésre, es lejkünk ismeretinek rettegesere, okot adnak. Nem is ismérünk semmi egyeb erdemes tőredelmesseget, az Christusen kivűl, mellyel ő az mi alnoksaghinkert megh sebessittetet. Harmádik tevelygesek, azt tanittyak hogy az mely tőrődelmességh az gehennanak tűzenek félelmeből ßarmazik, noha nem tőkelletes, mind azon által jo és haßnos. Mellyek magyarazzak az Prophetanak amaz mondasat: Az Iehovanak felelme az bőlcseségnek kezdeti. Holot mind azon altal az ßolgai felelem ő magaban gyűmőlcse az tőrvénynek, mely mivel hogy az halálnak és karhozatnak ßolgalattya, következik hogy az őröke, valo halálra utis legyén, mikor az Isten az embereket magoknak hadgya: Hogy ha penig az valakinek iavara leßen, tőttenetből leßen, mert az Isten tulaidon sáiat irgalmassagaból cselekezi, hogy az, ugy mint neminemő ezköz az kegyelemet elől vegye, mely kegyelemnek ßűkség lőnni, hogy az az ember pœnitentiat tarthasson: Mert kűlőmben, azok az lelki ismeretnek bűnért valo mardosasi,

§ Az tőredelmesseg-nek haznarol.

az

az pœnitentianak kezdeti sem lehetnek, sem akár mely bűnnek ſzabolaſs, sőt inkab meg kostolasa és elei az lőlki ismeretnek, és őrökke valo halálnak, megh mondhatatlan iſzonyodasinak, ha Isten az embert kegyelmevel elől nem veſzi, Es mind azon által, ha ez, az bűntetesnek felelme megh enyhitetik az Istennek kegyelmenek tőb ajandekival, nem ſzinten hazontálan az ſzent emberekben, kik ném annijra bankodnak az bűntetesnek felelmeért, mint azért, hogy az Istent bűnőkkel meg bantottak: Ezt az felelemnek nemet parancsolta Isten Mal. 1. vers. 6. Ha attya vagyok, hol az en tiztőletem? és ha vr vagyok hol az en felelmem? Chrysostomusis azt mondgya, hogy az gehennanak felélme, az igaz embernek ſzivében, oly erős fegyveres az ki az latrokat, kik az hazra rohanni akarnak, el űzi. ſzent Ambrus Doctor-is azt bizonitya, hogy az Martiromok az ő üldőztetesekben és Martiromságokban magokat az ůldőzeknek kegyetlenségék ellen érősitettek azzal, hogy magok ſzemek eleiben vétettek az pokolnak felelmet és bűnteteset.

Homil. 15. ab popul. Antiochi.

Thovabba, az pœnitentiaval valo nem jol élesek az Papistaknak vagyon az vallas tetelben, azok penigh illyetenek. 1. Hogy az és bűnőknek vallas teteleben Isten előt, oly

2 Tévely gelek az vallas tetel felől mtli ok fele.

nyelven élnek, mellyet magok sem értenek, mely csak bolondságh és nevetsegh, és hogy abban kerik az megh holt, és egyeb tavul levő embereknek, segitsegeket és kőnyőrgeseket, holot csak egy legyen Isten és ember közőt valo közben jaro, az ember Iesus Christus.

1. Idegé nyelven lesen.

II. Mert ők az bűnőknek vallas teteleben, nem csak az Istent, hanem az meg holt szenteketis, meg szollittyak, mikor az Litaniaban őket segitsęgül hijak, és kerik, hogy azok Isten előt, az ő bűnőknek bocsanatalanak meg nyeresęért esedezzenek. Mely cselekedettel, nem csak egyenlővé neminemő reszből, tezik Istenhez az szenteket, mikor azt tulaydonittyak nekiék, hogy az mi szíveinket lattyak, és kőnyőrgesűnket ésmerik, de sőt mégh az Isten tiztessęgeben is nem kitsint adnak nekiék. 3. Harmadik és kiváltképpen valo tevelgesęk ez, mert az igaz régula szerent valo vállas tetelt el forditottak, és azt, titkon és fűlben valo gyonasnak vagy vallasnak (mint ők mondgyak) valtoztatták, és azt, az lelki ésmeretnek kőtelessége alat, ugy tőrvennyé kőltőtek, hogy minden embereknek, akar minémő halálos vetke légyen, (az menyiben eszeben iut) minden kőrnyűl állo dolgaival egyetemben, egyszer esztendőben meg kel-

2. Az szentekszen. hez le-

3. Az igaz valla tetelnek félben valo forditasa.

kenyen vallani, ugy hogy akar mi véteknek neme légyen, nevezet ſerent az papnak meg mondgya. De ennek az vallaſ-tételnek ſémmi bizonyos volta az ſ. irasbol nincsen, ſem az igaz értelmű es hűtű reghi Anyaſent egyhaz ſemmit ez felől. Chriſtus ſűletéte után ſok űdővelis, nem tudot, mint egy ő közzűlők valo bőlcs ezt nyilvan meg vallya. Mert az holot, az Iſtennek lelke azt parancsollya, hog eggyikűnk maſikunknak bűneit meg vallya, es eggyikink maſikinkert kőnyőrőgyőn Iac. 5 verſ. 16. ſintén ugy kőtelezi az vallaſ-tételre az papokat, mint ſintén minket az papoknak. Az ſ. Mathenal-is cap. 3 az holott ez vagyon irva, hogy ſokan meg kereſtelkettenek, meg valvan az ő bűnőket. Es Act 19. verſ 18. hogy ſokan hittenek légyen, es iővén meg vallattak legyen az ő cselekedeteket es az vallas-tétel, nem kénſeritésből, hanem ſabad akaratbol volt: ſem kivaltkeppen valo minden némű vétkekről, hanem kőzőnſégeskeppen valo időt az Anyaſentegyhaz ez vallaſ-tételnek igajátul ſabados volt mayd 1200 eztendeigh Chriſtus utan, mégh az Lateranumbeli Conciliom-is, mellyben az fülben valo gyunaſnak avagy vallaſtételnek törvénye meg erőſsittetet. Erről az vallaſtételről nem tudot ſem hallot volt ſemmit ſent

Beatus Rhenanus ſup lib Tertuliani depœni.

Confess. lib. 10. cap. 3.

Agoston-is, mikor igy ßol: Mi közöm ennekem az emberekel, hogy az en vallastételemet hallyak? mintha ők meg gyogithatnak minden en betegsegimet. Semmit Chrysostomus Doctor-is azert ßol igy: Nem mondom teneked hogy közönseges helyre elő meny, sem hogy masok előt magadat vadolljad &c. Et, Nem hagyom, hogy az te bűneidet egiebeknek meg vallyad. Ha ßegyenled valaktnek mondani, hogy vétkeztel, mongyad minden napon azt az te ßivedben, nem mondom te néked, hogy meg vallyad az te ßolga társodnak, hogy azt ßemedre hannya mond megh az Istennek, ki meg gyogittya azokat.

In Epist. Hebr. 11 & de Dei nat. homil. 5 & in psal. 50. honal. & vide etiano de confess. & pœni.

Vegezetre, az pœnitentiaval valo nem jol elesek az Papistaknak vagyon, az elégh tetel felől, mert ők az regula ßerént valo élegh tetelből, mely az Anyaßentegyhazban reghen az nijlvan valo bűnőkert és bottrankozasáért leßen vala, czinaltanak oly elegh tetelt, mellyel az ember, az ő bűneinek űdő ßerént valo bűntetésért Istennek eleget tegyen. Holot meg teczik, mely izonyukeppén meg ferteztettek az Evangeliomot, kiváltképpen penigh, mely nagy karomlast teßnek, az Christusnak élegh tetele ellen, mely ő magakan elégsęges az bűnnek el tőrőlesęre, minden

den toldozas nélkül. De erre oda fellyeb bü-
vebben ßolottunk.

Es igy eddigh, bősegesęn az Romai A-
nyaßentegyhaznak tevelygeset megh mutat-
tam és bizonyitottam, és hogy attol nekünk
elkellyen tavoznunk Istennek parancsolat-
tyabol az mi nez, az igaz vallasnak fonda-
mentomara és valoságára megh jelentettem.
Noha penig többeketis ßamlalhatnank soka-
kat effeleket elő, de ez kőnyvnek első rezét,
mely vagyon az Romai Anyaßentegyhaz-
nak tevelgeseről itt el vegezem, sőt eztis nijl-
van mondom, hogy mi ő tűlők nem ßeme-
lyek ellen valo gyűlősegből tavoztunk el, ho-
lót nágyub ßeretettel és indulattal vagyunk
mi ő hozzajok, hogy nem mint ők mi hoz-
zank. Ha kík penigh kőzűlők mi kőztűnk
megh ölettetnenek-is, nem az vallasért (noha
az-is igaz ok lehetne. Deut. 13. v. 5) hanem
hogy az Mágistratus ellen őßve ésküznek,
és olalkodnak. Annakfelette, keßek va-
gyunk mi, minden Istenünktől parancsolta-
tot ßeretetűnknek jegyet hozzajok megh mu-
tatni, nagynak-is bőcsűllyük, az, Istennek ő
bennek levő ajandekit: Vegezetre kőnyőr-
gűnk is ő erettek, kivanvan az ó meg tereſe-
ket, hogy el ne veßzenek, de sőt ŭdvőzűllye-
nek.

Szolas Angyalokrol.

HVZON KETTŐDIK VETELKEDŐS.

Az Romai Anyaszentegyhaznak vetkeiről.

CAPVT J:

Melyben az Romai Anyaszentegyhaznak vétkei, foglaltatnak.

Mas tanosa gok ez fel vőtt locusbol.

EL végeztem magamban hogy előb menneyek, és abool az Szentirásbol elő veretőt locusa ból, mellyet fel vettem magyarazatnak okaert, több egyeb tudomanyoknak rezetis hozzam ki.

Ki hozom azert ebből az Istennek parancsolattyabol, holot azt mondgya, menyetek ki abbol en népem, hogy az Romai Anyaszentegyhazban (abban az minemű mely)

most) volt regen s vagyonnis Istennek igaz Anyaszentegyhaza, az mikeppen vagyon az buza az polyva közöt. Mert noha sok üdőktől fogva ez egez földön az papistasag el ozalatot volt: mind azonáltal, tartot az Isten népet maganak, ki őtet igazan tiztelte, es az ő nevét segitsegül hitta, s erre nézet az Istennek lelke, mikor tövendőt mondot, hogy az sarkany (mely az ördög) azt czelekedi, hogy az asszonyállat (az az, az Anyaszentegyhaz) az pusztaban fusson: az holott mikor modot-keresne annak el vesztesében, nem talalhatná. Ez mostani üdőbennis megtartya Isten az ő vetésének néminémő maradekait, kik megh tartyak az ő parancsolatit, es megőrizik az Iesus Christusnák testamentomat. Azt az mit mondok az Romai Anyaszentegyhaz felől, nem mondhatni az Törökök es egyeb hűtőtlenek felől, hogy ő közöttök tartatot volna es tartatnek tükon az Isten Ecclesiaja, holott ő közöttök senki nem idvezül, az Romai Ecclesiaban penig sen vagyon az szent irás (noha idegen nyelven) es az kereztseg, külső formaiara nézve. Mely mi idvességünknek tamaszat megh tartotta Isten, hogy az ő valasztotti egyben gyűytessenek mégh az Babyllonnak közepibennis. Tovabba tolgal ez az papistaknak saioknak

Ellenve ietesvalo felelaz mi Ecclesiank Vylagerol.

bé dugafara-is, kik kevéllyen ßokták mi tőllünk azt kerdeni. Hol volt volna az mi Ecclesiank, ez előt nyolczvan eßtendővel, Luther előt? Mellyel azt itilik, hogy ez vilagh előt el hitethetik, az mi hűtűnknek es Ecclesianknak uy voltat, mely nem regen kezdetet volna. De vagyon feleletek ez igh ikben, hogy tudni illik volt az mi Ecclesiank az Apostolok ideietől fogva az Papistasag kőzőt. Sőt mindenkor volt, sem ném kezdetet az Luthertől: de akkor kezte ő magat ki nyilatkoztatni es nyilvan valova tenni, melly annyi sok időktől fogva az kőzőnseges tévelygés alat ugymint homalyban es reytekben volt.

Thovabba aztis eßűnkben kel vennűnk, mikeppen cselékezik Isten az ő Ecclesiajaval: Mert akarja, hogy az mi nez az kűlső tiztelettre elegh legyen az ő ellensęgivel, ez kivaltkeppen valo okra nezve, hogy az ő ßolgajanak alazatossága, és teresét megh proballya. Illyes mikor latta volna az egez Izraelben az bálvanyozast el hatalmazni, az puztaban fut és ßiveben ßomorkódva kiván vala megh halni. David-is kiált vala: Iaij ennekem hogy kénßeritetem lakozni az Mesechben, és az Cedarnak satoraiban, Loth-is igaz leven, győtrődik vala ßiveben, mikor hallana Sodamanak utallatossághit.

Hare

Harmadsor, megh tanittattunk ezzel az Istennek parancsolattyaval, micsoda értes lémben kel lönnünk ez mostani Romai Ecclesia felöl. Sokan sokszor kerdik, ha Ecclesiaé avagy nem? Kiknek igy felelhetni meg: Ha az Romai Ecclesian értettetik, az népnek, melynek feje az Romai Papa, és az kinek tagai mind azok kik ötet fejeknek ismerik és igaznak hizik azokat lönni, melyeket az Tridentiumbeli Cónciliúm végézet, birasára és igazgatasa, azt nem ismerjük sem mondgyuk Isten Ecclesiajanak lenni: Mert itt ellenben vettetik az Babylon (az az, az Romai Ecclesia, mint megh bizonyittottuk) az Isten népevél avagy Ecclesiajaval, parancsolvais vagyon hogy ki mennyünk abbol, holot semmi nemzetségtöl és neptöl nem kel magunkat meg vonnunk, az kik Christustol el nem szakadnak: Mondhatna valaki ne talam hog az Romai Ecclesia megh tartya az ighét, és az kereztségnek Sacramentomat Kinek én illy ékeppen felelek. 1. Hogy megh tartya az Romai Ecclesia az Szentirasnak könyvet, de annak magyarazattyaban, és tudomanyaban el forditya annak igaz értelmet, és fondámentomat tellyességgel le rontya, mint oda fel meg bizonyitottam: Es noha mégtartya az kereztségnek külsö formajat, de az belsö

Ha az Romai Ecclesia Isten Ecclesiá.

Ellenvétetsre valo felel.

kere-

kereztséget, mely az külső kereztsegnek, ugy mint allattya, vagy valosága tudni illik, az
9. Felet. bűnős embernek megh ßenteltetesét, és megh igazitasat el ronttya. 2. Azt felelem: Meg tarttyak az Papistak az irast és kereztseget, nem magokra nézve, hanem az igaz Ecclesiara nézve, az mely ő közejęk elegijtetven,
Mas el lenvetes nekmeg feytese. lappangh: Szinten vgy, mint az lampas melyben gyerttya vagyon, nem maganak, hanem masnak haßnara Thovabba ezt-is mondhatnak mondgyak-is: Há az Papa Antichristus és az Isten Templomaban ül, mely az Ecclesia, kővętkezik hogy az Romai Ecclesia az igaz Ecclesia: Felelek, Vgy vagyon, ül az Papa Ecclesiajaban. De miképpen? Meg felel ßent Pal, Mint Isten. Nem
2. Thess 9. v. 4. ugy mint annak tagja, hanem ugy mint maganak tulaidonito: Szinten ugy, mint valamely lator abban az hazban, mellyet koborlasra erővel hatalommal el foglalt. Es mivel hogy az Papistak Ecclesiaia, az Isten Ecclesiajaval egyben elegijtetet, miképpen az buza, az polyvaval ugyan azon aztagban; mondattathatik az Romai Ecclesiais az Isten Ecclesiajaban lőnni, és ismet, az Isten Ecclesiaja az Romai Ecclesiaban, mint az buza az polyva kőzt, es az polyva az buza kőzt. Tovabba mondatik az papa ülni Isten Templomaban,

maban, annyiban az menyiben az Romai Ecclesia maganak tulaydonittya es vessi (de nem igazan) az igaz Ecclesianak nevezetit. Némellyek ezt az mi értelmünket akariak enyhiteni, azert az Romai Ecclesiat hasonlittyak az fekelyekkel tellyes béteg ember hez, kinek feie-is el meczetet, mind azon által lelke es teste mégh edgyüt vagyon s megh nem holt. De ha az ember erröl gondolkodik, mayd inkab lattátik az Romai Ecclesia hasonlobnak lenni az dőghőz, melyben semmi erzekenseg nincsen: mellyet megh bizonyitnak azpapistaknak az hitnek fudamentomaban valo tévelygési. Bizonyara valamely hires-kurva, ha valakihez megyen férhez, tőrveny szerent valo felesegenek mondattathatik, s-azis: de ha valamely el valasra valo levelet vőtt nem felesęge immar, bator az hazassagnak zalogat mutathassa-is. Az Romai Ecclesia-is immar el valasra vagy hasonlasra valo levelet vőtt az Istennek megh irott igijében lasd megh 2. Thess. 2. & Apoc: 13. versu 11. 12. 13.

Annakfelette ebben az Istennek parancsolattyaban az egez emberi nemzetnek allapattyat lathattyuk meg. Mert itt két rendbéli emberek vadnak: eggyik rendbeliek kik vadnak Babyllonban es vessedelembenmennek: 4. Tzuasagh.

nek mas rendbeliek az Istennek népei kik ki jöttenek Babyllonból, es az örök életre tartattanak. Ha ki penigh kérdi miczoda oka ez meg valaßtasnak? Felelek: Az Istennek akarattya, melyből irgalmassagot czelekezik, némellyekkel némellyeket penig megh vétt, megh tagadvan töllök az ö irgalmassagat hogy igy meg mutassa az ö igassagat, s. ez
Rom. 1 az mit mond: Hattam magamnak het ezert, az kik terdet nem haytottanak az Baálnak.
Esa: 1. Esaiaß is azt mondgya. Ha az Vr nem hagyot volna minékünk magot, ollyanokká löttünk volna mint Sodoma es Gomorrha. Es meg tanittatnuk ez külömböztetessel, hog mindeneknek felette ez vilaghi jokat az Istennek nepei közöt kivanunk lennie. Mért ha mindenek idvezülnenek, kevesseb ßorgalmatossagunk volna. De holott az Isten irgalmassaga nem közönseges mindenekkel, melto hogy nagyob ßorgalmatossaga légyen az embernek.

Vegézetre megh tartom itt az Istennek
5 Tanoßagh: gondgyaviseléset-is, mellyel vagyon az ö fiaihoz. Elößör inti ezzel öket, hogy ki mullyanak ez vilagbol minekelötte Isten az ö itiletit el kezdené ellenseghi ellen, kik közöt lakoznak az hivek, hogy reßesek ne legyenek az ö bünökben es büntetésekben. Es azert

paran-

parancsola regenn is az Angyalnak, hogy minekelötte Ierusalemet verné, azoknak kik az nepnek utalatossagit sirattyak vala, homlokokat meg jedzené. Hasonlatoskeppen mikor az Ægyptõ belieknek elsö sülletteket meg ölne, által megyen vala az Angyal az Sidoknak hazokon, ki az ö hazoknak küsöbét az ez Husveti barannak vérével megh öntözi vala: mely által menetel példazza vala mind azoknak meg tartatásokat, kiknek sivek az Christus vêrével megh öntöztettenek. Tovabba ez az Istennek kegyelme es oltalma, inditson minket arra, hogy mi magunkat Istennek igaz solgainak mutassuk lenni. Lattyuk mely nagy sorgalmatossaggal igyekeznek az emberek, annak az polgari tarsasagnak mely sok es nagy sabadsagokkal megh ekesittetet tagai lehessenek: sokkal inkab kel tehat sorgalmatoskodnunk, hogy az Istennek sentinek, kik az Istennek igaz Ecclesiaja, gyülekezetiben lehessünk, holott minden vesedelemtöl üresek lesünk. Régen mikor Hetser az Sidoknak bekeseget serzet volna: es az ö ellensegeken valo gyözekelmet, azt iria az Propheta, hogy annak az tartomannak nepei közzül sokan Sidokka löttenek. Annakokaert mijs mindeneket hatra hagyvan, csak arra igyekezzünk, hogy uy teremptet

álla

allatok, es az Istennek igaz Ecclesiaianak tagiai legyünk, holot az Christus mind azokat kik ö benne hißnek, pokoltul, halaltul, es ö-rök karhozattul meg ßabaditotta.

Az Parancsolatnak okarol.

Igy azert ez ideigh ßollottunk az parancsolatrol: Következik immar az parancsolatnak oka, azt mondgya az Istennek lelke: Ne legyetek reßesek azoknak büneiben hogy ne vegyetek annak csapasibol. Sokat ßolhatnek itt es böseggel megh mutathatnam az Romai Ecclesianak vetkeit, de meg elegeßem azok közzül egynyihanyat elö ßamlalni.

Az Romai Eccle: vetkei.

1 vetkek az Istentelenseg Kettöaz Istentelenseg. Nilvan valo. Titkon valo ket fele.

Elsö vetkek annakokarét, az Istenlenseg mellyet igy bizonnyitok meg, ket nemei vadnak az Istentelenségnek: éggyik nijlvan valo, masik titkon valo: Nijlvan valo az mikor valaki mind bezédevel s mind valoságoskeppen tagadgya az Istent és az ö igijet. Az titkon valo Istentelenseggel, nem ollyan valoságossan tagadtatik az Isten, de ennekis két gradusi vadnak. Elsö mikor valaki az Istent éghnek, földnek teremtöjenek és gondgya viselöjenek hizi lönni, de mindazonáltal tagadgya azt az Istent. Atyanak, Piunak, és Szent Leleknek lönni: Igy mondattattak az Ephesumbeliek Isten nekül lönni, minekelötte az Evangeliomot vettek volna, noha az termezetböl vallanak lönni az Istent. Mert

I.

Ephes. 2

mivel

mivel hogy az Christust, tagadgyák vala, annakokaért, nem az Istent, hanem magoktol gondoltatot bálvant imadnak vala, mikor az Istent Christus kivül imadnak. Az Samaritanusok felöl-is, noha az Abraham Istenet imadnak, azt mondgya Christus, hogy azt imadgyak, az mit nem tudnak. Az Davidis az poganyok Istenek felöl az mondgya, hogy azok bálványok. Ebben az Istentelensęgnek gradusában vadnak mégh mostan-is az Törökök, Sidok, Arianusok, Szent Haromság tagadok, és mind azok kik mas Istent gondolnak vagy imadnak az Szent Haromságon kivül. Masodik gradusa az Istentelensegnek, titkos, mely az, mikor valaki az egy Istensęget vallya lönni az Szent Haromságban, mind azon altal, neminemű ßükseges következések altal, melyekét ez tudomanynak avagy az hitnek fö fö reßeiböl, avagy az Isteni tizteletnek mi voltából hoznak ki, el fordittya azt, az mit az elöt jol vallot. Ebben az Istentelénsegnek vetkeben vagyon azért az Romai Ecclesia, mellyet igy allatok. Mert elößer mikor az Romaiák allattyák az emberi cselekedeteknek, az Istennek kegyelmivel, az mi idvössęgünknek dolgaban valo elegyedeset, ackor tagadgyak és el fordittyak az Isten kegyelmet. Rom. 51. 2. Mert noha

2. gondolatot

Joh. 4. v. 23.

1. Istentelenseg

ha nyelvel vallyak hogy ők hizik az Istennek végetetlen igassagat és irgalmasságat, de azert nemel' ő tudomaniokbol ki facsartatot kővetkezesek által, mind az ketőt tagadgyak. Mert mikepen lehet az végetetlen igasság, à mel' valam l' reßiből embéri eligteteleckel meg engez teltét hetik? Miképen lehet az irgalmasság vegetetlen, ha ßükséges az Christus éleg tetelenek be tőltesere, az mi elegh tetelünk? 3. Azt mondgya az ß. Ianos: Az ki tagadgya az fiut, nintsen annak Attya. Az kinek penigh sem Attya sem Fia, tagadgya az az Istent. De az Romai Ecclesianak az ki most vagyon, nintsen Fia, avagy annal nintsen az Fiu, tudni illik az Iesus Christus, ki igaz Isten és igaz ember, az emberi nemzetnek igaz közben jaroja, de el valtoztatta azt tetetőt vagy gondolt Christusa, mellyet igy bizonyitok: Az Iesus Christus helyet ki mi hozzank mindenben halomlo, az bün kivül, gondolnak magoknak az Papistak oly Istent, az kinek valoságanak ket modgyai legyenek, eggijk termezet ßerént valo, mély ßerent lathato, illethető, és megh hataroztatot az égben: masik, nem csak az termezet felőt, de ugyan az ellen valo is, mely ßerént az ő valoságos teste, minden Papnak kezében vagyon minden ostiaban, és minden embernek az ki veßi ßajaban, latha-

3. Ioh. 2 v. 22.

Az papistaknak gondrit vagy tet tetet Christusok.

lathatatlan, tapaztalhatatlan, és hatarozas nékül. Es igy az Christusnak valoságos embersęget tagadgyak. Tiztitül-is megh fozttyak ötet. Mert, noha önön maga Király, törvénj ado, és az Ecclesianak feje, mind azon által melleje adgyák az Romaiák az Papat, nem csak ugy mint Vicariusul, de sőt ugyan tarsul-is mikoron tudni illik az Papanak tulaydonittyak azt, hogy hatalma legyen oly törvényeket ßerzeni, mellyek az lelki ismereteket meg kötelezzek, az ßent irasnak igaz értelmenek ismet rendeleset, és ki feitéset; annakfelette, az bűnöknek kiváltképpen valo megh bocsattatasát, és hogy mind ez egéß vilagot az ö birodalma ala vettessek, sőt az pokolnak reze-is, ugy annijra, hogy hatalma legyen az királyokat Fejedelmeket ßekekből le vetni, (kiknek jollehet Christus utan, mindenek alajok vettetven) és az ésküvestöl az ßolgakat mellyel az ö vrokhoz kötelezztek magokat engedelmességre és hűségre, meg oldozni. Annakfelette, Az Iesus Christusnak, az vy Testamentomban levö igaz Papnak helyeben allattattanak, sok ßantalan Papoknak seregit kik minden napon az Miseben, holtakért és elevenekért meg aldozzak az Christust, az Iesus Chtistus melle-is, ki egyedül elégséges közben jaro és ßabadito,

ſok közben jarokat attanak mind annij ßenteket, az menijék, az Papa Calendariomjaban elő ßamlaltatnak. Vegezetre, az Chriſtuſnak érdemejert, mellyekben és kikkel az Atya meg elegedet, talaltanak az Eccleſianak egy kincses ladat, melyben legyenek az Chriſtus érdemén kűvűl, az ßenteknek érdemijs, mellyéket meritá ſuper erogationiſnak neveznek, kik oztogattatnak az embereknek, az papanak akarattya ßerent. Es innen tetczik megh, hogy az Chriſtuſt, (ſőt az mint ebből ki jő, az Atya Iſtent-is, ki az Chriſtusban imadtatik) el valtoztattak az papiſtak, es tőtték bálvannyá, avagy embernek elméjében forgo képpe. Tovabba mindenkor valami egyenlőſeg vagyon az Iſtennektißteleti közőtt, es az mi Iſten felől valo el hitelünk közőt: es az emberek, mikor az Iſtent tiztelik, mindenkor meg emlekeznek es gondolkodnak az ő magok allapattyokrol es terméßetekről, hogy mind az kettő eggyezzen, es az Iſtennél-is légyen, ſ megh elégedgyék vélle. Laſſuk megh immar minémő az Romaiaknak az ő tizteletek. Nagyob réßere ßabad akarat ßerint valo tiztelet, az Iſtennek parancsolattya es jovallaſanélkűl valo, az mint Durandus abban az kőnyvben, kit irt, de cultu Rationali divinorum officiorum, vallya.

lya. Vagyon külső tiſztelet-is, mely áll az ſok külömb külömb knlſó cæremoniakban, kiket réſz-ſerent vöttenek az Sidoktol, réſzeránt az poganoktol. Annakfelette, egy reſze Iſtennek, más réſze az teremptet állatoknak rendeltetet, mikor tudni illik azok eggyüt tiſteltetnek az papiſtaktol az Iſtennel, akar mint menczek magokat-is. Igy azert ha valami itiletünk vagyon (vagyon-is penigh Iſten kegyelméből) kénnyen meg itilhettyük, hogy az papiſtak az igaz Iſtent, az ő elmelkedeſekkel, gondolt Iſtenne valtoztattak. Nemis kel minekünk az Iſten felöl külömben ertenünk, hanem az mint ő maga, magat az teremtet allatokban, es az ő ighijében, de fókeppen az Chriſtusban, meg nyilatkoztatta, az ki az Atyanak ki jedzettetet élő kepe es ábrazattya.

Maſodik vetke az Romai Eceleſianak, az Bálvány imadas, melly oly nagy, hogy még az poganyokénalis nagyob. Mely kivaltkeppen haromban áll. Elöſzör, abban hogy az Szenteket illetik Iſteni tiſztelettel, ollyal, mely csak egyedül az Iſtent illeti, ſót az mi nagyob, hogy az ſzentekből Iſtent csinalnak, mikor öket közbénjároknak téſzik Iſten elöt: kivaltkeppen penig az ſzüz Mariat, oly tiſztelettel illetik, hogy ötet, Iſten aſſonnak,

2. Az papiſtak balvanyozaſa, haromban áll.

1. Aſſenteknek imadaſſ bag.

Kiralyne aßßonnak mondgyak, kinek az Chriſtus az egben engedelmes, kőzbenjaronak minekünk eletünknek es remenſegünknek, betegeknek gyogitojanak: es az kinek állyen modon kőnyőrőgnek. Oltalmaz meg minket ellenſeginktől, es halalunknak orajan vegy hozzad. Oldozd meg kőtelekeț az bűnőſőknek, vilagoſics megh ſemeket az vakoknak, űz el minden gonoßt. Mutaſd meg magadat Anyanknak lenni, es fogad be az mi kőnyőrgeſünket. Tovabba bálvanyozaſt cselekeßnek ebbenn is, hogy az Iſtent, az bálvanyokban es előttők tiſtelik, es imadgyak, holot arrol ſemmi parancsolat yok ninsen, ſőt inkab az ellen tanitot es parancsolt az Iſten. Ha azt mondangyak hogy ők azkepeket csak emlekezetül imadgyak. Azt feleltem, hogy haſonlotoskeppen cselekeßnek, mint valamely ßemtelen aßßonyallat, ki az ura tavul leteben maſokat be fogad, mellyért ha meg feddettetik, azt mondgya hogy uranak baratí, es ura kedvejért ſ: emlekezetiért fogadgya bé őket. Harmadßor imadnak kenyérből csinalt Iſtent, avagy az kenyernek es bornak ßinè alat az Chriſtuſt, mellyel az poganoknak balvânyozaſokat fellyül haladgyak. Mert ha az Chriſtuſnak emberſeghe moſtan az földtől tavul vagyon, mint oda fel

2. Az kepeknek imadaſa ban.

Mentſegre val lo feleſet.

3.

meg

meg bizonyitottuk; bizonyara az papiſtaknak oſtyájok oly utalatos bálvány, melynél nagyobſoha ez világon nem volt. Harmadik vétkek, az paraznaſágnak nyilvan való oltalmazaſa. Mert először oltalmazzak meg engedven az Bordely házakat, az Iſtennek nyilvan való parancsolattya ellen, Deut. 23. vérſ. 17. Ne legyen kurva az Izrael leányi közzül, ſe parazna az Izrael fiai közzül, mely engedelem oka, ſok ifiaknak es leanyoknak meg ferteztetéſének, kik ſoha arra az bűnre nem mennének, ha affele közönſeges bordely hazban való jaraſok es kereskedeſek nem volnanak. Sőt (nagy Iſten) mely utalatoſſag, az Attyat fiaval, attyafiakat, Attyanak battyait, nénék fiait, unokakat egyben adni? Tovabba az papa rendeléſe megh engedi az hazaſſagot akar mely ſemély között is az hazaſſagot negyedik graduſon kivül, es igy igy neha rokonſag közöt valo parazna menyegzőket enged lenni. Mint ebben ez példaban.

3. Az paraznaſágnak oltalmazaſa.

I. Ianos.

2. Miclos, Anna
3. Thamas,
4. Lajos,
5. Rogerius.
6. Antal,
Didacus, Ig

Itt, Anna és Miclos rokonſagok, ſ. Anna Didacushoz hatodik ágh, mind azon által, ez két ſemély közöt valo hazaſſagot, meg engette az Romai Eccleſia, noha az termeſet törvenye ellen vagyon. Mert holott Anna nennye Micloſnak, az többinek Annya gyanant vagyon, mind Didacuſig, ſöt Didacuſenák maradekinak-is: mind azon által nem mondok ellene, ha Annanak leanya hazaſſagra adattatik Didacuſnak vagy Antalnak, mert ezek, ſem Atya, ſem fiu gyanant nincsenek.

4. Varaſlas büiös baioſſag, ördöngöſſeg.

Negyedik vetkek az varaslas büiös baioſſag, ördöngöſſeg, mellyeket cſelekeſnek az Oſtyanak ſentteléſeben, mikor azkenyérből Iſtent csinalnak: az eskűveſſel valo kénſerítésben, mellyekét cſelekeſnek az meg áldot kenyér felet viz es ſo felet: az ördög üzesben, mellyet cſelekeſnek az kerezt hányás által, eskűvéſők által, harangozaſok, gyuytot viz az gyertyak es több dolgok által. Mert ezéknek, hogy annyi erejek leheſſen, ſem terméſetek nincsen rea, ſem az ſent irasban Iſtennek igireti, hanem csak mind ördögi cſelekedetek.

4. Hamis eskűveſnek oltalmazaſa.

Ötödik vétkek, az hamis eskűveſnek oltalmazaſa. Mert közönſegeſen azt tanittyak az papiſtak hogy ő közzűlők ha ki az törvenyben hitt alat kenſerittetik valamire, kétſegeſen felelhet, és maſt mondhat, hogy nem

az mi-

az mire kenßerittetik. Példanak okaért: Ha ki az Magistratustol kerdettetik, mondotté, vagy hallotté Misét imit avagy amot mondhattya, es ugyan megh-is eskűthetik rayta, hogy nem holot ném azert ment oda, hogy azt az bironak meg jelencse. Holott az terméßet tőrvénye ßerént eartoznak hiti ßerént az mit tőlle kérdenek azt mondani. Mencsek megh magokat, ha lehet, hogy űresek az hamis eskűvésnek oltalmazasatul. Molan tract. 2. cap. 4. concl. 3.

Hatodik vetkek ez, hogy az Istennek sok parancsolatit hiában valová téßek, mikor azt, az mit az Isten ighije bűnnek nem mondlenni, ők annak mondgyak, ollyan azis, mikor azt tanittyak: hogyha az ember, valamely oly kicsin marnat el lopjon, mely feletteb nem nagy kar, hogy az nem halálos vétek. Ismét: Az ßűkseges hazugsag, es az ollyan hazugsag mellyel mas meg csufoltatik, bocsanando bűn: es hogy senki nemkőteles arra, hogy ellenseget meg tarcsa vagy ßabadicsa baratsagnak okaért (az Christusnak regulaja ellen Matth. 5. v. 44. v. 47. annakfelette az vakmerőkeppen valo eskűvés bocsanandó bűn, az tettetes ßentseg, es tőbbek effelek. Végezetre, hogy azt tauittyák, hogha valaki haragbol vagy boßßusagbol meg eskűßik az Christusnak sebeire vagy vére hullasara, hogy az nem karomlas. Vége-

Az Istennek sok parancsolatit fel bontyak.

Mélán tract. 7 c. 7 con 1. prop. 6 Idem comuniter omnes.

Deut. 15.

Sok fele hazugßagh.

Végezetre az ô Hiſtoricuſok, es iras tudo bôlcsei, gyakorta az ô tudomanyoknak oltalmazaſara, nyilvan valo hazugſagokkal élnek. Mert nem igazán allattyak az réghi iras magyarazo doctoroknak iraſokat az ô partiokert ßolgalni, holot inkab ellenek ßolgalnak. Iſmét, ßoktak s' gyakortabb-is az ô vélekedeſeket hamis iraſokkal bizonyitani, kik közzûl némellyeket it elô ßaklalok.

1. *Az Szent Iacabnak közönſeges tizt felöl irot könyve, kit Liturgianak neveznek.*
2. *Az Apoſtoloknak regulai,*
3. *Dioniſius Areopagitanak munkai, legh elôßör is à mit irt ily nevé, Hierarchia Eccleſiaſtica.*
4. *Az Papaknak decretomos könyvek többire mind,*
5. *Romai Kelemennek munkai.*
6. *Ignatiuſnak némely Epiſtolai.*
7. *Origineſnek az pœnitentiarol valo könyve, Iſmet, külömb külömb ßentek felöl valo prædicatioi. Iob könyvere valo iraſi. Iſmet az ſiralomrol valo iraſi.*
8. *Chryſoſtomuſnak közönſeges tizt felöl irt könyve kit Liturgia Chriſoſtomi mondanak.*
9. *Liturgia D. Baſilij.*
10. *Sz. Agoſtonnak Dulcitushoz irt nyolcz kérdéſröl irt könyve, Az igaz es hamis pœnitentiá-*

tiarol valo könyve. Az lelkeknek emlekezetinek inneperõl valo prædicatioia. Az Anyaßentegyháznak vallaſarol valo könyve. Az puztaban levõ atyaſiakhoz valo prædikatioi. Az ßent Peter ßekirõl valo prædikatioja. Az betegeknek latogataſarol irt könyve.

11. Iuſtinus Martyrnak kérdeſi es feleleti.

12 Athanaſiuſnak Felix Papahoz irt levele.

13. S^t. Bernhardnak az Vr vácsoraiarol valo prædikatioi.

14. Hieronymuſnak Demetriadeshez irt levele, melyben az Pelagius tudományaval eggyez.

15. Tertullianuſnak egy feleſegvel valo házaſſagrol irt könyve.

16. Cyprianuſnak az kenetet olayrol, es láb moſaſrol valo könyve.

17. Az Sardiabeli gyüléſnek, harmadik, negyedik, es ötödik regulai hamiſſak.

18. Az Romai, Sylveſter pápa ideieben lött, közönſeges némely gyüleſekben lött végezéſek hamiſſak. Mert immar akkor megh holt volt Sylveſter, es azt az végezeſt meg nem eroſſithette. Zozom. lib. 2.

19 Az Nicænumbeli gyülekezetnek, minden regulai, huzon öton kivül, mind hamiſſak.

20. Az Nicænumbéli Conciliumnak hatodik regulai ahoz attak imez igiket: Hogy az Romai Eccleſia mindenkor elſõ volt, mely nem igaz.

Vtolſor

21 *Vtolßor, el nem hagyhatom hogy ide ne adgyam, Zosimus, bonifacius, es Celæstinus Papak hamissitani akartak az Nicænumbeli Conciliumnak regulait, hogy inkab allathatnak minden dolgoknak Romara valo apellaltatásat: melly ßemtelensegekkél kenßerittetven, kuldettenek az Affricabeli Pispokok kik ugyan azon Conciliumban jelén voltanak, Constancinapolyban, es tőb mas Görög orßagi Ecclesiakban, azon exemplárokert, kikkel az az közö seges végezés megh erössittetet.*

Tőb sok egyeb vétkeket az Romaiaknak ßamlalhatta volna itt elő, mellyekért ezekkel eggyűt az Istennek boßßu-állasa ßahatna reáiok: de ez kivaltkeppen valok legyenek eleghek.

Szerzes 1. Nem kel papi stavalhazasulni.

Tovabba, mivelhogy az mi idvezitőnk ebben ez réßben, masik kivaltkeppen valo tißtit az ő népenek ielenti meg (mely ez, hog ßorgalmatos gondot visellyen arra, hogy az Romai Ecclesianak minden vetkeit el tavoztassa: hogy igy egyßers=mind az csapasókat, es bűntetéseket=is mellyeket erdemel el tavoztathassa) abbol azt hozom ki, 1. hogy az Istennek minden io es hiv ßolgaianak ßorgalmatoson el kel tavoztatni, hogy hazassagban ne elegyedgyek oly ßeméllyel, mely az Papat ismeri fejének nyilvan lenne, és azt az tudo-

mant

mánt vallá, mely az Tridentinumbeli Conciliomban meg erőſsittetet. Mert ez illyen házáſſágban, nehéz az hitet és az io lélki éſmeretet meg tartani. Máſik oka ennek ez: Az Iſten igyeben, az ſzőmely és ſzőmely kőzőt, az nemzetſęg és nemzetſęgh kőzőt való, két fele kőteleről, és frigyeről vagyon emlekezet. Elſő az eggyeſſęg vagy az békeſſęg felől való, mikor valómely tartomány vagy nemzetſęgh, kőti magát maſſal békeſſęgben való lakáſra, hogy az kereskődeſek ſzabadoſſan, és bántás nélkül leheſſenek. Effęle eggyeſſęgnek vagy frigynek kőteſe, meg lehet az Iſten Eccleſiaia és ellenſęge kőzőt. Máſik tárſalkodás, bárátſágnak tárſalkodáſa, mikor valamely tartomány vagy nemzetſęgh, máſſal magát egyben kőti, ez végre, hogy akar minemű dologbannis egymaſt óltalmazzák, és hogy kőzőnſęgeſſen, egyenlő erővel avagy hadat támaztanak, vagy azt el kergetik. Illyen modon, nem ſzabad frigyet, Iſten ellenſęgivel kőtni. Mert mikor io ſaphat Király is, noha ſzent és Iſten felő, illyen modon kőtőt vólna frigyet Achábbal, meg feddettetik az Prophetatul, mondván: Megh ſęgittetede te azt az ki Iehovának ellenſęge vagy gyűlőlleje? Ennekokáért az Iehovának nagy haragya vagyon te raytad. Az Papiſtakkal való hazaſuláſok azért az kereztyeneknek,

mivel

mivel hogy kivalképpen való bárátſághnak frigye, nem kel meg engedni. Annakfelette Malach. 2. verſ. 11. azt mondgya az Iſten: Meg undokittya az Iuda az Iehovának ſentſéget, mellyet ſeret, mert idegen Iſtennek leányat vötte magának. Mely igikben, kárhoztatik nyilván az bálványoſockal való hazaſſágh. De az Pápiſtak az igaz Iſtent valtoztattak, magoktul gondólatot bálványnya, mind odéb fellyeb megh bizonitottuk: az miképpen hogy az igaz Chriſtusrúl változtattak kenyerből czinált Chriſtuſſa. Mind azonáltal, az ollyaten házaſſágot el nem kel ſakaztani és válaztani. Mert nem vétkőznek azok az ſőmelyek abban, hogy egyben hazaſodnak, hanem abban vétkőznek, hogy nem az vrban hazaſodnak, holot kűlömb valláſon legyenek. Nem az hazaſſághnak állattyaban vagy valóſágában vagyon tehát az vetőnk, hanem annak modgyában, és kőrnyűl áio dólgaiban.

Annakokáért hadgya tehát az kereztyen és hű ſőmelynek az Apoſtal, hogy el nehadgya az hitetlent, még az pogántis (az minemű egy Pápiſtáſem) ha az hitetlen véle akar lakni.

Máſik, az mit Iſten minden ő ſólgaitul kéván, és az mit mindennek kel czelekedni,

az,

az, hogy felette igen el tavoztassa, hogy mikor az Pápisták közöt jár, azoknak vetkeivel magát meg ne hadgya förtöztetni, hogy eggyüt vélök, az ö czapásokban ne réßesüllyenek. Bizonyos dólog, hogy követsęget affelek közöt viselni, auagy valami dolognak, akar közönsęges, s'ákar kiválképpen való legyen, véghben vitelejért ot lakni, ßabadságos: de, az igaz Ecclesiának határan kivöl járni, auagy gyönyörüsęgért, auagy idegenöknek dólgokat és erkölczöket nézni, hogy ßabad légyen megh nem bizonithatni. Es innen léßen, hogy sok io érköltsüvek, és tanittattak, affele helyekre menven, és ot mulatván, meg sebesittetet lelki ésmerettel jönek haza. Az budosik, s'jár, kél ßépen és jól, az ki házánál vagy azon kivul élvén, magátul külöm buydosik, és az ki igaz pœnitentia âltal, magát büneitöl, és maga megh veßtegetesetól vagy romlasatul meg váláßtya.

REVI-

REVIDEDEN VALO INTES MINDEN Romai vallaſon levökhez, melyben meg mutattatik, ellenkezőnek lőnni az ő vallaſok, az közönſéges kereztyeni hittel, és az kereztyeni tudománnak fondamendomaval.

NAGY ſokan vadnak olyatenok, kik, az közönſegeſnék, regiſégnek, ſucceſsionak, egy mas utan valo következeſnek, nevezetivel és dicseretivel, el hitetuen s megh csalattatvan, az Romai hitet és vallaſt ket kezzel kapjak. Es noha azok közöt altal vadnak, kik abban megh altalkodvan vakoskodnak, mind azon által vadnák olyák-is, kik azt mondgyak hogy jobbat és igazabbat annal nem hallottanak: Azokatazért kerem, hogy jol ezekben vegyek, az mit immar elő hozok nekik, és megh bizonijtom azt, hogy az Romai vallas, mely meg erőſsittetőt, és bé vétettetet az Tridentinum-

beli

beli kőzönſęges Gyűlésben, kivalképpen való fő czikkőlőkben, ellenkőzzék az kereztyeni tudománnak fundamentomival, mellyek, az Apoſtalok idejetől fogván való minden Eccléſiaknak, kőzönſęges értelmőkből bé vitettenek, és javaltottanak. Azok penig az fundamentomok ímezek. 1. Az Apoſtali Credo. 2. Az Tiz paranczolat. 3. Az mi Attyánk. 4. Az Sacramentomok, Kereztſęg és Vr Vaczorája.

Az Papiſtaknak tudomanyok ellenkőzzek az Apoſtali Credoval.

Hogy világoſſáb legyen az mit mondok, kezdem el az Apoſtali Credon. Előſőr azért azt kel eſőnkben vennőnk, hogy az Romajaknak tudományoknak fő és kivalképpen való czikkelői ezek: Hogy az Romai Pápa, az Chriſtuſnak vicariuſſa, hely tartoja, képebeli, és az Anyaſzentegyházznak feje: Iſmét, hogy légyen ez élet után valami Purgatoriumnak tűze: hogy az képeket az Templomban helyheztetni kel és imadni: hogy az ſzenteket ſegitſęgől kel hinnya kik immár megh hóltanak: hogy végezetre, légyen valami oly engeztelő áldozat, mely minden nap fől viteſſék hóltakért és élevenőkért. Mellyek, oly nagyok, hogy azok nélkűl az Romai tudomány ſemmiképpen megh nem állhat: ſőt az Tridentinumbeli Conciliomban átok alá vetetet, ha ki ezak eggyeket

ezeknek megh vetneis. Es mind azon által (mellyet iol eßőnkben kel vennőnk) az Apostali Credo (mely, mivel hogy mind azokat az hűtnek ágazatit, mellyeket hinnőnk kel, neveztetik kóltsnak és hűtnek regulájának) ezők kőzzűl az Romai vallások kőzűl, czak eggyeket sem foglállya bé, miképpen hogy az réghi irás magyarázo Doctorok-is, kik ezt az Apostali Credot magyaráztak, sem penig az Christus után való Conciliomok és Ecclesiák-is nem vallották. Ezekből azért immár meg tetzik, hogy azok, az Romajaknak vallások, uijak, ollyak, az mellyeket sem az Apostalok nem tuttanak, sem az irás magyarázo Doctorok, sem az Conciliomok, az O és Vy Testamentomnak kőnyveiben fől nem találhattanak.

Az Papistaknak fogasok Felelet.

Męg felelnek az Papisták, s'azt mondgyák hogy ezek az vallások bé vadnak foglaltatván amaz mondásban, Hißem az kőzőnsęghes kereztyen Annyaßentegyházat: melynek értelmet ez, hißem mind azokat, valamellyeket, az Annyaßentegyház hißen, és tanit hinnye. De ha az ugy vagyon, az kővetkezik, hogy hinni kel az Ecclesiaban, az magyarazatért, és hogy az v̊dvőssęgre való dolgokat nîlván valova tőtte: és igy az teremptő Istennekis igazsága fűggene tehát valamely

lamely teremptet állatnak véghezesetől, és hogy az Istennek igije nem vólna eléghsęges, és nem foglalná bé az mi v̊dvőssęgűnkre való dólgokat. Es igy az réghi időben való Ecclesia vetkezőt vólna, és az hűtnek agazatit nem jól magyarázta vólna, hogy ezőket az czikkelőket az utolso időre hatta. Végezetre, nem mondgyuk azt az Apostali Credoban, Hiszek az Annyaszentegyházban, az mint azt mondgyuk hogy, Hiszek Istenben. Mert, Hinni valamiben az teremptőhőz illik egyedől, Hinni penigh valamit, az teremtőt állatokhozis illik. Mellyet Ruffinus Doctoris bizonit holot igy szól: Az ighe által, BENNE, meg kűlőmbőztetik az teremtő, az teremptet állatul, és azok, mellyek Istenre tartoznak azoktul az mellyek emberek. Szent Agostonis igy szól: Szűksęghes tudnunk, hogy nem kel az Ecclesiaban hinni, de el kel hinni az Ecclesiat, mert az Ecclesia nem Isten, hanem Istennek háza. Honnan az kővetkőzik hogy nem kel az szentekben hinnőnk, sem teménsęgőnket az mi io czelekedetinkben vetnőnk: az mint męg az Papisták kőzzűl-is tik tudosbak ezt vallyák. Erről mondgya Eusebius Emissenus: Mi méltan és igazan hiszűnk Péternek és Palnak: de ha valaki hisen Peterben és Pálban, az, az Vrnak tisszęget adgya az szólgának: mellyet nem kel

In exposit. Symbol.

Serm. 31 de temp.

Rhemens: Test: super Roman. 10 14.

Homil. 2. de Symbol.

De duplici Martyrio.

czelekednönk. Cyprianus-is ezt mondgya: Nem hiſen az az Iſtenben, az ki reménſéget és bizodalmat egézlen ő benne egyedől nem veti.

8. Az Apoſtali credo el forditja az kenyernek es bornak el valtozaſat.

Annakutánna, imez czikkel, fogantaték ſent Lélektől, ſűletek ſűz Mariatul, el fordittya és el rontya, az kenyernek és az bornak, Chriſtus teſtévé és vérévé való változaſat az Miſeben. Mert ebben az czikkölben valláſt téſönk az Chriſtusnak emberſégéről, és meg teſteſűléſeről (melynek az fogantatásában noha kezdeti vólt, de még ez ideigh le nem tétetőt, ſem el nem változot) és hogy az az emberſég igaz: és az ő teſte meg tartya az természet ſerént való teſtnek minden tulaydonſágit, melynek huſa és csontya vagyon, és bizonyos nagyſágha, formaia és mértéke légyen (az az, hoſſuſága, ſélőſſége, melyſége) réſeis, réſei kivűl vadnak, az feje nemm az labaiban, ſem az labok nem az főben, látható, tapaztalhato: egy ſoval, oly teſt, melyből mind abból ál, mellyekből Iſten kezdetbem az embert teremptőtte. Mondhatnak ne tálám. Az Chriſtus teſte, meg maradhat hogy igaz teſt légyen, noha valami neminémőſégében meg változikis. De erre azt felelem: Az kőrnyűl irás és bé foglalás ſemmiképpen el nem vétettethetik áz teſtől, Mert valamely hely

Papiſtac fogaſa.

Felelet.

helyben le irni, vagy bé foglalni, az menny-
ſéghnek állat ſerént való tulaydonſága: az
menńſég penigh akar mely teſtnekis állattyá-
ból vagyon. Szükſéges azért, hogy min-
den teſt, az menń, anniban foglaltatik vala-
mely hélyben. S'ez, az miről mondgya Leo Epiſt. 7.
Pápa: Az Chriſtuſnak teſte, ſemmiképen
ninczen az mi teſtünknek valóſaga kivül,
vagy, ſemmit nem külömböz az mi teſtünk-
től. Szent Agoſtonis igy ſól. Ez földön Tract. 38
ſól vala Chriſtus, és az éghben magát mon- in Ioan.
gya vala lenni, ugy jöt el, hogy az éghből el
nem távozot; ugy ment fel, hogy minket el
nem hadna. Mit czudálkoztok? Az Iſten
czelekeſi ezt. Mert az ember, az teſt ſerént
helyben vagyon, és helyből megyen el, és
mikor más helyben mégyen, abban az helya
ben melyből el ment, ninczen. Az Iſten
penig mindenöket bé tölt, és mindenüt egéz-
len vagyon: Hogy peniglen az ó veleködeſ-
ſeket meg óltalmazzák, ez külömböztetéſſel
élnek: Az Chriſtuſnak teſte ſok helyeken
vagyon, állattyának tellyeſſégére nézve, nem
menńſégének, vagy nagyſágának tellyeſſége-
re nézve: mert ez ſerént czak egy helyben
vagyon. De, az mint mondam, két ellenkő-
ze dólgokat igaznak egyſer, s'mind állatnak
lenni. Mert minden tudományok az, tar-

ják, hogy az menyiség oly tulaydona az testnek, hogy annélkül semmiképpen nem lehet.

3. Az Christus testének valóságos jelé lőtte, elenkezik azzal, méne menyegben. Lib. 4

Visontag. Az Apostali Credoban valyuk hogy az Christus föl ment az Eghben, és ot vl az Attyának jobian: azis emberségeért vagyon. Honnan azt hozom ki, hóg az Christus teste állattya és hely szerént ninczen az Sentségben, és minden falat Ostiában mellyet az Pap fel mutat. Bizonyára igaz vala hât amaz argumentum, mellyet Vigilius Eutiches ellen hoz vala elő. Mikor, ugy mond, az földön vólt (az Christus testéről śól) nem vala bizonyára az éghben: és most, miuel hogy az éghben vagyon, ninczen az földön: és ugy ninczen, hogy őtet el jövendőnek az test szerént hiśük, és várjuk. Es ezt hozzá adgya: ez az közönséges kereztyeni vallás, mellyet az Apostalok hattanak, az Martyromok meg erősitettenek, és az hivek az ideig meg őriztenek. Igaz vala amaz argumentomis, mikor az Fulgentius igy śólla na: Az Christus emberségének állattya szerént távul vala az eghtől, mikor ez földön vólna, és el hagyván az földet mikor föl ment vólna az égben. Igaz vala azis, mikor Cyrillus ezt mondaná: Senki nem kőrelkődik, holot az éghben ment légyen az Christus, noha lelkének erejevel jelen vólt, test szerént

Lib 2 ad Thrasi mundũ cap. 6

Lib. 6. in Ioan.

mind

mind azonáltal tavul vólt. Igaz vala azis, mit Szent Agoston monda: Az ő felsséges vólta szerént, az ő gondgyaviselése szerént, az ő meg mondhatatlan és láthatatlan kegyelme szerént, bé tellyesedik, hogy azt mondta; Imé én véletek vagyok mind világh végezetigh. Az test szerént penig, mellyet föl vót az ighe, az mely szerént születet az szüztül, az mely szerént meg fogattatot az Sidoktul, meg fezítteztet, megh hólt, &c. nem mindenkor vagyok véletek. Miért? Mert az testnek jelen vólta szerint negyven napig vólt az tanitványokkal, és azoknak látásokra, nem követésekre fel ment az éghben, és ninczen it. Mert ot vl az Attyának jobian: itis vagyon, mert nem távozot el fölséges voltanak jelen léte szerént. Tract. 50 in Ioan.

Továbba, abból hogy azt mongyuk, hogy hiszik az közönséges kereztyen Anyaszentegyházat, következik hogy az közönséges Anyaszentegyház láthatatlan. Mert az mi láttatik, nem kel azt hinni. Az Papistáknak hát feleletök, hogy hinni kel az Anyaszentegyháznak szentséget, semmit nem használ. Mert az igik nilvan valok, és azt jedzik, hogy mi nem czak az Anyaszentegyháznak szentséget hiszük, hanem hogy légyen az Annyaszentegyház. 4. Az papistaknak lathato Ecclesiajok megczafolta tik.

5. Kinek kinek, ſaiat hici erőſsi tetik az Apoſtali Credobol. De ſym. ad Cateche. lib. 4. C. 7.

Végezetre, az hűtnek, az bűn boczánattya felől, az teſtnek fel támadaſaról, és az őrők életrűl, való czikkőlei, bé foglallyák, kinek kinek ſzőmélyeben való vallás tételet. Mert azoknak értelmők ez: En hiſzem, az én ſaját bűneimnek boczánattyát, és az én ſaját teſtemnek fől támadáſát az őrők életre. S'ez vólt értelme és itileti az réghi Doctorok nakis. Mert ſzent Agoſton igy ſzól: Ha el hiſzed te-is, hogy fel támadhats, és az éghben fől mehets: mert bizonyos vagy illyen nagy ſzálogh felől, bátorſágos lehes illyen nagy ajándek felől. Ismét: Ne hirdeſſed kiſſebnek azt, az ki téged veſzeről az menyorſzágra, az bűn boczánattyában. Ha ki ennélkűl az hűt nélkűl járul az kereztſęghőz, az, maga ellen, engedelmeſſęgnek aytaiat bé ſzária. Es az után egy keveſſe. Valaki oly hűſęggel el hiſzi, és ezt az ő hűtinek valláſát, melyben minden bűnei meg boczáttatnak kétſęgnélkűl vallya, kéſzitſe az ő akarattyat Iſten akarattyához &c. és az halalnak ſzekerétől ne féllyőnk, &c. Máſutis igy ſzól: Az kereztſęgnek minden ſzentſęge ebben fűg, hogy az teſteknek fel támadáſat, és bűnőnknek boczánattyát el hidgyűk. Iſmét: Ezeket az kóltſokat atta az ő Anyaſzentegyházának &c. Hogy valaki az ő Anyaſzentegyházában bűnet meg boczátani nem

Ibid. 10

Ibid.

Serm. 115. de Temp.

lib. 1. de doctrin. Chriſt. cap. 18.

nem hinné, nem boczáttatnának meg: valaki penig hinne, és magát azoktul el fogná, ugyan azon hűt által meg gyogyulna. Mégis igy ßól. Az mit az Christus diczőssęges fől támadasában hallottal bé tellyesődni, azt mindenestől az jővendő itilétben, te benned hidgyed bé tellyesődendőnek: és az te testődnek fel tamadása megh uijt tégedet őrőcké. Mert ha nem hißed, halalod után meg uijulásodat, az őrők életnek jutalmát el nem veßed. Véghezetre, regen az fel támadás felől való articulus illyenképpen mondatik vala: Ennek ez testnek fel támadásat hißem, és az után való igi ragaztatik való hozzáia, Az őrők életre. Mellyekkel az Romai Anyaßentegyháznak két tudományl fordittatnak el: Eggyik ez, hólot azt vallyák, hogy nem lehettőnk bizonyosok az mi bűneinknek, boczánattya, és vdvőssęgűnk felől, ki ki kűlőn kűlőn: Másik ez, hogy az meg igazult ember, ki eshetikat Isten kegyelméből, és el kárhozhatik. Mert ez igaz nem lehet, ha az Ecclesiának munkáia io vólt, mely minket arra tanitot, hogy hidgyűk az őrők életet bűnőnk boczánattyaval eggyűt.

Serm. 123. de Temp.

Ruffin: in exposit. Symbol. August. l. 1 de sym. cap. 9 & in Enchirid. c. 44.

II. Az papistacnak tudomannyok ellekezik az tiz parancsol:

Hogy az TIZ Paranczolatra térjőnk. Előßőr, közőnsęges regula légyen mindenik Paranczolatnak magyarázattyaról: Hólot, ha

ha valami vétők megh tiltatot, ott egyber, s'mind paranczóltatik, azzal az vétőkkel ellenkezeʒ ioſágos czelekedet, és annak nemeinek minden ioſagi, okaival, alkólmatoſſágival egyetemben. Mely regula ha igaz, mint bizonyára mindenektűl béis vetetteted, tehát, kővetkezik, hogy az tőkelleteſſęgnek minden tanátſai, ha foglalnak magokban az ioſágos czelekedetre valami ſegitſęget, haſonlatosképpen paranczóltatnak az tőrvényben: annakokáért, az tőkelleteſſęgre nem ſólgalnak hát azon felűl, mit az tőrvény kéván.

1. Az tő kelletef ſęgnek állapatjárol.

Máſodſor, Emez paranczolatnak, Ne czinály magadnak faragot képet, &c. két részei vadnak: Az elſő tilt minden képet, akar irot akar faragot légyen: az máſodik annak imádáſat tiltya. Az elſőt meg magyarázza az Moyſes mikor igy ſol. Deut: 4 v. 15. 16. Annakokáért, (ugymond) meg óltalmazzatok magatokat felette igen &c. Hogy meg ne rutitſátok magatokat, és ne czinállyatok magatoknak képet ſemminémű haſonlatoſágra, ſe firfiunak ſe aſſonyállatnak formaiára &c. Okátis mondgya: Mert, ugymond, nem láttatok ſemmi haſonlátoſſágot, az mely napon ſólot tinéktek az Iehova, az Horeb hégyen, az tűznek kezepiből. Ir, hólot vagyon az ſo, Iſtennek ő magának képéről, bizonyára az

2. Az kepekről es azoknak imadaſarol. Iſmet az oſtianak imadaſa ſol.

tila-

tilalomis arról vagyon. Annakfölötte, ninczen semmi kétség abban, hogy az Isten nem nézet, és nem sollot itt arról az képről, mely az elmeben lessen, hanem az Sidoknak el forgodult közönséges cselekedetekről, mely vala ez, hogy az Istent kepékben és testi abrazatokban irják és faragják vala ki. Esa. 40. vers. 18. Mely vétekben mind azonáltal az pogányok az Sidoknal sokkal homalyosbak valanak. Rom. 1. vers. 23. Innen azért nyilvan ezében veheti akarkiis, hogy az parancsolatnak első része, tiltya, hogy az Isten semmi külső abrazatokban és formakban ki ne jelentessék, az mint mégh az Romai Catechismusis magyarazza: Az masodik részere ez parancsolatnak az mi néz, az első résnek értelme szerent kel venni, hogy tudni illik senki magát az Istennek kepe elot megh ne horgazza. Innen immar következik, hogy imadni Istent vagy az szenteket, az képben, vagy az képek által, és tiztelni az képeket szentséges tiztelettel, utalatos balvány imadást: Melyre minket mégh az közönséges okosság is meg tanitot. Mert az kik, az igaz Istent imadgyák az képekben, azok kötelezik az Istennek jelen létet, kegyelmet, segitséget, munkajat, és az mi meg halgattatasunkat, bizonyos dolgokhoz, helyekhez, és jegyekhez, mellyekhez

magat Isten soha nem kötelezte, sem parancsolat által, sem igéret által. Ez penigh nem egyeb hanem imadni Istent, és az ő kegyelmet hinni és kérni maskepen, hogy nem mint ő magát kívanya imadtatni, és magat igérte az mi meg halgatasunkra. Ez fondamentommal immar el romol az ő mentségek, melyben azzal élnek, hogy ők, nem az képeket, sem nem az szenteket imadgyák és tiszteliik, hanem az Istent. Mert az Isten affélé tiszteletnek nemét nem kedvelli, miképen az szentökis: sőt meg veuk: Ebből következik immár, hogy az Papisták, nem egyebet imádnak, hanem az ő elméiöknek hiában való gondolatyat: mikor magoknak ollyan Istent czinálnak, az ki akar imádtatni, és az mi könyörgesönket meg halgatni, az képekben, képek által, és képek előt. Menthetnek magokat, és mondhatnak, hogy ők nem külömben kötelezik az Istennek imádásat és segitségül vasio hivásat az képekhöz, hanem az miképpen ő maga magát Isten kötelezte vala az Sanctuariumhoz és az Salamon Templomahoz régen. De én azt felelem nékiek. Akarta regenten az Isten az ő jelen létét meg mutatni, és imádtatni az Sanctuariumban: Az Siadoknakis arról az Istentől, paranczolattyok és igireti volt az ő igéjeben. De minékünk sem

papistac fogasa.

Felelet.

sem paranczolatonk, sem igireti Istennek arról ninczen, hogy az Isten az képekben, képek által akarna tiszteltetni. Továbba az Papistaknak balványozások mégis iobban kinilatkozik imez argumentommal. Az kik imádgyák, azt ki nem tudnak, és nem ésmernek azok balvány imádok. Az Papisták azt imádgyák az mit nem tudnak. Azért balvány imádok. Hogy azt imádgyák meg bizonitom. Mert hogy valamely Ostia megh szenteltethessek, azt mondgyák hogy kévántatik ahoz az Papnak jóságos czelekedetű igyekezeti. Mely ha igaz, senki az Misehöz nem járulhat, auagy hittel azt nem halgathatya, hanem mindenkoron kötelkedik, ha az, mit az Pap, az Miseben föl mutat, kenyer lésgyene és bor, auagy Christus teste és vére ie. Mert senki bizonyos nem lehet, az Papnak ebben az kenyerben és borban való áldozattyának igyekezetiben: sockal igazabban kötelködhetik tehát akar kis, az Mise tolgaltato Papoknak tudatlanságáiért, és rut életeiért,

Az ostiának imadafaban valo balvanyozas.

Harmadsor, az Szombat nap felöl való paranczolat, meg engedi minékünk, hivatalonkban való el járásonkat, munkánknak és mesterségönknek szabadsággal való gyakorlását az hat napokon. Ez az szabadság el nem bon-

3. Az papistakin nepiei elléköznek az negyedik paranczolattal.

bontathatik teremptet állat által. Vétkőzik hát az Romai Anyaſzentegyház, mikor bizonyos Innep napokat, nem az Iſtennek tiſztesſégére, hanem az Szenteknek tiſzteletőkre legh inkáb rendel, mellyeket ſinten ollyan nagy pompaual, vagy még nagyobbal, mint az Iſtentől parantſólíatot ſombat napot, ſentelnek meg.

4. Fogadaſok es hazaſſagok fűleknek akaratyok ellen tiltanak.

Negyedſor, Az ötödik paranczolat, auagy mint ők ſámlallyák, az negyedik, hadgya az magzatoknak, hogy ſűletőknek mindenekben engedgyenek, kiválképpen penig nagy dólgokban, ugy mint, házaſſágban, és oly hivatalnak és életnek nemében, mely hóltig való. Ez ellen az paranczolat ellen vagyon, hogy az Romai Anyaſzentegyház, javallya az titkon és alatomban való hazaſſágot, Claſtrombeli lakaſokat, okos, io fűleknek tudaſok és akarattyok ellen.

5. Az ki vanſag hogy bűn legyen, az utolſo parancz olatbol meg tetzik.

ötödſor, Az utólſo parancolat, mely az kévánſágról vagyon, tiltya meg az bűnne való indulatotis, még aztis, mely akarat ellen léſſen. Mellyet igy bizonitok. Mert hogy az kévánſág tiltatik az előt való parancsolatokbannis, kétſęgnélkűl való dologh, az az kévánſág, mondom, mely akaratból vagyon. Mint példának okáért, ebben az paranczolatban, Ne paraznalkodgyal, tiltattatik más

fele-

felelęgenek kévánása, s'az után valóban fe-
lebarátonknak marháiának kévánása tiltatik.
Mely ha ugy vagyon, egyben ßavartatnék
az tizedik Paranczolat az tőbbivel, ha czak
azt az kivansagot, mely akaratbol vagy eg-
gyezésből vagyon, tiltaná: es igy nem tiz,
hanem kilencz volna az parancsolat. Melly
holott illetlen dolog legyen, kővetkezik, hoǵ
az tizedik parancsolatban tiltatik az az ki-
vansag, mely akarat vagy eggyezes kivűl lé-
ßen. Tovabba, mégh az Philosophusok-is
tuttak es értették azt kivansagot mely javal-
lasbol, vagy eggyezésből vagyon, bűnnek
lenni. Es mind azon által ßent Pal Pharisæus
léven, sőt minden Philosophusoknal, az I-
steni dolgokban bőlcseb, nem itili vala azt az
kivansagot, melly az tizedik parancsolatban
tiltatik, bűnnek lenni. Rom. 7. Annakoka-
ért, az kivansag mely az tizedik parancsolat-
ban tiltatik, léßen javallas vagy akarat ellen.
Es igy az Romai Anyaßentegyhaznak tudo-
manya, mely ezt tartya: hogy minden bűn-
nőz kivantatik cselekedet, vagy az akaratnak
ti mutatasa, es hogy sok tiztatalan, hitvan
gondolatok, nem bűnők hiaban valo es me-
ő tévelygesek.

Molan. tract. 5. c. 17 conclus. 4.

Végezetre, az masodik parancsolatnak
mez czikkele: Irgalmassagot cselekeßem ezer
izig-

6. Az er demők el ronta tnak az

ödik parancsolatban.

iziglen azokkal, kik engemet szeretnek, es az en parancsolatimat meg tartyak, minden emberi erdemet el ront. Mert ha az iuralom adatik irgalmasagbol azoknak, kik az törvent meg tartyak, bizonyara nem adatik hat érdemért.

III. Az papistaknak Az mi Atyank ellen valo tevelygezesi.

III: Hogy az keresztyeni tudomannak fundamentomanak harmadik részére menyünk. Az Vrtol szereztetet könyörges, (az mi Atyank) tökéletes es egeszlen valo formaia az Istenhez valo könyörgesnék. Az Tertullianusis ezert mondgya azt, az hütnek rövid summaianak. Celestinusis azt mondgya hogy az könyörgesnek törvenye, az hiszeinek es az cselekedetnek törvenye. Ebben

1. Az Szentek-nek segitsegől valo hivasok.

tovabba az könyörgesben ugy tanittattunk, hogy az mi könyögesünket csak egyedül Istenhez igazgassuk, mondvan: Mi Atyank: azt-is egyedül az Christusnak esedezése es közbenjárása által. Mert az Isten minekünk Atyank egyedül csak az Christus által. Nem szükseges annakokaért az Szenteket segitsegül hinni, avagy öket minekünk közbenjaronkká és szószolonkka tennünk Isten előt, elegseges ha imadgiuk az Istent az Christusnak nevebe.

2. Az czeleke detekne érdeme.

Annakutanna, az negyedik keresben azt mondgyuk: Mi kenyerünket minden napit ad meg nekünk ma. Mely igikben meg

vallyuk

vallyuk hogy csak egy falat kenyérʒis Iſten ajandéka. Mely nagy balgatagſag tehat, azt mondani, hogy az io cſelekédetek altal érdemlik ők az menyorſagot, holott még csak egy falat kenyeret ſem érdemelhetnek?

Harmadſor, Az ötödik keresbennʒis négy kivaltképpen valo tudomanyok czafoltatnak megh nyilvanſaggal az Romaiaknak. Elſő, az elegh tételről valo tudomany. Mert itt, minden keresʒtyen arra tanittatik, hogy magát meg alazza, es minden napon eſedezzék Iſtennek az ő bűneinek bocsanattyaert. Eleget tenni penig bűneiért, ſannak bocsanattyaért kónyörőghni ellenkeznek. Másik az érdemekről valo. Mert ebben az keresben iſmeriük es vallyuk magunkat adoſſoknak lenni Iſtennek, ſőt hogy mi minden iavainkat el tekozoltuk: annakfelette többel mint ſamlalhatatlan ezer talentommal vagyunk adoſſok Iſtennek, ſőt minden napon öregbittyük adoſsaginkat. Annakokaért nem érdemelhetünk mi Iſtentől ſemmi io tétement magunknak. Merő bolondſag azert, itilni azoknak, valamit érdemleni, az kik meg nem fizethetnek, ſőt az adoſsagot naponkent öregbitik, vagy remelleni azoknak adoſsagoknak meg éngedeſet. Sőt annakis kinek adoſsok vagyunk, ha mi io akarattya

3. Az eleg tételek.

Erdemek.

vagyon-is, nem érdemből, hanem kegyelemből vagyon. Iol cselekeznek hat azok, kik Isten előt magokat meg alazvan, mondgyak. Bocsasd megh nekünk az mi bűneinket. Harmadik, az bűntetés gyakorta nem bocsattatik ott meg, holot az vetek meg engettetik. De az nem lehet, mert itt az mi vetkeink mondattatnak adossagnak. Mert az termeßetnek tőrvenye szerent adossok vagyunk es tartozunk Istennek engedelmesseggel, es ha azt nem cselekezzűk, bűntetéssel az bűn penig az bűntetésre nézve néveztetik, adossagnak. Annakokaért az holot kériűk az bűnnek bocsanattyat, kérjűk nem csak az veteknek megh engedeset ha nem egyßersmind az bűntetésnek-is. Mert bizonyara, mikor valakinek adossaga megh engettetik, illetlen dolog ha meg-is valami adossaga annak fen marad, melynek megh fizetéserc kőteleztetik. Negyedik: Hogy az ember ez életben, az tőrvent be tőlthesse. Itt penig arra tanittatik Istennek minden ßolgaia, hogy meg bocsattassek neki hogy az tőrvent által hágta. Mentik magokat, s-azt mondgyak hogy az mi bűneink bocsanandok, sem nem az tőrveny ellen, hanem az kivűl léßen. De azt felelem, hogy ez az kőnyőrgesben valo ellen vagyon. Mert az adossag, mely léßen

Mind az vetek, mind az bűntetes egyßersmind meg bocsattatik.

Az tőrvennek be tőltesé.

az

az még nem fizetesből, az kötelezesnek formaia ellen vagyon. Holott azert ez illyen bűnök mind adossagok, es okot adnak az bűntetesre, nyilvan valo, hogy nem az törveny kivűl, hanem az ellen lésznek.

Negyedszer, ebben ez czikkelbenn-is: Mikeppen mies meg bocsatunk ellenűnk vétetteknek, meg tetzik, hogy bizonyosok lehetűnk az embereknek io akarattyók felől, ha ő vellek igazan meg békéllűnk. Miért nem lehetnenk hat bizonyosok az mi pœnitentiak felől, avagy hogy Istenel pœnitentiank által meg nem békelhetnenk? Mellyet mind azon által tagadnak minden papistak. 4. Az id ve segnek bizonyos volta felől.

Ezeknek felette, ezekben az igikben: Es ne vigy minket az késertetben, nem azon kériűk Istent hogy semmi késertetet ne bocsasson reank: (holot minékűnk meg kesertetnűnk nina, hasznos es szűkseges, psal. 26. vers. 3.) de kériűk, hogy minket az Satannak ne hadgyon el nyomni, es az kesertettel meg emesztetni. Mert ellenben vettetnek ezek, vitettetni az kesertetben, es meg szabadittatni az késertettől. Innen immar azt hozom ki, hogy az ki igazan es valosagoson Istennek fia, az ki tudni illik meg szenteltetet es meg igazittatot, soha végkeppen az Istennek kedveből ki nem eshetik, Igy argumentalok azert; Valamit 5. Az vegiglen valo meg maradasrol

az Isten akarattyaval eggyezőt kérünk, az meg engettetik minekünk 1. Ioh. 5. De az ki igazan Istennek fia, az keri hogy tellyesseggel az Istennek kegyelméből ki ne essek, es az kisirtetnek fogsagaban ne maradgyon. Annakokaert meg nyeri az mit kér.

6. Az ßemely ßerent valohitről

Végezetre, az az ige, Amen, kivaltkeppen valo hitnek iedző igije, es azzal erőssittyük, hogy vallyuk mind azokat kiket kértünk az elebbi kéresünkben, minékünk meg adandoknak. Tovabba bizőnyittya azt-is, hogy kinek kinek bűne bocsanattya felől saiat hűti lehet, el hiheti azt kiki ßemely ßerent mellyet az Romaiak tagadnak.

4. Az ur vacsoraiabol az papistak ertelme, czafoltatik meg

IIII. Hogy az kereßtyeni tudománnak fundamentomanak utolso czikkelére mennyünk, az VR VACSORAIARA 1. Cor. 11. vers. 23. Ebben az Papistaknak, kik azt vallyak hogy az Christus teste valosagoskeppen ielen vagyon, meg czafoltatik. Mert 1. ez ighik, vévé es meg tőre, meg mutattyak. Mert az mit Christus meg tőrt, nem az ő teste vala, nem is mondhatni, hogy az Christus önnön magat vőtte volna kezeben, s-tőrte volna meg, hanem kenyeret. 2. Az Christus nem mondotta ezt, az kenyernek ßine alat, avagy az kenyérben: hanem, ez, tudni illik az kenyér az en testem. 3. Az kenyer nem adatta-

dattatot mi érettünk, hanem az Christus teste: az utolso vacsorabann-is az Christus teste nem adátot vala valosagoson halálra 4. Az pohar uy Testamentum, jegyes vagy abrazat ßerent: miert nem lehetne az kenyer-is Christus teste jedzés, vagy hasonlatossag ßerent. 5. Az Christus vacsorat eßik vala nem magát. 6. Parancsollya hogy az ßentsęggel ellyünk, miglen ő el jő. Nincsen hat most test ßerént jelen. 7. Hadgy hogy égyek, azt az kenyeret az ő emlekezetire, az emlekeztető jegyek pénig nem az jelen valo dolgoké, hanem az tavul valoké. 8. Ha helyen marad az Papistak értelme, az Christus testenek valosagos jelen léte felől, téhat az ő teste és vere avagy el ozoltanak, ávagy eggyesültenek. Ha el ozoltanak vagy egymastol el váltanak, hat ugy az Christus mind ez napiglan megh fezittetet. Ha egyesültenek, az kenyer ugy Christus teste mind az borral együt, holot az Vr Vacsorajanak tudomanyaban az mondatik, hogy az kenyer Christus teste, és az bor ő vêre.

Tovabba, karhoztattatik és nem javaltatik itt azoknak dolgok, kikaz Vr vacsorajat csak egj jegy alat ßolgaltattjak Mert azt parancsollya Christus, hogy igyanak miñjajan az poharbol. Mat. 26. vers. 27. mely parancsolattyat Christusnak Szent Pal-is hozza elő az Corinthusbeli Ecclesianak, mondvan: Ezt cselekedgyetek valamenijßer ijandgyatok az

Ismé az vr vatsoraianak meg csőkitása.

en emlekezetemre. 1. Cor. 11. verſ. 25. Senkinek nem adatot penigh az, az hatalom, hogy el bonthaſſa az mit az Eccleſianak fő és nagy feje rendelt.

Ezek azok rővideden, mellyeket, az első könyvel egyűt megh kel nézni, olvaſni azoknak, kik az Romai tudomant ollyan nagy buzgoſaggal tartyak, kiket kerek-is, hogy az ő indulattyokat egy keveſſe megh csendezetvén, ezt ſol ezekben vegyek, ezt mondom: Hz az ő vallaſok közönſeges és Apoſtali (mint ők annak is tartyak) sehat semmiképpen nem ellenkezik, nem hogy ſok, de még czak egyikkel-is az hitnek articuluſſaval, avagy az kereztyéni tudomanynak azzal á fondamentőmaval, mely ſokasban es vallasban volt ſvagionis minden kereztyen Eccleſiakban az Apaſtalok idejetől fogva: Moſt holot ellenkezőnektalaltatik ſok és nagy fő reſzeiben az hitnek fondamentomaval, és kereztyeni tudomanyval, mind ez ideigien eleghe megh mutattuk, nyilvan valo dolog hogy az ő vallaſok, mellyet moſt tart az Romai Anyaſzentegyhaz nem igaz, hanem az réghi igaz tudomantol el tavozot. Ezt nem azért mondom, hogy az vallaſért, ſemelyeket vagy meg utalnam, vág egyebekell-is megh utaltatnam, de hogy ſivém szerént kivannam, migh itt ez vilagon élnek, az ő megtereſeket, és az jővendő eletben őrőké valo idvőſſegeket. AMEN.

AZ OLVASONAK. S.

MOndam oda fel, az tizen harmadik vetelkedesben, cap 1. concl: 2. hogy az Chriſtus az tőrvennek engedet ő magaért. Azt, akarom hogy ne ércsek ugy, mintha az Chriſtus az ő engedelmeſſegével nyerte volna maganak az dicsőſseget: hanem, hogy ſűkſeg volt ő neki tőkelleteſen es igazan fő Papnak lenni, mind terméſetire ſ-mind életere nézve: es hogy az menyiben teremtet àllat (az az ember) köteles lőt legyen, az Iſtennek tőrvénye ſerént élni.

VEGE.

SOLI DEO GLORIA.

en emlekezetemre. 1. Cor. 11. vers. 25. Senki-nek nem adatot penigh az, az hatalom, hogy el bonthassa az mit az Ecclesianak fő és nagy feje rendelt.

Ezek azok rővideden, mellyeket, az első kőnyvel egyűt megh kel nézni, olvasni azoknak, kik az Romai tudomant ollyan nagy buzgosaggal tartyak, kiket kerek-is, hogy az ő indulattyokat egy kevesse megh csendezetvén, ezt jol ezekben vegyek, ezt mondom: Ha az ő vallasok kőzőnséges és Apostali (mint ők annak is tartyak) tehat semmiképpen nem ellenkezik, nem hogy sok, de még czak egijkkel-is az hitnek articulussaval, avagy az kereztyéni tudomanynak azzal à fondamentõmaval, mely ßokasban es vallasban volt s-vagionis minden kereztyen Ecclesiakban az Apastalok idejetől fogva: Most holot ellenkezőnektalaltatik sok és nagy fő reßeiben az hitnek fondamentomaval, és kereztyeni tudomanyval, mind ez ideiglen eleghe megh mutattuk, nijlvan valo dolog hogy az ő vallasok, mellyet most tart az Romai Anyaßentegyhaz nem igaz, hanem az réghi igaz tudomantol el tavozot. Ezt nem azért mondom, hogy az vallasért, ßemelyeket vagy meg utalnam, vag egyebekell-is megh utaltatnam, de hogy ßivem ßerént kivannam, migh itt ez vilagon élnek, az ő meg tereséket, és az jővendő eletben őrőké valo idvőssęgeket. AMEN.

K. S.

z tizen
:sben ,
ogy az
gedet ő
ogy ne
ſtus az
:e vol-
: ha-
ıeki tő-
Papnak
ſ-mind
menyi-
mber)
nnek

A:

Inches
Centimetres
TIFFEN® Color Control Patches
© The Tiffen Company, 2007
Blue Cyan Green Yellow Red Magenta White 3/Color Black

Csavasi Szücsano

bir ja 1718 Tolfa

Ezt a Könyvet

felesegül vöttem

1719 ben Palfi Mariat

Isten Paran Csalatya

Szerint kiertdi Csöszeget

Agyunk az istennek

Aldast vár junk

Mi fe junkre [illegible]

M. ACADEMIA KÖNYVTÁRA

Stephanus Laskai

